

מסכת כלאים

מן

הועתק והוכנס לאינטרנט
www.hebrewbooks.org
ע"י חיים תשס"ח

תלמוד ירושלמי

עם פירוש החדש

שושן בצלאל

מאתי זעירא דמן חבריא

בצלאל בלא"א יהושע העשיל הר שושן

נדפס

פעיה"ק ירושלם תובכ"א

בדפוס בית יתומים דיסקין

בשנת תרצ"ט

בס"ד

ספר זה נסרק ונעבד ע"י
"יודאיקה אימג' אוצרות התורה בע"מ".
ניתנת רשות ל"היברא בוקס" שע"י חיים רוזנברג"
להכניסו לאתר ולהפיצו לצורך שימוש אישי בלבד.

וזאת למודעי

אין רשות לאף אחד להדפיסו או להעתיקו
בכל אופן שהוא או בכל אמצעי שהוא
בין בחינם בין בשכר בין ליחיד בין לרבים

ניתן להשיג עותק מספר זה ועוד ספרים
אוצרות התורה וכן התוכנה המשולבת

(בשילוב אוצר הפוסקים)

אצל:

בית ספריית מורגנשטרן

רחוב רבא 14 ת.ד. 3620 אשדוד

טלפון 08-866-0821 פקס 08-866-5059

OTZROT HATORAH

THE MORGENSTERN LIBRARY

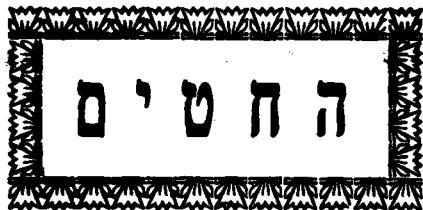
14 RAVAH STREET

P.O.B.3620 ASDOD, ISRAEL

Email- kidosheypolin@bezeqint.net

This sefer has been provided by
Judaica Image OTZROT HATORAH for individual use only.
All rights reserved by Judaica Image OTZROT HATORAH.
Permission is only granted to Hebrew Books Org.
No Permission is granted (in any form to distribute these books)
to anyone else even if they don't sell them.

ו. והזנוגין אינן כלאים זה בזה. השעורין ושכולת שועל הכוסמין והשיפון הפול והספיר והפורטקן והטופח ופול הלבן והשעועית אינן כלאים זה בזה: **נב.** כתיב (ל) שדך לא תזרע כלאים. הייתי אומר אפילו שני מיני חטים ואפילו שני מיני שעורים. (ג) בהמתך לא תרביע כלאים הייתי אומר אפילו שור שחור עיג לבן או שור לבן על גבי שחור. (ד) ובגד כלאים שעמנו לא יעלה עליך הייתי אומר אפילו שני מיני צמר ואפילו שני מיני פשתים פירש בבגדים (ז) לא תלבש שעמנו צמר. ופשתים יחדיו מה כלאי בגדים שאסרתי לך שני מינין לא זה מסין ולא זה ממין זה. ואף כלאים שאסרתי לך בכל מקום לא זה ממין זה ולא זה ממין זה. החמים והזנוגין אינן כלאים זה בזה. הא עם השעורים כלאים. החמים והזנוגין אינן כלאים זה בזה דבר שאינו אוכל. הזנוגין ממעי ומתני כלאים. איר בא בר זבדא שכן מקומות מקיימין אותן לזנוגים. איר בא בר זבדא כריא דתנינן תמן (ס) המקיים קוצים בכרם ראיא קידש וחביא לא קידש. איר אבחו מעמא דריא (ו) שכן מקומות מקיימין אותן לגמלים בערביא מה דרבנן סברין מימר אין מקומות מקיימין אותן לגמלים בערביא. ויבדקו. רבנן אמרין מקום שמקיימין אותן אסורין ומקום שאין מקיימין אותן מותרין. מיט דריא מכיון שמקיימין אותן במקום אחד נאסור מינן בכל מקום שהוא. ולא ר' בא בר זבדא כריא תמן אין דרך בני אדם לחביא (קרנים) קוצים ממקום למקום. ברם הכא דרך בני אדם לחביא זנוגין ממקום למקום. מעתה יהו כלאים עם החמים איר יונה מין חמים הם אלא שהפירות מזונין. כהדא דתני (ז) ולא תזנה הארץ מיכן שהפירות מזונין ר' יעקב בר זבדי בעא קומי ר' ירמיה מתניתין דר' ישמעאל בירי יוסי (ח) דתני ר' ישמעאל בירי יוסי אומר משום אביו תורמין מן היין על החומץ אבל לא מן החומץ על היין עבר ותרם תרומתו תרומה רבי אומר היין והחומץ שני מינין הן אין תורמין ולא מעשרין מזה על זה והזה מסתכל ביה. אמר ליה מה את מסתכל בי חבא לך רצועה בכאן. תמן למעשרות וכאן לכלאים איר יונה הא כן הוה צריך מסתכל ביה כד הוון רבנן קדמאיי בעון מקיימא הדא מילתא הוון מקיימין לה. תמן למעשרות וכאן לכלאים. ר' יוסה בשם ר' יוחנן כולחון זוגות זוגות. מה על כל פירקא את אמרת או על הדא הלכתא מן מה דאמר רב (ט) חמשה ירקות שאדם יוצא בהם ידי חובתו בפסח כולם מותרין למזרע בערוגה ואמר הדא דרב פליגא על ר' יוחנן הדא אמרה על כל פירקא איתאמרת. רבא בשם רב כולחון זוגות זוגות. מחלפא שיטתיה דרב. תמן הוא אמר כולן מין אחד והכא הוא אמר חבין. לא דרב אמר כולן מין אחד לא אמר אלא מיני ירקות הן וכולן מותרין לזרע בערוגה. ר' יוסי בשם ר' חייא בר ווא אשכחון כתיב על פינקסיה דר' הלל בי ר' אלם ר' יונה בשם ר' חייא בר ווא אשכחון כתיב על כותלא דר' הלל בירי אלם פילה פישונה גילבונה מילותה. סרפונא פסילתה. כיני מתניתא הלבן והשעועית. איר יונה למה נקרא שמה שעועית שהיא משעשעת את הלב מהלכת את בני מיעים:

החמים והזנוגין. מפרשים. לפי שהארץ זנה ומחמים הוציאה מין אחר קראו אותו זנוגין ע"ש. וזוהי לפיכך. אינן כלאים בחמים. והפסוק נקט אינן כלאים זבדי. ולא סמך ע"ם דנקט בסוף מתני' לתורות שכל המשנה היא זוגות זוגות: **נב.** אפילו שני מיני חטים. כגון שהפירות זלכנה. הא. חטים או חבין. עם שעורים כלאים: החמים והזנוגין אינן כלאים זבדי. בתפלה. משימא הא. דבר שאינו אוכל. הזנוגין. הזנוגין ממעי ומתני והיינו שונים. כלאים. בתפלה. ללל להתנא לאשעעין: ארבעין. שכן כל מאכילין אותן לזנוגים והוה אוכל: וקפיד ארבעין כריא. בתפלה. דתנינן כל וספרש מה דרבנן סברין מימר. מה יש להם לזרע. אין מקומות כל בתפלה הא משימא דיש. או אם יש להם ספק בדבר. ק' ויבדקו: ומשני דרבנן ממילין דבמקום שמקיימין אסורין ומקום שאין מקיימין מותרין ולא גזרי הא אסור הא: ומיט דריא, גזר הא אסור הא: עד הכא פירש מעם פלוגתא דריא ורבנן והשתא חזר לקושיות לא רבנן כריא. בתפלה. ודלא כרבנן. ודחי דאיתא אפילו כרבנן והכא סווד רבנן דדרך בני אדם לחביא זנוגין ממקום למקום גזרינן: מעתה. שמקיימין אותם לזנוגים: יהו כלאים עם החמים: אירי מין חמים הם אלא שהפירות מזונין פ' שהארץ השחיתה את דרכה ואינה מוציאה אותם כראוי ונראה שהיא דרך עונש בשביל שכל כשר השחית דרכו עשה הקב"ה שלא תוציא הארץ פריה כראוי מדה כגדר מדה: מתניתין דר' ישמעאל כל כדו שהוא אמר תורמין מן היין על החומץ הכא נמי חטים וזנוגין אינן כלאים שהם מין אחד כיין וחומץ אלא שנפסדו: והוה מסתכל. ר' יעקב: בית. בירי ירמיה שישב לו על בעיתו: הכא לך רצועה בכאן ותלקה בה על שאין אתה מביין מדעתך: תמן למעשרות. לעולם מתניתין איתא אפילו כריבי אלא דלענין מעשרות סבר רבי אין מפרישין לא מן הרע על היפה ולא מן היפה על הרע דגזר שמה ופירש גם מן הרע על היפה וזה אסור: וכאן לכלאים. מודה רבי שהן מין אחד. אירי הא כן. כמו איכ: הוה צריך. ר' יעקב מסתכל ביה. דתפלה לחלק בין מעשרות לכלאים דכיון דאין מעשרין מועיזו הרי ששני מינין הם ויהו אסורין משום כלאים: כד הוון כו' אם היו הראשונים בדעתם לחלק כן: תוון מקיימין לה. היו מעמידים אותם עליו החלוק תמן כו' וסדלא תעמידו ש"ם שאין נראה להם לחלק ומתני' ר' ישמעאל הוא: כולחון זוגות זוגות. כל הני דחשיב במתני' זוגות זוגות אינן כלאים זבדי אבל א' מזוג זה וא' מזוג שני הוה כלאים: וקבעי. מה על כל פירקא איתאמרת. הא דר' יוחנן על כל מה ששנוין בכל הפרק: או על הדא הלכתא. רק על המשנה ראשונה הזאת: חמשה ירקות. דהיינו חזרת ועולשין דקחשיב במשנה בסמוך: מותרין לזרע בערוגה אחר. ואין בהם משום כלאים: ואמר. חד מרבנן: הדא דרב פליגא על ר' כו'. ש"ם דמילתא דר' על כל הפרק נאמרה: לא דרב אמר כולן מין אחד. ומותרין משום כלאים: לא אמר אלא. שהן: מיני ירקות וכולן מותרין בערוגה. אחת בהרחקה כיון ערוגה ששה על ששה זורעין בתוכה חמשה זירעונים. דאילו זרעים שדרכן לזרוע שדה גדולה לא התירו בערוגה אחת: אשכחון כתיב. מצא כתוב: ר' אלם. שם אסורא: מצא סוודא דמתני' בשמות הני ירקות דקחשיב: הפול. הוא פילה. הספיר. הוא פישונה פורקן. הוא גילבונה. הסופת. הוא מילוחה. פול הלבן. הוא סרפונא. שעועית. הוא פסילתה. ואין אנו יודעים היום השמות איזה ירקות הם: כיני מתני'. כלוי צ"ל: הלבן והשעועית. כנרסחין במתני'. שיש גורסים השעועים במים וקאמר שצ"ל בחייו: משעשעת את הלב. משמחת: ומהלכת כו'. להריק ולשלשל:

מסורת הש"ס

והחמים אחד

- (א) ויקרא יט
- (ב) שם
- (ג) שם
- (ד) דברים כב
- (ה) לקמן פ"המ"ח
- (ו) שבת קפד.
- (ז) ויקרא יט
- (ח) תוספתא פ"ד תרומות
- (ט) פסחים לט.

עין משפט

נר מצות

- א מ"ב פ"ג
- מכלאים ה"ג
- טושיע יו"ד רצד
- מ"ד ושלם ט"ג

בשם ר' יוסה בשם ר' יוחנן כולחון זוגות זוגות. מה על כל פירקא את אמרת או על הדא הלכתא מן מה דאמר רב (ט) חמשה ירקות שאדם יוצא בהם ידי חובתו בפסח כולם מותרין למזרע בערוגה ואמר הדא דרב פליגא על ר' יוחנן הדא אמרה על כל פירקא איתאמרת. רבא בשם רב כולחון זוגות זוגות. מחלפא שיטתיה דרב. תמן הוא אמר כולן מין אחד והכא הוא אמר חבין. לא דרב אמר כולן מין אחד לא אמר אלא מיני ירקות הן וכולן מותרין לזרע בערוגה. ר' יוסי בשם ר' חייא בר ווא אשכחון כתיב על פינקסיה דר' הלל בי ר' אלם ר' יונה בשם ר' חייא בר ווא אשכחון כתיב על כותלא דר' הלל בירי אלם פילה פישונה גילבונה מילותה. סרפונא פסילתה. כיני מתניתא הלבן והשעועית. איר יונה למה נקרא שמה שעועית שהיא משעשעת את הלב מהלכת את בני מיעים:

דחה עובדא הוה עובדא תני גוי שהרכיב אגוז על גבי פרסק אע"פ שאין ישראל רשאי לעשות כן נוטל ממנו ויחזור והולך חזרע במקום אחר מה נפק מינהון קדריה פרסקיה הרכיב חריר ע"ג דרכון אע"פ שאין ישראל רשאי לעשות כן נוטל הימנו זרע והולך חזרע במקום אחר מה נפיק מנהון חורבי לבנון זרקון ולפת מה נפק מנהון פמר פומרא סילונון לחון ובוסמין מה נפק מביניהון פיסטקין זיתין וריבון מה נפק מביניהון שיופין; **הלכה ה' מתני'** והצנן והנפוס ז והחלד והלפסן ודלעת יונית עם המצרית והרמוצא אע"פ שהוכין זה לזה כלאים זה בזה:

נמ' איר יונתן יש מהן שהילכו אחר הפרי ויש מהן שהילכו אחר העלין. הלפת והצנן הילכו בהן אחר הפרי, הלפס והנפוס הילכו בהן אחר העלין, התיבון הרי צנן ונפוס הרי פרי דוכה והעלין דומין ותימר כלאים, איר יונה בזה הילכו בהן אחר טעם הפרי:

הלכה ו' מתני' הזאב מ והכלב כלב כופרי והשועל העזים והצבאים היעלים והרחלים הסוס והפרד הפרד והחמור החמור והרעוד אע"פ שדומין זה לזה כלאים זה בזה: **נמ'** הא כלב עם כלב כופרין אינן כלאים ודלא כר"ם (ז) דרמ"א כלאים אע"פ דרמ"א כלב מין בהמה מודה בכלב כופרי שהיא מין חיה הא כלב עם כלב כופרי ע"ד דר"ם כלאים, עוף לא תנייתא אמרר יוחנן אייתיתא מן דבר דליה, תרגול עם הפסיוני, תרגול עם המזוס אע"פ שדומין זה לזה כלאים זה בזה. רשב"ל אמר משנה שלמה שנה לנו רבי (ס) וכן חיה ועוף כיוצא בהן. איר יוסי צרכה להדא דר' יוחנן תנינן הכא חיה ופרשנתה תמן חיה תנינן בהמה הכא ופרשנתה תמן. עוף תנייתא תמן אתא ופרשנתה הכא, איר יוסי ויאות, בא להודיעך שהעוף אסור בכלאים, ר' ירמיה אמר כהנא שאל לריש לקיש המרכיב בחיות הים מהו. איר עוד הן כתיב בהן למיניהן. ר' אחא לא אמר כן אלא הוה איר אחא בשם ריש לקיש כל שכתוב בו למיניהו כלאים נהג בו. התיב כהנא הרי חיות הים הרי כתיב בהן למיניהן מעתה כלאים נהג בהן. איר יוסי בי ר' בון הכא פרס כהנא מצודותיה על ריש לקיש וצדייה. איר יונה יכול אנא (ט) פתר לה משום מנהיג טייתי חוט וקטר באודניה דלכיסא ובאודניה דיריקא ואינן שייפין דין עם דין ומורעין:

הלכה ז' מתני' ס אין מביאין אילן באילן י ירק בירק ולא אילן בירק

נמ' מחלפא שיטתיה דר' יודה. תמן הוא אומר ומעה אחת מפיטמו של תפוח ונותנן לתוך גומא אחת ומהן מתאחין ונעשים כלאים, וכא הוא אמר הכין. תמן על ידי שהוא גומא זה בצד זה הן מתאחין ונעשים כלאים, ברם הכא ירק באילן הוא. תני מניין שאין מרכיבין עץ סרק ע"ג עץ מאכל ולא עץ מאכל ע"ג עץ מאכל. מין בשאינו מינו מניין ת"ל (ס) את חקותי תשמורו. ר' יונה ר' לעזר בשם כהנא דר' לעזר היא משום (ז) חוקים שחקקתי בעולמי. מעתה אסור לאדם הראשון. ר' יוסי בשם ר' הילה דברי הכל היא משום (ז) חוקים שחקקתי בעולמי. מעתה אסור להרכיב תאינה שחורה ע"ג תאינה לבנה. איר אבין ולא מכלאי חבגדים למדת מה כלאי בגדים שאסרתי לך שני מינין לא זה ממין זה ולא זה ממין זה אף כלאים שאסרתי לך בכל מקום לא זה ממין זה ולא זה ממין זה. תני (ק) בשם ר' לעזר מותר הוא גוי

ואינן דומין כלל, וסיפא אשמעינן חני אע"פ שדומין זה לזה מ"ם הוי כלאים: ייתור, ענף, וזרע במקום אחר. ופירותיו מותרים: קדריה פרסקיה, שם הפרי:

נמ' שהילכו אחר הפרי, אם דומין הן מין אחד ואם אין דומין הם כלאים: הלפס והצנן. הפרי דוכה זליז הלפת והנפוס העלין דומין: הצנן והנפוס אע"פ ששוין בפרי ועלין אינן שוין בטעם: **הלכה ו' מתני'** כלב כופרי, שנגדלון בני הכפרים ודומה לשועל: ערוד, חמור חבר:

נמ' הא כלב עם כלב כופרין אינן כלאים, ששניהם מין אחד מין חיה: אע"פ דרמ"א כלב מין בהמה (לקמן סוף פ"ח) מודה הוא בכלב כופרי שהוא מין חיה וא"כ זה מין בהמה וזה מין חיה: הא, אין לנו לומר לדעתיה דר"ם אלא שהם כלאים: עוף לא תנייתא, במשנתנו: אירי אייתיתא מן דבר דליה, נסרתיה ממנו. בר דליה, שם אמורא וחשב מיני עופות שהם כלאים: משנה שלמה שנה לנו רבי שנהג בהן כלאים דתנן וכן חיה ועוף כיוצא בהן נהג בהן כלאים בטין בשא"מ: צריכה להא דר"ם. שהביא סבר דליה שאלוהשלשה תרגול. פסיוני ופוסם הם מינים שונים והם כלאים זכ"ז: תמן, כב"ק: תנן, חיה, שהם כלאים ולא פירש המינים: ופרשנתו הכא. במכילתא דכלאים פירש המינים וכן בהמה. ועוף תני תמן בכלל. שהם כלאים ובר דליה אתא ופירש המינים, ויאות. עשה רבי: בא להודיעך כי והמינים תדעו מעצמם לשער: בריות הים מהו. אם נהג בהם כלאים: איר עוד הן כתיב בהם למיניהם. באודניה דיריקא, אשר שרצו המים למיניהם וכיון שכן נהג בהם כלאים: ר' אחא לא אמר כן. ששאל כהנא לרשב"ל והוא השיב לו: אלא הוה אסר. ר' אחא. עצמו בשם רשב"ל. סתם לא דרך שאלה: כל שכתוב בו למיניהו נהג בו כלאים: התיב ע"ז: כהנא כי מעתה כיו ואיך משכחת לה הרבעת כלאים ברגים שבים: הכא פרס כהנא מצודותיה. פ"י שיפה הקשה לו ואין לו תשובה: יכול אנא פתר לה. שיפה אמר ר"ל ולא ניתחד: משום מנהיג. בכלאים אמר לה רשב"ל. והיכי דמי: מייתי חוט. מביא חלל: וקטר. וקוטר באודניה דלכיסא, באון דג ששמו לכיסא: ובאודניה דיריקא, באון דג אחד ששמו יריקא ומושכין יחד את הספינה או העגלה שאצל שפת הנהר: ואינן שייפין דין עם דין. כלומר ועוד יכול להיות כלאים גם בהרבעה סתוך ששייפין ובתחכמים וע"ז מרחסמים זמ"ז ומורעין ומסילין ביצים ומולידין:

הלכה ז' מתני' אין מביאין, אין מרכיבין: אילן, מאכל באילן מאכל מין בשא"מ וכן ירק בירק:

נמ' מחלפא וזהו הפה הוא ירק באילן וקאמר דנעשים כלאים, וכאן במתני' מתיר ירק באילן: תמן ע"י שהוא גומא. גרעיני הורע: זה בצד זה הן מתאחין ונעשים כלאים. וזה אסור: ברם הכא ירק באילן הוא, כלומר הירק נמור והאילן גמור שכבר צמחו וגדלו כ"א לבדו והרכבתן שרי דאינן מתאחין: ת"ל את חקותי תשמורו. מפרש ר' יונה דאיתא כר' אליעזר משום חוקים שחקקתי בעולמי שלא לשנות חוקי הטבע שחקק בשעת ימי בראשית: וקפידך. מעתה אסור לאדתי. ואכאי רא נסנו בטעות שנצטוו בני נח ור"א אסור בסמוך מותר לגוי לזרע וללבוש כלאים: דיה היא. אפ"י לר"א מ"ם אסורים בכלאים משום חקוק הטבע שלא לשנותם: מעתה אסור להרכיב תאינה כ"ז. משום שנוי חוק הטבע: ומשני שלמדים מכלאי בגדים כ"ז. ובטין במינו לא שייך שנוי טבע משחורה ללבנה: אבל לא להרכיב בהם כלאים כ"ז. שכתוב בהן למיניהם במעשה בראשית: ואיכ, שלא היה צווי בדשאים למיניהן והיתה הארץ מותר להוציא כרצונה:

ולא ירק באילן ר' יהודה מתיר ירק באילן: ומעה אחת מפיטמו של תפוח ונותנן לתוך גומא אחת ומהן מתאחין ונעשים כלאים, וכא הוא אמר הכין. תמן על ידי שהוא גומא זה בצד זה הן מתאחין ונעשים כלאים, ברם הכא ירק באילן הוא. תני מניין שאין מרכיבין עץ סרק ע"ג עץ מאכל ולא עץ מאכל ע"ג עץ מאכל. מין בשאינו מינו מניין ת"ל (ס) את חקותי תשמורו. ר' יונה ר' לעזר בשם כהנא דר' לעזר היא משום (ז) חוקים שחקקתי בעולמי. מעתה אסור לאדם הראשון. ר' יוסי בשם ר' הילה דברי הכל היא משום (ז) חוקים שחקקתי בעולמי. מעתה אסור להרכיב תאינה שחורה ע"ג תאינה לבנה. איר אבין ולא מכלאי חבגדים למדת מה כלאי בגדים שאסרתי לך שני מינין לא זה ממין זה ולא זה ממין זה אף כלאים שאסרתי לך בכל מקום לא זה ממין זה ולא זה ממין זה. תני (ק) בשם ר' לעזר מותר הוא גוי

מכורת הש"ס ותורה אור

(נ) לקמן פ"ח ס"ז (ס) כ"ק נה (ע) כ"ק נה. תוס' ד"ה המרכיב (ס) ויקרא י"ב (ז) מנהדרין א (ק) שם נז:

עין משפט נר מצורה

ו מ"י כ"ג מכלאים היו מוש"ע וי"ד רצו ס"י יד ז מ"י שם ה"ג ת מ"י פ"ט שם ה"ד סמג לאוין רמא מוש"ע וי"ד רצו ס"ז ט מ"י פ"א מכלאים ה"ה מוש"ע וי"ד רצו ס"א ג י מוש"ע שם ס"ג כ מ"י מוש"ע שם

סמורת השם
זרורה אור

כז בראשית א
כח תוספתא פ"א
(ת) תהלים קכ
(א) עירובין לד:
(ז) תוספתא פ"ד
נ שבת נ: קיג
עירובין ע"ה

עין משפט
נר מצוה

כ"י פ"ב
מכלאים ח' יא
טו"ש"ע יו"ד רצו
מ מ' פ"ח שם
ה"א טו"ש"ע שם
מ' סו
כ מ' פ"ב שם
ה"א טו"ש"ע שם
ס מ' פ"א
משפטה ה' טו
פ מ' פ"ח כה
משבת פ"ג
לאוין מה טו"ש"ע
א"ח ש"ר ס"ה
ס מ' פ"א
מכלאים טו"ש"ע
יו"ד רצו ס"ו
ז מ' פ"ב שם
ה' יא טו"ש"ע
יו"ד רצו ס"ו יא
ק מ' פ"ב שם
טו"ש"ע שם

למה נתקללה הארץ. ומשני: ע"י שעברה על גזירותיה. שהקבה צוה תדשא בו סתם ולא פרט בצויו למינחו לא היה לה לעשות מעצמה: ר' פ"א שמחה בצויה והוסיפה אילני סדק. כלומר שלא עברה כלל אלא שהוסיפה ולא נתקללה אלא בעבור האדם וכדמסיק: ל"פ ב"א. ארור המבזבז: דכן איינך. שכן גידול וחניק שאדם הראשון נברא מן האדמה: ואח"כ כהאי ר' נתן ג' נכנסו לדון. אדם וחווה ונחש: ור' יצחק וקולליו. דהיינו גם האדמה בדכתי' ארורה האדמה כו': עד כדון. עד כאן כו': עוף מנין מאת חוקתי תשמורו. שגם זה בכלל חוקי השבע: מבהמתך כו' ויליף בהמתך בהמתך משבת ופסיוני. ע"י (כ"ק נ"ה) הרכיב אילן והרביע עוף. מיד דעוף ג"כ מחוקתי תשמורו. והשמר מן ואל הוא לאו וכיון שעשה שניהם בכ"א אינו חייב אלא מלקות א' על שניהם: מיד מבהמתך כו'. ולפינן עוף יש כאן שני לאוין הרכבה אילן מאת חוקתי תשמורו ועוף מבהמתך חייב שתיים: בהרביע בהמה והרביע עוף מ"ד מחוקתי תשמורו. ולפינן עוף: חייב כ' מ"ד מבהמתך. ולפינן עוף. אינו חייב אלא אחת, ובספרים נדפס תכל בהיפוך ופועות דמוכה הוא: זתים ברכב. בתמרה שכבר הורכבה ועל אותו הרכב מרכיב חיות אסור: פליגא על ר' לוי כו' בניך כשתילי זתים כו' מה זתים אין בהן הרכבה, משמע שאינו טועיל כלום ואינו מצמיח: הא. כלומר הבריות משמע שיש בהן פסולות, דאי לא אמאי אסור: ומשני שנייא כו' שהמזעם הוא שהתמרה כמחוק את היות:

הלכה ח' מתני' שקמה אילן תאניה הגרל ביער: מרן אחר שנקצץ האילן ונשארו הגזע עם חשרשים בארץ נקרא סדן ואין נופעין ירק לחוכו דהוי ירק באילן: קרה, מין אילן בשמים: הצוב, עשב שרשיו יורדים בעומק הארץ: בורש ואינם נוטין לצדדיו ובו תיחם יהושע את הארץ. מקירו בקירו שתתצוב חם ביותר, פ"א מקירו ר' קורה שעושה עליו על וכפסחו: מימיה, של אבטיח שהוא כלא ליחות: שתהא משמרתו. שהחלמית מרטיב הורע ושומרו עד שנשרש בארץ, גמ' בלא כך. בלא תוחב גפן לתוך האבטיח אלא שזרע אבטיח סמוך לגפן אינו אסור כו' בתנאי: במעמיק שורש למטה מג' פסחים. שרשיו הגפן וגם האבטיח העמיק למטה מג' בארץ ולטעלה על הארץ הוא רחוק ששה טפחים וזה מותר: שרשי פאה. מן הזרע שנשדה אצל הפאה בסוף השדה ארבע שונכנסים לתוך ד"א שבכרם כיון שהוא בעומק למטה מג' טפחים ולטעלה הוא רחוק ד' אמות הרי אלו מותרין:

הלכה ט' מתני' הטומן לפת וצנונות. או או קתני: אם היו מקצץ עליו מגולין. משום שבת קתני מגולין דאם היו העלין כלוסין אי אפשר שלא יזיו עפר בידים ואסור: אינו חושש משום כלאים. דלאו דרך זריעה הוי. אלא משום שמירה שיתקיימו בקרקע ואינו חפץ שישרשו. והיינו מעמא דשביעית ומעשרות: ונטילים בשבת. שאוחז בעלים המגולים ומוציאן ואע"ג דמזיו עפר ממקום שלטול מן הצד הוא שאינו רוצה בו: עד שיהיו שתי חטים ושעורה. מעמא דר"י דכתוב שדך לא תזרע כלאים אינו נקרא שדה אלא כשהיא זרוע מכבר ואמר שדך הזרועה לא תזרע בה עוד כלאים דהיינו שני מינים: גמ' חזקיה אמר ל"ש. דאינו חושש משום כל הני דמתני' אלא לפת וצנונות הא שאר דברים לא. חושש משום כולם ושעמא כדלקמן: ר' יוחנן אמר לא שנייא. אינו חילוק: היא לפת כו'. ומתניתין דנקט לפת וצנונות לאו דוקא: מה אנן קיימין. לחזקיה דאמר דוקא לפת וצנונות. באיזה טעם אינו חושש משום כלאים: דבשביל שהעלין מגולים נראה שכל אחד הוא לבד: אי משום זרעים באילן, שאינם אסורין אלא בהרכבה ולא משום זריעה: למה לי גפן אצילו שאר כל אילן. כצ"ל שאין אסור זריעה של זרעים בזריעה של אילן אלא בהרכבה: אי משום שאינו רוצה בהשרשתו. לפיכך תני גפן שאע"פ שהוא רך ושרשי הלפת נכנסין לשרשי הגפן מ"מ מותר משום שאינו רוצה בהשרשתו: למה לי לפת כו'. ומשני דאין הבן נמי דזהו המעם. ומיין: מן מה דתני ר"ח כגון אגודה של לפת כו': הוי מזה נוכח לרעת: לית מעמא. אחר: דלא. אם לא: משום שאינו רוצה בהשרשתו. כיון שסמן אגודה כולה כאחת סימן הוא

לזרוע וללבוש כלאים. אבל לא להרביע בהמתו כלאים. ולא להרכיב אילנו כלאים. למה מפני שכתוב בהן למיניהן: וחרי דשאין כתיב בהן למיניהן. אין כתיב בציוו אלא כהוצאה ואם כן למה נתקללה הארץ. ר' יודן בר שלום אמר ע"י שעברה על גזירותיה של הקב"ה. (ו) תדשא הארץ דשא עשב מזריע זרע והיא לא עשת אלא ותוצא הארץ דשא עשב מזריע זרע למינחו ר' פינחס אמר שמחה בציוויה והוסיפה אילנו סדק ע"ד דר' יודן בר שלום יפה נתקללה הארץ. ע"ד דר' פינחס למה נתקללה הארץ. כאינש דאמר ליט ביזא דכן איינך. ואח"כ כ"י ר' נתן שלשה נכנסו לדון וארבעה יצאו מקוללין. ארורה האדמה בעבורך. עד כדון דית כתיב אלא בהמתך לא תרכיב כלאים. עוף מנין אית תני תני מאת חוקתי תשמורו ואית תני מבהמתך לא תרכיב כלאים. הרכיב אילן והרביע עוף מאן דאמר מחוקתי תשמורו חייב שתיים מאן דאמר מבהמתך לא תרכיב אינו חייב אלא אחת. בהרביע בהמה והרביע עוף מיד מחוקתי תשמורו אינו חייב אלא אחת מאן דאמר מבהמתך לא תרכיב כלאים חייב שתיים תני אין מרכיבין זתים ברכב של חמרה מפני שהוא אילן באילן. ר' יודן בעי ולית הדא פליגי על ר' ד"ו (ה) אשתך כגפן פוריה בירכתי ביתך בניך כשתילי זתים סביב לשלחנך, מה זתים אין בהם הרכבה. אף בניך לא יהא בהן פסולת. הא מכלל שיש בהן פסולת, שנייא היא הכא שהוא עתיד למתקה. כהדא ר"ש ברבי הוח משקי פרסתקה יין מבושל בשביל למתקה:

הלכה ח' מתני' לאין נטעין ירק בתוך סדין. של שיקמא (ה) אין מרכיבין

פיגם ע"ג קידה לבנה מפני שהוא ירק באילן. אין נוטעין ייחור של תאניה לתוך התצוב שיהא מקורו אין תוחבין זמורה של גפן לתוך האבטיח שתהא זורקת מימיה לתוכו מפני שהוא אילן בירק: אין נותנין זרע דלעת לתוך החלמות שתהא משמרתו מפני שהוא ירק בירק:

גמ' רבי זכריה חתניה דר' לוי בעי בלא כך אינו אסור משום זרעים תחת הגפן. א"ר יוסי תיפתר במעמיק שורש למטה משלשה טפחים חוץ לששה. כהדא דתני (ג) שרשי פאה הנכנסים לתוך ארבע אמות שבכרם, למטה משלשה טפחים הרי אלו מותרין:

הלכה ט' מתני' הטומן (ה) לפת וצנונות. תחת הגפן אם היו

מקצת העלין מגולין אינו חושש לא משום כלאים ס ולא משום שביעית ולא משום מעשרות ע וניטלין בשבת. ס הזורע חטה ושעורה כאחת הרי זה כלאים ר' יודה אומר אינו כלאים עד שיהיו שתי חטים ושעורה או חטה ושתי שעורים או חטה ושעורה וכוסמת: גמ' חזקיה אמר לא שני אלא לפת וצנונות הא שאר דברים לא. ר' יוחנן אמר: לא שנייא

היא לפת היא צנונות היא שאר כל הדברים. מה נן קיימין אי משום זרעים באילן למה לי גפן וצנונות אפילו שאר כל (הדברים) האילן, אי משום שאינו רוצה בהשרשתו למה לי לפת וצנונות אפילו שאר כל הדברים. מן מה דתני ר' חייא כגון ק אגודה של לפת ואגודה של צנונות, הוי

לית מעמא ולא משום שאינו רוצה בהשרשתן ; תני (ז) פנה שטמנה בחבן והררה שטמנה בנחלים אם היו מקצתן מגולין ניטלין בשבת ואם לאו אין ניטלין בשבת. ר' לעזר בן תדאי אמר ר' בין כך ובין כך תוחב בשפוד או בסכין ונוטלן. אתיא דר' לעזר בן תדאי כר"ש דתני (ס) לא יגור אדם את הכסא ואח' המטה ואת הקתידרה מפני שהוא עושה חריץ ריש מתיר, רבא בשם רב הונא ר' חני בשם ר' יוסי בשם ר' הילא מודין חכמים דר"ש בכסא שרגליו משוקעות בטיט שמוטר למטלטלן, וכמה דתיכר מותר למטלטלן ודכוותה מותר להחזירו, א"ר יוסה אוק' נן נמי תנינן נוטלין בשבת. א"ר יוסי ב"ר בון דר"ש היא והא תנינן שביעית, אית לך מימר שביעית דר"ש פתר לה שביעית (ו) דר"ש מתיר בספיתו שביעית והכא את אמר הכן אע"ג דר"ש מתיר בספיתו שביעית אית ליה משום קדושת שביעית, אוק' הכא אינו חושש לא משום שביעית ולא משום קדושת שביעית, זרע שני מינין בבקעה שני מינין בחורבה שני מינין וחלקן גדר. ר' יוחנן אמר פטור

רשכיל אמר חייב, מודה רשכיל בזרע ע"ג הים ע"ג פטרה ע"ג סלעים ע"ג מרשים שהוא פטור. מודה רשכיל בזרע ע"ג לחלקן גדר שהוא פטור. אמר ר' בא קרתינא מודה רשכיל לענין שבת עד שתנות, סחני פליגא על ר' יוחנן הזורע חטה ושעורה כאחת ה"ז כלאים, פתר לה בנתונים בתוך ששה על ששה דא"ר יוחנן אינו חייב עד שיהו ששה על ששה מוקרחין בתוך שדה תבואה או מיקפים גדר, כהדא ר' יהודה אומר אינו כלאים, א"ר ר' יהודה כדעתיה (ז) דר"י אמר בשדה ירק טפה, אמר ר' יוסי מאן דבעי מקשיא על הדא דר' זעירא יליף הדא דרב יודה מן דרבנן כמה דרבנן ג' אמרין באיסור בית רובע ה' ללקות ו' עליו, כן ר' יודה אמר באיסור ששה על ששה ללקות טפה, והתני ר' יודה מתיר, וקשיא מ"ט דרשכיל מכיון שהוציא מתוך ידו לזרע חייב, והא תנינן ר' יודה א"ר אינו כלאים, פתר לה עד שעה שתנות, והתני ר' יורא מתיר לא אפי' נחה ר' יודה מתיר, א"ר הילא רשכיל כדעתיה דא"ר שכל בשם חזקיה ראש תור מחורבה מותר, מעתה

שאינו רוצה בהשרשתן ואין דרך לעשות אנורות של ירק אלא בלפת וצננות לפיכך תני חני ; פנה תאניה שלא בישלה : בתבן, להתבשל : נישלין בשבת. אע"פ שכוון התבן שהוא מוקצה כיון שאינו עושה בידים שאוחזו בכפים המגולה סבנה מותר : בין כך אפי' אינו מגולה כיון שאינו כוון כר"ש דה"ר שאינו מכוון מותר : לא יגור, לא יגור כו' ר"ש מתיר : מודים חכמים, היינו ת"ק דר"ש ; שרגליו משוקעות בטיט, שאינו עושה חריץ מותר לשלול והפנים כולל לכא, ואין כאן משום מוקצה : אוק' נמי תנינן דחכמים מודו דתני בסחני' נופרין בשבת, אע"ג שנשאר גומא בארץ כחמול נעשה ומה שמדיו עפר אינו בידים : א"ר ר' ב"ר, דמסתמי' אין ראיה ; דר"ש היא סתמי' ; ופריך, והא תנינן שביעית, במתני' אין חוששין משום שביעית אית לך מימר שביעית דר"ש כחמול, פשיטא דלר"ש אין בהם משום שביעית דר"ש ס"ל ספיתו שביעית מותר לקח מכל אדם אפי' ס"ה ואין חוששין שום כן המשובר הוא והג' נמי אין לחוש אפי' הוסיפו אלא משום ספיתו ומא' קבלין סתמי' אליבא אלא ע"כ דרבנן היא וכשני : פתר לה, דאין ה"נ שביעית, דקתני בסחני' דר"ש, היא, וא"ת מאי קס"ל ; והכא את אמר הכין, גניחותא, כלומר הא קס"ל אע"ג דר"ש מתיר בספיתו שביעית דניחין סכ"א אפי' : אית ליה משום קדושת שביעית, וצריך, לאכילן בקדושת שביעית ; אוק' הכא, כלומר אבל הכא בשמן לסת דמתני' אינו חושש, לא משום שביעית ואוק' לא משום קדושת שביעית וחו' אוק' דקאמר : זרע שני מינין בבקעה כו', נשתוממתי לראות שאין אחד מהפוסקים אומר מה היא הבקעה או החורבה, ומשמע, דלא גרסי לה בג' חלוקות אלא בקעה וחורבה, וחלקן גדר קאי על שניהם א"כ מה רצה בחורבה יאמר זרע שני מינין בבקעה וחלקן גדר וגם מלה בבקעה מיותר, ולבי אומר לו דע"כ ג' חלוקות הן וקאי אמתניתין דאמר ת"ק הזורע חטה ושעורה כאחת ה"ז כלאים, ומשמע שהוא במסולת יד שזרקו בידו חטה ושעורה וזרק על הארץ יחד ה"ז כלאים וחייב הזורע על לאו דלא תזרע שדך כלאים והגדולין אסורים, ולקמן בפ"ב מ"ח חשיב בהדרגה המספיקין שמוטר לסמוך ב' מינין מ"ב צדדי המספיק כגון גדר גבוה ו' וחריץ עמוק ומקום בו דחיינו חרוב שאינו חרוב וזרע וחו' דקאמר הכא, זרע ב' מינין בבקעה כלומר שהיה שם ביקוע וחריץ וכשזרק הב' מינין במסולת יד נפל מין אחד בצד החריץ מזה והמין השני בצד חשני או שהיה מקום חרוב וסר מספיק בון ב' המינין דחיינו חורבה או שהיה שם גדר ונפלו המין מינין כב' צדדי הגדר באופן שחלקן הגדר והוא לא היה מכון לזה אלא לזרעם יחד פליגי בזה ר"י ורשכיל ר"י אמר פטור שלא בחייב הזורע א"כ נתיקומה מחשבתו שגדלו כיחר מעורבין

ובאן נפרדו בגדר או בחריץ או בבור ורשכיל מחייב כרסמי לקמן וכיון שהוציא מתוך ידו לזרע חייב כיון שהמקום ראוי לזרע ולצמיחה אע"ג שע"י סקרה נספקו אוליין בחר דעתיה שכוונתו היה לזרעם יחד בלא הפסק : ע"ג הים, על ג' המים ; ע"ג פטרה, הם ג' חלשים של פתיה (כפ"ב ס"ו) פטרה ד' פתיה כמו פטר רחם והם כשתי אמות רוחב ביניהם והיא מכון שפילו כך, או שהוא מקום מצולה ואגם כלא מים שא"א שיצמח שם כמו על הים ; ע"ג סלעים כו' שהוא פטור, שזה אינו זריעה שא"א שיגדלו שם : מודה כו' ע"ס לחלקן גדר שהוא פטור, שלא דנה בכלאים ; מודה רשכיל לענין שבת, שאינו חייב בזווק משהות לרשות ; עד שתנות, ברשות אחרת דבשבת כתוב מלאכת מחשבת דגמרינן כמשכנ' ובעינן נתיקומה מחשבתו ; סתמי' פליגא א"ר, כו', דתני סתמי' סמא ה"ז כלאים ומשמע בכל אופן חייב הזורע ; ומשני דסתמי' מיידי בנתונים בתוך תבואה הגדולה בקרחה השה על ששה זרע בתוך הקרחה והתבואה ספק הכלאים או שהם סוקפים גדר : דא"ר כו' לדין שזרעם בתוך הקף של תבואה או גדר סביב פשיטא דאין לך כלאים ועירובא יותר כזה ולר"י אם לא היו סוקפין אלא במקום פתוח לרוחה אע"ג שלא הפסיק דבר ביניהן אין זה נלאים ומה דאמר לעיל בפלוגתאן שהיה ביניהם הפסק אשמעינן רבותא לרשכיל דאפ"ה חייב ; ופריך, כהדא, אם כן : רי"א אינו כלאים, בסחני', בתמיה, ואלא כיצד הוא כלאים ; א"ר ר' כדעתיה, לשטח : כדא ירק טפה, דו בהרחקה וה"נ בסתמי' בתבואה שיש בינם טפה סמית ; א"ר יוסי כו' כמה דרבנן, דפליגי א"ר ואמרי ; באיסור, בתבואה לכתחילה צריך להרחיק ; בית רובע הקב, שהוא י' אמות וחומש : ללקות, אינו חייב אלא ; בששה על ששה, כן רי"א באיסור, לכתחילה ששה על ששה, ללקות, צריך ; משה, בתוך טפה, אם לא הרחיק טפה, עכ"פ כו' על ו' מיהא אסור ; יתתני, במתני' : ר"י מתיר, דתני רי"א אינו כלאים משמע דמותר לכתחילה והדא קושיון לרובתיה : עד כמה פירש לסתמי' אליבא דר' יוחנן והשחא ספ' אליבא דרשכיל, וקאמר, וקשיא מ"ט דרשכיל, דמחייב אע"פ שיש הפסק : מכיון שהוציא כו' חייב, כדפ' והתנינן, במתני', רי"א אינו כלאים, וז"ל לומר דפליגי כ"כ דה"ס סבר כיון שיצא מתוך ידו חייב ור"י סבר שאינו כלאים כלל, ומשני : עד שעה שתנות, רי"א שאינו כלאים, ובוה פליגי ת"ק סבר מיד שיצא מידו הוי כלאים ור"י סבר עד שתנות ורשכיל אליבא דת"ק ; ופריך והתני ר"י מתיר, כלומר דלישנא אינו כלאים משמע אינו כלל וא"כ מ"ט דר"י : א"ר הילא רשכיל, אליבא דר' יהודה ; כדעתיה כו' ראש תור מחורבה מותר, ראש תור הוא שדה הנכנסת לתוך השנייה בקרן זווית כגון שדה אחת

מסורת הש"ס
ותורה אור
(ד) שבת קכג;
(ה) ביצה כג,
(ו) שביעית פ"ט
מ"ה
(ז) לקמן פ"ג מ"ג

עין משפט
גד מצוה
כ ס"ו פ' כה
משבת ה' טו
סמך לאוין סה
מושיע א"ח שיא
ס"ו
ז ס"ו פ"ג
מכלאים ה"ט
ס' שם ה"י

ממורת חטים
ותורה אור
(ח) מוע"ק ו. כ"ב
זר,

עין משפט
נר מצוה

ח שם ה' יח
פושע א"ח רצו
ס' כה
ז מ' ס"ב
מכלאים ח"א
פושע יו"ד רצו
ס"ה
ג מ' ס"ב
מכלאים ח"ב
פושע יו"ד
רצו ס' כה
ד שם ה' ג ד
פושע שם ס"ו
ס שם ה"ה
ו מ' שם ה' א ב
פושע שם ס"ה
ז מ' שם ח"ו
ח מ' פ' יח
ממכרה סמ"ג
לארץ קע פושע
ח"מ רכס ס"ד
ט מ' סמ"ג שם
פושע שם

א אפי' שני חטין ושעורה. וכן היא והתנין עד
שיחיו שני חטין ושעורה או חטה אחת ושני
שעורין או חטה אחת ושעורה וכוסמת. פתר לה
חטה מכאן וחטה מכאן גדר מיכן וגדר מיכן
ושעורה חבושה באמצע. א"ר מתניה הדא דתימר
שאין שם חורבה אבל יש שם חורבה מותר:

הדרן עלך החטים והזונין:

כ"ל סאה (ח) שיש בה רובע זרע ממין אחד
נימעת. ר' יוסי אויב. בין ממין אחד
בין משני מינין רשיא לא אמרו אלא ממין אחד
ג וחכ"א כל שהוא כלאים בסאה מצטרף לרובע. ד
בד"א תבואה בתבואה וקטנית בקטנית תבואה
בקטנית וקטנית בתבואה. באמת אמרו זרעוני
גינה שאינן נאכלין מצטרפין אחד מעשרים
וארבעה בנופל לבית סאה. אר"ש כשם שאמרו
להחמיר אף להקל. ה הפשתן בתבואה מצטרפת
אחד מעשרים וארבעה בנופל לבית סאה:
נמ' אנן תנינן שיש בה אית תניי תני שנפל
לתוכה. א"ר מנא מאן דאמר שיש בה

זרועה שעורין מושכת ארכה סמורת למערב ושרה אחרת נכנסת
לתוכה כחודה מדרום לצפון זרועה חטים כזה

שניכר שהיא שדה אחרת ואינה
מעורבת הלכך מותר דאיסור כלאים
הוא רק משום מראית העין. ואמר
דלא דוקא אם זרע מתחילה שתי
השרות יחד כראש תור בשדות
גדולות אלא אפילו שהשדה חרבה וזרע גרעין חטה אצל גרעין
שעורה דינא כראש תור שהרי נראה שאינם מעורבין וזהו
טעמא דיר יהודה במתני' דאמר אינם כלאים משום דחטה אחת
ושעורה אחת נכרין כל אחת לחוד ולעולם דאיסור כלאים בא
חיוב משמא מידו אלא כראש תור מותר; ופריך מעתה. לר"י:
אפילו שני חטין ושעורה. נמי נראה השעורה האחת לחוד כמו
ראש תור ויהא מותר: וכן היא בתמיה. האם הדבר כן והתנינן
בדברי ר' יהודה: עד שיהיו שני חטין כו' או הוא אוסר ואמאי
הרי הוא ראש תור: ומשני דהא דאמר ר"י הוא שהשעורה
חבושה באמצע. ואין שם חורבה. אלא שיש גדר מכאן ומכאן
וכין שניהם נזרעו שני חטין ושעורה או חטה מכאן וחטה
מכאן ושעורה באמצע. אבל יש שם חורבה בלא גדר והשני חטים
זה אצל זה והשעורה אצלם שניכר שהוא כמו ראש תור ומותר:

הדרן עלך החטים והזונין:

כ"ל סאה שיש בה רובע, חקב דהיינו אחד מכ"ד לסאה.
שהסאה ששה קבין, ופליגי בה אמוראי בגמ' אם הוא
בס"ה כ"ד כגון שהם כ"ג רבעין חטין ורובע שעורין או שהם כ"ד
רבעין חטין ורובע שעורין. שהם בין הכל כ"ה רבעין: ימעט.
אותו רובע ויתבטל בין הסאה ומותר לזרוע: יבור ויוציא כל הרובע
דאם ישויר מיתו כמקיים כלאים: בין ממין אחד. הוא הרובע,
בין מ' מינין ימעט; רשיא כו'. שאין בו מינין מצטרפין לרובע:
זחכ"א כו'. כגון סאה שעורין שיש בה רובע שכולת שועל וכוסמין
דלתיק צריך למעט דחכמים איצ למעט דאין ש"ש מצטרף לכוסמין
שאין ש"ש כלאים בשעורין; כד"א. שהשעורה הוא א' מכ"ד בסאה:
זרעוני גינה, שנתערבו בתבואה; שאינן נאכלין. הזרע אבל
הפרי היוצא מהן נאכלת: א' סכ"ז מנופל לבית סאה. כמה
שצריך מהם לזרוע בבית סאה שהיא חמשים על חמשים אמה
אם נתערב מהם א' מכ"ד בסאה צריך למעט ומפ' בגמ' שהוא
קב וחצי. וא' מכ"ד סקב וחצי הוא כביצה וחצי סקב וחצי ו'
לוגין והלוג ששה ביצים: כשם שאמרו להחמיר. בדבר דק כזרעוני
גינה שרי קב וחצי מהם לזרוע בבית סאה: כך; אמרו להקל.

ו אחד מעשרים וארבעה מאן דאמר שנפל לתוכה
א' מעשרים וחמשה א"ר יוסי ב"ר בון בין כמ"ד
שיש בה בין כמ"ד שנפל לתוכה א' מכ"ד מאי
כדון מ"ד שיש בה בתלוש. מ"ד שנפל לתוכה
במחומר. מה נן קיימין? אם במתכוין לזרע אפי'
חטה א' אסור אם לערב אפי' כל שהוא אסור
לערב. ר' יעקב בר אחא אבא בר חייה בשם רב
הבורר צורות מתוך כיריו של חבירו חייב
להעמיד לו חטין יפות תחתיהן. א"ר יוסי זאת
אומרת שהוא אסור ל' לערב אם אמר את שמותר
לערב ל"ל חטין יפות תחתיהן מכר לו חטין יפות
ונמצאו ברורות מהו שינכה לו דמי אותו הרובע
מיליהן דרבנן אמרין אינו מנכה לו דמי אותו
הרובע דאמר רבי יעקב בר אחא אבא בר חייה
בשם רב הבורר צורות מתוך חטין של
חבירו חייב להעמיד לו חטין יפות תחתיהן.
בירר רובע אחד ומחצה מהו שינכה לו דמי אותו
הרובע ר' חנינא ור' מנא. ר' חנינא אמר מנכה לו.
ר' מנא אמר אינו מנכה לו דהוא אמר ליה אלו
יהבתון לי הוינא ציר לון בסירקי מה דהוה זבינא
חמי הוא זכן אלא בשנתערבו דרך סכנס והתנינן

נדבר הגם כמו פשטן שצריך ג' סאים לבית סאה וא' סכ"ד כג
סאים הוא שלשה רביעי קב או צריך למעט;
נמ'. אנן תנינן. במתני'; שיש בה. אית כו' שנפל לתוכה.
אר"ם. נ"מ בין שתי הלשונות: מ"ד שיש בה א' מכ"ד.
בין הכל: מ"ד שנפל לתוכה א' מכ"ה. בין הכל דהיינו שנפל
לחוד סאה שהיא כ"ד רבעים רובע ממין אחד: ארי ב"ב. אין
זה הנ"מ. אלא; מאי כדון, מה היא הנ"מ: מ"ד שיש בה
בתלוש. שנתערבו בעוד שהם תלושים והוא רוצה לזרעם צריך
למעט קודם שזורעם; מ"ד שנפל לתוכה במחומר. שכבר זרע
התבואה ונפ' בתוכם רובע ממין אחד צריך למעט אג"פ שכבר
נשרשו מועיל המיעוט לדעת התוס' (כ"ב צד). ולמ"ר שיש בה
לא מתני המיעוט אחר השרשה וזה הנ"מ שכינתו. ובשנ"א
מפרש דנ"מ לזרעוני גינה דלמ"ד יש בה יש חילוק דמתנין
דלזרעוני גינה שיוכל לזרוע מקב וחצי לבית סאה כיון שהם
תלושים השיעור א' מכ"ד מנופל לבית סאה אבל למ"ד שנפל
לתוכה שדוא במחומר השעור רובע כתבואה בתבואה ולא יורחי
לסוף דעתו שהרי להכ"ד ההוא הוא שונה כן במתני' כל סאה
שנפל לתוכה כו' וע"ז הוא מחלק בין תבואה לזרעוני גינה:
מה אנן קיימין. כלומר בתלוש דלכ"ע מתני למעט ה"ד; אם
במתכוין לזרוע שעושה בכונה לזרוע שני מינין; אפילו חטה
אחת אסור. לזרוע כלאים בכונה ומותר; אם לערב. ע"ד למכור
ונמלך אח"כ לזרוע. דא"ל דמתני מיירי רק לענין סקב ומסכר
דאיכא אין מקומו כאן אלא בנוקין: אפי' כ"ש אסור. לערב כין
אחר אפי' למכירה; דאמר ר' יעקב כו' הבורר צורות מתוך
כיריו כו'. דתנן (כ"ב) המוכר פירות לחבירו סתמא ה"ז מקבל
הלוקח רובע שינופת לסאה שכן דרכו והשתא הבורר מפסיד
להמוכר וחייב להעמיד לו יפות תחתיהן ואמר ר' יוסי ע"ז: זאת
אומרת שאסור לערב כו' דא"ל מותר לערב פסולת לכתחילה ל"ל
חטין יפות תחתיהן. יחזיר לו את הפסולת. שבורר, הרי שאסור
לכתחילה לערב על מנת למכור אפי' כל שהוא וא"כ ה"ד תערובת
דמתני'. סכר לו כו'. אגב דאיתי דינא דסכר בעי להחייא; מכר
לו חטין יפות. סתם. שדרינא אם יש רובע שינופת מקבל הלוקח
ונמצא ברורות. שאין שום שינופת: מהו שינכה לו. דמכור
ללוקח: דמי אותו רובע: השינופת שצריך לקבל והכא יש לו
ברורות תחתם ויפחות לו המוכר רובע. מהמדה או שישלם לו
בדמים בעד הרובע: מיליתון דרבנן אמרין. דברי חכמים ואמרים;
אינו מנכה. אינו מוחל לו כלום מן המדה וגם אינו מוסיף לו
הלוקח דמים. דכן שמעינן מרב דלכתחילה אסור לערב וצריך
למכרם כמו שהם ברורות אלא אם היה שם פסולת מקבל הלוקח
עד רובע הקב לכל סאה דכן דרך התבואה בסתמא אבל אם הם

באמת אמרו זרעתי גינה שאינן נאכלין מצטרפין אחד מעשרים וארבעה בנופל לבית סאה, ותני עלה כגון קב וחצי קב וא' מכ"ד לחצי קב מב הוא כלום עד כאן הששו למראית העין מכאן ואילך לא חשו למראית העין, ימעט, באנה צד הוא ממעט או פוחת מן רובע או מוסף על הסאה. לא כן איר יוחנן ר' אבהו בשם ר' יוחנן כ כל האיסורין שריבה עליהן שונג מותר מזיר אסור. תמן את מרבה לבטל איסור תורה ברם הכא את מרבה לבטל מפני מראית עין; ר' יוסי אומר יבור: מיט דר' יוסי מכין שהתחיל ברובע צריך להשלים את כל הרובע מודה ר' יוסי שאם היה שם פחות מן הרובע משעה ראשונה אינו זקוק לו היאך עבדה היה שם רובע אחד משני מינין בורר מין אחד ודיו או צריך לבור את כולו, רש"א לא אמרו אלא מין אחד שני מינין לא, עד

היכן עד רובה של סאה. חזר וחוסף חזרה תבואה להחיתה, כמו פ' דריש אמר אין שני מינין מצטרפין לאסור. כן הוא אומר הכא אין שני מינין מצטרפין לחיתר: היאך עבדה היה שם עשרים ושנים רבעים ומחצה של חמין וחצי רובע שיעורין ונפל לחוכו פחות מרובע עדשים אפי' כן אין שני מינין מצטרפין להחיתר; כריא כ"י: (י) ותני עלה כגון שלשת קבין וארבעת קבין הא קביים א' מעשרין וארבע: באמת. אריא, כל מקום ששנו באמת הלכה למשה מסיני. ותני עלה כגון קב וחצי קב. הא קביים ברובע. הכא את אמר קביים ברובע והכא את אמר קביים א' מכ"ד, ר"ז ר' אבונא בשם רב הונא ח"א עד מ' קבין. ותרנא אמר עד שמונה, תשעה ועשרה מהו שיצטרפו. איתא חמי תשעה ושלושה מצטרפין מ' ועשרה לא כ"ש, ר' אבין ור' חנינא תריהון אמרין סאה חולקת ביניהון

מסורת חש"ס
ותורה אור

(ט) עולה פ"ב
פ"ב
(י) תוספתא פ"א
תריכות פ"ב ח"א

עין משפט
נר מצוח

י מ"פ
מכלאים ח"א
מושיע יו"ד רצ"ה
כ מושיע יו"ד
צ"ס ס"ה

ברורות אסור לערב: בורר, חילוק, רובע, ומחצה. דפשיא שמנכת חלוקת מן הדמים במחצה הרובע המותר שאין דרך להיות כ"כ רובע ומחצה. אבל כיון שמנכת לו בעד המחצה יכולני לומר שינכה לו גם את הרובע דכיון שיש לו רשות לבורר בורר הכל: ר' חנינא ור' מנא פליגי, רש"א אינו מנכה לו דהוא אמר, המוכר יכול לומר: אלו יהביהון לי. כלומר אם החזרת לי אותם; הוינא ציר לון במירק, חייתי צורר אותם בשק בחנותי: מה דהוה זכונה חמי: מה שהיה כי שבא ליקח אותם רואה: הוה זכן היה לוקח שהייתי מראת לו והוא מקבל עליו רובע לסאה: אלא משכחת לה במתני, שנתערב שלא בכונה לא לזריעה ולא לסכר: דרך מבט, נתערבו כשהיה אוסף התבואה להכניסה אל האוצר היו שם מין אחד שנשתתיר שם מקורם ונתערבו; ה"ג חנינא וחיתב והא מותר: באמת כ"י ותני עלה. בברייתא: כגון קב וחצי קב, הוא שיעור זריעה לבית סאה, ומקשה: וא' מכ"ד לחצי קב מה הוא כלום בחמין. הלא אינו נחשב לכלום שהוא חצי ביצה וכמה נחשב הוא שצריך למעט, ומשני, ע"כ חשו למראית העין, דעיקר כלאים הוא כשום מראית העין ושיעור חכמים שזה השיעור ניכר לעין; באות צד הוא ממעט, וקאמר, או פוחת ומצינא מן הרובע של מין אחד: או מוסף על הסאה של מין זה, וקמחמה: לא כן כ"י, מיד אסור. לבטל אסור לבתחילה ופשיטא תמן, ר"י כיווי: לבטל אסור תורה, אסור לבטל לבתחילה: ברם הכא, אינו אלא מפני מראית העין מותר: כ"ס דר"י, דאמר לבורר הכל: מכין שהתחיל, לבורר כשהיה שם רובע מגלגלין עליו את הכל וצריך להשלים כל הרובע: מודי ר"י כ"י אינו זקוק שגם מתחילה: היאך עבדה. ר' יוסי, אם היה שם רובע משני מינין: רש"א לא אמרו, למעט אלא שיש שם רובע מסין אחד אבל כ"י מינין א"צ; עד היכן, אריש ששני מינין אין מצטרפין: עד: שיעור לרובה של סאה, חזר וחוסף, להחיתר: הסאה הזוהי להחיתה: היאך עבדה. שאין מצטרפין להחיתר: היה שם כ"ב ומהצה רבעים של חמין וחצי רובע שיעורין. שהם יחד כ"ג רבעים של חיתר שחצי הרובע שיעורין אינו אסור ונתבטל, ונפל לחוכו פחות מרובע עדשים, שאין בעדשים עצמם כשיעור לאסור אלא כשיצטרף את חצי רובע השעורין לעדשים: ערשין כן שצטרפין ואסורין, ולא אמרינן כבר נצטרפו השעורין להתחין ונתבטלו. אע"ג דמתחילה לא אסור מ"ס לא נצטרפו להתחין ועתה שנפלו העדשים נצטרפו להם ואסור: ותני עלה, דמחני בברייתא: כגון, הא דאמרינן כל סאה של חמין שיש בה רובע תבואה מסין אחד ימעט אע"פ שהמין אחר צריך: ג' או ד' קבין לזרע מסנו לבית סאה והרובע מהם מחזיק חלק י"ב או ש"ז מקרקע בית סאה וסריא שבפחות מרובע ג"כ צריך למעט עד שלא ישא חלק מכ"ד. דלפום לישנא דמתני' כל סאה שיש בו רובע כ"י משמע שיעור הדיון הוא על חלק מכ"ד כמו כאה חמין שמחזיק מקום זריעתה בית סאה ורובע מכנה הוא חלק כ"ד כצ"ל הרובע מסין אחד מחזיק בית סאה לזריעה והוא חלק כ"ד מסנו קמלין הברייתא שאף אם מין אחד רק וא"צ רק ד' או ג' קבין לבית סאה והרובע שלו מחזיק מקום גדול יותר

אמ"ת היה שבפחות מרובע אין צריך למעט: הא קביים, אם הוא רק כ"כ שא"צ אלא ג' קבין לזריעה בית סאה שרובע שלהם מחזיק חלק שמיני של ב"ס שיעורו א' מכ"ד, חזר ליסוד הדיון שאם יש בו חלק א' מכ"ד צריך למעט. והדעת נותן דהואיל שמחזיק מקום גדול בבית סאה ניכר הכלאים אפי' בפחות מרובע עד פחות מכ"ד או מותר, באמת. קאי אסתניתן בזרעוני גינה אמרו א' מכ"ד בנופל לב"ס: אריא שהוא ה"ל"ס מסיני, נסצינו לבורר מכאן שיעור הדיון כדאמרן א' מכ"ד בנופל לב"ס, והרובע דמתני הוא שהמין האחר הוא סאה נופל לב"ס אלא שהכ"ס עשו תיקונים לבי דעתם היאך יתקיימו השיעורים לפי הרלכה, ותני עלה, ברייתא מתי מתקיימת ההלכה: כגון קב וחצי קב אית דמפדשי שניהם יחדיו שקב וחצי נזרע בב"ס וכן משמע הכא דרייק הא קביים וא' קב לחוד וחצי קב לחוד לידק הא קב וחצי יחד ברובע, ע"כ דשניהם יחד, ואית דרייקי מדפריך לעיל וא' מכ"ד בחצי קב מה הוא, דמשמע דזה לחוד וזה לחוד, ג' אסור דהוא הוא קושיה המקשה לצ"ל לסמן דסכר לפרש לישנא דברייתא זה לחוד וזה לחוד הקשה לו מה נחשב א' מכ"ד בחצי קב, ולפיכך אין לפרש אלא שניהם יחד ודקא מתריץ עד כאן חשו כ"י, לא חש להצי חירוצא והעיקר ברמזסע הכא, וקרייק: הא קביים, אם צריך בזרעוני גינה לב"ס, שיעורא ברובע; וספרש והולך, הכא, בזרעוני גינה: קביים ברובע, והכא, בתבואה: קביים בא' מכ"ד, שלא נפעה בהם, ופעמא לא ידענא, ואפשר בזרעוני גינה אינו ניכר כ"כ הערכוב כתבואה בתבואה או קטנית הלכך הקילו בזרעוני גינה בקביים כתבואה: עד מ', לומר דמתני סתם איירי ששניהם שווין מין הנופל לתוך מין, שניהם מחזיקים ב"ס שהשיעור ברובע שהוא א' מכ"ד, והברייתא הוסיפה שסין הנופל הוא למטה מן חמין שנפל לחוכו כגון שסין הנופל ד' או ג' קבין מחזיקה ב"ס אסור ג"כ ברובע, והני אמוראי מוסיפין למעלה ח"א עד מ' ופ' בכלל אם מין הנופל צריך מ' קבין לב"ס שנפל לתוך של סאה כב"ס נכ"י שיעורו ברובע כמו דתנא דברא ירד לספח משיעורא דמתני עד החצי דג' קבין הוא חצי סאה כן עלה הוא למעלה משיעורא דמתני' בחצי דהיינו ג' קבין יותר מסאה שיעורין ברובע וח"א עד מ': מ' וי' מהו שיצטרפו, מ' אם נפל רובע מסין שנופל מ' לב"ס למין שנופל מ' לב"ס אם אולינו בתר הנופל ששיעורו ברובע, או בתר הנזרע ששיעורו ככ"ד שהוא יותר מרובע: איתא ח"י, ב"א ור"א: מ' וי' מצטרפין, זה פשיטא ליה משום שד"ק א' להם ברובע: מ' וי' לא כ"ש, שהם קיובין זל"ז ופ' וי' מרוחקין בני סאה; סאה חולקת ביניהון, מ' דפליגי גם על מ' וי' ואמרי שיעורם ככ"ד ולא ברובע דאף מסין חמשה לתוך שכנה אינו ברובע אלא ככ"ד שהסאה חולקת ביניהון שהפאה באמצע, וכן כ"י וי', כ"ס בשנ"א ולי אפשר ל' דקאי על מין הנזרע, דמתני' תני כ"ד סאה שיש בה רובע ימעט ומינה אפ' הנזרע, דמתני' סאין צריך ב' רובעין לאסור, ומחו הדיון מסאה ולמעלה הוא ב' הני אמוראי עד מ' וי' שאם הנזרע מ' קבין ונפל לחוכו רובע מסין אחד ימעט ויותר מ' כגון עשרה שיעורו בא' מכ"ד וקמבעי

ר' יוסי אומר צריך להשלים את כל הרובע:
הלכה ג' מתני' וזוהי נמלך ליטעה לא
 יאמר אטע ואח"כ אופך
 אלא הופך ואח"כ נומע: נמועה ונמלך לזוהי לא
 יאמר אזרע ואח"כ אשרש אלא משרש ואח"כ זוהי
 אם רצה גומם עד פחות ממפת זוהי ואח"כ משרש;
 היתה שדה זוהי קנבס או לוף לא יהא זוהי ובא
 על גביהן שאין עושין אלא לשלש שנים: תבואה
 שעלו בהן ספיחי אסמים וכן מקום הגרנות שעלו
 בה מינין הרבה. וכן תלתן (שחלת מיני עשבים
 אין מחייבין אותו לנכש, ואם ניכש או כיסה אומר
 לו עקור את הכל חוץ ממין אחד;
גמ' תני סומכין עומרים בצד גפנים, א"ר יוסי
 הדא אמרה שאסור ליטע בצד קמה יבישה
 גפן יבש, מהו לזרע בצד גפנים יבישות, נשמעינה
 מן הדא גפן (מ) שיבשה אסורה ואינה מקדשת
 וא"ר לעזר דר"ס היא דרמ"א אפי' גפן הצמר אסור
 ואינו מקדש, הדא אמרה שמותר לזרע בצד גפנים
 יבשות ואם: צמחו מותרות לשעבר ואסורות
 לעתיד לבוא. כהדא ר' שמעון בן יהודה גם כרמייא
 אמר לאריסיה פוק זרע. מן דזרע צמחין. א"ל פוק
 חצור מן דחצר ארמכין א"ל פוק סמך. ר"ז בעי
 עד כדון כר' שמעון בן יהודה שחוא אמר לדעת
 גמורה, שאר בני אדם שאין אומרין לדעת גמורה

אלא סכין שהתחיל להרוש ברובע ולא שייר רובע שלם דיו
 ודלא כר' יוסי דצריך להשלים לדיוה כל הרובע:

הלכה ג' מתני' וזוהי נמלך ליטעה לא
 אשרש לעקור עם השורש; גומם. כורת
 בסוך לקרקע שלא ישאר שפת: קנבס ולוף, אין חרישה והתלעה
 מועלת שסתקיימים עד ג' שנים לפיכך אסור לזרוע ע"ג כלל;
 אסמים. מי צבע: ספית. שכורחין אותו וחוזר וצומח, או שנופל
 מן הזרע בשעת קצירה ונזרע וצומח בקראים ספית; מקום הגרנות.
 שרשים שם התבואה: אין מחייבין אותו לנכש. פ"י לעזר. משום
 דבלא זה סיפו לעקור משום שאסמים קשה לתבואה, ועשבים
 קשים לתלתן, ומקום הגרנות הורעים מחלודים הקרקע ומתקלקל
 המקום לדישה: ואם ניכש או כיסה, דגלי דעתיה דניחא ליה.
 כמה שנשאר מדשייר אותם ונראה כמקיים כלאים לפיכך צריך
 לעקור הכל; ניכוש הוא עוקר עם השורש כיסוח חותך העלים
 והשורש נשאר בארץ:

גמ' תני סומכין עומרים, אגורות בצד גפנים, ואין חוששין
 שמה יפלו גרעינין לארץ. מן העמרים ויחזרו ויצמחו ויהיה
 כלאים בכרם: הדא אמרה. מדאיצטריך להתיר קמה קצורה שכר
 יבשה אצל גפנים: שאסור ליטע בו דאליכ לישמעין רבוחא
 דמאתר ליטע גפן יבש בצד קמה יבישה: מהו לזרוע, תבואה
 או ירק; גפן שיבשה אסורה. לזרוע אצלה משום מראית העין;
 ואינה מקדשת. אם זרע: דר"ס היא. מתני': אפי' גפן צמר אסור.
 לזרוע אצלה משום שדומה לגפן ואסור משום מראית העין. משמע
 דלרבנן מותר לזרוע בצד גפן יבשה; ואם צמחו. הגפנים אחר
 שזרע בצדס; מותרות. הורעים: לשעבר, מה שצמחו עד השתא;
 ואסורי' לעתיד לבוא. אם לא שישרש הגפנים: גם כרמייא. חתך
 הגפנים עד שפת סמוך לארץ; מן דזרע צמחין. הגפנים שנתלחלו
 מן הורעים: פוק חצור. קצור הורעים שלא יאסרו; מן דחצור.
 משקצר הורעים; ארמכין. יצא מן הגפנים הלחלוחית וייבשו
 א"ל. לארים; פוק סמך. זרעים בצדס שלא יצמחו הגפנים עוד
 שאין בהם שום לחלוחית: עד כדון. עד כאן מותרות לשעבר;
 כרשב"י. כההיא עובדא דרשב"י: שהווא אמר לדעת גמורה, כשאמר
 לאריסיה פוק זרע גמר בדעתיה שאם יצמחו הגפנים יקצור מיד
 את הורעים שגדלו מקודם ולא יניחם לגדל יחד והוא היה זהיר
 לעשות מה שנזכר בדעתו: שאר ב"א כו'. שאינם זהירים כ"כ
 ושמה ותיאשו מלקצור מיד כשיצמחו הגפנים לפיכך אין להתיר
 להם לזרוע בצד גפנים יבישים: חזר ר"ז. ואמר כו'. וכיון שהוא

ורובע סאה אסור בשלשת קבין ורובע שלשת
 קבין אסור בסאה רובע סאה אסור. בתשעת קבין
 ורובע תשעת קבין אסורין בסאה. שלשת רבעין
 של פשתן אסורין בסאה, האיך עבידא ל אתר דזרע
 רובע דחמין זרע תלתא רובעין דכיתן;

הלכה ב' מתני' מ היתה שדהו זוהי
 חמים ונמלך לזרועה שעורין
 ממחין לה עד שיתלע ויופך ואח"כ יזרע, אם צמחה
 לא יאמר אזרע ואח"כ אופך אלא הופך ואח"כ
 זוהי. וכמה יהי הורש כחלמי הרביעה. אבא שאול
 אומר כדי שלא ישייר רובע לבית סאה;

גמ' ס עד כמה היא מזרעה עד כדי שתהא בארץ
 שלשה ימים במקום המינא אבל לא במקום
 הגריד בעיא היא יתר ותני כן מקצת היום ככולו
 במקום המינא ע ואם צימחה והוריד בהמתו לתוכה
 וקירטמחה ה"ז מותרת מיט דרבנן מכיון שנתן
 דעתו לחרוש אפי' לא רצף תני אבא שאול אומר
 (כ) אין מחייבין להיות חורש דק אלא כחלמי
 הרביעה, רשבג"א זנב הסוס היתה נקראת כדי
 שיהא סוף עפרה של זו נוגע בזו וסיף עפרה של
 זו נוגע בזו. מיט דאבא שאול מכיון שהתחיל
 ברובע דיו. מה אבא שאול כ"ר יוסי כרבנן הוא
 דרבנן אמרי מכיון שנתן דעתו לחרוש אפילו לא
 רצף. אבא שאול אומר מכיון שהתחיל ברובע דיו

ליה מ' וי' מהו שיצטרפו פ' אם הנזרע משני מינים שאינם
 כלאים זב"ז כגון ש"ש ושעורים והש"ש די להם מ' קבין במקום
 שהשעורים צריכים להיות י' קבין משום קוטנן, ונפל לחובו
 רובע כוסמין מהו דינא אם ברובע כש"ש או בכ"ד כמו שעורים
 והשתא שייך צפה לומר שיצטרפו והפשיטות כרלעיל: ר' אבין ורי
 חנינא אמרין, דאין ללמוד בק"ו סט' וג' שהסאה ה"י חולקת
 ביניהן. שסמנה נשהנה הרין בכ"ד וחלק כ"ד מ"י הוא אחר
 ברובע לסאה ואז צריך למעט; ורובע, מהנופל: בסאה אסור
 בני קבין, זה פשיטא; ורובע, הנופל: בני קבין, לכיים; אסור
 אם נפל בסאה; רובע סאה. לבי"ס. אסור במ' קבין כדפ' ורובע
 במ' קבין לבי"ס אסור בסאה. חזר לפרש הכל לזכירה: ג' רובעין
 פשתן אסורין בסאה, זהו פירוש אמתני' דתני בפשתן א' מכ"ד
 לבי"ס; וקבעי האיך עבידא, ומפרש. אתר דזרע רובע דחמישין
 צריך ג' רבעין דפשתן:

הלכה ב' מתני' עד שיתלע. ספ' בגמ' כמה; ויפך,
 הקרקע נמחרישה שלא יצמח זרע החטים;
 כחלמי הרביעה. אינו צריך לחרוש תלמים קטנים סמוכים ול"ז
 אלא כחלמי הרביעה שחורשים אחר שירדה הרביעה שהם תלמים
 גדולים, שלא ישייר רובע. קב. לבית סאה, שאינו מהופך:

גמ' עד כמה היא מזרעה. שאינה מזרעה עד שתתלע קודם:
 ג' ימים במקום המינא. מקום לח: גריד, יבש; מקצת היום
 ככולו. א"צ ג' ימים מעת לעת; ואם צמחה, החטה; והזוריד,
 בהמתו וקירטמחה, שכרתה ואכלה הצמח; ה"ז מותרת, ששוב
 לא יצמח: מ"ט דרבנן, דאמרי כחלמי הרביעה דמשמע אע"פ
 שנשאר רובע, ויותר נראה לפרש מיט דרבנן, כלומר האיך סברו
 אם צריך לחרוש כולו בפעם א' או לא: מכיון שנתן דעתו לחרוש,
 פ' שהתחיל לחרוש: אפי' לא רצף. שלא חרש רצופות מיד
 בפעם א' הרי נראה שאינו רוצה בכלאים; תני, ברייתא לפרש
 מתניתין: אין מחייבין להיות חורש דק כו' רשבג"א זנב כו'.
 ששעורחיו נופלין זע"ז וה"ל כשהמחרישה הופכת העפר נופל
 הוא על העפר שצידו: מ"ט דא"ש. דסבר מכיון שהתחיל ברובע
 דיו ואינו צריך לחרוש כולו: וקבעי מה א"ש כר' יוסי, בתמיה.
 דס"ד משום דנקם במילתיה רובע אויל כשיטה ר"י דאדכר בסמוך
 רובע, ודחי דלא. אלא: כרבנן הוא. דרבנן אמרי כו' אע"פ
 דסבירא להו אע"פ ששייר רובע, אבל במה דסבירא להו דצריך
 לחרוש דהיינו כחלמי הרביעה מיט לא צריך רצופות מיד. כך
 אבא שאול בדיוהיה שלא ישייר רובע א"צ שלא ישייר כחם

סמורת חשים
 וחורה יאור

ס' תוספתא פ"א
 (ג) ב"ק סא,
 (ט) לקמן פ"ו
 מ"ב
 (ג) תוספתא פ"א

עין משפט
 נר מצוה

ל' מ"י פ"ב
 סכלאים ה"ה
 מ' כ' מ"י שם
 ה' ג' מוש"ע
 יו"ד רצו' ס' יג
 ככלאים ה"י
 מוש"ע יו"ד רצו
 ס' י"ג
 ע' שם ה' י"ד
 פ"ל מ"י פ"ו, שם
 ה' ו' מוש"ע שם
 ס' כ"ד
 ק' מ"י פ"ב שם
 י' יב מוש"ע שם
 ס' יב
 כ' מוש"ע שם ס'
 פ"ה סכלאים
 ה' פ"ז מוש"ע
 יו"ד רצו' י"ב

חזר ואמר אפי' ריש בן יהודה אינו אסור משום מראית העין; מ' תנינ' (ס) יהושע היו מלקטין עשבים מכל מקום דווקא משדה תלתן ר' יעקב בר אבא בשם ר' יצחק בר נחמן כשורעה לעסיר היא מתניתא, והא' תנינ' (ס) וכן ה' תלתן שהעלת מיני עשבים אין מחייבין אותו לנכש, ר' יעקב בר אבא בשם גרמיה כשהעלת לזרע: אי' יוסי וכי לא בא יהושע לפרש אלא לעוברי עבירה, עבר עבירה אסור משום גזל, לא עבר עבירה מותר משום גזל, הוי לא שניא היא שורעה לזרע היא שורעה לעסיר, והתנינ' וכן תלתן שהעלת מיני עשבים אין מחייבין אותו לנכש, אם את שדעתו עליהן יחייבו אותו לנכש, ר' אבא בשם ר' מיישא רוצה הוא בהן כאלו עקורין ומונחין לפניו, מעתה מצא כלאים בכרם יהו אסורים משום גזל שהוא רוצה בהן כאלו עקורין ומונחין לפניו, ר' יוסי לא אמר כן אלא שבסוף הוא רוצה בהן, כאלו עקורין ומונחין לפניו, מעתה מצא כלאים בכרם יהו אסורין משום גזל שבסוף הוא רוצה בהן כאלו עקורין ומונחין לפניו, כאן יש לו עם מי להכנס וכאן אין לו עם מי להכנס, רב נחמן אי' מנא בעי הגע עצמך שהיה שם שדה אחרת של תלתן סמוכה לו הרי יש לו עם מי להכנס, מיליחון דרבנן פליגינ' דאמר ר'

רק משום מראית העין מותר לכל אדם, הואיל ואין כאן איסור משום כלאי הכרם: תנאים, שהתנה: יהושע כשכבשו את הארץ: היו מלקטין כו', בשדות אחרים ומוותרין בשום גזל ולא יקפידו בעליהם: חוץ משדה תלתן, שאסור משום גזל: כשורעה לעסיר היא מתניתא, דהיינו צ"מ לאכול את הורין כשהם לחים והעשבים טוב להן להרכיבן עליהם והבעלים מקפידין בהן, הלכך אסורין משום גזל, והתנינ', במתני', וכן כו', אין מחייבין אותו לנכש, ואי' כשורעה לעסיר מ"ש אין מחייבין אותו: כשהעלת לזרע, מתניתן מיירי שהתלתן הוא לזרע שהעשבים מספידים אותה ובע"כ יעקור אותה לפיכך אין מחייבין אותו: וכי לא בא יהושע לפרש ולחקן: אלא לעי' עבר עבירה, כשסקיים את התלתן לעסיר שהעשבים ופה להם ויש לו הנאה מהם ונהנה מן הכלאים אסור משום גזל, שע"ז התנה חוץ מן התלתן שאסור ללקט העשבים: לא עבר עבירה, כשסקיים התלתן לזרע שהעשבים מקלקלים אותם ואינו נהנה מן הכלאים; מותר משום גזל, בחסיה, אדרבא כשורען לעסיר היה לו להתיר כדי שלא יתקיים הכלאים; הוי, זה סבריה לומר: לא שניא, שאין חילוק: היא כו', שאפי' לזרע נמי אסור משום גזל שאפי' שאינן נוחים לו בשביל התלתן מ"מ יש בהם צורך לדבר אחר והוא מקפיד שלא ילקטו אותם אחרים ומשום כלאים אין בהם שהרי עלו מאיליהן וגם אינו נהנה שהרי לזרע אינן מעלין לתלתן: והתנינ', סויעתא לדברי מסתניתין: וכן תלתן כו': וקפריך אם את שדעתו עליהן, כמו שאתה אומר שצריך להן וניהא דעתיה בהן יחייבו אותו לנכש, דנראה כמקיים כלאים: רוצה הוא בהן, אבל לא ככה שהם גדולים בין תלתן שהרי כפסידים אותן: אלא כאלו עקורין ומונחין לפניו, דאז רוצה בהן לכך אסורין משום גזל אבל כלאים אין בהם כדאמרו; מעתה, קבוצה אם בשביל שעלו מאיליהן אין בהם משום כלאים ומשום שרוצה בהן אחיכ' אסורין משום גזל כעכשיו כאלו הם עקורין ומונחין איכ', מצא כלאים בכרם, שעלו מאיליהן: יהו אסורין משום גזל כו', ולא יתחייב משום מקיים כלאים בכרם, בחסיה: ר' יוסי, סתרי כו', אהא ומפרש יותר: אלא שבסוף הוא רוצה בהן כו', אפי' שעכשיו כ"ז שהם בקרקע אין דעתו נוחה מהם אלא כשום סופו אסורין משום גזל, וחוור וסתמא כדמעיקרא ומשני: כאן, כשעלו בתלתן יש לו עם מי להכנס, שצריך העשבים להתלתן להכניסם מן השדה מניח התלתן על העשבים או שאוגדן עסהן לכך אסורין משום גזל: וכאן, בכרם אין לו כו' לפיכך מותרין משום גזל; הגע עצמך, כלומר מה

זריקן בשם דבית ר' ינאי כל הספיתין (ס) (מותרין) חוץ מן תלתן בשדה כור בשדה ניר בשדה כרם ואמר חוץ משדה תלתן שורען לזרע, אי' יוסי מילתא דר' יוחנן מסייע לי מעשה באחד שלקח ירקה של גינה מן הגוי אתה ושאל לר' יוחנן אמר ליה צא ולקוט ולפי השוק סכור, הוסיב ר' אבהו קוסי ר' יוחנן והא' תנינ' וכן מקום הגרנות שעלו בהן מינין חרבה, אמר ליה נ' מקומו מוכיח עליה שאינו רוצה בקיומו, ויחיבינא כאן אסור משום גזל וכאן מותר משום גזל האך אתה משיבני דבר שהוא אסור משום גזל עם דבר שהוא מותר משום גזל, כההיא דאמר ר' אימי עשירים היו בתשובות, או ייבא כההיא דאמר ר' נסא כאינש דאית ביה תרין טעמין וחוא מתיב חד מנחון;

הלכה ד' מתני' : הרוצה לעשות שדהו משר משר מכל מין בש"א שלשה תלמין של פתית ובהיא מלוא העול השרונה, וקרובים דברי אלו להיות כדברי אלו:

נב' : ר"ז ר' לעזר בשם ר' חייא רובה ד עושה שתי אמות על שתי אמות ומיצר והולך

(ס) ג"ל אסורין

האמר כשיש לו אצל הכרם סמך לו שדה אחרת של תלתן שיש לו עם מי להכנס תאמר שהכלאים שבכרם אסורים משום גזל הואיל וצריך להם לשדה תלתן הסמוכה, ויהושע לא התנה אלא כשהם בתוך התלתן: מיליחון דרבנן פליגינ', אי' יוסי דאמר בתלתן לעולם אסור משום גזל כי כן התנה יהושע: כל הספיתין אסורין, כצ"ל משום גזל חוץ כו' ואמר, נמי; חוץ משדה תלתן שורען לזרע, מותרין, פ"י ואמר, אסור, דפעמא הדא לכולן משום דלא ניהא ליה לבטל השדה והכרם בהני ספיתין וכן בשדה תלתן נמי לא ניהא ליה כחששים שגדלו בתוכן ואפי' דלא חשב שדה תלתן היה כמו הני דחשיב דמותר: כסיע לר' דאסור: שלקח ירקה של גינה, וחיו שם מינין אחרים של כלאים וא"ל צא ולקוט הכלאים שלא תהא סקיים כלאים: ולפי השוק סכור, סמותרין כהנאה: הוסיב כו', וקאמר אין מחייבין אותו לנכש וק' לר' : א"ל, ר' יוחנן שאני התם מקומו מוכיח שאינו רוצה בקיומו, והכל מבידין שאינו מקיים כלאים, אבל בהאי עובדא בירקה של גינה יש בו משום מראית העין; ויחיבינא, ר' יוסי כסמים סיעתו וקאמר היה לר' יוחנן להשיב לר' אבהו, כאן אסור משום גזל, בהאי עובדא הלכך אסור משום כלאים: וכאן, במתני' בתלתן שדעתיה לזרע מותר משום גזל ואין בו משום כלאים והיאך אתה כו' אלא ע"כ דר' יוחנן סבר שאפי' לזרע נמי אסור משום גזל: ודחי דאין הי"נ היה יכול להשיב כן אלא שעשירים היו בתשובות והשיב מה שעלה בדעתו ראשונה, או יבוא כההיא דאמר ר' נסא דחד מתרי טעמא נקט:

הלכה ד' מתני' : הרוצה לעשות שדהו משר משר, ערונות הרבה וכל ערונה מין אחר: שלשה תלמים של פתית, הם שלשה תלמים של סחרישה, מל' יפתח וישרד אדמתו, יש מפרשים שהוא כלא הפסק בין הערונות שאין צריך הפסק רק שיהא ניכר לעינים שאינם ערובינא ואם יעשה כל הערונה על רוחב שלשה תלמים וגם אותו אורך יהיו נפרים בי"א לבד ואין חוששין ליניקה, ויש מפרשים, שה' תלמים צריך להיות הפסק בין ערונה לערונה, ונגמ' משמע הפסק ושם נפרש בס"ד:

נב' : עושה ב' אמות על ב' אמות ומיצר והולך, אפי' כ"ש לדברי הספ' שעושה הערונות ב' על ב' ופרשו ומיצר כליו' גבול שבין הערונות די בכל שהוא ולפי' אין הלשון והולך שייך כלל, וגם שאר הסוגיא אינו סובל לכך גלף, בעקבות הספ' שזה קאי על ההפסק שבין ערונה לערונה שצריך להיות הפסק

מסורת הש"ס
ורגומה א"ר
(ס) ב"ק פ"א
(ט) ירוש' כ"ב
פ"ה ה"א

עין משפט
נר מצות
ח מ"ה
מנזקי מסון ה' יב
שוש"ע ח"מ רעד
ס"א הגה
ח מ"ה פ"ב
מכלאים ח"מ סמג
לאוין רפס
שוש"ע י"ד רצו
ס"ה
ג מ"ה פ"ב
מכלאים ח"ה
ג מ"ה פ"ד
מכלאים ח"ה
שוש"ע י"ד רצו
ס' לב
ד מ"ה שם שוש"ע
שם

שנתנו שיעור לגדולה לא נתנו שיעור לקטנה.
חכמים שלא נתנו שיעור לגדולה לא כל שכן שלא
יתנו שיעור לקטנה;

הלכה ה' מתני' ה' היה ראש תור חטים
ונכנס בתוך של שעורים
מותר מפני שהוא נראה כסוף שדהו. שלו ו השמן
ושל חבירו מין אחד מותר לסמוך לו מאותו המין.
שלו חטים ושל חבירו חטים מותר לסמוך לו
תלם של פשתן ולא תלם של מין אחר. ר"ש
אומר אחד זרע פשתן ואחד כל המינין. ר' יוסי
אומר אף באמצע שדהו מותר לבדוק בתלם
של פשתן;

גמ' ריש לקיש בשם חזקיה ראש תור הבא
מחורבה מותר. א"ר יוחנן לא שנו אלא הית
ראש תור הא ראש תור הבא מחורבה אסור. חזקיה
אמר מי שיש לו בית רובע זכר שהוא אותו כל
שהוא זורע לתוכו כל מין שירצה. א"ר יוחנן אינו

יהיה הפסק ביוחב ובאורך. דריח ורבי אמר, בפירוש דסתני
כי אסות על כי אסות כחילתה וכיצר והולך עד כ"ש בסוף
השדה לריח. ולר' מתחילת בית רובע על בית רובע ויצר והולך
עד ג' תלמים לסוף השדה וקבעו אם השרה קטנה שאין בה
עשר על עשר אסות מה יהיה הפסק לרבי. נשענה כן הרא
כו. דר"א בר"ש ואבא יוסי אמרי פפוש בגדולה צריך להיות
אורך הפולוש ג' אמות ואח"כ יצר והולך עד כ"ש ונקטנה עד
רובה עד רוב אורכה צריך להיות מפולש ואח"כ עד כ"ש.
ומדבריהם למדנו מה אם אלו שנתנו שיעור לגדולה לא נתנו
שיעור לקטנה אלא עד רובת. חכמים כלומר ריה ורבי דמפרשי
דמתנותן שלא נתנו שיעור גדול לגדולה אלא כי אסות. ועשר.
לא כ"ש שלא יתנו שיעור לקטנה. אלא שיעשה הפסק שיהיה
ניכר שאין מעורבין ודיו;

הלכה ה' מתני' ה' היה כו', תור הוא כ"שון הכתוב תורי
זהב וחוא שם תכשיט של אשה
ופירשנו צורתו למעלה. ואפשר שהלשון נכנס בתוך של
שעורים דמתני' משמע נכנסה במש כזה

ואפ"ה מותר ועיי' בחו"ט משנה
זו: שלו חטים ושל חבירו מין
אחר, כגון שעורים: מותר לסמוך
לו, אם יש לו שם חתיכת שדה
ריקנית; מאותו המין. של חבירו דהיינו שעורים מפני שנוראות
סוף שדה של חבירו שהוא שעורים הואיל והוא סמוכה לה
ומאותו מין ואינה נראית כערובות. משא"כ בשדה שחכל שלו צריך
הפסק כדקדקן מ"ח תבואה בתבואה בית רובע: תלם של פשתן.
באמצע, שהרואה יודע שהוא רק לבדוק השרה אם טובה היא
לפשתן שאין אדם זורע תלם א' של פשתן, אבל של כין אחר
שעשו לזרוע תלם אחד אסור. אע"פ שכונתו לבדוק שדהו מפני
הרואים שיאמרו לצרכו זרע: רש"א כ"ו. י"ט לאיסור שגם פשתן
אסור משום שהרואה אינו יודע שצריך לבדוק שדהו. והר"ש
פ"ו דבריו ר"ש להיתר כשם שמותר זרע פשתן כך מותר ממין
אחרים: אף באמצע שדהו, שלו: מותר. אם הוא עושה לבדוק;
שדהו, ואינו חושש למראית העין;

גמ' ריש לקיש פירשתי למעלה: ר' יוחנן פליג ואמר, ל"ש
אלא היה כו' זרוע כן, מתחילה. הא הבא מחורבה כבר
נאמר כשנזרע כערובות וא"ר יצא להיתר: מי שיש לו בית
רובע וכ"ש, שרה מרת עשר אמות ושני פסחים על עשר אמות:
אותו כ"ש, כי טפחים: זרע לתוכו כל מין שירצה, אין לפרש
זרע כל הכיש מין אחר אצל הבית רובע שנראה כלאים בשדה
אחת אעפ"י שהוא כ"כ קטנה, דהא לי גדולה או קטנה, ואם
נאמר שהיה שום הפסק בין הבית רובע והכיש א"כ גם בשדה.
גדולה מותר בהפסק גדר או חריץ. וע"כ לפרש דקאי אראש תור
דאיירי בו עד השתא ואשמעינן דאע"פ שהוא רק כ"ש ואינו

אפילו כל שהוא, א"ר יונה הדא דחימר בעשויה
משרין משרין אבל בעשויה משר אחד לא בדא
ואתיה כ"י דאמר ר' ינאי יכול. אנא זרע חקלי
חמשין מינין עשרים וחמשה מיכא, ועשרין וחמשה
מיכא אף בשתי (* (שדות) כן מעתה אפילו בינו
לבין חבירו מותר אף בחורבה כן. או ייבנה כ"י
דאמר (ס) ריש לקיש בשם חזקיה ראש תור הבא
מחורבה מותר. רבי אומר מתחיל בית רובע ומיצר
והולך עד שלשה תלמין של פתיה. ולית ליה לרבי
תבואה בתבואה בית רובע, תמן במרובע וכאן
במישר. ולית לרבנן מישר א"ר יודן סוף מישר
לרבי תחילת מישר לרבנן. ר' לעזר שא"ל היתה
שדה קטנה מהו. נשמענה מן הדא (ס) ר' לעזר
בר"ש אבא יוסי בן יוחנן איש יונה אמר בגדולה
חמשים אמות ובקטנה על פי רובת, מה אם אלו

(*) גיל סוכות.

בי על כי אלא שא"צ להיות מרובע רק יצר והולך עד שמצר
אחד הוא צד כ"כ אפי' כ"ש כזה
אבל בעשויה משר אחד, שכל
חשדה ערוגה אחת שאינה חרושה
תלמים תלמים אלא שזרע השדה
כמו שהיא כל מין ומין באופן
הצורה שיהיה הפסק בין מין ומין
כמו זה: לא ברא. אינו מותר לעשות כן שא"א שלא יתערבו
בצר מה אם לא יעשו ערוגות ערוגות: ואתיה כהאי כו'. יכול
אנא זרע חקלי. יכול אני לזרוע שדה שלי: חמשין מינין חמשים
מינים זרעים: כ"ה מיכא וכ"ה מיכא. משני הצדדים כ"ה מכל
צד כזה

שהיחה שדהו אורך חמשים אמה
עד רוחב ד' אמות וכול לעשות
כ"ה ערוגות ובניהם כ"ד הפסקות
כ"א ב' אמות רוחב על ב"א
אורך באלכסון שמוצר והולך עד
כל שהוא בשתי שורות: אף בשתי שורות כן. ג"ז מרבירי ר'
ינאי שכמו שמותר בשורה אחת כן מותר בשתי שורות ועיי"כ
יעלה חמשים מינים: מעלה, סתמא דגמ' קאמר מעלה נלמד:
אפי' בינו לבין חבירו מותר. לעשות כן כגון שיש לו שדה סמוך
לשדה חבירו אם יסכים שניהם לזרוע כ"א ע"ז האופן כל שדהו
מותר. אע"פ דע"ז האופן אינו נראה כסוף שדה חבירו כי"מ הרי
אין כאן ערובות: וקבעו אף בחורבה כן. בחמיה. שאם היתה
השדה סמינים הרבה ונחרבה בכמה מן המקומות עד שנשארו
הפסקות כדאמרן יהא מותר לקיים והלא מתחילה כשנזרעו
היו כלאים: או ייבנה, תרצה לומר: כהאי דאמר ר"ל ראש
תור הבא מחורבה מותר. וה"ל כן, והני במתני' לקמן שמותר
לזרוע לכתחילה ראש תור מפני שנראה סוף שדהו ואינו ערוב
ואמר חזקיה אם היו שתי השדות מלאות זו חטים וזו שעורים
ונחרבה אותה של שעורים ונשארה כראש תור מותר לקיימה:
רבי אומר, הא דקאמרי כ"ש וביה
במתני' ג' תלמים ועול השירוני
הוא במקום חמיצר אכר בתחילתו
צריך להיות רחב בית רובע דהיינו
עשר אמות ודלא כר"ה: ופריך

ולית ליה לר' תבואה בתבואה בית רובע. בין ברוחב בין באורך
כתנן לקמן (ס"ח) וס"ט אמר עד ג' תלמים: תמן במרובע.
שמן אחר מקף מ' רוחות והוא רוצה לזרוע מין אחר באמצע
צריך בית רובע מרובע: וכאן במישר. ערוגה לארבה ולא מרי
רוחותיה: ולית לרבנן מישר. רבנן דתתם דאמרי תבואה בתבואה
בית רובע לית להו דינא דהכא או אית להו; ארי, אית להו אלא:
סוף מישר לרבי. דהיינו ג' תלמים: תחילת משר לרבנן. ומיצר
והולך עד כל שהוא כר"ח רבה: היתה שדה קטנה מהו. כמה

בסורת חטים
ותורה אור
(ס) לעיל פ"א
ה"ט
(ס) תוספתא פ"ב

עין משפט
נר מצורח

ס מ"פ
מכלאים ה"ט
טו"ש"ע יו"ד רצו
ס' כב
ו' מ"ש"ם ה' פו
יו"ש"ע שם
ס' כג

מסורת חשיב
ותורה אור

(ק) תוספתא פ"ב
(כ) תוספתא פ"ב

עין משפט
נר מצות

ח מ"ג
מכלאים ה"ז
מוש"ע וי"ד רצו
מ"ב
ט מ"ב פ"ה שם
ה"ח מוש"ע שם
רצו ס"ד
י מ"ב פ"ג שם
ה"י מוש"ע
שם רצו ס"ד
כ מ"ב פ"ד שם
ח"ו מוש"ע
שם ס"ב

ורבנן חששו למראית העין ר' שמאל בשם ר' ז
דרש היא דרש'א ס אין אדם מקדיש דבר שאינו
שלו, רב אמר אין אדם חובש דבר שאינו שלו
איר יונה אחיה דרב כרש'א כסה דרש'א אין אדם
מקדיש דבר שאינו שלו כן רב אמר אין אדם חובש
דבר שאינו שלו, ברם כרבנן לא אתיא;
הלכה ו' מתני' י אין סומכין לשדח תבואה
חרדל וחריע, אבל סומכין
לשדח ירקות חרדל וחריע, כ סומך לבזר ולגור ולגפא
ולדך ולגדר שהוא גבוה עשרה טפחים ולחריץ
שהוא עמוק עשרה ורחב ארבעה ולאליל שהוא
מיסך על הארץ ולסלע שהוא גבוה עשרה
ורחב ארבעה;
נמ' אין סומכין כו' מהו חריע מוריקא, כיני
מתניתא אין מקיפין הא לסמוך סומכין.
מתניתין דר' יודה, דתני (ו) אין מקיפין חרדל וחריע
אלא לחסות בלבד דברי ר' מאיר ר' יהודה אומר
לכל מקיפין חרדל וחריע חוץ מן התבואה, רש"א
לכל מקיפין חרדל וחריע, רשב"א ערונות קטנות
ש' ייק מקיפין אותן חרדל וחריע, תני מותר הוא
אדם לזרע בתוך שדהו שורה של חרדל וחריע

זרע לתוכו אלא מין אחד לבד, אר"ז מודה ר' יוחנן
שאם היה בית רובע ומחצה שהוא זרע חצי רובע
מכאן וחצי רובע מכאן אותו חצי רובע נידון לכאן
ולכאן, מתניתא פליגא על ר' יוחנן היו לו (ק) שדות
אחת זרועה המין ואחת זרועה שעורין מותר להביא
תלם בנתיים ולזרוע אחת חטה ואחת שעורה
מפני שהחמין, נראות כסוף שדהו של חמין ושעורין
כסוף שדהו של שעורין, מה עבד לה ר' יוחנן,
פחר לה כר' לעיזר בן יעקב, דיר אליעזר בן יעקב
אמר אפילו חטה אחר חטה נכנסת לתוך של שעורין
ושעורה אחר שעורה נכנסת לתוך של חמין מותר
מפני שהחטה אחר חטה הנכנס לתוך של שעורין
חטה ושעורה אחר שעורה נכנס לתוך של (*)
(שעורין) אבל אם היתה חטה אחת מובלעת בתוך
של שעורה או שעורה אחת מובלעת בשל חמין
היא אסור, מה נן קיימין אם במתכוין לבדוק אפי'
באמצע שדהו מותר, אם בשאינו מתכוין לבדוק
למה ר' זרע פשתן אפי' שאר כל המינים במתכוין
לבדוק אפי' קיימין, ר' יוסי לא חשש למראית העין

(*) זיל חסיד שערס

לפי פ"י הר"ש: דרש'א הוא, כלומר זה הוא מעמך דרש"א אין
אדם מקדיש דבר שאינו שלו, וכיון דאינו אוסר על חבירו אינו
אוסר על עצמו, רב אמר, כלשון אחר: אין אדם חובש, כרמ'ס
ר' יונה, וחובש הוא כלשון אומר שלא יעשה דבר או שלא
יהנה סבר; כרבנן, רבתני: לא אתיא, מילתא דרב, דרבנן
אסרו שאר מינים;

הלכה ו' מתני' י אין סומכין, מ"ב בגמ': חריע, כרמ'ס, ושני
מינים הללו חרדל וחריע מוקין לתבואה
לא יניח בעל השדה לאיש אחר לסמוך איתם לתבואה שדה שלו,
והרואה מבין שהוא עצמו זרע אותם ורוצה בהם ונראה שמקיים
לכלאים: אבל סומכין לשדח ירקות, שאין מקיפין לירקות והרואה
אומר של אדם אחר הם ובעל הירקות אינו מקפיד ובשל
שני בני אדם אין שייך כלאים, וסומך לבזר, מקום ריק שאינו
חרוש וזרע בתוך שדה של תבואה או ניר שהיא מקום חרוש
שספסקים בין התבואה למין האחר שזורע סותר לסמוך, גפתי
גדר של אבנים כלא מים: מיסך על הארץ, שאין נופו גבוה מן
הארץ ג' טפחים שהוא כלבוד: סלע, גם הוא צריך רחב ד':

נמ' כיני מתניתא, דקתני אין סומכין פירוש: אין מקיפין,
מכאן התבואה חרדל וחריע מפני שמקיפין את התבואה
ואי אפשר לומר שאדם אחר תקף מפני ב' פעמים אי' שאין אדם
קונה שדה שאדם אחר מקיפו מסביב שיצטרף לקנות ממנו דרך
לכנס לשדהו, כי שאם יקרה כן הרי ההרדל וחריע מוקים
תבואתו ולא יניח לאדם אחר להקיף שדהו במינים הללו ויאמרו
הרואים שהוא של איש אחר והוא מקיים כלאים, והיה אם היו
שתי שדות של שני ב"א שלאחד מהם יש שם מקום פנוי ביניהן
וזרע משני המינים הללו אסור מפני כראית העין שהרואין
'אמרו של איש אחד הוא והוא מקיים כלאים שאילו היתה אחת
מהן של איש אחד לא היה מניחו לסמוך המינים האלו לשדה
תבואתו, ומהמניח היתה כי היסמכים ז"ל כפ"ג מכלאים ה"ח
היתה שדהו ושדה חבירו שבצדה ע"י"ש, וכשי"כ שם מפני שאין
מוקין איתא חוזר על הירק דלכך מותר להקיף אצל ירק, ובמשמע
שהר"ם ז"ל חסם הלשון אין מקיפין גם על חרדל וחריע שאין
מקיפין אותן מבי צדדים אבל סומכין הוא מרוח אחת, ויש
מהמס' שהמס' לשון דקאי על התבואה וכתבו שחור שפירוש
על המשנה ובאמת אינו כן: הא לסמוך, מרוח אחת: סומכין,
משום שאין הלכות כ"כ גדול מצד אחד ויאמרו הרואים שאיש
אחר סמכו ובעל השדה לא הקפיד שאין הקלקול גדול: מתני'
דר"י כו', דלר"ם אף לירק אין מקיפין אלא לחסות, ולר"ש מקיפין
אף לתבואה, ורשב"ג מחלק בין ערונות גדולות של ירק לערונות
קטנות וכראמב"ם שאין מוקין לירק, וגם אם הם ערונות קטנות

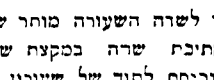
כראש תור הבא משרה גדולה מ"מ כיון שנראה כראש תור כגון זה

השני: אותו חצי רובע, באמצע: נידון לכאן ולכאן, פ"י שזורע
באמצע שעורים כראש תור לבי הקצוות כזה

והיה שזורע חצי רובע מקצה
מה חסיד וחצי רובע מקצה
מה שעורים וחצי רובע אמצעי
מין ג' כראש תור: מתניתא
פליגא כו', דסתיר אפי' בלא
ראש תור: הא לו כו' מותר להביא תלם בנתיים ולזרוע, מצד
אחד חטה: ובצר א' שצורה כזה
ואפ"ם שאינו נראה כראש תור:
כה עבד לה ר"י, בהדא מתניתא:
פחר לה כראב"י, דסבר אפ"ם
שאינו ניכר כראש תור אלא שיש
קצת היכר שזה הקצה נמשך

אחר שדה החטה והקצה ה' נמשך לשדה השעורה מותר שדי
בניכר כל שהוא כרמ'ס: אפי' חתיכת שדה במקצה של:
חטה, נמשכת: אחר: שדה: חטה נכנסת לתוך של שעורין כו'
מותר מפני כו', ניכרת שהיא של שדה: חטה, ושעורה כו'
נכנסת לתוך של חטים, כצ"ל שצורה, כלומר ניכר שהיא של
שעורה משום שמקצה היוצאת מתוך שדה גדולה ניכר שהיא
נמשכת מן הגדולה: אבל אם היתה חטה אחת מובלעת, כמו
החצי רובע: לתוך שדה: של שעורה או כו', אינה ניכרת
אפי' שהיא כראש תור: מה אפי' קיימין, הא דקתני במתני'
מותר לכסוך של פשתן ולא מין אחר: אם במתכוין לבדוק,
שדהו אם ראיהו היא לפשתן: אפי' באמצע שדהו, שזו כוחר;
אם בשאינו מתכוין לבדוק, אלא לזרוע: מה לי פשתן מה לי
שאר מינים הרי כולם אסורין אלא מאותו המין של חבירו אם
של מין אחד משרה שלו: במתכוין לבדוק כו' יוסי לא חשש
למראית העין, של אחרים היאיל והוא לא נחמין אלא לבדוק;
ורבנן, דוקא כינו חבירו מותר לזרע פשתן ולא מין אחר:
חששו למראית העין, הלכך באמצע שדה שלו אסור, אבל כינו
לבין חבירו יבינו שלבדוק שדהו נחמין: ר' שמאל בשם ר' ז
מפ' מעמא דר"ש דאמר אחר זרע פשתן נאחר כל המניין מותר

אמרי גדר מותר לזרוע בו כל מין תורבכינה. וגדר יש בו לחקל ויש בו להחמיר. היך עבדא פחות מבית רובע סוקרת בתוך שדה תבואה אסור לזרוע בו. הקיפו גדר מותר. בית רובע בבקעה מותר לזרוע בו שני מינין. הקיפו גדר אסור. גדר מהו שיציל את הזרעים, גריר זרוע מהו שיציל את הירק. ר' שמואל בשם ר' ז' שמע לה מן הדא, וסומך לשרשי האילן שיבשו לא אמר אלא יבשו הא לח אסור. ר' יוסי שמע לה מן הדא סומך לבור ולגיר ולגפה לדרך ולגדר שהוא גבוה עשרה טפחים הדא אמרה שגדר זרוע מציל את הזרעים, אפי' תימא אין גדר זרוע מציל את הזרעים. שנייא היא הכא שהוא גבוה עשרה טפחים. (גירסת הספרים, אפי' תימא ולגדר שהוא גבוה עשרה טפחים אין גדר זרוע מציל את הזרעים שנייא היא הכא שהוא גדר זרוע ואין גדר זרוע מציל את הזרעים.) ר' יודן בעי גריר ומשך מהו שיצטרפו האין

ובלבד שיעשה אורך שורה אורך עשר אמות ומחצה על רוחב מלואו א"ר לעזר לא שנו אלא שדה קמנה הא בגדולה לא איזו היא גדולה ואיזו היא קמנה. אם יש בין בד לבד בית רובע זו היא גדולה. ואם לאו זו היא קמנה. לית הדא פליגא על ר' יוחנן ד"ר יוחנן אמר ראש תור הכא מחורבה אסור, תמן לזרעין וכאן לירקות א"ר ד"ר יוחנן פליג בזרעים בודה הוא הכא בירקות. גריר מותר לזרוע בו כל מין שירצה. א"ר יוחנן ובלבד שיעשה שלשה בתוך ששה ושלשה שהן סמוכין לגדר כגריר, חיו ג' בתוך ששה ואחד חוץ לששה מאחר שהוצלו אלו אף זה הוצל. חיו שנים בתוך ששה ואחד חוץ לששה מאחר שלא הוצלו אלו אף זה לא הוצל. היה שם גריר שורה ושורה גדר ושורה חובשין את השורה גבי של גדר בשדות. שתי שדות זו ע"ג זו העלינה סמוכה לחרין והתחתונה סמוכה לגדר. דבי רבי ינא

פסחים כחננה נאמר בשביל שזרע עם השנים : היה שם מקום גריר. רחב ר' פסחים שיכול לזרוע עליו ; שורה ושורה ב' שורות של ב' פסחים כדן. גדר ושורה. ועוד היה שם גדר שאמרו ג' סמוכין לגדר כגריר שברוחב אינו יכול לזרוע אלא סין א' ואם יזרע מין א' בכל שורה הגדר יהיו ביחד ג' שורות. ובסמך הגריר אין כאן אלא מקום ב' שורות ומאיהם שם יזרע שורה השלישית שהיא אינה במקום הגריר, ע"ז אוסר חובשין את השורה. השלישית גבי של גדר כלומר שמעם שאמרו שהוא כגריר ויש להם יחד דין גריר שיכול לזרוע ג' שורות. ששורות. יש חולוק זה ; שתי שורות זו ע"ז זו. שאם היו בזה ז' אצל זו וגדר ביניהם היה יכול לזרוע על שלשה פסחים הסמוך לגדר פשוט הצדדים בשתי השדות עכשיו שהא' עליה ואין לה גדר אלא הריץ ואינו יכול לזרוע סמוך לחרין בחזית גריר שאין בני אדם דורסים שם כפחד שמא יפלו לתוך החרין אבל התחתונה שסמוכה לגדר, ע"ז אסרו דבי ר' ינאי גדר. כלומר סמוך לגדר ברוך השלשה פסחים הנדרסים : מותר לזרוע בו כל מין. כלומר מינין הרבה תורבכינה. חור. שורה. בכנייה בכל כינה כלומר מדור דהיינו באורך ג' פסחים על ב' רוחב כדלעיל : מוקיח, שנעשה קרחה : אסור לזרוע בו מין אחר או ירק שצריך הרחקה בית רובע : הקיפו גדר. מקום הקרחה סביב : מותר. בית רובע ובקעה. שהיא פנויה : מותר לזרוע בו שני מינים : א' מצד זה אחר מצד שכנגדו והפסק בית רובע באמצע : הקיפו גדר אסור. אלא מין אחד ; גדר זרוע כצ"ל, מהו שיציל את הזרעים. שהיה גדר של אבנים רחב וכיסה למעלה בעפר וזרע עליו מהו לסמוך מינין אחרים של זרעים משני הצדדים. וקבעי כגון שהגדר נמוך וכשיגדלו הזרעים שגליו יהיה נראה כשדה אחת וזרוע כמה מינים בלא הפסק ויהיה אסור משום מראית העין או לא שצ"כ יש שם הפסק מתחת : גריר זרוע מהו כו'. לסמוך משני צדי הגריר מינים שונים, דאם לא היה הגריר זרוע פשיטא דהוי הפסק ומותר לסמוך ; ר' שמואל בשם ר' ז' כו'. לדעתו דמר פשיטא דאם ומר אירך. ר"ש פשיטא גריר ממה דאיתמר וסומך לשרשי אילן שיבשו. לא אמר דמותר אלא כשיבשו השרשים ולא יגדלו עוד הא לח אסור. וה"ל כשהגריר זרוע משקין אותו ומלחחין אותו ונעשה לח ומצמיח ולכשיגדלו הצמחים יהיה נראה ערבוניא ואסור ; ור' יוסי פשיטא גדר זרוע מן הא דתנן במתניתין סומך כו' ולגדר שגבוה "פסחים" ומשמע סתמא אפי' שהוא זרוע מלמעלה. הדא אמרה שגדר זרוע מציל כו' ודחי : אפ"ה אין גדר זרוע מציל פו' שנייא היא הכא שהוא גבוה י' טפחים. כצ"ל הלכך אפ"ה שהוא זרוע נראית תמחיצה שספספת ואין כאן ערבוניא אבל כשהוא נמוך אין גדר זרוע מציל. ואפשר לדחוק ולהקים כפי גרסת הספרים וה"ל אפי' תימא הא דחני במתני' ולגדר שהוא גבוה י"ט. מיירי שאין גדר זרוע : ולפיכך, מציל את הזרעים ; שנייא היא הכא שהוא גדר זרוע כו' : גריר ומשך מהו שיצטרפו ומ"כ בעייתו ; היה שם כו' אינוצריך גריר. דאמרן לעיל דשורה של אורך י' ומחצה

אין כ"כ הקפדה ויאמרו שאיש אחר זרעו ואין בעל הירק מקפיד חנו. בחוספמא : מותר בו י' אמות ובהצה על רוחב מלואו. פו' רוחב מלואו של השורה כולה שלא יהיה מצד בשום מקום מן הרוחב שיותר ניכר כשהשורה במלואה שאינו מעורבב : ל"ש כן קמנה. ניכרת בה יותר שורה של חרדל וחריע מכשדה גדולה : בד קרי לשתי השורות שכצדדין שהשורה ביניהם, ובית רובע הוא עשר אמות ומחצה בקרוב על עשר אמות. שכל השדה מכ' הצדדים היא עשרים על עשר זו היא גדולה ופחות מעשרים היא קמנה : וקממה, לית הדא פליגא על ר"י כו'. דהא השדה זרועה מעיקרא והוא מחריב באמצע ונעשה מקום פנוי לזרוע שורה של חרדל ור"י אוסר כגון כגין זה בראש תור וק' לר"י ; תמן לזרעין. אוסר, וכאן בירקות. סודה שבתר שביק ניכר יותר שכל שורה היא לבדה ואין שם ערכוב : גריר, ארץ יבשה מותר כו' שבמקום יבש אינה מתפשטת רצמוחה למרחיק לפיכך מותר לזרוע כמה מינים במעט הרחקה כדאמר ר' יוחנן ג' מיני זרעונין בתוך י' פסחים טפח למקום הזרועה וטפח וחצי הרחקה וטפח זרוע וטפח וחצי הרחקה וטפח זרוע. אבל בשדה חלה שהצמחים גדולים ומתפשטים לכל צד אינו יכול לעשות כן שיתערבו כל המינים יחד אלא שיכול לזרוע שורה מכל מין כדלעיל בחידל ששורה כולה ניכרת לבדה וגם צריך הרחקה בין שורה לשורה כדלעיל בהלכה ד' ; וש"ה, פסחים : שהן סמוכין לגדר, שמשיר לדרוסת הרגל ונעשה מקום הדריסה קשה דינו כגריר ואם רצה לזרוע שם מינים מיוחדים הרבה באורך על פני הגדר יכול לזרוע ג' מינין בכל ששה פסחים אורך השורות לרוחב הדריסה : חיו ג' בתוך ששה. כרינס עם הרחקתן וא' חוץ לששה. סמוך לזה השלישי : מאחר שהוצלו אלו. השלשה : אף זה. הרביעי הוצל : חיו ב' בתוך ששה. רצופין בכל השדה : וא' חוץ לששה. כך פ"י ה"ט ותימא מאי קמ"ל. פשיטא דרצופין אסור ואי משום הא' חוץ לששה ק' אמאי הרי יש בינו ובין השנים ג"ם הרחקה, וגם אכנא דג' בתוך ששה וא' חוץ לששה ק' מ"ט הרי אין הרחקה בין הג' לז' : לכך כ"ל דמירי הכא בתכופות זה אצל זה בלא הרחקה כלל וכדפי' דכמקום גריר עולה כ"א בד בכד ואין מתפשטות זה לתוך זה ובשזרוע ג' בו' פסחים ב' פסחים לכ"א ניכרין שאין שם ערבוניא וזו היא מדת חכמים לא פחות ולא יותר שאם יזרע ב' מינים בששה פסחים אסור וכ"ש ד' מינים בששה פסחים שאסור וע"ז אומר שאם זרע ג' בתוך ששה כדון וא' חוץ לששה ג"כ ב' פסחים שהם יותר ד' מינים בשמונה פסחים מתוך שהוצלו חלילה הוצל גם הרביעי פו' שזהו כתקנת חכמים ב' ש' לכל מין ואם ירצה יכול לזרוע כל מקום הגריר כן ששה פסחים לג' מינים וא"ז תכופים. אבל חיו שנים בתוך ששה שהם ג' פסחים לכל מין אע"ג שניכרים יותר לעין מ' פסחים לכל מין אינו כתקנת חכמים ואסור. דאליכ יהי' כיא זרוע כמו שירצה ויבואו לערכב כל השדה הלכך מאחר שלא הוצלו אלו השנים שהם שלא כתקנת חכמים אף זה לא הוצל ואע"פ שזה השלישי מותר רק ב' י

עבירה היה שם מקום אורך עשר אמות ומחצה על רוחב ששה אינו צריך גרוד. עשה גרוד מיכן מותר לסמוך משתי רוחותיו תני ר' יונתן בן יוסי אומר היה שם סלע ארוכה עשרה ורחב ארבעה מותר לסמוך לה משתי רוחותיה. היתה עשרה על עשרה מותר לסמוך לה מארבע רוחותיה :

הלכה ז' מתני' ה הרוצה לעשות שדהו קרחת קרחת מכל מין

עושה עשרים וארבע קרחות לכית סאה מקרחת בית רובע וזורע בתוכה כל מין שירצה. היתה קרחת אחת או שתיים זורען חרדל שלש לא יזרעם חרדל מפני שהיא נראית כשדה חרדל דברי ר' י. וחכ"א תשע קרחות מותרות ועשר אסורות ראבי"א אפי' כל שדהו בית כור לא יעשה בתוכה חוץ מקרחת אחת :

גמ' ר' הוהיה ר' יסא בשם ר' יוחנן על ראשה רמ"א אפי' חבושות אפי' סמוכות. ורבנן אסרין ובלבד שלא יהו לא חבושות ולא סמוכות היאך עבירה תלת ותרתיי וחדא ותרתיי וחדא :

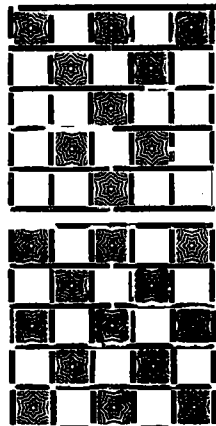
הלכה ח' מתני' ה כל שהוא בתוך בית רובע עולה במידת בית

רובע, אכילת הגפן והקבר והסלע עולין במידת בית רובע. ה תבואה בתבואה בית רובע נ ירק בירק ששה מפחים ד תביאה בירק וירק בתבואה בית רובע ר' אליעזר אומר ירק בתבואה ששה מפחים, ה תבואה נוטה על גבי תבואה וירק על גבי ירק תבואה על גבי ירק וירק על גבי תבואה הכל כותר חוץ מדלעת יונת, ר' אומר אף הקישות ופול המצרי ורואה אני את דבריהם מדבריי :

גמ' ר' בון בר הייא בשם ר' זעירא לא שנו א"א אכילת הגפן הא גפן עצמה לא. למה מפני שהיא אסורה בהנייה. והרי הקבר אסור בהנייה. קבר אין איסורו ניכר ועבודת הגפן אין איסורה בהנייה אלא כר' ישמעאל (ה) דר' ישמעאל אסר אין עבודה לגפן יחידית. והרי הקבר אסור בהנייה. קבר אין איסורו ניכר. תבואה בתבואה בית רובע, ו בלבד שלא תהא חבושה מארבע רוחותיה. ר"ז בעא קומי ר' יסא כי נן אסרין חדא בקעת סימוניא אין זורעין לתוכה אלא מין אחד בלבד מתיב ר' אליעזר לרבנן כמה דאית לכוון קל בשורה וחומר במרובע. כן אשכחן דאית לרבנן קל בשורה וחומר במרובע כהדא דתני הרוצה לעשות שורה של ירק

מותר לזרוע חרדל אלא דבעי כגון שאין בו רוחב ו' ועשה גרוד מיכן בצד אחד כלומר באורך כגון ה' אמות מן האורך עשה גרוד וזהו גרוד ומשך דקאמר דמרצה מן האורך הוא קרקע משך ומחצה גרוד ואע"ג דאין בו רוחב ששה סמך ומותר לסמוך משתי רוחותיה ואין כאן מקום להאביעי; תני כו' זה פשוט. **הלכה ז' מתני'** קרחת. משום ר'ק שאינו זורע ככו בקרחתו: כ"ד קרחת לבית סאה. שהיא חסשים על חסשים שהם כ"ד קרחת כ"א עשר על עשר קה כהם אות שהיא ס' על ס' מפחים. והחכת לכ"ד רצעות כל אחת שני מפחים ומחצה רחב על אורך ו' אמות ותחברם לכ"ד קרחת ותמצא קעת' כל אחת קשר אמות ושני מפחים וחצי אורך על עשר רחב: מקרחת לבית רובע, ששה קבין לבית סאה חלק כל אחד לארבעה כ"ד רבני קב רובע לכל קרחת: היתה. בתוך שדה תבואה קרחת אחת או שתיים מרת בית רובע: זורעין חרדל. שאינו נראה כשדה חרדל מחבת קפנותה. אבל שלש לא נראה כשדה חרדל בתוך התבואה. ואין זורעין שדה גדולה חרדל. ושאר מינים אפילו ג' קרחות אינם נראים כשדה משום שהגילון לזרוע בהן היכה ביחד: וחכ"א כו' כס' בנפלא: ראבי"ו כו' לא נדע טעמו :

גמ' על ראשה. כלומר דחכמים דמתני' לא מהדרי אחרדל אלא ארישא דר"ס דאמר לזרוע כל כ"ד קרחות מין לכ"א דסבר אפי' חבושות שזורע מין א' בכל קרחת ככו שחובשין מינין הרבה יחד בכ"ד אחד ולא זה בלבד אלא אפי' שהם סמוכין שסמא כל קרחת במלואה עד שזמינים סמוכין זא"ז דכין שהם מרובעים במרת אחת ניכר שאינם בערבינאי: ורבנן אסרין ובלבד שלא יהו חבושות. דהיינו מין בכל קרחת: ובש"כ. ולא סמוכות, זא"ז: חלת כו'. לפי הלשון כסמך כפי הפ"ס אלא שסמוכות הטה בוויחיתן

אכל הלשון ולא סמוכין משמע אינם סמוכות כלל. (י) ונראה כפירוש הר"ב והר"ש שזורע ג' שורות שלשה בכל שורה כדלוג אחת בין כ"א ושתי שורות פנויות מבדילות ביניהן. ונמצא שהם לא חבושות ולא סמוכות כזה ולפירושם יתפרש לשון הגמ' הכי היאך עבדא. תלת. פ' שלש שורות נזרעות: ותרתין. ושתי שורות פנויות: והנזרעות הם. וחדא ותרתיי וחדא. ראשינה ושניה ושלישית :

הלכה ח' מתני' ה' שהיא בתוך בית רובע, המפסיק בין מין למין: עולה. להחשב: במרת בית רובע: אכילת הגפן, מה שהגפן הופסת ואכילת פכינה דהיינו כדי עבודתה ו"ס נחשב במידת בית רובע להשלים הכדה ו' אמות ובי' מפחים ומחצה אורך על עשר רוחב. וכן הקבר והסלע שאינה גבוהה י"ט דאי גבוהה י"ט הוא עצמו מפסיק משום מחיצה: תבואה בתבואה בית רובע, היתה שדהו זרועת חטין ורוצה לזרוע בה שעורין צריך להרחיק בית רובע, ירק בתבואה בית רובע. דוקא במרובע אבל בשורה שארכת יתר על רחבה די בששה מפחים רוחב: תבואה נוטה ע"ג תבואה. שנזרעו כהלכתן אלא שהשולים סמוך גדלן נכפפים ושוכבין זע"ז: חוץ מרלעת

יונית. שעליון שלה ארוכין ומתפשטין יותר ומיוחדו כראים: **גמ'** לא שנו שעולה למרת בית רובע: אלא אכלת הגפן. היו מפחים כדי עבודתו: אבל גפן עצמה מקום נסיעתה אינו עולה: מפני שהיא אסורה בהנאה. משום כלאי ה'כ"ה. אם היא נסועה סמוך שלא בשיעור הרחקה מן התבואה. וזו היא הנאה שמשלסיה לבית רובע להתיר זרועת מין אחר: וה"ל הקבר אסור בהנאה. וס"ס הוא משלס: אין איסורו ניכר, שהסת אינו ניאה: ועבודת הגפן אין איסורה בהנאה. בתמיה שכל מה ששייך לעבודת הגפן צריך להרחיק מן הזרעים וס"ס הוא משלס: אלא בהניחין: כר' ישמעאל דאסר אין עבודה לגפן יחידית כלומר שאינו נאסר והלכך היא משלבת לבית רובע ולא הגפן עצמה: והרי הקבר כר'. בשנו"א מוחק זה משום יתורא שכבר תירץ: תבואה בתבואה בית רובע. זה מיסמא דמתני', וקפאפש שלא תהא חבושה מארבע רוחותיה. זה המין שעורים לא יתא מסובב מחמשים וחבוש באמצע אלא צריך שיהא פתוח כרות אחת: ר"ז בעא, רצה לתות דעתו: קומי ר"י כינן אסרין. פ' לפי מה שאנו אומרים שצריך להות פתוח מרוח א': הדא בקעת סימוניא שא"א שתהיה פתוח מחמת שהיא מסובבת וזרועה מביב אין זורעין לתוכה מין אחר אלא מין אחד אוה"ל שזרוע מביב: מתיב ר"א כו' השיב ר"א לרבנן: כמה דאית לכוין, כמה דירק בתבואה בית רובע א"ב היה קל בשורה וחומר במרובע. ומנין דאית להו קל בשורה: אסר כן אשכחן כברייתא הרוצה כו' על רוחב ששה. ומתמת

מסורת חש"ס
ורגורה אור
(אלקמן פיג מ"ז)

עין משפט
נר מצות

א כיו פ"ד
מכלאים היג
מושע יוד רצו
ס' כ"ט
ג מיו פ"ג שם
הט' מושע' שם
ס' פ"ז
ג מיו שם ה' ו'
מושע. שם ס' ו'
ד מיו שם הי"א
מושע שם ס' ו'
ה מיו שם ח' ו'
מושע' שם ס'
כא
ו מיו שם ח"ט

מסורת חש"ס
ותורה אור

(6) שבת פ"ד;
פסחים ל"ט
(3) ס יעקב מא

עין משפט
נר מצוה

ז' מ"י פ' יג
מסומ' ה' ג
ח' מ"י פ"ב
מסומא אובלן
ה"כ
ז' מ"י פ' טו
ז' מ"י א' ה"ו
מושע' יוד' ק'
מ'
ז' מ"י פ"ג
מכלאים ה"ג
ח' מ"י פ"ד
מכלאים ע"ט
סמ"ג לאוין רע"ט
מושע יוד רצו ס'
לד'
ז' מ"י שם ה' יב
סמ"ג שם מושע
שם ס' לא
ז' מ"י שם מושע
שם ס' לו

לתוך שדה תבואה חרי זה עושה אורך שורה עשר
אמות ומחצה על רוחב ששה, א"ר יוחנן אינו זרע
לתוכה אלא מין אחד בלבד, א"ר מודה ר' יוחנן
כשהיו שבעה שהוא זורע טפח מיכן וטפח מיכן
אותן חמשה נידונין לכאן ולכאן, מן מה דמר ר' יו
מתיב על דר' יוחנן תמן נטע חצי שורה ועמד לו
וביקש להתחיל בשורה אחרת, רב חסדא אמר אסור,
אומר לו עקור את השורה או מלא את השורה, ר'
יוון אמר איתפלגון ר' חייא בר בא ור' שמואל
בר רב יצחק, חד אמר אפילו שלשה לתוך ששה
וחרנה אמר אפי' אחד מיכן ואחד מיכן ואחד
באמצע, ולא ידעין מאן אמר דא ומאן אמר דא,
מן מה דאמר ר' יוסי ר' חייא בשם ר' יוחנן ובלבד
שלא יהא שם חרבה הוי ר' שמואל בר רב יצחק
הוא דאמר אפילו אחד מיכן ואחד מיכן ואחד באמצע,
אם היו צדדין רבה על החרבה מותר: תני חמשה
דברים נאמרו בדלעת יונית אין מסככין אותה
על גבי זרעים, ומביאה את הטומאה והוציאת
את הטומאה מן העוקצה טפח ס ואוסרת כל שהוא,
והנידר מן הדילועין אינו אסור אלא בדלעת יונית
בלבד, ר' יונה בעי ולמה לית אנן אמרין מביאה
את הטומאה והוציאת את הטומאה תרתי, תני בר
קפרא שבע, אין מסככין אותה ע"ג זרעים ומביאה
את הטומאה והוציאת את הטומאה וידה טפח
ונותנין לה עבודתה וכלאים עם ארמית וכלאים
עם הרמוצה, ולא תני איסרת ולא תני נדרים א"ר

יוסי ר' גמליאל ב"ר נפק לשוקא, אתון שאלון ליה
סיבוכ שאמרו בנוגע, אתא, שאל לאבוי א"ל סיבוכ
שאמרו בנוגע, א"ר יונה ר' הלל בי ר' וולס נפק
לשוקא אתון שאלון ליה סיבוכ שאמרו בנוגע אתא
שאל לאבוי א"ל סיבוכ שאמרו בנוגע, מהו רואה
אני את דבריהן מדברי א"ר חנינא אז דלעת
מצרית שהיא מסככת את אמר מותר, קישות
ופול המצוי לא כל שכן, א"ר אבא מרי לא כן הוה
ר' מנא אומר רבי אמר כל הן דתנינן קישות
ופול המצוי אף דלעת מצרית בכלל, מהו רואה
אני את דבריהם מדברי שאין כולם מסככין
כדלעת יונית;

הדרן עלך כל סאה

ערוגה 6 (6) שהיא ששה על ששה טפחים זורעין
בתוכה חמשה זרעונין ארבעה בד'
רוחות ערוגה ואחד באמצע, היה לה גבול גבוה
טפח זורעין בתוכה שלשה עשר, שלשה על כל
גבול וגבול ואחד באמצע, לא יטע ראש הלפת
בתוך הגבול מפני שהיא כמלאיהו, ר' יהודה
אומר נ ששה באמצע:

גמ' 7 (7) זרעיה מיעוט זרעים שנים, א"ר שמואל
בר סיסרטא משנים את למד ארבעה, מה
שנים את נותן בתחילת ששה ומיצר והולך, אף
ארבעה את נותן בתחילת ששה ומיצר והולך, אי

הכנס אופרת בכל שהוא ואין בה ביטול; ר' יונה בעי כו' תרתי
וואמר שש דברים: ונותנין לה עבודתה, בית רובע, כרתין
בפ"ג, ארמית ורמוצה, ג"כ הם דלועין: סיבוכ שאמרו בנוגע,
אם צריך שעלי הדלעת לא יגעו בזרעים, או אפילו בלא נגיעה
אסור; מהו רואה אני את דבריהן מדברי דאמר ר' בסתני ב"ש
חור יהודה לחכמים: א"ר חנינא, ק"ו מה דלעת המצרית שהיא
מסככת, שעלין שלה ארוכים ורחבים יותר מקישות ופול המצוי
ואפ"ה אתא אומר מותר בדמצרית לא פליג ר' קישות ופול המצוי
לא כל שכן דמותר; כל הן דתנינן, כל מקום דתני קישות ופול
המצוי גם דלעת מצרית בכלל איכא דדורא בעיא לדונחא מהו
רואה אני כו' ואמר שאין כולם מסככין כדלעת יונית:

הדרן עלך כל סאה

ערוגה 7 כו' ע"י פ"י רש"י ור"ב ז"ל, אבל מלישנא דירושלמי
כאן נכנס' משמע פירוש אחר ונפרש בגמ' בספר:

היה לה גבול גבוה טפח, סיבוכ וגם ברחבו טפח, שהוא ח' על
ח' טפחים: שלשת על כל גבול כזה

מרחיק מן הקרן טפח וזורע טפח
ומרחיק טפח וחצי וזורע טפח
ומרחיק טפח וחצי וזורע טפח;
לא יטע ראש הלפת כו' שעלי
הלפת כתפשימים למרחיק ונראה
ערכוביא, לא מפני ג' טפחים
היחקה: ר"א ששה באמצע, מפי
בגמ' דקאי ארישא:

גמ' 8 זרועיה, דכתיב כי כארץ
תוציא צמחה וכגנה זרועיה

הצמיח, ודרש תוציא חר, הצמיח חר, צמחה חר, חרי
שלשה זמנין עור שנים ע"ז אמר זרועיה מיעוט זרעים שנים
סדלא כתיב זרעה אלא זרועיה לשון רבים; א"ש כו' משנים
את למד ארבעה, פ"י קושיא חיה היאך משכחת לה לזרוע ח'
מינים דקס"ד שזורע כמו ראש חור והוא ממלא כל הערוגה לבד

ס"ט מרובע שש רחא אם ארס מקילין בשורה תקילו גם במרובע;
א"ר אינו זורע לתוכה, בשורה של ו' ומחצה על רוחב ששה:
אלא מין אחד בלבד, ולא שנים: מודה ר' כשהיו שבעה טפחים
רוחב השורה; אותן חמשה טפחים שבאמצע: נידונין לכאן
ולכאן, לשום הפסק בין השני מינין: מן מה דאמר ר' דמורה
ר' כשהיו ז' טפחים, הא בששה אינו זורע, אלא מין אחד:
מתיב על דר' תמן, קשיא ארריי מה דאמר לקמן: דאמר,
נטע חצי שורה ברחבה: ועמד לו וביקש להתחיל בשורה אחרת,
כלומר מין אחר: ר"ה אמר אסור, אלא אומר לו עקור את
השורה הראשונה, ותטע חמין השני שאהא צריך בכל השורה;
או מלא את השורה כמין הראשון דאסור ליטע שני מינין
בשורה: ר' יודן אמר איתפלגון כו' נזה, ח"א אפי' שלשה,
מינין: לתוך ששה, יכול ליטע שני טפחים לכל מין דכין שהוא
באורך עשר ברוחב שני טפחים ניכר שאינו ערכוביא כדלעיל
בגירד הלכה ו': וחרנה אמר, מיקל עוד, אפי' אי מיכן, מין א'
בצר אחר: ואחד מיכן, בצר השני ואחד באמצע נמי מותר; ולא
ידעין, אין אנו יורעין כו' מהני אמורא, אומר זה זמני אומר זה:
מן מה דאמר ר' יוסי, דאמר ר"ח בשם ר' יוחנן, ובלבד שלא
יהא שם חרבה, פ"י שלא ישאר שם מקום חרוב וריק, שזה
מניח להמינין מקום לנטות הנה ודנה ולהתערב זה בזה, אלא
צריך כל מין להיות מילואו בשני טפחים ולא יוכלו להתערב;
הוי, מוכח מכאן; ר' שמואל בר' הוא דאמר אפי' א' מכאן כו'
דלר"ה הא אמר בשם ר' יוחנן שלא יהא שם מקום חרוב וא'
מכן וא' מיכן יש מקום חרוב כינינן עכ"פ מיהא שמעינן הכא
דר' יוחנן סבר שמותר ליטע ג' מינין בו טפחים וק' ארריי
אליבא דר'י: אם היו צדדין המינין הנטועים בצרי השורה: רבה
על החרבה: שבאמצע מסליון אותה שאינה ניכרת ומותר:
אין מסככין כו', קאי אמחניתי דקתני הוי מדלעת יונית ושם
פירשתי; אם מביאה את הטומאה, אם מאתלת על המט ועל הכלים:
והוציאתה, אם מביאה תחזיה וכלים על גבה, והני תרתי חשיב
לחו חרא, וב"ק חשיב לכו לקמן תרתי: ועוקצה טפח, להיות
יד להכניס לה טומאה ולהוציא מסגת ולמעושי יותר מטפח אינה
יד אבל פחות כ"ש דחשיב יד: ואוסרת כל שהו, כגון בכלאי

אפשר שלא יהא שם נקב אחד פנוי ליטע בה את
האמצעיה. איך יונה עבודה פונע בעבודה ואין
סין פונע בחבירו לחובשו. ריב' זרעה זרעה זרעה
וכי' יודה דר' יודה אמר ששה זרע זרעה זרעה
ר' חגי אמר זרעה חמשה כל הן דאנא משכח
לה וי אנא מחק ליה. אשתאליית לרב הונא ספרא
דסידרא ואמר זרעיה מליא. ר' יוחנן בשם ר'
ינאי כולהון בתוך ששה. כהנא בשם רשביל כולהון
הוין לששה. אם כולהון חוץ לששה ניתני חשעה.
א"ר חננים בצרייא וכן היא ט' ביערונה שבערונות
היא מתניתא. ר' יצחק ור' אימי הוון יתבין
מקשיי תנינן היה לה גובל גבוה טפח זורעין
בתוכה שלשה עשר שלשה על כל גובל וגובל
ואחד באמצע. ניתני ששה באמצע. תיפתר
שהגובלין ממעטין ששה. אם כשהגובלין ממעטין
ששה בדה תנינן ר' יודה אומר ששה באמצע.
וקיימנוה ולא ידעין אי חברייא קיימניה אי ר'
אימי קיימה על ראשה. ואין על ראשה בדה

מה שמשייר ביניהם טפח ומרצה
כשעור יניקה כזה

כמו שאם ירצה לזרוק רק
שני מיטין בכל הערובה שיכול
למלאות כולה לזרוק אותה
בראש תור במחליל טחחילת
הערובה ומצד והולך ועושה כן
מסני צרי הערובה עד שמגיע

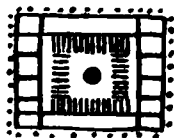
באמצע שהחידורין גונעין זה בזה. כזה

בן בשורע ד' מינין מתחיל מדי
צדי העדוה וביצור והולך עד
האמצע רק שצריך להרחיק
מפה ומתחה בין כל מן ; ופיד
א"כ : אי אפשר לזרוע ה' מינין.

מיט: שלא יחא שם נקב אחר פנוי ליטע בו את האסציעיא, שלא
 נשאר שם שיעור היתקה בין האסציעי לבין הצדדיו; ומשני
 ר"י שאינו ממלא כל הערונה כדס"ד; עבודה פוגע בעבודה
 כבודה קרי לשיעור היתקה של פשה וסחצה בין כל מין שזהו
 כבודו לילך סבב ומשייר לכיא פשה וסחצה, והשיעורים הללו
 של ההגדלים פוגעים בזיוא; אבל: ואין מין פוגע בחברו לחובשו,
 שאין מין אחד פוגע קרוב לחביו, ונשאר סקום גם לאסציעי
 לזרוע שם בשיעור היתקה דהיינו שזרע מן הצדדיו רק פשה
 בכל צד ומפס באציע כאמו שיש ג' פשחים סמין קטין עס
 סקום זרוע וכאמו: זה יכול למלאות כל רוח רק שיעור הק נות
 כזרועי והר"ד: ר ב"ל, את"ק קאי, שהיה יכול לכתוב זרעיה
 דמטעם חד והיה יכול לכתוב זרעיה דמטעם חרי ונתב
 דמטעם נבי חרי וכלומר דבחיבה הוות כלולים השלשה חיבות
 זרעיה וזעיה וזרעיה שבכללם הם חכמה; וכרי יודה דר"א
 ששה, היבא דרש: זרע היה לכתוב: או, זרעה או, זעיר, וכחב
 זרועיה וכתאמו יתירא דורש ששה: ר הני אמר, אליבא דח"ק;
 וזעיה, כתב: חשה, שהם חכמה איתיות: כל הן דאנא מסבב
 לה י' יתיר: אנא סתק ליה, כל סקום שאני סמוא י"ח או
 י"ד יתיר אני סתק איתו, וכאן הואני מיותר דמטעמות אחת
 להם זרעיה וזרעיה שניהם לרבים מטעם; אשתאילת כוי,
 נשאלו לריה הכסרי הכזובים ואמר בצדק להיות כלא הלכך
 אמא כרי הני אלא אי כ"י יכל או כס"ד וזרעיה סיעופו שנים
 וכדאמון: ר' יוחנן כוי כולהו; החכמה מיני זרעוין לתנא קמא
 או ששה ר"י יהודה: בתוך ששה, דחיינו על הערונה ככש
 כדפרשנו; כהנא כוי חוק לששה, כלומר רמזייר שיש כל שהוא
 יותר מששה בערונה חזרע ד' בארבע רוחות הערונה על הכל
 שהוא, או אם היה כצומצמת ששה על ששה זרע גרעין אחד
 על הששה בצדה על ארבע רוחות הערונה ולהכי פ"ד, ניתני
 חשעה דחיינו שמתקיים ששה וחצי מן הרוחות וזרוע גם כן בכל

תני ר' חייה ר' יהודה אומר שמונה עשר. מתי
להקריה בית רובע ולזרוע בתוכו חמשה מיני
תבואה. מה אם ששה על ששה שלוקין עליו
דבר תורה את אמר מותר. כאן שאין לוקין עליו
דבר תורה לא כל שכן. מהו להקריה בתחילת
ששה להיות מיצר והולך. מה אם בשעה שעבודה
פוגעת בעבודה את אמר מותר. כאן שאין עבודה
פוגעת בעבודה לא כ"ש. לא צורכה דילא. מהו
להקריה בתחילת בית רובע להיות מיצר והולך.
מה אם ששה על ששה שלוקין עליו דבר תורה
את אמר מותר. כאן שאין לוקין עליו דבר תורה
לא כל שכן. ר' נסא שאל לא מסתברא בנגו
של גובל שני טפחים כוזר לזרוע בו שני מיני.
ר' נסא שאל עשה פיאה באמצע זרע בנוכסין
מסכו בכמה מן כה דאמר ר' יצחק ור' איסי
תפתר שהגובלין מסעיין ששה. הלא אמרה אפילו
פרח סכאן. עד היכן. נשמעינה ג' מן הדא גוממיות
שחן עמוקות טפח זורעין לתוכה שלשה זירעונין

הרי רוחות וכול לידוע ברוח
שפח לכל מן ואחר באמצע כזה.
ואין כאן עיכובים בכל רוח גיאה
לברו וזה שנוגעים בקירות הוא
כמו ראש תור: וכן היא פהני:
בערוגה הערוגות הלכך אי
אפשר לידוע בשפת הערוגה כשם

שיתקרבו : הם זרעו הערונות השכינות ; בתי ו' נאצצע. כלומר
 לר' יהודה דאמר : שם באמצע בשאין לה גבולין וה"ג בשיש
 לה גבולין ; והל"ק דאמר חסשה בלא גבולין : ליתני נמי בשיש
 לה גבולין חסשה באמצע : תיפטר שהגבולין מסמטין. את העירוב.
 ששה שאין בה תחת ששה : וסריך איכ קשה בדה תני ר' כו' :
 וקיימננה. קיימנו בדביו"ו ותידעננה : ולא ידעני, מי תירוק : על
 ארבעה דר"י קאו ארישא בלא גבולין : וסריך אי ארשא בדה
 תני ר' ר'א ר"א שמונה עשר, בתמיצה וי"ח דקאי ואשא ואמר :
 עני כל נביל שהם י"ב וששה באמצע היו י"ח ואם הגבולין
 מסמטין הריא קושיא ל'וכתא היאך יות לר"י ששה באמצע
 ובתמיס מסתדל לתוך לר' חיה דתני : אביא דר"י י"ח המסוס
 שהגבול גבוה כפז איני מסמס מן העירונה כלל שיש היכר הגבול
 מן העירונה בשביל גבוהו ויכול לזרוע בעירונה פחתת ששה
 כבאין לה גבול אבל לתוך דלא רני חסשה סיל דהגבולין מסמטין
 אע"י שגבוהין נפח על העירונה, ודוחק : מהו להקריח, לעשות
 קריחה : בית רובע, תוך שרה גדולה : ולזרוע בתוכה ה' מיני
 תבואה, ופשיט : מה אם ה' על י' שלוקין עליו ר"ח, אם אין בה
 ששה על ששה : את אמר, במתני' : מתה, לזרוע ה' מיני.
 כנא, בבית רובע : שאין שלוקין עליו ד"ה, אם היה מעט פחות
 לא כ"ש. שמונה ; מהו להקריח בתחית ששה להיות מיצר
 והולך. קאי אחא דאמרינן במתני' ה"ח יוק בייק ששה מפחים
 צריך להרחיק, בעי מהו לעשות הקריחה כהחילתה ששה פחים
 ולהיות אח"כ מיצר והולך על פחות כששה כגון חסשה או ז'
 ופשיט מעירונה דמתני' : מה אם בשעה שעבורה שונעת בעבודה.
 דהיינו שמרחיק מפח ומחצה מינין לסינ' את אמר כוהר. כאן
 ששה עבודה שונעת בעבודה, ששני המינין כרוחקין יותר מספח
 ומחצה שהקריחה המספח היא : מו' עד ד' ואפ"י ג' : לא כ"ש
 שמונה : לא צורכה, לסיבצי : דילא, שלא יהא מותר אלא כוה ;
 מהו להקריח. בתבואה : בתחילת בית רובע, לעשות הקריחה
 בתחילתה, בית רובע להיות מצד והולך. אח"כ על פחות בבית
 רובע, ופשיט : מה אם ששה על ששה. בתבואה שלוקין עליו
 דית, כדאמרינן בסוף פרק קמא : את אמר מותר, להיות מיצר
 והולך בייק ; כאן, שאין לוקין עליו, בבית רובע ; ל"א כ"ש שסותר ;
 ו' נסא שאל, הא דלקסן : לא מסתברא, בתיחוחא ככו פשיטא
 שאין מברא לומר שאם ; כגנו גבול, יש רוחב שני מפחים
 מותר לזרוע בו שני מינין : פשיטא דלא, אלא מה שר' נסא שאל
 הוא אם : עשה פיהא באמצע, פיהא חיה קליעה מן גמי או

הלכה ב מתני' (כל ה) בין זיעים אין

זורעין בערוגה וכל מין ירקות זורעין בערוגת, חרדל ואפיון השופין מין זרעונין, אפונין הגמלונין מין ירק. ו גובל שהיה גבוה טפח ונתמעט כשר. שהיה כשר מתחילתו. ו החלם ואמת המים שהן עמוקין טפח זורעין לתוכן שלשה זרעונין אחד מיכן ואחד מיכן ואחד באמצע ;

גמ' כל מין זרעים וכו'. חררל' והאפינן השיפין
מין זרעים שזרען לירק אין נוחנין אותן על
גבי ערוגה. האפינן הגמלונין ופול המצרי שזרען
לזרע אין נוחנין אותן על גבי ערוגה. זרען לירק
נוחנין אותן על גבי ערוגה ושאר זרעוני גינה
שאין נאכלין אף על פי שזרען לזרע נוחנין אותן
על גבי ערוגה; נתמטט כשר; אמר ר' אימי הדא
דאז אמר לזרעים שבו הא לזרע בו בתחלה אסור.
עבר וזרע מאחר שאלו מותרין אף אלו מותרין. ר'
יירמיה בעי ניהא נעקרו השניים הראשונים מותרין.
נעקרו הראשונים השניים מה הן. נשמעינא מן
הדא. (ו) מ המטה שנמלו שתי איזכות שיה ועשה
לה את החדשות ולא שינה את הנקבים. נש וברו
חדשות מסאה וישנות סתורה שהכל הולך אחר
הישנות. הדא אמרה נעקרו השניים הראשונים

בראש הגבול ולמטה ממנו אצל הגבול נסוע ירק אחר ; מר אס
רעיס בורעיסמור ; אינ ניצולין בראש הגבול. כרלעיל שאינו
זורע למטה בקרונה אלא גרעין אחד באמצע ; מוקשה שניצול
בח' אמות, לקמן בלהל כד' שתי שורות של קישואים ח' ה' אמות ;
והן ח' אס שני נצול. וזה ק' פויבא אדרבא כדפריך ר' יודן ;
והן הוא לא כל שכן בתמיה כיון דלא קוש' שא"ב ח' אמות
ויהא הגבול מציל ; אלא הכין הוא. הקל וחומר מקישואין וכצלים
שצריכין שנים עשר אמות וזרעם דהיינו תביאה אינן צריכין אלא
עשר אמות ומחצה ואפי' אין הגבול מציל כרלעיל גבי ערובה
כל שכן שאינו מציל הגבול בקישואין. והכי גרסינן מה אס ורעיס
בורעיל שהן ניצולין כעשר אמות וכתבנא עשרה אין ניצולין בראש
הגבול. מוקשה שהוא ניצול בשנים עשרה לא כל שכן :

הלכה ב' מתני' כל מין זרעים אין זורעין בערוגה. הא
רתנן ה' זורעין בערוגה וי"ג אם יש לה

גבול גבוה שטח הני מילי בירקות שדרך לזרוע ערוגות. אבל מיני זרעים שדרכם לזרוע שדה גדולה לא דמיהו כלאים אפואני השופים. חלקים: גסלני, גדולים. גבול שהי' גבוה שטח, כשזרוע בו י"ב מיני זרעונים: ונתמעט כשב, ומותרים הזרעונים הגדלים בו לאחר שנתמעט וא"צ לעקור כשום מקיים כלאים: שהיה כשר מחילתו. בשעת זריעה, התלם. פורשתי לעיל: א'. כיכן. בשפת התלם למעלה וא' בשפה שכיבדו וא' באמצע למטה;

נמ' חידל כו' שזרעו לירק. ע"מ לאכול מהן כשהן ירק מ"ם
אין נוחנין אותן ע"ג דערוגה. שאין דרכן בכך: האשונין
הגמלנין כו' א"ע ג' שהו מין ירק מ"ם אם זרעו רק לזרע דינם
כמו זרעונים שאין זורעין אותן בערוגה: ושאר זרעוני גינה,
שהם רמין ואין נאכלין זרע: א"ע"ס שזרעו לזרע כו'. שאין דרך
לזרוען ולא ערוגות ולאכלם ירק: נשתמעש בשר. דחני במהני' לזרועים
שבם. שכבר נזרעו קודם שנשתמעש: בתחילתו. אדר שנשתמעש אסור:
עבר וזרע. מקצת מה"ב אחר שנשתמעש וקצתם היו זרועים
מעיקרא: מאחר כו'. מותרין. לקיימם: נעקרו הראשונים השנים
מה הן. צריך לעקור גם השניים כיון שנעקרו הראשונים
המתירין או לא: המטה. שהיא סמאה: שניסלו שתי ארוכות
שלה. העצים שהם לאורך המטה משני צדיה ולא נשתכרו רק
ניסלו מהקנים: נשתכרו חדשות סמאה. משו' שיש לו הישנות ולא
שינה את המטה' שיכול לתחוב את הישנות; וישנות. אם נשתכרו:
מההיא. משו' שבר כלי א"ע"ס שיש לו חדשו' שיכול לתחוב באותן
הקנים; ופעם, שהכל הולך אחר הישנות. בשבעת שניםאם ה"י בת
הישנו' וכיון שנשתכרו פרחו סומא' ממנה וזהחדשות לא היו בת בשעת

אחד מיכן ואחד מיכן ואחד באמצע. הדא אמרה עד טפח. ר' בא בר כהנא שמעון בר רשריה בשם רשב"ל בנוטים לחורבה שנוי. אר"ז כל טפח ומפח של גובל עשו אותו מקום בפני עצמו. ויהיו עשרים וחמשה ששה על כל גובל וגובל ואחד באמצע. וכן הוא התיב רב בון בר חייא בשם ר' שמואל בר רב יצחק והתנינן (ז) ד תלם ואמת המים שהן עמיקין טפח זורעין לחוכן שלשה זרעונין אחד מיכן ואחד מיכן באמצע. ונתני חמשה שנים מיכן ושנים מיכן ואחד באמצע לית יכיל צד שכאן וצד שכאן חובש את האמצעי. ר' בון בר חייא בשם ר' שמואל בר רב יצחק בעני גובל מהו שיציל את הורק מיר מוקשה. מה אם זרעים בזרעים שהן נצילות בעשר אמות ומחצה אין ניצול בשמונה אמות לא ניצול בשתים עשרה לא כ"ש. מוקשה עצמו מהו שיציל בראש הגובל. מה אם זרעים בזרעים שהן ניצולין בעשר אמות ומחצה אינן ניצולין בראש הגובל. מוקשה שהוא ניצול בשמונה אמות לא כ"ש אר יודן אבוי דר' מתל"א והן הוא כ"ש אלא הכן הוא מה אם זרעים בזרעים שניצולין בשנים עשר אמה ומחצה אינן ניצולין בראש הגובל מוקשה שהוא ניצול בשתים עשרה לא כ"ש.

זמורות שמעמיד קנים וקוגרדיסין וקושר בהם חמץ ועשה כן באמצע השני מפחים להיות מפסיק ביניהם שאז מותר ושאל משנו כמה. אם צריך בכל אורך הגבול או לא, ועוד שאל זרע בגומסין. שהיה הגבול בחסירה בעומק: עד היכן יהא עסקו. ונראה דה"ג עשה פואה באמצע משנו בכמה זרע בגומסין עד היכן: מן מה דאמר כו' שהגובלין מסעמין ששה. וצריך להרחיק מביד סביב מן הגבולין שאינו יכול לזרוע רק אחד באמצע משום שהעלין והחרשים יוצאים מעל הגבול ומתפסחים על הערוגה ועושין ערבוביא. והא אמרה אפילו כלאו כל מלכר מן הגבול עושה לקלוק וה"נ בפי"א שנושה בין שני הפסחים צריך להיות כל אורך הגבול שלא יצא פרט מפסח זה לספח השני; גומסיות שהן עמוקות שפח. ורוחבן ששה: זורעין לחוכה ג' זרעונין א' מיכן בשפת הגומא מצד זה; וא' מיכן. בשפת שכנגדו: וא' באמצע תרא אמרה עד שפח. ולא יותר. שאם היה יותר מפסח יהיו המינים חבושין ואסור. וה"ג אם היו הגבולין בעומק לא יותר עד שפח מותר וביותר אסור: כגומסין. הגבולין שסביב: לחורבה שנו. שאין שם יצור עירוני מעקר השני אצל הגבולין. שאם יש עם ערוגות אינו יכול לזרוע על הגבולין משום ערבוביא עם זרעוני הערוגות שחוק להם; וא"ו. ליעולם שיש ערוגות היון להם ואפ"ה מותר משום: כל טעם של גבול. שגבות מפח משאר הבקעה ומהגומס עליהן. עשו אותו מקום בפני עצמו. ויש ה"כ שאינם מעורבבין: ופרוך. ויהא כ"ה מותר לזרוע על הגבולין עם הערוגה: וכן הוא בתמיה. אם זו קושיא; החיב כו'. יש להקשות גם על הא דתנינו תלם. היא עומק החרישה: ואמת המים, שיכשו המים; שהן עמוקין שפח. ורוחבן ששה: זורעין לחוכן ג' זרעונין כו'. הקשה דך. ונחני' ה'; שנים מיכן. בשפת התלם של רוחב מזה וכן כדצ שכנגדו וא' באמצע, רחוק מפח ומתחת ככ"א יותר עם מקום הנועיה: ורחי' דהתם לא קשה משום שהוא בעומק; לית יכול, אין אחת יכול; צד שבאן כו'. אבל הכא בגובה שאני לכך קשה: גובל מהו שיציל כו' מיד מוקשה. שמצד אחד נושע שורה של ירק ואצלה יש גבול שפח מפסיק ואח"כ נושע שורה של קישואין וקבעי אם חשוב הגבול להפסיק ולחצול את הירק שלא יהיה בו משום בלאים. ופשיט מק"ו דלא: מה אם ב' מיני זרעים. דהיינו תבואה כתבואה או ירק כתבואה: שהן גבולין בעשר אמות ומחצת. ואינן צריכין יוסף; אין הגבול מצייל. מוקשה. מקשות: שהוא ניצול בי"ב. שצריך לאין אמה המסק לקמן הלכה ד' דצד המים, לא כ"ש. שהגבול אינו מפסיק: מוקשה עצמו מהו שיציל את עצמו; אם נשוע

מסורת הש"ס
ותורה

(ד) לקמן מ"ב
(ה) פסחים ל"ט;
(ו) כלים פ' יט
מ"ז

עין
נר

משפט
מצוה

ד' מ' פ"ד
מכלאים ה"ד
שוש"ע וי"ד רצו
ס"ל
ה' מ' פ"ד
מכלאים ה' יג
ד' שם ה' ודמוש"ע
יו"ד רצו ס' לז לח
ה' מ' שם ה"ד
שוש"ע שם ס"ל
ה' מ' פ"ב
מכלאים ה"ט

סותרין. נעקרו הראשונים השניים אסורין. ר' יונה אר"ז ור' אימי תריהון בשם ר' יוחנן חד אמר סומכין לגדר ואין סומכין לגבול. וחרנא אמר גובל שנתמעט כשר הא גדר שנתמעט פסול. ולא ידעין מאן אמר דא ומאן אמר דא מן מה דאמר ר' יוסי ר' זעירא בשם ר' יוחנן סומכין לגדר ואין סומכין לגבול. הוי ר' אימי דו אמר גובל שנתמעט כשר. הא גדר שנתמעט פסול א"ר יוסי אוק אנן תנינן תרתיהון גובל שנתמעט כשר. הא גדר שנתמעט פסול. סומכין לגדר דתנינן הסומך לבד ולניד ולגפא ולדרך ולגדר שאוא גבוה עשרה טפחים. אין סומכין לגבול דתנינן התלם ואמת המים שהן עמיקין מפה זוועין לתוכה שלשה מיני זרענין אחד מיכן ואחר מיכן ואחד באמצע. אם אומר את שסומכין לגבול יזרע למטון כמה שורות אסורין חבירא קומי רבי שמואל בר אבין תיפתר שהיה זורע בראש הגובל. אמר ר' יהודה כיני יעקיר אותו הקלף ויזרע למטון כמה שורות. לא סומב לעקיר קלף אחד ולזרע למטון כמה שורות.

הלכה ג' מתני' (ז) היה ראש תור ירק ונכנס לתוך שדה ירק אחר מותר מפני שהוא נראה כסוף שדהו. היתה שדהו זרועה ירק והוא מכשף ליטע בתוכה שורה של ירק אחר. ר' ישמעאל אומר עד שיהא התלם כפולש מראש השדה ועד ראשו. ור' עקיבה אומר אורך ששה טפחים ורוחב מלואו. ר' יודה אומר רוחב כמלוא רוחב הפרסה:

גמ' היה ראש תור כ"ו. ח' תני בר קפרא אינו זורע לתוכה אלא מין אחד בלבד מה אמר ר' ישמעאל ברוחב מה אין ר' עקיבה חובש בשלש שורות אית ליה רוחב מלואו. ר' ישמעאל שהוא חובש בשתי שורות לא כל שכן. מה אמר ר' ישמעאל בשורה של ירק בשדה תבואה מה אין ר' עקיבה דהוא מיקל הכא הוא מחמיר תמן ר' ישמעאל דהוא מחמיר הכא לא כל שכן דחמיר תמן. לא צורכה דלא מה דאמר ר' ישמעאל תמן ברוחב כמה דאז אמר תמן לא שנייא היא ר' עקיבה היא ר' ישמעאל ברוחב. שמואל אמר לא שנייא אלא שורה אחת הא שתיים אסור. רבי

סמורת חשים ותורה אור
(ז) שבת פה
(ח) שם
עין משפט
נר מצוה
ט"ו פ"ג
מכלאים ה' טו
פושע יו"ד רצו
ס' כב
ו' ט"ז פ"ד
מכלאים ה"ד
פושע יו"ד רצו
ס"ל
כ"ט ש"פ"ג
ה' יח פושע
יו"ד רצו ס' כה

קבלת טומאה לפיכך אין נחשבים ממנה להיות לה חרות כל בשבילם כמו שהיתה אלא פנים חדשות באו לכאן וכלי קץ אי לה דין חרות טומאה ככלי מתכות; הדא אסרה. ה"נ בגבול: נעקרו השניים הראשונים סותרין. כמו שהיו שאין כאן חדש; נעקרו הראשונים השניים אסורין. דפנים חדשות באו לכאן אחר שנתמעט; ר"י כ"ו תרתייהון, אסרי: שני דברים: חד אמר סומכין לגדר. מין א' כשר הגדר מזה ומין אחר כשר השני והגדר מפסיק ביניהן; ואין סומכין לגבול. שהוא גובה משה; וחרנא אמר גבול שנתמעט כשר; כבמתניתין; הא גדר שנתמעט מ' טפחים פסול; אה אן תנינן מתני' דתני גבול שנתמעט כשר. ודייקנן הא גדר שנתמעט פסול: סומכין לגדר. ה"נ (לעיל סיב מ"ח) הסומך כ"ו ולגדר: אין סומכין לגבול. תנן במתני' התלם וכ' ג' מיני זרענין. אם אומר את שסומכין לגבול. כלומר עד הגבול אסאי תני רק אי באמצע דמשמע גרעין א'. יזרע למטון בעומק סאתו המין כמה שורות כיון שהגובה משה כפסיק כמו שאחא אומר שגבול גובה משה כפסיק שיוכל לסמוך משני הצדדים ה"נ גובה המשה כפסיק בין ס' שורות מלמעלה בשפת התלם ובין מה שזרוע לבשר בעקבו אלא ודאי שאין סומכין; תיפתר שהיה זורע בראש הגבול. כלומר אש-ללמוד ככאן דאין סומכין אם היה זורע מין אחד בראש הגבול כמלעלה אז אסור לסמוך מין אחד כמלמטה כמו נכי חלם שזרוע מלמעלה בשפתו. אבל שאלתינו כשאנו זורע כלל למעלה בראש הגבול אלא לסמוך מין אחד כשר הגבול מזה ומין אחר כשר השני. וכיון דאין למעלה כלום אפשר דסומכין: א"ל אן. ציני. אני ג"ב. ודייק כן: יעקור אותו הקלף. שבשפת התלם מלמעלה יזרע לבשר כמה שורות ולמעלה ורחיק משה משה. התלם ויזרע מין אחר. כמו אם היה גבול משה כפסיק שסומך לשני הצדדים: לא כושב כ"ו. וכיון דלא תני כן ש"ס שאין סומכין לגבול. ומ"ס אין ככאן סיוע לר"י דיש לומר דלא נחית תנא דמתני' אלא ללכדנו שיש חילוק בין ערוגה שהיא ביוצר במקום שזה שזרעין בתוכה ה' מינין לתלם ואמת המים שהם בעומק שאין זורעין לתוכן רק ג' משום שנראה חנושין;

גמ' תני ב"ק אינו זורע לתוכה של השורה: מה אומר ר"י ברוחב. כמה צריך להיות רוחב ההפסק: וקסחמה. מה שאלה היא זו: אין רעיק אם רעיק: חובש בשלש שורות. שהוא מיקל שאינו מצריך להיות כפולש אלא אפילו מסובכת בשלש רוחות. ואפ"ה מצריך: רוחב מלואו. ר' ישמעאל. שהוא כחמיר בזה: חובש בשתי שורות. והשנים צריכין להיות כפולש: לא כ"ש. שצריך רוחב מלואו וגם ככאן יש הוכחה דמיירי לענין הפסק דאם נאמר רק לענין רוחב השורה מופך ק"ו דאדרבא הא הנותנת. משום דרעיק מתיר במוקף. משלש רוחות. לפיכך צריך רוחב השורה ששה טפחים דאי לא לא תתא נוכרת לברא תתא נראה כלאים. ור' ישמעאל מתוך שמצריך כפולש משני צדדיו תתא נוכרת אפ"י ברוחב פחות מ' טפחים. אבל השתא דאמרנן לענין הפסק בין ירק לירק יפה הוא הק"ו דהשתא לרעיק א"צ להיות כפסיק השורה ככל אורך השדה להיות בוקעת ועוברת משה לפה ומקיל בזה ואפ"ה צריך להיות כפסיק ברוחב. כ"ש ר"י דמתכח כפולש ומפסק כפ"ל לפה שצריך הפסק ברוחב: מה אמר ר"י בשורה של ירק בשדה תבואה. אין לפי דקאי אהא דתני לקטן ה"ו בשורה של דלועין בשדה של תבואה דבם מפורש ר"ס משום ר' ישמעאל דמתכח יותר כה"ק ברלית יחידית דח"ק סבר בית רובע הפסק והוא אחר שלישית בית משה וכולם מתכחירין ברלועים יותר משאר ירק לפי שעלי הרלועין רחכות ומתפספות הרבה ופשיטא דלא פליג אד"ק דהתם בשורה של דלועין בתבואה דצריך ו' טפחים אלא קאי אשאר מיני ירק דתנן לעיל בפ"ב ה"ח לח"ק ירק בתבואה בית רובע. וזו ברבוע אכל בשורה אסורין התם כנסי לרבנן אור' י' אמות ומחצה ברוחב ששה טפחים ורע"ק לא מצינו דפליג ע"ז וקבעי חבא לר' ישמעאל דסבר בירק צריך אחר דצריך כפולש בכל אורך השדה כהו אומר תמן. וקסחמה: מה שאלה היא זו: אם רע"ק דמיקל הכא. שדי באורך ו' טפחים אע"פ שסוקף מני רוחות. מ"ס: מחמיר תמן. שצריך י' אמות וכחצה אורך: ר' ישמעאל דמתכחיר הכא לא כל שכן. לא צריכא דלא. כלומר לא צריך לשאול ע"ז דוראי לא פליג על האורך אלא קבעינן: כה דאמר ר"י תמן ברוחב. וש"ס: כמה דאז אמר תמן. ברוחב ששה טפחים: לא שנייא. כלומר שהוא אליבא דכ"ע ואין כחלוקת בדבר. היא רע"ק היא ר"י ברוחב: ל"ש אלא שורה אחת. בכל השדה מותר שניכר שאינה כלאים: הא שתיים אסור. לעשות שתי שורות בשדה בשני מקומות אחת הג' ואחת הג' יתראה כלאים: ר"י ורשב"ל כ"ו. סכרי דשחים כ"ו מותר: רשב"ל מותר להבקיץ ד' שורות בבקעה. גדולה שזרועה ירק מותר להכניס ד' שורות כ"ו כבכות סובדלים: וכלכר שיהו שתי שורות החיצונות. איתן הגזרעות בקצה השדה אחת מקצה האחד של השדה והא'

הלכה ג' מתני'. ראש תור. פרשה צורתו: שיהא התלם כפולש. פתחו מצד זה אל שכנגדו ותלם הוא סענה החתירה של השורה: רעק"א אורך ו' טפחים. בעינן וא"צ כפולש: ורוחב מלואו. אית דמ"ו ו' טפחים ואית דמ"ו כעומקו ואית דמ"ו שסמלא כל הרוחב ירק. והר"ש ס"ל לענין הפסק שצריך הפסק ששה טפחים: ר' יהודה אומר כ"ו. ומיניה נשפע דלענין הפסק מיירי דמסיק לה מקרא והשקית ברגל כגן חירק שצריך להיות מקום להנחת הרגל בין ירק לירק שהו רוחב הפרסה!

**במסורת הש"ס
ותורה אחד**

(ט) שבת פ"ה:
(י) דברים יא
(כ) לעיל ה"א
(ל) שבת פה:

**עין משפט
נר מצוה**

ל מי פ"ד
מכלאים היא
מושיע יו"ד רצו
ס' בו
מ מי שם ה"ה
מוז"ע שם ס' לא

יוחנן ורשב"ל אמרו לא שנייא היא אחת היא
שתי. רשב"ל אמר כוחר להבקיע ארבע שורות
בבקעה. איז יוחנן ובלבד שיהו שתי שורות החיצוני
גידונות כערוגה. אר"ז ובלבד שלשה בתוך ששה
(ט) איז חונא טעמא דר' יודה (י) והשקית ברגלך
כגן הירק. וכמה היא שיעורה של פרסה מפה :
תנינן חכא דר' יודה ותנינן (כ) תמן. אילו תניתה
הכא ולא תניתה תמן הוינן אמרין מה אין ר' יודה
דהוא מחמר הכא מיקל תמן. רבנן דאילין מקילין
הכא לא כ"ש יקילון תמן הוי צורכא מחני תמן.
או אילו תניתה תמן ולא תניתה הכא. הוינן אמרין
מה אין רבנן דאינון מחמרין תמן אינון מקילין
הכא ר' יהודה דהוא מיקל תמן לא כ"ש דיקל
הכא הוי צורכא מחני הכא וצורכא מחני תמן ;
הלכה ד' מתני' (ל) הנוטע שתי שורות
של קישואין שתי שורות
של דילועין שתי שורות שלפול המצרי מותר.
שורה של קישואין שורה של דילועין שורה של
פול המצרי אסור. שורה של קישואין שורה של
דילועין שורה של פול המצרי ושורה של קישואין
ר' ליעזר מתיר וחכמים איסרין. מ נטע אדם קישות
ודלעת לתוך גומא אחת ובלבד שתהא זו נוטה
לצד זו וזו נוטה לצד זו. ונטע שער של זו לצד
ושל זו לצדן. שכן מה שאסרו חכמים לא גזור
אלא מפני טראית העין ;

גמ' הנוטע שתי שורות כו'. חזקיה אמר במחלוקת
מאן דאמר תמן שתיים עשרה אוקף הכא
שתיים עשרה מאן דאמר תמן בשמונה אוקף הכא
בשמונה, א"ר יוחנן דברי הכל היא יפה כח מוקשה
בין המוקשיות להציל בשמונה. אורכו בכמה חובש.
אריז גלמדינה מן הכרם. כמה דתימר גבי כרם
לא שנייא היא ארכו היא הפליגו אוקף הכא
לא שנייא היא ארכו היא הפליגו. על דעתיה
דחזקיה נחא מאן דאמר תמן בשמונה אוקף הכא
בשמונה. ע"ד דר' יוחנן אורכו בכמה חובש. אין
תימר בשמונה קל ותימר למוקשה בין הנצלים
שלא יחבש אלא שתיים עשרה. מה אם מוקשה
בין המוקשיות שיפיתה כוחו להציל בשמונה
נחבש בשמונה. מוקשה בין הנצלים שהורעת
כוחו להציל בשתיים עשרה. לא כל שכן שלא
יחבש אלא * (בשמונה), אין תימר מוקשה בין
הנצלים אין נחבש אלא בשתיים עשרה. ק"ו
למוקשה בין המוקשיות שלא יחבש אלא בשתיים
עשרה. עד ברוך ברזף בעושה קלחים יהודים.
כמה דתימר גבי כרם לא שנייא הוא רוצף הוא
עושה קלחים יהודים. ר' ינאי אמר במחלוקת שני
מיני מצטרפין להציל ואין שני מינין מצטרפין
ליאסר רב אמר ד"ה היא כשם שבי מינין מצטרפין

2013

קצתה השני כנין ש' ר"ש השדה הולכות סמור' למערב באור' וזכנים שורה א' כצד צפון כחוך חלטי השדה ואחת בצד דרום ושתים באמצע צריך ששתי השורות שבצד צפון ודרום יהיו: בדונית בערוגה, כלומר כל מי שיראה אותן יהיו נראין בערוגה ולא כשדה כמו שאמרנו לעיל שדרך ירק לזרוע בערוגה ויהיו ניכרין כל אחת לבדה לא יהיו נראין כלאים: או"ז ובלבד שלשה שורות של ירק אחד: בחוך ששה דהיינו שתי שורות ירק השדה וא' ירק אחר ועוד שתי שורות ירק השדה ושורה ירק אחר וכן שלישית. ויבניתו יכול נמי לעשות כן ויכול להרחיקם זמנן יותר אם ירצה אלא לומר שלא יקרבם בפתות ממשה של ירק השדה; תנינן הכא דרי' יורה. בעי טעם הפסק: ותנן, תסם. לעיל במשנה ערובא נמי דבעי טעם הפסק לפי פ"ה הר"ב ע"ש. וז"ל לסימני תרומיהו ו' איזו כו' מה אם ר"י דמחמיר הכא, להפסק טעם. דאיזו לריש ויעקב יכול למלואת כל השורה בלי הפסק כלל (לפ"י השו"א דכפ' רוחב סלוא כל דרוחב) מיקל תמן. דמחיר ששה זרעונים בערוגה של ששה טפחים: רבנן. ריש' ורע"ב: שמקיזין הכא. בלא הפסק: כיש יקילן תמן. כר' יודה. הוי צורכה מתני תמן. פלוגתתן לאשמעינן דלרבנן חמין זרעין אלא חמשה או איזו כו', רבנן דמחמירין תמן דאין זרעין אלא חמשה: איזוין מקולין הכא. בלא הפסק: ר"י כו'. קמ"לן דתם רביא רביא לרבנן והבא רבואא לר"י:

ה'לכה ד' מחני' הנוסע שתי שורות כ"ו מותר. דכל שתי שורות נראה כשדה בפני עצמה ואין כנאן ערכוב והוא דאיכא תלם כפסוק בין מין למין, אבל שורה אחת של קישואין ושורה אחת של דלועין ושורה אחת של פול המצוי אמור אע"פ דתלם מספיק בין מין למין, משום שהעלים שלהם מחששנים ומתעבינן זו עם זו ונראין כאילו נזרעו כולן יחד במפולת יד ואין הפסקת תלם ניכר בהן. וכשמע דאם נסע רק ב' שורות כ"י מינים הללו מותר מדלא תני ב' שורות אסור וכ"ש ג'. ופעמא דשתי שורות אינן נראין כ"כ ערכוב כמו ג' מינין: שורה של קישואין כ"ו ר"א מותר. כסבר ר"א הואיל ואיכא ב' שורות של קישואין מנחי הקצוות חשבינן להו כשדה של קישואין שנמוע בתוכה שורה של דלועין ושורה של פול המצוי דסני להו בהרחקת תלם כמחני' דלעיל: והכאים אוסרין דאינה חשובה כשדה של קישואין ומיחוי ערכוב; נוסע ארבע

קישות ודלעת כול ואת"ג שזעלים שד"ן מתפאסים ומצערנים
כ"ג שאר מינים דמתר דהשיית הלים זו לצד זו וזו לצד
זו מעיל להן את"ג דאין כאן הפסק חלם שכל שאסרו אינר
אלא מפני מראית העין:

נח' חזקה אשר במחלוקת, כהניו דקניו שני שורות כזה
 חי אמות לכל מין אחיא כרעיק דלקסן כה"ה בשה
 של בצלים דאמר ב' שורות דלועים ובי שורות בצלים אבל לרבנן
 דהתם דאמרו י"ב אמה צריך להרחיק בין ב' השורות אף דא
 י"ב אמה : אריו ד"ה היא כהניו אפי לרבנן דהתם ושעמא ;
 יפא נח מוקשה בין המקשיות לחצול בשמונה. דקשואים ודלועים
 אינן דומין לכשנשטעים אהם בין הצללים ; ארכו של השורה
 בכמה חובש. ואזיל ומפשי ; כמה דתימר גבי כרם לא שנייא ;
 בין חילוק ; היא ארכו היא הצלילו כלל היא רחבו שמפליגו
 ומכדילו ממה שרוע בצדו. דעכיתו הכנס היא ד' אמות ככל
 צד אורך ורוחב ; אף הכא כול דהיינו אורכו שמונה : ע"ד דחוקיה
 דאמר במחלוקת שנייה : מיד תכן. רע"ק : בשמונה כו' ובסילא
 לרבנן י"ב : ע"ד דר"י. דהכא לכ"ע סמונה דקישואין בקישואין
 קלי מקישואין ; בין הצללים ; אורכו כמנה. א"ת בשמונה ק"ו
 לקישואין בין הצללים שלא יחביש אלא י"ב. כיון דהחמיר ברוחב
 דצרכיו י"ב ; וק"ו דהכא אינו כשאר ק"ו דיליף לסר מן הלומד
 דהכא אינו שוים דכאן בשמונה וכאן ב"יב אלא ה"ק ק"ו דיש
 לנו לומר כך. במוקשה בין המוקשיות ד' באורך. שמונה משום
 דקל הוא ברוחב כ"ש שמונה. אבל במוקשה בין הצללים שהוא
 חבו ברוחב של י"ב ויש לנו להתחיר ג"כ באורך י"ב דניחול
 בקל לקולא ונחמור לחומרא שלא יחביש אלא ב"יב ; א"ת מוקשה
 כו' ב"יב ק"ו כו'. זהו ככל ק"ו להשוותם דהא צללים אינם
 מחששנים כ"כ ואפ"ה צריך י"ב מקשאים שמתפשטות יותר לא.
 כ"ש שצריך י"ב. א"כ קשה לר"י : עד כדון ברוצף. כלומר
 שברצף שורות שורות : בעושה קלחים ותיורים. מהו ואמר דלא
 שנא כמו גבי כרם ; ר' ינאי אמר במחלוקת. קאי אמתי' שורה
 של קישואין כו' אסור. אשר דלאו כ"ע ס"ר כן. דיש לומר :
 שני מינן מצטרפין דהציר. דהיינו ברישא דמתני' ב' שורות
 כלל מין אע"ג שחם ג' שורות לגי. מינין אבל משום שכל מין
 ב' שורות נראה כשהם בחד ומותר. מ"י מצטרפין אע"ג שחם
 מצטרפין זה אצל זה ג' מינין ; ואין שני מינין מצטרפין ליאסור

מסורת חשים
ותורה אור
(מ) תוספתא פ"ב

עין משפט
גר מצורח

נ מ' פ"ד
מכלאים היה
מושיע יו"ד רצו
ס' לא
ס מ' פ"ד
מכלאים ה"ב
מושיע יו"ד רצו
ס' כז
ס מ' שם מוש"ע
שם
ס מ' פ"ג שם
ה"י מוש"ע שם
ס' יז
ס מ' שם ה' יא
מושיע שם ס' יח
וכח
ק מ' שם ה' יג
מושיע שם ס"ב
כ מ' פ"ו שם
ה"ב יפ"ז ה"א
מושיע שם ס'
כא לא

בשעה שהוא נותן כל העבודה מבפנים שש
עשרה. מקצתה בפנים ומקצתה בחוץ שמים
עשרה כולה סבחוץ שמונה. שמואל אמר לעולם
שמים עשרה ותני כן קוצב על דברי שניהן. ר'
ישמעאל אומר שמים עשרה רעקא שמונה הא
ר' ישמעאל אומר שמים עשרה ורבנן אמרין שמים
עשרה מה ביניהן סמיכה ע"ד דר' ישמעאל אסור
לסמוך ורבנן אמרין מותר לסמוך;

הלכה ו מתני' פ דלעת בירק ירק בתבואה
נותנין לה בית רובע. ק
היתה שדה זרועה תבואה וביקש ליטע בתוכה
שורה של דלועין נותנין לעבודתה ששה טפחים.
ואם הגדילה יעקור מלפניה. ר' יוסי אומר נותנין
לה לעבודתה ארבע אמות. אמרו לו התחמור זו מן
מן הגנן. אמר לחן מצינו שזו חמורה מן הגנן
שלגנן ר' יהודית נותנין לה עבודתה ששה טפחים
ולדלעת יחידית בית רובע. רמ"א משום ר' ישמעאל
כל שלשה דלועין לבית סאה לא יביא זרע לתוך
בית סאה. ר' יוסי בן החוטף אפרתים משום ר'
ישמעאל כל שלשה דלועין לבית כור לא יביא
זרע לתוך בית כור:

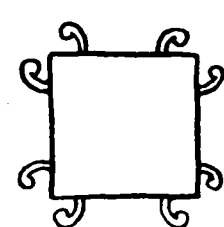
נב. איך יוחנן דברי ר' ישמעאל אפילו שורה
יח דית נותנין לה עבודה. מהו ליתן עבודה
לראשון. כמה דתימר גבי כרם נותנין עבודה

לחציל כך שני מינין מצטרפין ליאמר. מתני'
מסייעא לר' ינאי דתנינן ר' ליעזר מתיר. מתני'
פליגא על רב שורה של קישואין שורה של דלועין
שורה של פול המצרי ושורה של קישואין. עד
שלא נטע את הרביעית לא כבר נאסרו. תיפטר
זנטע ארבעתן כאחת. נוטע אדם קישות. (פ) תני
מותר הוא אדם לעשות כחוך שדהו נומא קטנה
עמוקה טפח ולזרוע בתוכו ארבע זרועין ולהפכן
לארבע רוחותיה. ר' אבא בר כהנא שמעון נרשייה
בשם ר' שמעון בן לקיש בנוטין לחורבה שני ר'
סנא בעי אם בנוטין לחורבה נתני שמונה. שנים
מיכן ושנים מיכן ושנים מיכן ושנים מיכן;

הלכה ה מתני' ס היתה שדהו זרועה בצלים
וביקש ליטע בתוכה שורות
של דלועין ר' ישמעאל אומר עוקר שתי שורות
ונוטע שורה אחת ומניח קמת בצלים במקום שתי
שורות ועוקר שתי שורות ונוטע שורה אחת.
רעקא עוקר שתי שורות ונוטע שתי שורות
וסניח קמת בצלים במקום שתי שורות ועוקר
שתי שורות ונוטע שתי שורות. ע וחכאי אם
אין בין שורה לחצירתה שמים עשרה אמה לא
יקיים זרע של בנתיים;

נב. כהנא אומר דברי ר' ישמעאל פעמים שש
עשרה פעמים שמים עשרה פעמים שמונה.

דכשם שאם נטע רק ב' שורות של ב' מינין מותר כדאמרן
במתני' אף אם עשה ג' שורות של ג' מינין אין מצטרפין
ליאכר; רב אמר דיה הוא כשם ששני מינין של שתי שורות
כל מין מצטרפן למין ג' של שתי שורות להציל כך שני מינין
של חמא חמא שורה מצטרפין למין ג' ליאכר. מתני' מסייעא
לו"ה דבמחלוקת שניות: דתנן ר"א מתיר. נטעך למה דאמר בסמוך
על רב: מתני' פליגא על רב דתני שורה כו' ער שרא נטע את
הרביעית. של קישואין היו רק ג' אי של קישואין וא' של דלועין
וא' של פול המצרי; לא כבר נאסרו בחסיה ואין מתיר. ר"א
בשעתה של רביעית מה שכבר נאסר אלא ע"כ שבעלם לא
נאסרו אף כשהיו ג' אלא רבנן אשטמין רבנן דאף שנטע
רביעית מקשוטין לא אסרין דמחוי כשרה קישואין: ודחי דלועים
ג' שורות אסור אפי' לר"א ומת שמתיר רביעית: היתר שנטע
איבעין כאחת. בר' בני אדם מאי נב? שורה דסתהילה היו ד'
לפיכך מתיר תני. פירוש בנתי' דתני נוטע אדם קישות ודלעת
לתוך נומא אחת ולא תני כמה מפרש בנתי' דר' זרעונין ביד
רוחותיה; נרשייה, שם כקום; בנוטין לחורבה שנה שכל כביבות
הנומא אין בה צמחי זרעין כלל דאליב לא כהני מה ש"פ
העלין לחוץ משום שיתערבו באותן שבחין: ר"ס בעי דמימר;
אם בנוטין לחורבה נתני שמונה. ב' זרעונין לכל חור. דבי שברוח
אחת אינן כללים כדאמרן במתני' בשתי שורות של ב' זרעונין
ניכרין זה מה ואין נראין מעורבין אלא אם ג' שורות כג'
מינין ה"ג ביחידים ניכרין זה
מה ואינן כללים ויכול לזרוע ח'
כזה

הלכה ה' מתני' ר"י אומר
עוקר ב'
שורות. שהם ח' אמות: ונוטע
שורה א' ד"א. ובגמ' פליגי
אמוראי אליבא: רעקא עוקר

ב' שורות ונוטע ב' שורות. שמשפיק ח' אמות של בצלים בין
כ' שורות של דלועים: וחכ"א כו'. כר' ישמעאל וספ' בגמ':
נב. כהנא אומר כו' פעמים א"ה. אמות בין שורה של דלועים
לשניה: בשעה כו' מבפנים. היינו שנטע השורה של
דלועים בשורה הראשונה מהשתי שורות של בצלים שעקר ונשאך,
ד' אמות של בצלים שעקר בוורת וחו שקרא עבודתה מבפנים
בין הדלועים לקמת הבצלים וקמת הבצלים ח' חרי יב ועוקר

עוד ב' שורות של בצלים ומניח אחת סהן בורה ונוטע השנית
היו יו אמות מדלועים לדלועים; מקצתה בפנים ומקצתה בחוץ
שנטע השורה של דלועין באמצע השמים שעקר ותני ב' אמות
מבחוץ וב' אמות מבפנים בין הדלועים לקמת הבצלים וכן בשורה
של דלועים השנית ונמצא החרחק בין שורות הדלועים י"ב
אמות ד' בורות וח' בצלים: מולת השורה הבורה; מבחוץ
וסמוך הדלועין אצל הבצלים אין כאן בין דלועין לדלועין אלא
ח' אמות קמת הבצלים: שמואל אומר כו'. שצריך להניח
ילעולם ב' אמות בין דלועים לבצלים: ותני כן, בנתי'א כשמואל:
קוצב על דברי שניהן. מרחק קצוב בין לריש בין לרגל' ר' יוסי
יב. לריש ח'; מה ביניהן. בין רי'ש לרגל'. לשמואל דאמת
לרי'ש לעולם יב ורבנן גמי אסרי כו': סמיכה. ביניהן; מה
לרי'ש אסור לסמוך דלועים לבצלים שצריך להניח ב' אמות
הפסק ביניהם: ורבנן מותר לסמוך. הדלועין לבצלים אלא שהיה
י"ב אמות שמה קמת הבצלים ביניהן;

הלכה ו מתני' דלעת. יחידה. אם בא לנטע בירק דינה
בירק. כשאר מין ירק שעבודתה ששה טפחים
מרחק זמין: בתבואה. אם נוטע דלעת יחידה: נותנין לה בית
רובע. י' אמות וסחצה של רוחב י' אמות. צריך להרחיק; שורה
של דלועין קרא מולדת יחידות; נותנין לה ששה טפחים.
דשורה מינכרה בפני עצמה וליכא ערוב כדלעת יחידות. וזה
ברוחב ובאורך הני בתוספתא י' אמות וסחצה: ואם הגדולה
השורה ונכנסו ענפיה כחוך הששה טפחים: יעקור מלפניה. מה
שנכנסו שם, וריא כו' ד' אמות. עבודתה של שורת הדלועים
בתבואה: התחמור זו מן הגנן. דאסרי ביה לקמן דשורה של ח'
גפנים אינו כרם ואינו נותן לה אלא ששה טפחים ולמה נתמיר
בכלאי זרעים להצריך ד' אמות; מצינו חומר בזרעים מכלכר'
דלגנן יחידית בתבואה נותנין לה ששה טפחים, ולדלעת יחידית
בתבואה בית רובע. שהיא מתפצלת למיחוק והי' אל תחבה דלשורה
של גפנים ששה טפחים ולשורה של דלועין ד' אמות: רמ"א
סיום רי"ש. לדלעת יחידית בתבואה צריך שליש בית סאה מרחק
שהוא יג אמות ושלש. אבל בשורה משמע דלא פליג אחיך
דאמר ששה טפחים: רי"א אליבא דרי"ש שליש בית כור:

נב. אפי' שורת יחידית, של דלועין, תני במתני' לעיל אפילו
בין הבצלים: נותנין לה עבודה. כשכא לופע באמצע
וכשיכ הכא בתבואה שנותנין לה עבודה משני צדדים ב' אמות
לכל רוח בין הבצלים וששה טפחים לכ לרוח בתבואה: מהו ליתן

מסורת הש"ס

- (א) מעשרות פ"ד
מ"ה
(ס) עירובין ג,
צנ:
(ט) שם
(פ) תוספתא פ"ג

עין משפט

- ט מ"פ"ב
מחומות ה"ב
ת א מ"פ"ז
מכלאים ה' יא
משיע יו"ד רצו
ס' מב

עבודה לראשון. בדלעת יחידית דאמר שצריך להרחיק יותר משלוש לבית סאה. היבא קאמר, אם צריך יותר משלוש כשישע הקלח הראשון והיינו מעט יותר מ"ג אמות ושליש מן הקצה וכן מן הראשון אל השני, ומן ה"ב לחג' או שאינו צריך להרחיק מן הקצה כלל ונוטע קלח הראשון מתחילת הבית סאה ומרחיק ונוטע השני באמצע והשלישי בקצה השני. ונפקא מינה שהמרחק הוא חצי בית סאה. ופשיטא ככו גבי כרם כשנוטע גפן יחידית נותן עבודה לכל רוח ה"ב: נותן עבודה לכל רוח ופ"ז אינו צריך להרחיק אלא שלוש בית סאה: מהו לזרוע בין הגומות, שעושה גומא לכל קלח סביב להשקותו מהו לזרוע בין גומא לגומא מין אחר ופשיטא דאמר: ר"י בעי, מדהקישולכרם: נטע ה' דילועין ומסכן לגדר. וענפיהם עולות ובתפסות מעל לגדר כמו ערים דתני לקמן פ"ו בגפנים פלוגתא דב"ש וב"ה מהו הכא בדלועין אם יש להן הלכות ערים ולא פשיטא מיד: מהו בכל הדלועין משערין. הני דלועין דמתני: או לא. ופשיטא: כל מקום כו' וכאן לענין כלאים: שלא עשית קישות כו' בדלעת יונית. לעיל פ"ב ה"ח דתני ירק נוסח ע"ג ירק או ע"ג תבואה הכל מותר חוץ מדלעת יונית: אין את עושה דלעת מצרית בדלעת יונית. ומתניתין אלא בדלעת יונית שהעלים שלה רחבים ובסתבכים הרבה אבל דלעת מצרית ושאר דלועין דינן כשאר ירקות. ויחייבנה, לר' יוסי דמתניתין שכתב רביה משה שמצינו דלעת יחידית חסורה מן הגפן לסיכך נחמיר בשורה: הרי המקיים קלחים לחין יחידים לזרוע. אם רוצה לזרוע אצלו מין אחר צריך להפנות להם מקום: בית רובע או לעשות מחצה כו', ובשורה אפי' נדעך הוא רק ד' אמות וא"כ; קל הוא בשורה מדלעת יחידית בירק עצמו ואין רא' מדלעת יחידית לשורה להחמיר בשורה מן הגפן: מן סה כו'. ומדלא חשיב לו: הו' שים: כן ר"י סבר מ"מ. דר' יוסי ס"ל: היא שורה היא מרובע, כלומר שהיא קרובה להדמותה למרובע ו מרובע צריך בית רובע ולפיכך אין להקל כ"כ בשורה בששה טפחים וצריך ד' אמות. ומכאן את תשובתו: דאמר כו' אפי' מין במינו. כלומר אם מקיים קלח אחד לזרוע ורוצה לישע עוד אפי' מצינו לירק דבוסן שיגדל הקלח לזרוע מראיהו משנתה כהני של ירק ויראו כשני מינים וכלאים אכור משום מראית העין וגזרו חכמים להרחיקם שלא יראו ככלאים: כוסבר שזרוע לזרוע ירקה פטור. במצטרות דלא חשיב אפי' כיון לירק. והכא האי קלח שמקיימו לזרוע ואינו נכלל אינו חשיב אוכל ומה פ"ס צריך להרחיק. ומשני שאני כוסבר שהיא זרעה נאכלין הלאך האחר מכלל את חבירו. אבל הני אינו. נאכלין זרע. וכ"א חשוב לעצמו ונראין כלאים: שתחילתו. דהוא ר"י בן החושף משמו אמר בבית כור שהוא ל' סאים והיה בדור קודם לר"ם שאמר בשם ר' ישמעאל בבית סאה. והמה היאך נהיה הדבר שתחילה אמר ר"ש בל' סאה ואח"כ חזר ואמר בבית סאה מרחק גדול כ"ב דבר זה מאד.

הזרן עלך ערוגה.

קרחת הכרם. בש"א כ"ד אמות. אם הקרחה כ"ד אמות מותר לזרוע שם זרעים ואם היא פחות מכ"ד לא יבא זרע לשם: מחול הכרם. כפי לקמן: שחרב מאמצעו. ויש גפנים סביב מד' רוחותיה. או מכ' צדדים זה כנגד זה: שש עשרה אמה כנ"ה; לא יביא זרע לשם. כלום דר' אמות לכל צד הוי עבודת הכרם שהיו בוצרים הענבים בענלות ובשורות וככרם דמו. ואם נשאר בינתיים ח' אמות, חשובים ולא בשלי. לגבי כרם ומותר לזרוע. בצור כח' שדי פלגא להכא ופלגא להכא בשל. לגבי כרם ואסור. ולב"ש לא חשוב שדה פחות מח' אמות ואם יש כ"ד אמות ח' לעבודה הכרם פשוט ח' לכל צד מותר לזרוע פחות בשל ואסור: מחול הכרם בין כרם לגדר. מקום פנוי: י"ב אמה. כנ"ה: נותנין לו עבודתו: ד' אמות לצד הכרם: וזרוע המותר: פחות מזה אסור. דארבע אמות לעבודת הכרם. ור"א לצד גדר נא כוזרעני משום תיקון הכותל שיתחזק ע"י דריסת אדם ולא נשאר באמצע ד"א ובשל לגבי כרם: כל אמה היא בת ששה טפחים: ר"א אין זה אלא גדר הכרם. המקום שבין גדר לכרם ומותר אפי' אין שם אלא ה' אמות. נותן ר"א לעבודת הכרם וזרוע המותר: ואינו מחול הכרם. שצריך י"ב אמות: בין שניכרמים: ות"ק סבר דזה גדרן כקרחת ונגמ' פשר: איזהו גדר. שמפסיק ומותר לזרוע מצד השני:

לראשון. אף הכא נותנין עבודה לראשון. מהו לזרוע בין הגומות כמה דתימר גבי כרם אסור לזרוע בין הגומות. אף הכא אסור לזרוע בין הגומות. ר' יונה בעי נטע חמשה דילועין וסמכן לגדר מהו ליתן להן הלכות ערים, מהו בכל הדלועין משערין או לא. כל מקום שעשית קישות ופול המצרי בדלעת יונית את עושה דלעת מצרי בדלעת יונית, וכאן ש"א עשית קישות ופול המצרי בדלעת יונית אין את עושה דלעת מצרית בדלעת יונית ויחייבנה הרי המקיים קלחים לחין לזרוע יחידים צריך להפנות להם בית רובע או לעשות להם מחיצה גבוהה עשרה טפחים קל הוא בשורה. מן מה דלא מתיב ליה. הוי כן ר' יוסי סבר מימר היא שורה היא מרובע, דאיר' יונה ור' יוסי גליצאה בשם ר' יוסי בר' חנינה המקיים קלח אחד בתוך שלו לזרע צריך להפנות לו בית רובע או לעשות לו מחיצה גבוהה עשרה טפחים אפי' מין במינו, התיב ר' בון נר חייה קומי ר'ז והתנינן: כוסבר (נ) שזרעה לזרע ירקה פטור א"ל שנייא היא כוסבר. שהיא זרעה נאכלין איר יוסי בר' בון בוא וראה מה בין תחילת ר' ישמעאל לסופו שתחילתו בבית כור וסופו בבית סאה.

הדרן עלך ערוגה

קרחת הכרם (ס) בית שמאי אומרים עשרים וארבע אמות. ס ובית הלל אומרים שש עשרה אמה. מחול הכרם בש"א שש עשרה אמה ובה"א שתיים עשרה אמה. ואי זו היא קרחת הכרם א כרם שחרב מאמצעו אין שם שש עשרה אמה לא יביא זרע לשם. הוי שם שש עשרה אמה נותנין לה עבודתה וזרוע את המותר. (ט) ואיזו זה מחול הכרם נ בין כרם לגדר. אם אין שם שתיים עשרה אמה לא יביא זרע לשם. הוי שם שתיים עשרה אמה נותנין לה עבודתה וזרוע את המותר. ר' יהודה אומר אין זה אלא גדר הכרם ואי זה מחול הכרם בין שני כרמים. נ ואי זהו גדר שהיה גבוה עשרה טפחים וחורין שהוא עמוק עשרה ורוחב ארבעה;

גמ'. א"ר יוחנן קרחת הכרם הוא כרם שחרב. קרחת הכרם מקריחים אותו מאמצעו. כרם שחרב מקריחין אותו מכל צדדיו. ארי יוסי והוא שבא ממטע כרם גדול. אבל אם בא ממטע כרם קטן אין זה קרחת הכרם. ותנינן (פ) איזהו קרחת הכרם כרם שחרב מאמצעו ונשתתיר בו כדי כרם בין מארבע רוחות בין משלש בין משתיים זו כנגד זו. היאך עבידא חמש שורין מן שובע שובע נסב חד כרמין. כי אית ארבעה כרמין ותלתא ביניין. נסב חד חורין. אית תמן תלתא כרמין ותריין ביניין.

ששה טפחים: ר"א אין זה אלא גדר הכרם. המקום שבין גדר לכרם ומותר אפי' אין שם אלא ה' אמות. נותן ר"א לעבודת הכרם וזרוע המותר: ואינו מחול הכרם. שצריך י"ב אמות: בין שניכרמים: ות"ק סבר דזה גדרן כקרחת ונגמ' פשר: איזהו גדר. שמפסיק ומותר לזרוע מצד השני:

גמ'. א"ר יוחנן קרחת הכרם. דמשנתינו, הוא כרם שחרב. דתני כרש פ"ה: אלא קרחת הכרם מקריחין מאמצעו. כשרוצה: כרם שחרב. דלקמן בפ"ה: מקריחין אותו מכל צדדיו. שנקרה מכל הצדדין אם נשאר עשר גפנים לבית סאה יש לו דינא דתתם: ארי יוסי והוא, דצריך פ"ז אמה לכ"ה; שבא ממטע כרם גדול. כרם קטן הוא משתי שורות שתיים כנגד שתיים ואי

מסורת הש"ס
ורמורה אור
(6) ליקמן ס"ה

עין משפט
נר מצות

ד מ"ו פ"ו
מכלאים ה"ג
טושיע יו"ד רצו
ס"כא
ס מ" פ"ח שם
ה' בג' טושיע
שם ס' נז

נסב חד חורן אית תמן תרין כרמין ותרין ביניין כחנא אמר כתחילת מטעתו עושין אותו בשיא תחילת מטעתו עשרים וארבע וחורבנו עשרים ארבע. אמר יוחנן ב"ש מחמרין בחורבנו יותר ממטעתו. תחילת מטעתו שש עשרה וחורבנו עשרים וארבע וכל הדברים ב"ש מוסיפין שליש מחול הכרם. על דעתיה דב"ש שמונה עשרה על דעתיה דבית הלל שנים עשרה. והתנינן מחול הכרם בשיא שש עשרה אמה ובה"א שנים עשרה אמה. אית דבעי מימר צא מהן ארבע אמות לעבודה נמצאו שנים עשרה על דעתיה דב"ש ושמונה על דעתיה דב"ה ועבודות הגפן אדעתיה דב"ש שמונה אמות ואדעתיה דב"ה (שש) אמות : והתנינן (5) לפיכך חזרע ארבע אמות שבכרם בשיא קידש שורה אחת. ובה"א קידש שתי שורות

(*) י"ל להנכח.

ד אמות שבכרם כו'. וקאי אפלוגתא דב"ש וביה שם ומשמע דלכ"ע עבודת הכרם ד' אמות וא"ל לב"ש והליך קמחטא ; נימר בגין ב"ה תניח. דלביה שנה ד' אמות וא"ל הכי נמי התנינן א' זה עייס כו' והתם ספורש לב"ש מודרין ד' אמות ; ומשני. שנייא היא כו' בערים המעוקס שנו. שאינה שירה מכוונת ביושר אלא אחר נכנס וא' יוצא ; ע"י עקומה הרתו. ששתי גפנים מן החשב עקומים וכפופים מאד ואינו יכול להגיע שם לחדר בעיקר הגפנים ומורר מסקום כפיפתן ד' אמות וד' מחבלעין מתחת הכפיפה עד העיקר ולעולם לב"ש שמונה אמות עבודת הכרם : לא סוף דבר גדר. קאי אמתני' בין כרם לגדר דלאו דוקא. גדר דסתמא של אבנים צריך י"ב אמה. אלא א"ל עשה פסין. של עץ : אם אין ב' פס לחבירו שלשה פסחים. אמרינן לבור : אפי' קמח. של תבואה : ואפילו קשין אם הוצג שם חבילי קש גבוהים י' פסחים דינם כגדר וצריך שהיו בינם לכרם י"ב אמה ואם לאו לא יבוא זרע לשם : ואחרא הא דאמרין א"ל קמח ; כהאי דאמר ר"ח אין האיסור נעשה מחיצה להציל. דהיינו אם יש שורת קמה בצד הכרם אינו נעשה מחיצה להפסיק. שיהא מותר לזרוע זרעים בצד שני של הקמה כדן מחיצה שסותר לזרוע אחר המחיצה מיד : סברין. בני השיבוב ; מימר. דקשה להם למה לו לר"ח להצמיענו זה פשיטא דהקמה אינה מצלת שהרי היא עצמה אמורה לקיימה שם וכי בשביל שזרוע עוד שרה גרולה אצלה יהיה מותר. אלא להשמיטין דיוקא : שהאיסור נעשה מחיצה ליאסר שאם היה הקמה ברחוק עשר אמות מהכרם שאינה נאסרת ס"מ. אוסרת לזרוע באמצע כדן גדר. שאם לא היה גדר מרחוק ד' אמות וזרוע וכשיש גדר אסור לזרוע בין גדר לכרם אפי' רחוק י"ב אמה. ה"נ כשיש קמה אסור לזרוע באמצע אפי' מרחוק י"ב אמה : ע"ד דר' יהודה : דאמר אין זה מחול. ואיזה מחול בין ב' כרמים אפי' עשה מחול : כבתוך הכרם. כלומר כקרחת הכרם אפי' ק' ויוסר יהא אסור ; כמ"ז אמות. כשאין הכרתי. גזעי הגפנים בשורותיהם : מכוונים. שכרם א' נסוע השורות צפון ודרום. ושכנגדו מרחק ומערב. וא"ל מה ביניהם. עבודת הכרם. שצריך לחת עבודת הכרם שיוכל לילך עם שורות ומחירשה בין כל שורה ושורה. בזה כליך רמחירשה כצפון לדרום. ובה סמורת נכערב שהיווה שביניהם כסמנים השורות והלכך אפי' אלא י"ב ; עד שיהא מוקף גדר כד' רוחותיו. בייעא היא לרבנן דאמרי בין גדר לכרם זהו מחול. אם צריך שיהא סוקף כד' רוחות : ופשיטא מר"י דאמר בין ב' כרמים דהוי מחול דזה רק מרות אחת וה"ל לרבנן דבזה לא פליגי : וקבעי עד שיהא מוקף גדר כל אוחו רוח. צריך לרבנן או לא : אין זנב לכרם גדול. שאין צריך להיות פסוקים יוצא זנב כמו בכרם קטן דהוא ב' כנגד ב' וא' יוצא. זנב ואם לאו אין לו דין כרם ומרחיק ששה פסחים חזרע. אבל בכרם גדול אין זה שייך : ולא מחול לכרם קטן. אין לו דין חול. ומפ"ש ואזיל : אי' כו' שאי אתה זקוק לו. כיון שהוא כרם גדול. ולא מחול לכרם קטן. דהיינו שחצוהי : דומר ליאסר

יצא זנב ויותר מזה כגון ג' שורות הוא כרם גדול. ומכרם קטן אין לו דין קרחת וא"ל להרחיק אלא ששה פסחים : והנינן בתוספתא : אי זהו קרחת. הכרם כו' בין מארקע רוחות. יש סביב הקרחת גפנים ; בין משמים זו כנגד זו. שנשארו רק שתי שורות משתי רוחות זו כנגד זו : היאך עכירא. הא דמתניתין אליבא דב"ש שהיה הקרחת כיד אמות : חמש שורין. של גפנים : כן שבע שבע. בכל שורה שבע גפנים : נסב חד כרמין. כל' עקר שורה אחת באמצע דהיינו ה' גפנים קרי כרם דהוי דין כרם כראסרן שנים כנגד שנים ואחר יוצא זנב. וכאן עקר שורה אמצעית ה' גפנים ביושר ; כי אית. כלומר שנשארו ארבעה כרמין היינו ד' שורות ; ותלתא ביניין. שלשה הבדלים ביניהם : נסב חד חורן. עקר עוד שורה : אית תמן תלתא כרמין. היינו שלשה שורות : ותרין ביניין. שניה הבדלים : נסב חד חורן. עקר עוד שורה. אית תמן תרין כרמין. שתי שורות החיצונות : וחד ביניין והבדל אחר וזו היא הקרחת. ומפ"ש ואזיל כמה היא ; כהנא אמר. לדברי ב"ש : כתחילת מטעתו עושין אותו. כלומר הקרחת ומפ"ש ואזיל : בית ששאי אוברים תחילת מטעתו עשרים וארבע. אמות צריך דהיינו מה שאמר חכם שורין צריך להיות בין שורה לשורה שש אמות ובתוך ה' שורין יש ד' אורי כל אחר שש אמות וכשעקר שלש שורות פסוקם נשארו שתי שורות החיצונות וביניהם עשרים וארבע אמות קרחת : והו' שאמר וחורבנו עשרים וארבע ; ומה שאמר שבע שבע גפנים אורך השורה משום שרצה לומר שכש. קרי השורות כיא באורך ה' גפנים שזה נקרא כרם נשארו שנים שנים מכל שורה מן הקצוות באופן שנשארו גם חמש גפנים ברוחב הקרחת והקרחת מסובכת כד' רוחות והיא באמצע והיא אם נעקרו כל ה' בארבע והקרחת כפולשת ונשארו רק כרם מן הצדדן כמ' דנקש לעיל בהתוספתא אלא שרוצה להראות לנו דוגמא בזה האופן שסובכת כד' רוחות : וכל הדברים ב"ש מוסיפין שליש. מלכר. על דברי ב"ה שאומרים שש עשרה וקפריך איכ : מחול הכרם ע"ד דב"ש. שמוסיפין : שליש מלכר והיו : שמונה עשרה שהרי : ע"ד דב"ה י"ב. ושש שליש מלכר הרי י"ב לב"ש : והתנינן בסמ"י : בשיא שש עשרה אמות. אית דבעי מימר. יש רוצין לחרק : צא מהן. מהי"ב דב"ה : ד' אמות לעבודה. ונשארו לב"ה ח' ע"ו הסיפו ב"ש שליש מלכר היינו ד"א נמצאו י"ב ע"ד דב"ש. וע"ד דב"ה שכונה. ויניח עוד ד"א לצד הגדר לדריסה ויוצא ד' אמות שזה הוא מקום חשוב לב"ה. ולב"ש זרע שמונה וזה הוא מקום חשוב לב"ש. ויותר נראה דלב"ש עבודת הכרם ח' אמות כרבסוקר וישאר ד' אמות מקום זריעה כדלכ"ה. ועבודת הגפן. קאי לפ' מהנתינין : ע"ד דב"ש ח' אמות. נמצא ח' אמות מצד זה וח' מצד השני נשארו באמצע ח' לזריעה : ואדעתיה דב"ה ד' אמות. מניח ד' אמות לכל צד ונשארו ח' אמות לזריעה מקום חשוב לכאן ולכאן. ואם פחות מזה בשל לגבי כרם ואסור לעבודת זרע לשם. ולב"ש צריך כיד אמות ח' מכאן וח' מכאן לעבודת הכרם וח' באמצע לזריעה. ופריך והתנן (ס"ה) לפיכך חזרע

(כו)

שכרם וקשר גמי מלמעלה מציל משום פיאח. א"ר יונה מ כמחיצת שבת כן מחיצת כלאים. א"ר יוחנן מעשה שהלך ר' יחושע בן קרח אצל ר' יוחנן בן נורי לנגנינר הראו שדה אחת ובית חבירתה היתה נקראת והיו שם פרצות יותר מעשר והיה נוטל אעין וסותם דוקרנין וסותם עד שמיטמן פחות מעשר. אמר כזה כן מחיצת שבת. אמר ר' זעירא מידה רשבי"ל לענין שבת * שהפאה מצלת יותר מעשר. א"ר הגי מתניתא אמרה כן. מקיפין ר' מ שלש חבלים זה למעלה מזה וזה למעלה מזה. אם אמר את שהפאה מצלת יותר מעשר דיו חבל אחד. ר' יונה א"ר יאשיה בעי הדא פיאח מה את אמרת מלמעלה מן הצד. אין תימר מלמעלה הא כל שכן מן הצד. אין תימר מן הצד הא מלמעלה לא. אין תימר מלמעלה לא אמר ר' חגי כלום. מה נפשך אם מלמעלה הרי מלמעלה אי מן הצד הרי מן הצד: רבנין דקיסרין בשם ר' ירמיה תיפתר בעשוין כמין דוקרן. ר' זעירא ר' אבדומא דחיפה בשם רשבי"ל לגובה אפילו עד מאה אמה. א"ר יודן הדא דאת אמר לענין כלאים אבל לענין שבת לא תהא פיאח גדולה מן הקורה. אמר ר' יוסי היא כלאים היא

(*) זיל טאן הסלה מלל

נגד בין השורות לא עשה וכל מה שביניהם הוא פרוץ: פשיטא כנגד העמוד מותר. שהם מפסיק בפני הגפן: כנגד הפרצה אסור: נעץ ד' קנים כו' גבוהים ו' מפחים: מציל משום פיאח דהיינו קליעת הגמי נקרא פיאח עלשם צד וצלע ונצלת שמוחר לסמוך ורעים מכחיו: א"ר יונה כמחיצת שבת, מה שנקרא מחיצה לענין שבת שמתחת למלשל לפנים מן המחיצה: כן כו'. להפסיק בין הגפנים והזרעים ובעירובין גרס ר' יוחנן ופליג ארשבי"ל שפיאה אינה מצלת בכלאים ביותר מעשר ככו בשבת ואחי שפיר מה שמביא הק עובדא כלנגנינר שסתם בעצים ואמר ר' יב"ז כזה כן מחיצת שבת דביותר מעשר צריך סתימא מעליא אפ"י בכלאים. וע"ז א"ר ז' דמורה רשבי"ל בשבת שאין הפאה מצלת ביותר מעשר: אע"פ. עצים: דוקרנין. עצים משופין שדאשן אחד חר מורה רשבי"ל לענין שבת. אע"פ דלענין כלאים מציל פיאח כל גידל הכרם כמה שהיה. בשבת אינה מצלת כלום דבשבת נדונית כצורת הפתח ואין צורת הפתח ביותר מ' : מקיפין שלשה חבלים כו'. בין חבל לחבל פחות מגיש ועובי החבלים מצטרפין לוי"ט והיו מחיצה למלשל בתוכה: וא"ת שהפאה כו' דיו חבל אחד. להיות פיאח וצלע ומדמציך ג' ש"ס כר"ז: מלמעלה. לענין שבת קאי דלא מהני ביותר מעשר וקבעי אם הוא קשר את הגמי למעלה בשפת ה' : או מלמטה. באמצע הקנים: א"ת מלמעלה. לא מהני: כ"ש מן הצד היינו מלמטה דלא מהני דאין צורת הפתח מן הצד: א"ת מן הצד הוא דלא מהני: הא מלמעלה דא. כלומר ה"נ מחני שכן דרך ציה"פ: א"ת מלמעלה מהני: לא אמר ר' חגי כלום. אין לו שום ראיה ממתניתא דג' חבלים שאין לומר דיו בחבל אחד דהא התם הם מן הצד. הכך צריך ג' חבלים אכל מלמעלה די באחר: ודחי. מה נפשך. יש כאן הוכחה: אם מלמעלה. מהני אפ"י ביותר מעשר: הרי מלמעלה יכול לעשות חר חבל מלמעלה ולמה אמר לעשות ג' מן הצד: אין מן הצד. מהני ביותר מ': הרי מן הצד. יעשה חר חבל מן הצד ולמה צריך ג' אלא ע"כ. דלא מהני ביותר מעשר כלל ושפיר מוכיח מתניתא: ודחי. תפתר מתניתא: בעשוין כמו דוקרן. שהסקום הוא הוא הר משופע רחב מלמטה וקצר מלמעלה והקנים נעוצים ג"כ בשופע שלא יפילם הרוח ואם יעשה חר חבל מלמעלה. בחדודו. יהא אסור מלמטה בשפולו ששם הארפה חוץ לחבל ואפ"י אם יעשה עוד חבל מ' באמצע מן הצד יהיה ג"כ אסור בשפולו הלכך צריך ג' משום מחיצה ולעולם דאפי' ביותר מעשר גמי מותר והכא משום שאינו יכול ואין ככאן ראוי לר"ז

לכרם קטן לומר חוצה לו יותר מתוכו. תוכו שמנה וחוצה לו שתיים עשרה. ואיזהו כרם קטן שלש כנגד שלש. הא שלש כנגד שלש יש לו מחול: א"ר זעירא הדא אמרה עשה פסין כנגד שלש גפנים יש לו מחול. ר' יודן בעי עשה גדר לפנים מגדר. ואמר אם יש שלשה מפחים מותר להביא זרע לשם ואם לאו אסור להביא זרע לשם. ר' יעקב בר אידי בשם רשבי"ל היה שם מקום שתיים עשרה אמה ניטל המחול. א"ר חזקיה ובלבד שתיים עשרה על שתיים עשרה. א"ר מנא אפילו מיצר והולך:

הלכה ב' מתני' מחיצת הקנים אם אין שם בין קנה לחבירו שלשה

מפחים כדי שיכנס הגדי הרי זו כמחיצה. ז' וגדר שנפרץ עד עשר אמות הרי הוא כפתח. יותר מיכן כנגד הפירצה אסור. נפרצו בו פרצות הרבה אם העומד מרובה על הפרוץ מותר ואם הפרוץ מרובה על העומד כנגד הפירצה אסור:

גמ' עשה פסין כנגד הכנין ויש בעומד ד' והעומד רבה על הפרוץ כנגד העומד מותר כנגד הפרצה אסור. עשה פסין כנגד הגפנים ואין בעומד ארבעה והפרוץ רבה על העומד. פשיטא כנגד העומד מותר כנגד הפרצה אסור. רשבי"ל בשם ר' יודא בן חנינה ק' נעץ ארבעה קנים בארבעה זוויות

חוצה לו בהרחק יותר מתוכו: תוכו. א"צ אלא שמונה כרתנ לקטן הנושע את כרמו על ח' אמות מותר: וחוצה לו י"ב. בתמיה. ויהיה בין השורות קיל מבין גדר לכרם וכן בכרם גדול אם מרוחקים השורות ח' אמות זמין אין לו מחול מזה הפעם: ואיזהו כרם קטן. ג' כנגד ג'. שתי שורות של ג' גפנים שאין שורה פחות מג' גפנים והיה שתיים כנגד שתיים וא' יוצא זכב כזה: הא שלש שורות: כנגד שלש גפנים בכל שורה: יש לו מחול. אר"ז הדא אמרה עשה פסין, פחות מג' בין זל"ז: כנגד שלש גפנים. אע"פ שאורך השורה גדול עד מאה: יש לו מחול. הרי שמעינן מהכא שא"צ גדר לכל הרוח: עשה גדר לפנים מגדר. מהו להביא זרע ביניהם. ואמר. בפשיטא: אם יש שלשה מפחים מותר. אבל בפחות הרי הוא כלבוד ואינו אלא גדר אחד: היה שם מקום י"ב אמה. בין גדר לכרם אע"פ שלא נמשך הרוחב כל אורך שבין הגדר והכרם: נישל המחול ומותר להביא זרע לשם בכל אורך הגדר: ובכרם. שהיה שם רבוע י"ב על י"ב ואח"כ יכול להיות מיצר והולך. ור' מנא אמר גם זה א"צ אלא שיהיה מתחיל י"ב ואח"כ מיצר והולך:

הלכה ב' מתני' מחיצת הקנים כו' הרי זה כמחיצה. ומותר לסמוך גפנים מצד זה וזרעים

מצד זה: ה"י הוא כפתח. ואפ"י כנגדו מותר לסמוך יותר מעשר לא חשיב כפתח ואסור כנגד הפרצה א"כ הרחק: אם העומד מרובה על הפרוץ מותר. אפילו כנגד הפרוץ אם אינה יותר מעשר: ואם הפרוץ מרובה כנגד הפירצה אסור. אבל כנגד העומד מותר אם הוא רחב ארבעה מפחים. ואם הוא פחות מארבעה אף כנגד העומד אסור:

גמ' עשה פסין כנגד הכנין. כנגד בין השורות של הגפנים שבין כל שורה ושורה יש אויר לעבודתה לעבור בכלי המחרושה כמו ארבע אמות ולא עשה גדר למחיצה סביב אלא שהעמיד פסין כנגד האויר שבין השורות ולא כנגד הגפנים שהגפנים נראין מכחיו: ויש בעומד ארבעה שהם רחב ד' מפחים: והעומד רבה על הפרוץ כנגד העומד. דהיינו כנגד הפסים מותר: עשה פסין כנגד הגפנים. ולא כנגד בין השורות, ואין בעומד ארבעה. שהרי לא עשה רוחב הפס אלא כנגד עובי הגפן ואין עובי הגפן ד' מפחים. וגם: הפרוץ רבה על העומד. שהרי

מסורת הש"ס ותורה אור

ק' עירובין יא. ירושלמי שם פ"א ח' מ' (כ) עירובין ט"ו

עין משפט נר מצוה

ז' מ' פ"ו מכלאים ח' טו טו"ע יו"ד רצו ס' מח ז' מ' שם ה' טו טו"ע שם ס' מו ה' מ' פ' ט"ז י"ז משבת טו"ע א"ת שם ס' י ט' מ' פ' מ' שם ה' יח ס' מכ עשון דרבנן א טו"ע שם כ"א

שבת. על דעתיה דרי יוסי מה בין קיה מה בין פיאח. פיאח אינה מצלת מרוח אחת עד שתהא מגופפת מארבע רוחותיה. קורה מצלת מרוח אחת ואמאי כהניא דמר ר"ז בשם ר' חסנא הפיאח אינה מצלת עד שתהא מגופפת מארבע רוחותיה א"ר בא בר ממל מיטר פליות (שבכר מים) אסור למלט תחתיהן מפני שהן סוף תקרה ואין סוף תקרה מצי' משום פיאח. א"ר פנחס אתא עובדא קומי ר' ירמיה בארבע עמודין ועליהן ד' פוסטליות והתיר למלט תחתיהן משום פיאח. ר' בון ורבנן בעון קומי ר"ז פיאח מהו שתצי' בסוכה. אמר לון. פיאח מצלת בסוכה. סוף סכך מהו שיצי' בסוכה. אמר לון אין סוף סכך מציל סוכה. מה בין זה לזה. זה נעשה לכך וזה אינו נעשה לכך. א"ר אבהו כל אילין מילין לענין משא ומתן הא להורות אסור להורות. מה אם סוכה קלה את אמר אסור. שבת החמורה לא כל שכן. ר' בון בר חמא בעא קומי ר' זעירא מאן תנא פיאח מצלת לא ר' יוחנן בן גורי אמר ליה אדהי תנא (ז) נמצאת אמר לענין כלאים כל הפחות משלשה כסתום מני ועד ארבעה אם העומד רבה על הפרוץ מותר ואם הפרוץ רבה על העומד אסור. כארבעה ועד עשר אם עומד מרובה על הפרוץ מותר ואם פרוץ מרובה על העומד כנגד העומד מותר כנגד הפרוץ אסור. ויתר

מעשר אע"פ שהעומד רבה על הפרוץ כנגד העומד מותר כנגד הפרוץ אסור; לענין שבת כל הפחות משלשה כסתום משלשה ועד ארבעה מארבעה ועד עשר אם העומד רבה על הפרוץ מותר ואם הפרוץ רבה על העומד אסור. יתר מעשר אע"פ שעומד רבה על הפרוץ אסור ר' חנניה ר' יודה בר פזי בשם ר' יוחנן לית כאן מג' ועד ארבעה, יש כאן פירצה ג' אין כאן מקום ד'. מתיב ד' מנא והחנינן ה' מקיפין (ה) בקנים וינה יש לו מקום א"ל לא תתיבני פחות משלשה שכל הפחות משלשה כסתום הוא ר' יוסי בי ר' בון בשם רב מכל מקום מכיון שהעומד רבה על הפרוץ מותר: **הלכה ג' מתני' הנוטע שורה של חמש גפנים בש"א כרם ובה"א** נאיני כרם עד שיהו שתי שורות (ה) לפיכך הזורע ארבע אמות שבכרם בש"א קידש שורה אחת ובה"א קידש שתי שורות: **גמ'** והוא שזרע כנגד האמצעי זרע כנגד האמצעי ד' על דעתיה דביש אומר את כל השורה. על דעתיה דביה אומר שלש כנגד שלש. זרע כנגד הכניין שבאמצעי על דעתיה דביש אומר שתיים סיכין ושתיים סיכין חמישית אי זו היא נאמר אם היו זרעים קרובין לאחת מהן הרי אלו אסורות ואם לאו הרי אלו מותרות. על דעתיה

לגובה של פיאח: לענין כלאים מני: אבל לענין שבת לא תהא פיאח גדולה מן הקרית. שהיא למצלה מני צריך למעמי א"ר יוסי. פליג ואמר היא שבת שמותרת עד ק' אמה: וקבעי ע"ד ר"י מה בין קורה, שצריך שתהיה בתוך כל' וכשני: פאז אינה מצלת עד שתהא מגופפת ר"ל סוכה מרי רוחותיה לפיכך מהני עד ק' אמה: קורה מצלת לכך: מרוח אחת. ובג' רוחות יש חצרות סביב וכל החצרות פתוחות אליה. הלכך צריך בתוך כ': סירפוליות שבכרכים. כך היא הגרסא בסוכה. ומשמע שהיא חתיכה תקרה יוצא מן הבית אסור לשלול תחתיהן שאין סוף תקרה מצי' אפילו כשום פיאח. שאינה עשויה בשביל זה פיסוליות. לא ידעתי מהו. ומשמע שהם כמו פסין של עץ או קנים נמשכים מן עמוד אל עמוד אלא שהן מופסקין באמצע: פיאח מצלת בסוכה. כמו צורת הפתח: סוף סכך היוצא מן הסוכה להיות כמו פיאח או לומר נד אחיה כחיצה: זה פיאח נעשה לכך. להבטיח את המחיצה. והסכך אינו נעשה משום מחיצה: כל אילין מילין דאכרין: לענין משא ומתן. כלומר צריכין שקלא ופריא. ואסור להורות היתר עד שידקדקו בהן שהרי סוכה קלה ואפ"ה אסור בסוף סכך. שבת החמורה לא כ"ש וקאי על פיאח ופיסוליות: א"ל אדהי תנא. מ"י על איזה תנא תאמר ושימא שהוא אמרה: נמצאת אמר. חסך הלכה היא: פחות משלשה. בין קנה לקנה: כסתום. דאסרינן לבוד: מני ועד ד'. היא הפירצה וא"ר' בכלל: אם העומד רבה כו' מותר. אפילו כנגד הפרוץ: ואם פרוץ מרובה כו' אסור. כנגד הפרוץ אבל כנגד העומד מותר: כארבע ועד עשר. אם פרוץ: אם עומד מרובה כו' מותר. אף כנגד הפרוץ דעדי: חשוב כפתח: יותר מעשר כו': לענין שבת כו' מותר. דער עשר חשוב כפתח והרי יש כאן מחיצה סביב שהעומד מרובה ומותר לשלול בתוכה. ואם הפרוץ רבה כו' אסור. לשלול שאין כאן מחיצה: יתר מעשר אע"פ שעומד מרובה על הפרוץ אסור. כיון שאין פתח ביותר מעשר אין כאן מחיצה: ר' חנניה כו' לית כאן. לענין כלאים: מני ועד ארבעה. יום היתר לסמוך זרעים כנגד הפרוץ שהרי: יש כאן פירצה ג' אין כאן מקום ד'. ואינו מקום חשוב להיתר: מחוב כו' וקנה יש לו מקום. בחמיה. ואפ"ה מותר לשלול בתוכו: א"ל לא תשיבני כיון שאין בין קנה לקנה ג' הרי הוא כסתום ולבוד הלכה למשה מסיני: ר' יוסי כו' פליג אר"ה ואמר כיון שהעומד רבה מותר:

הלכה ג' מתני'. הנוטע חמש גפנים בש"א כרם. וצריך להרחיק ד' אמות כדי עבודת הכרם: ובה"א אינו כרם כו'. ואין צריך להרחיק אלא ששה ספחים כגון יחידות: הזורע ד' אמות שבכרם. כלומר בתוך ד"א של עבודת הכרם. וכתיב פן תקדש כו' ותבואת הכרם ושורה אחת נקרא כרם לב"ש לפיכך קידש שורה אחת: ובה"א שתי שורות: דאין נקרא כרם בפחות משתי שורות: **גמ'.** והוא שזרע כנגד אמצעי. בעיה היא. דזה פשיטא כשזרע כנגד כל השורה שאסור לב"ש כל השורה ולביה שתי שורות. וקבעי. היאך הדין אם זרע כנגד האמצעי לבד. וא"א לפרש הסוגיא בה' גפנים על ה' גפנים כדפרשו הר"ש והשנ"א ועור. דא"כ יקשה מה דבעי כסמוך איוו חמישית כיון שאין כאן יותר אלא ע"כ שהוא כרם גדול כגון עשר גפנים בשורה ויותר. ומשיב: זרע כנגד האמצעי ע"ד דב"ש אומר את כל השורה. כלומר ה' גפנים אם היא שורה של י'

גפנים כזה
וזה כנגד
החמישי אומר
את הגפן
שאצלו ושתיים שתיים כן הצדדין, ע"ד דביה אומר שלש כנגד שלש.
כזה:
שאינו מגזירת
הכתוב אלא כרם
ולב"ש ה' גפנים
כשורה אחת הוי כרם ולב"ה בשתי שורות: זרע כנגד הביניים שבאמצע כזה:
ע"ד דב"ש אומר
ב' מבאן. מצד
א' מן הנורע:
וב' מבאן. מצד
השני: חמישית איוו היא. כאן שהזרע כנגד ה' אור שכנתים ואין גפן כנגד א"כ איזה נצרך לחמישי: נאמר, כן: אם היו זרעים קרובים לא' מהן. שהיו א"כ לצמצם ממש כנגד אמצע האויר ובראי נורע לצד א' יותר הלכך השלשה שלצד זו יהיו אסורים ושנים מצד השני הרי אלו חמשה, ואם לאו. אלא שזרע בצמצום ממש: הרי אלו מותרין. דאולינן לקולא מספק ואין

מסורת הש"ס
ותורה אור
(ז) ירושל' עירובין
פ"א ה"ח
(ח) עירובין מז
(ט) עדיות פ"ה
מ"ב
עין משפט
גר מצות
א מ"י פ' מ"ז
משנה ה' יח
סמ"ג עשין דרבנן
א' מושיע א"ח
שם ס"ה
ז מ"י פ"ז
מכלאים ה"א
מוש"ע יו"ד רצו
ס' לב
ג מ"י פ"ז שם
ה"ג מושיע שם
ס' לא
ד מ"י פ"ז שם
ה' א ב מושיע
שם ס' לב

במסורת הש"ס
ותורה אור
(3) במדבר ל

עין משפט
נר מצות

יהי מ"פ
מכלאים ה"ז
מש"ע י"ד רצו
ס' פז

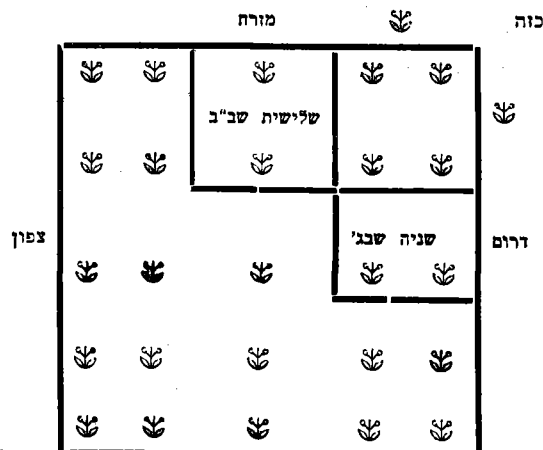
נמ'. ר' חייא בר בא בשם ר' חייא בר יוסף
(ג) ארץ כנען לגבולותיה. גבולות שבדו להם
הכנעניים. ר' אימי בעי ולמדין מן הכנעניים,
שמואל אמר * במדבר לכסן. ר' יוסי בר זמינא
בשם ר' יוחנן את רואה כילו אחת נמועה כאן:
ר' יונה בעי נמטע שמים כנגד ואחת יוצא זנב.
שמים כנגד שמים ואחת יוצא זנב. את רואה כילו
אחרת נמועה כאן ואחרת נמועה כאן. נמטע שלש
כנגד שלש ואחת מכוונת כנגד האמצעי את
רואה כילו אחרת נמועה כאן לעשותו כרם גדול.
לא כן את אמר אין זנב לכרם גדול בשעה שהוא

(*) ה"פ גכסן נמוד.

דב"ה אסור ארבע כנגד שמים. זרע כנגד קרן
הזווית. על דעתיה דב"ש אי זו שורה אסור זו וזו.
על דעתיה דב"ה אסור שמים כנגד שמים ואחת
יוצא זנב מכאן ואחת יוצא זנב מכאן. זרע כנגד
הביניין שבקרן הזווית ע"ד דב"ש אסור את כל
השורה. ע"ד דב"ה אסור שמים כנגד שמים ואחת
יוצא זנב מיכן. שישית אי זו היא שלישית
שבראשונה שנייה שבשלישית:

הלכה ד' מתני' ה הנמטע שמים כנגד
שמים ואחת יוצא זנב
הרי זה כרם. שמים כנגד שמים ואחת בינתיים
או שמים כנגד שמים ואחת באמצע אינו כרם
עד שיהיו שמים כנגד שמים ואחת יוצא זנב:

אסורות אלא ד' גפנים והשאר כותרות: ע"ד דב"ה אסור ארבע
כנגד שמים. שהם שמים כנגד שמים וא' יוצא זנב לכל צד

הלכה ד' מתני' ואחת יוצא זנב. כזה

ואחת בינתיים כזה

ואחת באמצע כזה

נמ'. ר' חייא. מניין שזה כרם וזה אינו כרם: דכתיב ארץ
כו' גבולות שבדו להם הכנענים, ויסדו כן; ר' אימי
בעי ולמדין מן הכנענים כחמ"י אלא שכן הוא בכסות הקבלה
מפי משה רבינו מפי הגבורה מתורה שבע"פ ופה דפליגי לעיל
ב"ש ובי"ה הוא מגני שכחה או טעות שנפלו בדברים; במדבר
לכסן. ארבע אמות. לעבורת הכרם צריך למדוד באלכסון מן
הגפן היוצא זנב לגפן שבשורה השנייה כזה

ר' יוסי כו' את רואה כאלו אחת נמועה כאן. הוא מחמיר למדוד
כאשר כבשלש כנגד שלש כזה

דסתמא דמתני' אליבא דב"ה זתנן לעל לב"ה שלש כנגד שלש
והו' תחילת הכרם אלא דשמים כנגד שמים וא' יוצא זנב נמי כרם
לפיכך צריך למדוד כן; ר' יונה בעי. נמטע שמים כנגד שמים
כו' את רואה כאלו כו' זה פשיטא דמאי שנא כרם אחד מבי
כרמים לרי' יוחנן דאמר רואין. אלא הא מיבעי לי: נמטע שלש
כנגד שלש ואחת מכוונת
כנגד האמצעי כזה

את רואה באלו אחרת נמועה כאן. דהיינו משני הצדדים
להשוותו משני היחוות לעשותו כרם גדול לענין מחול הכרם.
דאם אמרנו רואין באחד יוצא זנב היא רק מצד אחד אבל משני

ע"ד דב"ש אוכר את
כל השורה. שבמורה
דהיינו ח' גפנים, ע"ד
דב"ה שמים כנגד
שמים ואחת יוצא זנב
מכאן מצד המזרח
אם זרע בצד מזרח
היוצא זנב במזרח.
ואם זרע לצד דרום
שישית איזו היא.
לב"ה קבעי. שהרי
ב"ה אוסרים שלש כנגד
שלש שהם שש גפנים
שזה הוא כרם לדעת
ב"ה, ובכל החלוקות

הקדומים ישנם שש גפנים בכל חלוקת דוק ותשכח ובחלוקה
האחרונה שזרע כנגד הביניים של קרן וזית אינם אלא ה' לפיכך
בעי איזו היא השישית. ומשיב; שלישית שבשניה. כצ"ל וגרסת
הספרים ש"ס כשזרע כנגד הביניים בצד דרום תהיה השישית
מן השורה השנייה, שלישית. כשתכנה השורות מזרח ומערב.
ואם זרע כנגד הביניים ממזרח תהיה השישית שנייה מן השורה
השלישית השורות הולכות מן המזרח למערב ומניין השורות הוא
מדרום לצפון ומניין הגפנים ככל שורה הוא ממזרח למערב

גדול, מהו ליתן זנב לכהן קטן ולעשוהו גדול;
הלכה ה' מתני' הנוטע שורה אחת בתוך שלו ושורה אחת בתוך של חבירו ודרך היחיד ודרך הרבים באמצע וגדר שהוא נמוך מעשרה מנפים הרי אלו מצטרפין. גבוה מעשרה מנפים אינן מצטרפות. ר' יהודה אומר אם ערסן מלמעלה הרי אלו מצטרפות:
גמ' ר' אחא בעי לית הדא פליגא על ר' שמעון דרשא אין אדם מקדיש דבר שאינו שלו, תמן אין אדם מקדיש דבר שאינו של ברם הכא שלו ושל חבירו מצטרפין לאסור את האמצעי. ר' מנא לא אמר כן אלא לא כן אמר ר' שמאל בשם ר' זעירא ר' שמעון כדעתיה כמה דרש אמר אין אדם מקדיש דבר שאינו שלו כן הוא אמר (ג) אין אדם חובש דבר שאינו שלו תמן אין אדם מקדיש דבר שאינו שלו, ברם הכא שלו ושל חבירו מצטרפין לאסור את האמצעי:
הלכה ו' מתני' הנוטע שתי שורות אם אין ביניהן שמונה אמות לא יביא זרע לשם. היו שלש אם אין בין שורה לחבירתה שש עשרה אמה לא יביא זרע לשם. ר' ליעזר בן יעקב אומר משום חנניה בן חכינאי אפילו חרבת האמצעית ואין בין שורה לחבירתה שש עשרה אמה לא יביא זרע לשם שאילו מתחילה

צדיק לא אמרין רואין. או דלמא לא שני: לא כן כו'. כלומר אם תאמר הרי אמרנו לעיל אין זנב לכהן גדול והו' בשעה שהוא גדול מכבר אבל הכא הוא עוד קטן ולכרם קטן יש זנב הלכך סביר לן: מהו ליתן זנב כו'.

הלכה ה' מתני' הנוטע שורה א' בתוך שלו ושורה א' י' בתוך של חבירו. ספק לשלו והם ב' כנגד ב' וא' יוצא זנב: ודרך היחיד ודרך הרבים כו' כלומר או דרך הרבים שאינה רחב ח' אמות, באמצע. דאלו רחב ח' אמות אמרין בסוף פרקין דאין מצטרפות: וגדר. פירש או גדר הו' אלו מצטרפות להיות כרם וכשבא לזרוע צריך להרחיק ד' אמות: גבוה מ' מנפים. אם היה הגדר אינן מצטרפות. והיה כשגבוה י' נמי אינן מצטרפין אלא נקט גבוה מ' לרבותא לרי יהודא שאם עשה ערסן מלמעלה שהעלה ראשי הגפנים ע"פ הגדר ועירב אותם עם ראשי הגפנים שכבר חשני מן הגדר מצטרפות אע"פ שהגדר גבוה מעשרה.

גמ' לית הדא פלגא על ר"ש כו' כלומר ליכא מתני' דלא כר"ש דאמר לקמן פ"ז ס"ה גבי המסכת גפנו על תבואתו של רבירב אין אדם מקדיש דבר שאינו שלו ואינו אסור תבואתו של חבירו ותכא אסור דשלו ושל חבירו מצטרפין ואם אינו מרחיק כדי עבודת הכרם וזרוע אסור את הזרעים. וכשני דלא דמי; חסן כו'. דשמעון אינו יכול לאסור בשל ראוהן: ברם הכא שלו כו' דשורה אחת היא שלו של שמעון ושמעון בשל שמעון יכול לאסור אפילו בצירוף שורה משל ראוהן ומה שאסור את האמצעי פירש כשזרוע באמצע בין השורות והיה כשסומך מבחוץ: ר' סנא לא אמר כו'. הסלקא דעתו של הקושיא משום מקדיש דבר שאינו שלו. משום שהתירוף פשוט דהכא יש ג"כ שורה משלו. אלא דהכא מיירי נכ"י בזה האופן שזרוע בין השתי שורות שהוא חובש את הזרעים ביניהם אלא שמצד אחד הוא של חבירו למוכח ס"ד להקשות הכי: אלא כך הוא מתחיל להקשות: לא כן אמר, כלומר הרי הוא אומר כן בשם ר"ז רש כדעתיה כו' וכיון דאין אדם חובש דבר שאינו שלו, ושורת חבירו אינה אסורה. השתא שורה שלו ג"כ אינה אסורה משום דשורה אחת אינה כרם: ומשני אפילו תיכא מתני' ר"ש תמן כו' דלא דמי דהתם אינו משום צירוף אבל הכא מצטרפין שלו עם של חבירו והתם בפ"ב ה"ה מיירי שיש לו שדה של חטים סמוך לשדה חבירו ג"כ של חטים דתיק בתיר לזרוע תלם של פשען ביניהם, קאל מין אחר. ור"ש סתיר מין אחר נמי ואמר שם פעמא דאין

נמטען היה מותר בשמונה אמות. פ' ד' הנוטע את כרמו שש עשרה על שש עשרה אמה מותר להביא זרע לשם. אמר רבי יהודה מעשה בצלמון באחד שנמטע את כרמו שש עשרה על שש עשרה אמה היה הופך סער שתי שורות לצד אחד וזרוע את הניר ובשנה האחרת היה הופך את הסער למקום הזרע וזרוע את הכור ובא מעשה לפני חכמים והתירו (ס) ר"ש ור"ם אומרים אף הנוטע את כרמו על שמונה אמות מותר:

גמ' אריז' שמונה חוץ ממקום כרתין. כמה דתימר שמונה חוץ ממקום כרתין ודכוותה ארבע חוץ ממקום כרתין. א"ר לעזר החמירו תוכו יותר מחוצה לו. אריז' עד דאנא תמן קיומנתה תוכו שמונה חוצה לו שש עשרה. אמר ר' לעזר מארבע אמות ועד שמונה אסור ומקדש, משמונה ועד שש עשרה אסור ואינו מקדש, ר' יוסי בשם ר' יוחנן אתיא דר' ליעזר בן יעקב כב"ש. כמה דביש אמרו שורה אחת כרם. כן ר' ליעזר בן יעקב אמר שורה אחת כרם. מה נפשך כרם גדול הוא אסור בשמונה כרם קטן הוא אסור בשמונה: ר' יודן לא אמר כן. אלא שמונה אמות אסור שמונה אמות וכל שהוא מותר. אית דבעי מימר שאילו מתחילה נמטעו ממע שש עשרה על שש עשרה היה מותר בשמונה אמות. ר' יהודה בן פזי בשם

דס' חובש דתבואה עם זרעים אינו מקדש דאין איסור הנאה אלא בכלאי הכרם. אלא משום שהפשתן חבוש בין החטים שלו ושל חבירו. אבל צירוף לא שייך התם:

הלכה ו' מתני' הנוטע שתי שורות. הרמב"ם והר"ב ז"ל מפרישי ב' שורות של שתי שתי גפנים ואין בהם א' יוצא זנב. הוציאו זה מכלל אמר הנוטע כרמו ב' שורות בבסמוך. ועוד דאם היה כרם מתחילה היה מצריך פ"ז אמה כבספא בשלש שורות: לכך מפרישי שתיים כנגד שתיים ואפ"ה מצטרפין להיות ככים דצריך להרחיק רק לא ככרם כבס' בשני אמה אלא שמונה ואז מרחיק ו' מנפים כגפן יחידית מכל שורה וזרוע ביניהם שש אמות: היו שלש. שורות יש להם דין כרם והסמך שבין כל שתי שורות נדון כקדחת הכרם דצריך פ"ז אמה. ואם חרבת השורה האמצעית לא נשתייר כרם. לא כענין פ"ז אמה כבקדחת הכרם דשם נשתייר כרם גם אח"כ: ראבי"א אפ"ה חרבת האמצעית. מאחר שכבר היה כרם נשאר על דינו וצריך פ"ז אמה: שאלו מתחילה נמטע רק ב' שורות ולא היה כרם סתם: היה מת' בשמונה אמות, כר"ק. אבל עכשיו הו' כרם שחבר ורינו בפ"ז: הנוטע את כרמו שש עשרה חו' שכל שורה רחוקה מחבירתה פ"ז אמה: מותר להביא כו'. וא"צ להרחיק אלא ששה מנפים כגפן יחידית: צלמון. שם מקום, היה הופך שער כו'. הענפים נקראים כן: שתי שורות לצד אחד וזרוע את הניר. תבואה. והיה כסה אותם לצד אחר שלא יסככו ענפי הגפנים ע"פ תבואה: ר"ם ורש"א כו' קסברי א"צ הרחקה יותר מ' אמות והו' כגפן יחידית ומרחיק ששה מנפים וזרוע. וא"צ פ"ז אמה אלא בכרם שחבר שהיה עליו שם כרם מעוקדא אבל זה אינו כרם:

גמ' שמונה אמות דתניחין: חוץ ממקום כרתין. גזעי הגפן: כמה דתימר כו' ודכוותה ארבע. אמות עבודת. הכרם נמי צריך שיהיו חוץ למקום הגזעים: החמירו תוכו. כלומר בין השורות: יותר מחוצה לו, שבתוכו צריך שמונה אמות וחוצה לו אינו מרחיק אלא ששה מנפים בשתיים כנגד שתיים. ואפ"ה מכרם סמך נותן לו רק עבודת הכרם ארבע אמות וכאן צריך שמונה: אריז' עד דאנא תמן. בזמן שהייתי בבבל: קיומנתה. הייתי סבור בהיפך דחוצה לו תכור: תוכו. אינו צריך. אלא שמונה הרחקה, חוצה לו שש עשרה, ומעמא דכיון שכל הכרם ביחד ניכר הוא יותר שכל השורות תכופות בין מ' ועד ח'. כדון כרם לכך כשרוצה לזרוע צריך להרחיק פ"ז. אבל בתוכו כיון שכל שורה

מסורת חש"ס ותורה אור
 (ג) לעיל פ"ב
 (ד) ב"ב פ"ב;
 (ה) שם פ"ג.

עין משפט
 גר מצוה

ו מ"י שם ה"ה
 מוש"ע שם ס' לה
 ו מ"י פ"ה שם
 ה"ה מוש"ע שם
 ס"ד
 ח מ"י פ"ז
 מכלאים ה' ב'
 מוש"ע יו"ד רצו
 ס' לב
 ט מ"י שם ה"ד
 סמ"ג לאוין
 רס מוש"ע שם
 ס' לר
 י מ"י שם ה' ב'
 ב כ"ס
 כ מ"י פ"ז
 מכלאים ה' ד
 מוש"ע יו"ד רצו
 ס' לר

מסורת חש'ם
ותורה אור

(ו) לעיל פ"ג מ'
(ז) ברכות ד'
(ח) לעיל פ"ד היא

עין משפט
נר מצוה

כ מ"ו פ"ז
מכלאים ה"ד
פוש"ע ו"ד
רצ"ו ס' ל"ד
ל מ"ו פ"ו
כלאים ה"ח
פוש"ע ו"ד
רצ"ו ס' ל"ח
ת מ"ו שם ה"ט
פוש"ע שם ס'
ל"ט

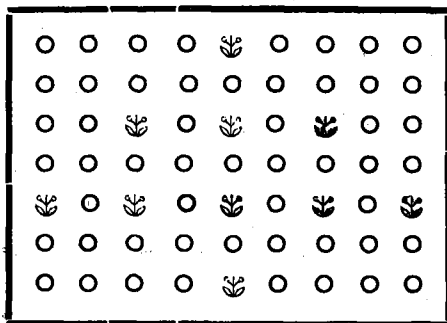
הרי זה נקרא כרם, מ כרם דל שהוא נטוע ערבוניא
אם יש בו לכוין שמים כנגד שלש הרי זה כרם
ואם לאו אינו כרם. ר' מאיר אומר הואיל והוא
נראה כתבנית כרמים הרי זה כרם:
גמ' א"ר יוחנן (ט) היא קרחת הכרם היא כרם
שחרב קרחת הכרם מקריחין אותו מאמצעו
כרם שחרב מקריחין אותו מכל צדדיו; ר"ז מחו'
לחברייא תשע שורין מן שובע שובע.
נסב שורה פרא שורה לשתי נסב שורה פרא
שורה לערב נשתתירו שם עשרים גפנים נסב
תרתיי מיכן ותרתיי מיכן חדא מיכא וחדא מיכא.
נשתתירו שם עשרים גפנים חדא דתנינן עשר
גפנים לבית סאה נמצאו שמים כנגד שמים אהת
יוצא זנב, שמים כנגד שמים ואחת יוצא זנב.
שמים כנגד שמים ואחת יוצא זנב, שמים כנגד
שמים ואחת יוצא זנב. את רואה כילו אחרת
נטועה כאן, כילו אחרת נטועה כאן כילו אחרת
נטועה כאן, ליטע כאן אין את יכול שהוא זנב
ואין זנב לזנב, ליטע כאן אין את יכול שהוא זנב
ואין זנב לזנב, ליטע כאן אין את יכול שהוא זנב
ואין זנב לזנב. חדא אסרה שאין זנב לכרם גדול.

הדרן עלך קרחת הכרם

לכרם שחרב אם יש בו דלקט עשר גפנים
לבית סאה נטועות כהילכתא

כרם שחרב. ע"ש גפנים לבית סאה. שיש בקרקע בית סאה
שהיא חמישים על חמישים עשר גפנים; ונטועות
כהלכתא, דהיינו שמים כנגד שמים וא' יוצא זנב, ואין רחוקות
זו מזו פ"ז אמות. דאי רחוקות בשל מכרם. ולא פחות מארבע;
כרם דל, שנפנים מועשים ואעפ"כ דין כרם לו ואין זה קרחת
הכרם דאחור חרב כאמצעו וזה נחרב ככל צד: ערבוניא, שאין
הגפנים מכוונים בשורה; שמים כנגד שלש, כפי בגמ' האיד
הוא מורד: כתבנית כרמים הרי זה כרם. וצריך הרהקה ד' אמות;
גמ' היא קרחת הכרם כו', פירשתי שם: ר"ז מחו' לחברייא
הראה לבני הישיבה היאך נלקטים עשר גפנים לבית סאה
נטועות כהלכתא; מ' שורות של שבע שבע. גפנים בכל שורה
מן המורה למערב. שהם ז' שורות של מ' מ' גפנים מן הצפון
לדרום שהם ס"ג גפנים: נסב שורה, כלו' לקח שורה ראשונה
לעצמו והשאירה במעמדה; פרא, מלשון פרא אדם, שעקר ונשאר
מקובה פראי וחרב; לשתי, לאורך, כן עשה כסדר לקח שורה
ועקר שורה לאורך ונחרב ג' שורות שהם כ"ז גפנים; נסב שורה
כו' לערב, לרובח חרבו ד' שורות שהם פ"ו ס"ה כ"ג: נשתתירו
שם עשרים, חרתי מיכן ותרתיי מיכן, מן השורה של מורה ומערב
שארכן מצפון לדרום שנשאר שם המיש חכש חרב מהן ד' ב. ב.
מקצה מזה וכו' מקצה כזה חרי ח' חרב ונשאר וס' יחידה
האמצעית: חדא מיכא, אחת מהצפנית ונשאר רק אחת וכן
מהשורה הדרומית הרי חרבו עוד עשרה ונשארו י' לבית סאה.
נמצא שנשארו מן ההצננות אחת לכל רוח ותן היוצאות זנב.
וכן הפנימיות נשארו ג' כנגד ג' נמצא לכל ד' רוחות כ' כנגד
ב' וא' יוצא זנב;

מורה

מערב

רחוקה כחציה ח' אמות אינו כרם כלל ומוחר כנפן יהודית
אבל משכאנו לבאן ושמעתי דר' אלעזר חורתי מסבירי משום
דבין השורות שהגפנים משתי הצדדים של הורעים צריך יותר
ומחוצה לו שהוא רק כצר אחד די בעבודת הכרם; אר"א, קאי
כשהיו שלש שהוא כרם גסור וצריך פ"ז אמה; מ"י, אמות ועד
ח' אמות, אם היה בין שורה לשורה זהו כרם גסור; ומקדש.
כדרכיכ פן חוקש חוקד אש: משמונה ועד שש עשרה אסור,
לכתחילה להביא זרע לשם: ואינו מקדש. בדעבד: אחת דראב"י.
דאמר כשהחריב, האמצעית צריך פ"ז אמה; ככ"ש, סבירא ליה
דשורה אחת כרם וכיון שהיו שלש שורות' ונקרא כרם גדול אף
שחריבה האמצעית ונשאר רק שמים כנגד שמים לא נגרע משורה
אחת ונקרא קרחת הכרם ולכך צריך פ"ז אמה. ופריך אסור.
דב"י דאמר שאילו כתחילה נטען ב' שורות היה מותר בשמונה;
מה נפשיך, כיון שצטאו כשורה אחת והיו כרם אם כן צריך ד'
אמות לכל שורה הרהקה וצריך יותר מ' ח': ר"י לא אסר כן.
כל כר הא דאמר במתני' שמונה אינו לומר דכותר בהרהקה
שמונה אלא ביותר כשמונה כל שהוא: אית דבעי מימר, לפרש
סוף דבריו של ראב"י כן, שאילו כתחילה נטע. משע השורות,
פ"ז על פ"ז, בין שורה לשורה כיון דלא חשיב כ"ס. ולא מ"ל
כב"ש ואין שורה אחת כרם: היה מותר. בכל: שמונה אמות.
של כל שורה. ר"ל שהפ"ז אמות שבין כל ב' שורות נחלקים
לשתי עבודות ח' לזו וח' לזו. ומדחקי ששה ספחים וזווע שבעה
וכשחריבה האמצעית יש זה דין קרחת הכרם וצריך להרחיק ד"א
מכל צד. וע"ז אסר ריב"פ דבזה כ"ל כב"ש דמחמירין בחורבנו
יותר ממטעתו. דב"ש מ"ל בקרחת הכרם צריך כ"ר אמות:
מותר הורע. קאי אנוסע את כרמו על ח' אמות דר"ש ור"ש
מותר. דפליגי בה אמוראי. ר' יונה אומר מותר הורע ב' נבד ואסור
לכתחילה לזרוע. ור' יוסי אסר דמותר לכתחילה לזרוע: משח
מדר. לכתחילה משמע. רב הונא זרע בכרמו כרתין. כרשינן
הם ירקות שמאכילן לבהמה ובני אדם אוכלין אותן בשעת הרק;
ופריך, ואינו אסור משום כלאים. ומשני; מערבבן הו"ן, הגפנים
אינם נפועים שורות ככרם הלכך אין לחם דין הרהקה ככרם; ופריך
ואין עבודה לגפן יחידית. בתמיה. הא צריך לגפן יחידית ורהקה
ששה ספחים: ומשני כרכי ישמעאל דאמר אין עבודה לגפן
יחידית דברי חכמים. דלגפן יחידית און עבודה אשילו מדרבנן:
ואמר. ר' יעקב בר אידי הלכה כדברי מי שהוא מיקל בחוצה
לארץ. והניגא תמן. לא ידענא ריבא; כדברי הסקיל דהוא ר'
ישמעאל ורב הונא הית בבבל שהוא רוצה לארץ ונהג
כר' ישמעאל:

הדרן עלך קרחת הכרם

הדא פשיטא שאילתיה דר' יוסי בר זמינא בשם ר' אבא רואה כילו אחרת. נמועה כאן. נמצאו ששים וארבע על ארבעים ושמונה נסב תרתי מיכא ויהב לון הכא נמצאו ארבעים ושמונה על ארבעים ושמונה. חד ביניי עקר חד ביניי והב חד קרח שש עשרה על שש עשרה עבודתו בשמונה אמות. מה את עבד לה הוא ועבודתו לתוך בית סאה או חוץ לעבודתו. אין העבדינה הוא ועבודתו בתוך בית סאה אשכח חסר תלת מאוון וארבעין ותמניא. ואין העבדינה חוץ לעבודתו אשכח יתר מארבע מאוון וחמשים ותרתי וכמו פלגות ביחידיות הן אין תומר ברוצף לא תנינן אלא עשר גפנים לבית סאה הוי לא מצי תנייה. (הכורה ס) מכון והנף

אינו מכון הרי זה כרם. הנף מכון וחכורת אינו מכון אינו כרם. הוי דקות ואינן מכוונות העכו והרי הם מכוונות הרי זה כרם. ס כיצד הוא יודע אם מכוונות הן מביא חוט ומותח, אית תני תני מכפנים ואית תני תני מכחין. א"ר יונה סאן דאמר מכפנים בתוך טפח. סאן דאמר מכחין צריך שיהא נוגע בהן. שורה החיצונה שאינה מכוונת כנגד הכרתין נותנין לה עבודתה חורע את הסותר. א"ר יוסי שאם הוי זורעין בתוך ששה חכל אסור. חוץ לששה הגפנים מותרות והכרם אסור. ואיזה כרם דל' א"ר יונה דל' בגפנים ועשיר בעבודות:

הלכה ב' מתני' (י) כרם שהוא נמוע על

את רואה. לכל גפן יוצא זנב; כאלו אחרת נמועה כאן. כנגדו כסו שאמרנו למעלה אליבא דב"ה צריך שלש כנגד שלש והיה בכל צד שלש כנגד שלש; ליפע כאן, כ"ו וא"ת כיון דאמרין רואין לכל כנגד יוצא זנב כאלו א' נמוע כנגדו נמצא שהוא כנפוע כבש איכ נאמר עוד רואין כאלו אחרת נמוע כנגד הרואין יהיו כל הדי וזית סלאים משום רואין ונצריך להם הרחקה מן הזוית. ע"ז אומר אין יכול ליפע כאן ע"י רואין עוד. משום שרואין הראשון נגד הזנב אינו כפועל ממש אלא ע"י רואין ואין אומרים רואין לרואין; ואין זנב לזנב. מ"י שאין עושין זנב לזנב. שיהיו זנב במקום שאינו כלל בממש; הדא אמרה שאין זנב לכרם גדול. דאע"ג דאמרין רואין בכל צד. נגד היוצא זנב וא"כ הרי יש כאן ג' שורות שהוא כרם גדול מ"ם לא אמרין עוד רואין כנגד הקרנות ש"ס שאין דין. זנב לכרם גדול כלומר שאין זקוק לכך: הדא פשיטא שאילתיה דר' י. לעיל (ס"ד ה"ד) את רואה כו'. דסכאן סוכת דאמרין רואין לעשות איתו כרם גדול. ואלו ר' יוחנן שאל אלא ר' יונה שאל אליבא דר' יוחנן דאמר שם רואין עייש; נמצאו ס"ד על מ"ח, מ"י לפי מה שאמרנו מ' שורין על שבע וסתם כרם בין שורה לשורה ח' אמות עם הגפנים, בין מ' שורות יש ח' אוריים של ח' ח' שהם ס"ד אמות. ובין ד' שורות יש שש אוריים של ח' ח' שהם מ"ח נמצא ס"ד על מ"ח ואנן צריבין שחאה בית סאה חמישים על חמישים; ומשני. נסב תרתי סכא. קח שתי שורות עם אוריהם מן האורך של מ"ד שהם מ"ז אמה; ויהב לון הכא. ותמלא כהן צר החסר. וכשלקחת הני תרתי; נמצאו מ"ח על מ"ח ותמלא בהם שתי הרוחות עד שיהיה חמישים על חמישים. וכלומר שלא תצויר כרס"ד סעיקרא שהיה אור בין שורה לשורה ח' אמות בזה הצד שהם נמועים מ' מ' אלא שאין ביניהם רק שש שש אמות דהיינו בין חש"ע שורות ח' אוריים שש שש אמות הם מ"ח אמות ותוסף עליהם עוד טפח וחצי לכל אור, שהם י"ב טפחים. לתשלום חמישים אמות וזה כדרום לצפון. וסמורה למערב תוסף ב' אמות כלומר שהיו שש אוריים של ח' אמות ושני טפחים כל אחד. שהיו בלאו הכי אתה צריך לומר כן דלפי הס"ד סעיקרא. הא; חד ביניי עקר חד ביניי עקר. כצ"ל כלומר הא ככל העשר גפנים שנשארו עקר גפן אחד בין השנים ונשארו בין כל שנים קרח של מ"ז אמה; והב חד. ואתה צריך לתת אחד ביניהם. דאם לא הרי; קרח מ"ז על מ"ז. בין כל שורה ושורה; עבדתו בשמונה אמות. כלומר שתוכל להניח עבודה של ד' אמות בין השורות לכל צד דהיינו ח' אמות ותביא זרע לשם ח' אמות ואנן קיימינן שאסור לזרוע כלל באותו כרם. אלא ע"כ שאינו נמוע כן אלא באופן שאף אחר שח"ב לא נשאר שם קרחה של מ"ז לכן תוקמא כדאמרן: מה את עבד לה. השתא דיוק אהא דריז מה הוא עושה בד' אמות של עבודה הכרם: אם. הוא ועבודתו, יחד נחשב; לתוך בית סאה, שגם ד' אמות של עבודת הכרם נמנה בהחמישים על חמישים; או חוץ לעבודתו. שעבודת הכרם הוא נוסף על הבית סאה: אשכח חסר אם תחשוב את עבודת הכרם בתוך הבית סאה נמצא חסר של"ג אמות להבית סאה. וכך הוא החשבון חמישים על חמישים הוא ב' אלפים ות"ק אמה ויש לנו לחסר מזה לשני הרוחות מזה ומערב שאמרנו רואין כאלו אחרת נמוע כנגד היוצא זנב וברוחות הללו היוצא זנב נמשך בשני צדיו שרואין כאלו אחר נמוע

כנגדו שהם יחד ג' גפנים מובדלים י"ב אמות ונ' טפחים ונ"ז שהם כס"ה כ"ה אמות וכשאתה נותן כנגדם ד' אמות עבודת הכרם ח"א ד' פעמים כ"ה שהם ק' אמות. לשתי רוחות כאותם אמות. ובצפון ודרום כשאנו רואין אחרת כנגדו הם ב' גפנים מובדלים זמ"ז מ"ז אמות וד' טפחים וכשאתה נותן כנגדם ד' אמות עבודת הכרם הם ד' פעמים מ"ז אמות וד' טפחים מגיעים לס"ד אמות ומ"ז טפחים לכל רוח. לב' רוחות קל"ג אמות עם ב' טפחים כ"ה לר' רוחות של"ג אמות מה שמחסרים מן הבית סאה לעבודת הכרם ותנא דמתני' נותן כל הבית סאה לכרם; ואין העבדינה חוץ לעבודתו. שחמנה עבודת הכרם סביב הבית סאה כפז שהיה מתחילה מלא גפנים כל ששה הבית סאה ועבודתו סביביו ד' אמות לכל רוח ויהיה כל ששה הקרקע נ"ח פעמים ניח הם ג' אלפים שס"ד ועתה כשהרב ואין לו אלא עשר גפנים כמות ר' זעירא. חשבנו שצריך רק של"ג עבודת הכרם וגמסא יתר תקע"א. כך מצאתי החשבון והמספרים הכתוב בספרים לא אובל לכוון: ועוד קשה. וכמו פלגות ביחידיות הן. שכרם הציור לדעת ר"ז כל יוצא זנב נהלק לשני כרמים וגם אוחן הכי גפנים שנחשבים שתיים כנגד שתיים נחשבים שני פעמים והוא מחלק כל אחר לשנים; אין חיסור ברוצף. שיעשה אותם ב' כרמים רצופים ולא יצריך לחשוב גפן אחד שני פעמים כגון ציקה היחידו כן הכוונה והיחודי מן הדרום ויתנם אל תחת השנים שהאחד הוא בצפון והאחד משוך ממנו שורה אחת ויבואו כרם אחד בצפון שהיוצא זנב נוסח למזרח והשני אצלו היוצא זנב נוסח לצד דרום וא"כ יהיה שאר הבית סאה כורה ומערב פניו ויוק איכ יקשה; לא תנינן כו'. ומשמע שמפוזר בכל הבית סאה, אלא ע"כ: הוי. שבעין: לא מצי תנייה. כד"ר זעירא אלא ככל אופן שיהיה זבלכד שיהיו נמועות כהלכתן נקרא כרם של כל הבית סאה וצריך הרחקה: הכורה מכון. קאי אכרם דל שנמוע ערבוביא אם הנזעים מכונים זה כנגד זה א"כ שהנף שהוא למעלה אינו מכון היז כרם וקרי לגזע כורה משום ששם כורתין את האילן והגזע נשאר בארץ; הוי דקות. הגפנים: והעכו. אח"כ נתעבו: אית תניי הני מכפנים. מוחח החוט בין גפן לבפן: מכחין. מן הצדדין: מ"ד מכפנים. צריך שיהיה: בהוך טפח. שלא יהיה נמועה גפן אחד מכנגד חברו טפח שאם הוא בתוך טפח זהו מכון; מ"ד מכחין. צריך שיהא החוט נוגע בהן שהוא כותח"ה החוט ביושר ואם אין השני נוגע בחוט אינו כרם: שורה החיצונה כו'. כנגד תנועין להיות שתיים כנגד שתיים: נוחים לה עבודתה. ששה טפחים כגפן יחידית וא"צ להתיק ד' אמות. וסותר לזרוע גם מכפנים בינה לבין השורה השניה כגון שיש ביניהם שש אמות מרחיק סכנה אמה וזרוע אמה לא יותר אם הם ג' שורות משום דהב' שורות הם כרם וד' אמות הם עבודת הכרם: א"ר יוסי. בא לפרש עוד חלוקה כגון אם היו ד' אמות ביניהן ואם היו זורעין בתוך הששה של החיצונה הכל אסור. כל הכרם אם היו ג' שורות: חוץ לששה הגפנים מותרות. של החיצונה: והכרם אסור. דהיינו ב' שורות לפנים מן החיצונה משום שהוא בתוך עבודת הכרם של הב' שורות לפנים ממנה: אי זה כרם דל כו'. אמאי קרי לעשר גפנים בבית סאה כרם דל. שהוא דל בגפנים שאין לו אלא י' גפנים. ועשיר בעבודות שיש לו בית סאה כולה:

הלכה ב' מתני' (י) כרם כו'. שאין בין שורה לשורה ד' אמות

מסורת השם
ותורה אור
(ט) חוספתא פ"ג
(י) עירובין ג'

עין משפט
כ"מ פ"ו
מכלאים ה"י
מושיע שם
ס"מ שם מושיע
שם

מסורת חסם
ותורה אור

כ"ב כב.
ירוש' נויר פ"ט
ה"ג

עין משפט

ט מ"י שם ה"ב
מוש"ע שם פ' לג
פ מ"י פ"ו
מכלאים ה"כ
מוש"ע וי"ד רצו
פ"ו
ז מ"י פ"ו שם
ה"כ מוש"ע שם
ס"ד
קמ"י שם ה' כב
מוש"ע שם ס' כב

פהות מארבע אמות רבי שמעון אומר אינו כרם
וחכמים אומרים ע כרם ורואים את האמצעיות
כאלו אינן:

נמ' אמר להם ר"ש אותם שאחם אומרים רואין
את האמצעיות כילו אינן הרי הן עיקרן
של כרם אמר ר' חנניה הדא אמרה כשהיו שש
כנגד שש. אבל אם היו חמש כנגד חמש
כל עמא מודיי שהן רואין את האמצעיות כילו
אינן. אמר ר' מנא הדא דתימר כשהיו חמש
כנגד חמש. אבל אם היו שש כנגד שש אילו
את רואה את האמצעיות כילו אינן אילו
מהו הדא דתנינן רואין את האמצעיות כילו אינן.
אמר ר' הונא שמותר להדלותן על גבי גפנים.
אמר ר' מנא הדא מסייע להא דאמר ר' יוסי אם
היו זרעים בתוך ששה הכל אסור. חוץ לששה גפנים
מותרות והכרם אסור. שמעון בר בא בשם ר' יוחנן
(כ) כשם שהן חלוקין כאן. כך חלוקין בשכונת קברות.
איר יונה ולא דמיא חמן מרווחין ורצפן יש להן
שכונת קברות. רצפון ורווחן אין להן שכונת
קברות. ברם הכא מרווחים ורצפן במחלוקת רצפון
ורווחין דברי הכל. ברם הכא מה פליגין בשבא

ומצאן רצפון. רש"י אומר אני גל נפל עליהן
ורצפן ורבנן אמרי מרווחין הן ורצפן:

הלכה ג' מתני' פ חריץ שהוא עובר
בכרם עמוק עשרה ורוחב
ארבעה ר' ליעזר בן יעקב אומר אם היה מפלש
מראש הכרם ועד סופו הרי זה נראה כבין שני
כרמים וזרעין בתוכו ואם לאו הרי הוא כגת. ו
הגת שבכרם עמוקה עשרה ורוחבה ארבעה וזרעין
בתוכה דברי ר' ליעזר וחכמים אסרין. שומרה
שבכרם גבוה עשרה ורוחבה ארבעה וזרעין בתוכה
ואם היה סער כותש אסור. ק גפן שהיא נטועה
בגת או בנקע נותנין לה עבודתה וזרע את
המותר. ר' יוסי אומר אם אין שם ארבע אמות
לא יביא זרע לשם. והבית שבכרם וזרעין אותו:
נמ' עד שיאמרו כדן הוא ועבודתו כן מה
דתני מודין חכמים לר' ליעזר בן יעקב
בחרץ מבריק כדי הוא ועבודתו הוי כן ר' ליעזר
בן יעקב סבר מימר אפי' אינו מבריק כדי הוא
ועבודתו מה פליגין בשחיו שתי שורות מיכן
ושתי שורות מיכן. אבל אם היתה שורה אחת
מיכן ושורה אחת מיכן מכיון שהוא מגיע נגד שלש

יש להן שכונת קברות. אליבא דכ"ע רצפון. שבתחילה רגחם
יותר מכשיעור: ורווחן. אח"כ שרצה להוציא אחר כביניהם
אין להן שכונת קברות. אליבא דכ"ע שבשעה שנקברו היה על
דעת לפנותם. לפיכך לא קנו מקיפן ואנו שכונת קברות: ברם
הכא. בכרם: מ' מ' מ' ורצפן. אם נשען מתחילה כדנא רחיינו
מדי אמות אפי' שצדן אח"כ שהוסף ליפץ בין השורות:
כסתל ק: דחכמים ס"ל רואין אמצעים כאלו אינן ולר"ש אינו
כרם ולא אמרינן רואין: רצפון. נשען מתחילה בפחות מר"א:
ורווחן. אח"כ שחוציא מביניהם ועמדו על שיעורן: וזה. שהוא
כרם שהרי גילה דעתו שנטען מתחילה לשום עצים: ברם הכא
בשכונת קברות: מה פליגין. אימתי פליגין: בשבא ומצאן רצפון
ולא נודע היאך היה מציקרא: רש"י אומר אני, שמתחילה היו
בסדרן. אלא: גל נפל עליהן ורצפן. והיו שכונת קברות: ורבנן
אמרי מרווחין הן. שהיה ברעתו מתחילה לעשותן מרווחין ונמלך
עליהן ורצפן מתחילה להניחן כך הלכך לא הוי שכונת קברות:
הלכה ג' מתני' חריץ כו'. וזרעין בתוכו. דהשיב רשות
אחרת כיון דעמוק ו' ורוחב ר' ומפולש
אבל פהות מ' או מר' או אינו מפולש שהכרם מקיפן מ' רוחות
אין וזרעין בתוכו. כגת אליבא דרבנן דפליגי א"י אליעזר: שומרה
שבכרם. תל גבוה שהשומר עומד עליו לשמור הכרם: וזרעין
בתוכה. אפי' לרבנן משום שהוא גבוה ואין אומר הכרם ספקה:
סער כותש. שהשריגים של הגפנים מתערכים ומסתככים למעלה
ע"ג השומרה: נקע. בקיע שבשרת כעין גומא: נותנין לה עבודתה.
ששה משחים כנפן ויחידה: אם אין שם ארבע אמות. אורך
הבקיע שאז מרחיק ו' משחים וזרע השא. ואם לאו. אסור והבית
שבכרם. שסביבה יש גפנים: וזרעין בתוכו. שהמחיצות מפסיקות:
נמ' עד שיאמרו מבריק כדי הוא ועבודתו. בעינא היא. אם צריך
שיהא נראה לכו שעומד כנגד פילושו של החריץ. וגם
עבודת הכרם שיהו שפתי החריץ רחוק מן הכרם מ'. צדדיו ד'
אמות. ונקע מבריק מלשון ברק. שנראה מרחוק כמבקיע ועובר
בתוך הענן. וה"נ צריך ליראות העברת החריץ מכנגד עס ד'
אמות של עבודת הכרם. ובשנ"א פ"ו. אם צריך שיאריך החריץ
דא ח' לכרם מ'. צדדיו. ולפירושו קשה למה נקע עבודתו ואמר
ר' אמות ותו לא וגם הלשון מבריק לא שייך ע"ז ועוד הרי מפורש
במתני' דהני אם היה מפולש מראש הכרם ועד סופו מבור
שא"צ אלא באורך הכרם ולא חוצה לו: וקפשיש מן מה דתני.
בבביתא: מודין כו' הוי כן. שמע מינה מכלל דרא"י סבר כו':
מה פליגין. כמו אימתי: בשחיו שתי שורות מיכן כו' דשתי
שורות הוא כרם וא"כ הם ב' כרמים כשני צדי החריץ לכך
אסרו חכמים: אבל אם היתה שורה אחת מיכן כו' מכיון שהוא

אינו כרם. שאינו יכול לחרוש ביניהם
בשורות. ומיחיק ששה משחים מכל שורה וזרע את השאר שביניהם:
וחכ"א כרם. שרואין את האמצעיות כאלו אינן ומצדדן החיצוני:
אם יש ביניהם הריוח הראוי. שכן דרך בני אדם ליפץ שורות
רצפון ואותן שרואין יהיו כרם והשאר לעצים:
נמ' אמר להם ר"ש אותן שאחם אומרים. כו'. אני אומר:
הרי הן עיקרן של כרם. ומאן לימא לן שאלו הם כאלו
אינם דלמא אחרות: הדא אמרה. זה נוכח לומר: כשהיו שש
כנגד שש. כלו' שש על שש שבכל רוח הם שש שורות בין כשמונה
מורה ומערב בין מצפון לדרום ולחכמים רואין השורה שבין השנים
כאלו אינה כגון השנית מן החיצונה והרביעית והשישית. שח"ו
אמר ר"ש דלמא נתחיל מן הששית שגם היא חיצונה ובה נתחיל
ונאמר שהיא מן הכרם. ושניה לה כמו שאינה: אבל אם היו
חמש כנגד חמש כ"ע. אפי' ר"ש מורה דאמרינן רואין דכאן
שתי החיצונות קיימות. ומאיה צר שנתחיל יפול לומר כמו שאינם
על איתם השחים האמצעיות כזה: **וי"ד**
איר מנא. לאירך גיסא: הדא דתימר כשהיו חמש כנגד חמש.
פליגי דחכ"א אמר רואין ורש"י אינו כרם: אבל אם היו שש
כנגד שש אילו את רואה כו'. אם תרצה לומר רואין את האמצעיות
כאלו אינן. אשאלך: אילו אילו. כלומר על איות מהם תאמר. על
אלו או על אלו: מהו כו'. פ"ו לאיות דכר אמרינן כאלו אינן:
שמותיהן להדלותן ע"ג גפנים. ובשנ"א גרס שאינו נאסר בתוך
ר' אמות שלהן. והיא היא. לדעתו. שאינו משבש הגרסא. אלא
שהוא מפרש כך לפי הגרסא שמותר להדלותן כלומר הזרעים ע"ג
הגפנים דהא דאמרינן כאלו אינן אפי' שישנן מ"מ מותר לזרוע
בתוך ד"א שלהן דהיינו בהרחק ששה משחים כגון יחידה:
אמר מנא הדא מסייעא להא דארי'. לעיל בסוף ה"א שאם היה
החיצונה שלא סכונת כנגד הכרתין שאם זרע בתוך ששה של
החיצונה הכל אסור כו' וה"נ כשהיו ה' שורות כדקאוקים ר"ס
אנו רואין שזי שורות האמצעיות כאלו אינן שאם זרע בתוך ששה
משחים מהשורה האמצעית שניהם אסורין האמצעית והחיצונה
האמצעית שהוא בתוך ששה משחים שלה והחיצונה שהוא בתוך
עבודתה. ואם זרע חוץ מו' משחים של האמצעית היא מותרת
שדינה כנפן ויחידה והחיצונה אסורה שהיא בכלל כרם והוא זרע
בתוך ד"א של עבודתה: שב"ב כו' כשם שהן חלוקין. ר"ש
ורבנן: כאן. בכרם: כך חלוקין בשכונת קברות. אלא אפסא
דל"ש אמרינן רואין ולרבנן לא אמרינן: ארי' ולא דמיא. ולא
פליגי שם ברוואין וכדמפרש: חמן. הדבר תלוי היאך שהוא עושה
מתחילה: מרווחין. שיש חשיעור במערה מדי ועד ח' אמות:
ורצפן. שהניחם מתחלה כדרכן שלשה ממים כדא ושהה בח"א:

גפנים בטל הכרם. תני פחות מיכן אסור דלכן מה
אנן אמרין עשרה אסור תשעה לא כל שכן. אלא
מה פחות מיכן לרוב דל כן מה אנן אמרין יעשה
כסתום ותהא מותר ויעשה כסתום ותהא מותר לא
כן תני (ז) שרשי פיאח נכנסין לתוך ארבע אמות
שבכרם למטה משלשה מפתים הרי אלו מותרין.
שנייא היא שאויר הכרם מקיף. אמר להן ר' ליעזר
בן יעקב אין אתם מודין לי שעמוק כגובה אלא
שאויר הכרם מקיף. מסתברא ר' ליעזר מודה לר'
ליעזר בן יעקב. ר' ליעזר בן יעקב לא ידי לר'
ליעזר ר' ליעזר מודי לר' ליעזר בן יעקב שעמוק
כגובה. ר' ליעזר בן יעקב לא ידי לר' ליעזר שאויר
הכרם מקיף ר' חייא בשם ר' יוחנן ר' צריך ש הא
שם חלל ארבע. אמר רב שמואל בר רב יצחק

כגוע נגד ג' גפנים. אע"פ שיש שם עור שני גפנים שלא הניע
החריץ כנגדם. מ"ס: בשל הכרם. אפי' לרבנן ופותר לזרוע בתוך
החריץ. תני ברייתא: פחות מיכן, שאינו עמוק י' אסור.
לראב"י. ופריך: דל כן. פ"י הסר והגביה הדברים. דפשיטא הוא
דאסור; כה אנן אמרין. ומה; עשרה דכותר לראב"י; אסור.
לרבנן: תשעה לא כ"ש. דאסור אף לר"א בין יעקב; אלא מה;
פחות מיכן לרוב. אשמעין: אם אין ברתבו ד' אסור גם לראב"י.
ופריך: דל כן. פשיטא: מ"ס כ"ו. פאיוה סברא נאמר שמואל;
יעשה כסתום ותהא מותר. בתמיה, אם הוא כסתום ואין כאן
חריץ א"כ הורעים עומדים בשוה להכרם ברשות אחת פשיטא
דאסור ומאי קמלין; ומקשה אדרבה. ויעשה כסתום ותהא מותר,
כיון שהוא כסתום וסתום מלמעלה; לא כן חני כ"ו. כיון
שהשרשים מכוסין מלפניהם מותרין. וה"נ כן; שנייא
היא. הכא: שאויר הכרם מקיף. והחריץ פתוח לכך אסור. ואי
לא אשמעין היינו יכולין לפנות ולומר הרי הוא כסתום קמלין
דהא אינו פתוח סמך; אל ראב"י. לחכמים דפליגי עליה בנת
ואסרי; אי אהם מודים לי שעמוק כגובה, וכ"כ שאתם מודים
בשומרה שסותר משום רשות אחרת הכא נכח אורו לי בנת
עמוק עשרה ורחב ד' שישות אחרת היא וחכמים כשיבין שאינו
דומה: אלא שאויר הכרם מקיף. את הגת, אבל שומרה היא
למעלה מאויר הכרם: כסברא, פשיטא דגמ' קאמרה: דר"א.
שמתיר בנת; מודי לראב"י, בחריץ; שעמוק כגובה. כשומרה
שרשות אחרת היה הלכך הוא מתיר גם בנת שהיא טעמא
ראבאי לא יודי לר"א. בנת דס"ל בנת כהכאנים. ופשיטא; שאויר
הכרם מקיף. ואינו דומה לחריץ שהוא מצולש והגת אינה מפלשת;
צריך שיהא שם. בשומרה; חלל ד' מפתים דלא חשיב כקום
לעצמו פחות מר' משה. הרא דמתיר בעגולה. שהיא מתקטפת
מצדיה שחסיס הקרנות לכך צריך שיהא חלל ד' מפתים אבל
במרוכעת אינו צריך חלל ארבעה; ג' מפתים עזר מלמעלה.
לזרועה. ופשיטא דאמרובעת שא"צ חלל ארבעה הלכך צריך
שלשה מפתים עזר מלמעלה שחאה גבוה מן הכרם ונראית
לבה: אי יוסי. פליג ואמר דרוקא בעגולה צריך ג' מפתים
עבר מלמעלה וגם חלל ד' ואפשר דלא פליגי וקיימי אדר' יוחנן
דאמר צריך שיהא שם חלל ארבעה ואמר רב שמואל דזה בעגולה
ולא במרוכעת. ור' הלפתא אמר דצריך עשר ג' מפתים. ואמר
ר' יוסי ע"ז דזה בעגולה ולא במרוכעת ובר אמר חדא ובר אמר
חדא ולא פליגי וכן עיקר. ומשום דעגולה אינה ניכרת כ"כ לכך
צריך חלל ועשר אבל מרוכעת ניכרת יותר הלכך אינו צריך;
משלשה ועד ארבעה היא מתני. מאי הנקע שצריך שחאה רחב
מג' מפתים ועד ר' וכ"ש יותר אבל לא פחות משלשה דאי פחותה
מג' הוי כסתום ואסור לזרוע וארכה כגון כ' וג' אמות. שהרי
צריך להרחיק מן הגפן ששה מפתים אם רוצה לזרוע בתוכה.
ואירוב קא. וכשיא מג' ועד כשלים ד' וזרוע מיד, דהיינו שישלים
הרחוב לר' מפתים וזרוע מיד כחוצ לנקע כ"פ הר"ש וכן משמע
דאי לזרוע בתוכה ליכא למימר דקאי ארחבה דהוא אמר מג'
ועד ד' היא מתני. דמשמע ארחב, אלא לזרוע מלמעלה מחוץ
לנקע צריך לחסלים ברוח ד' מפתים מן הגפן שלמטה ודיו;
ר' אבין. קאי אבית שבכרם למצוא רמו בסקרא שכבית כהביאון
בו כלאים ולא אמרין אין הסחציות מועילות הואיל והגפנים

הדא דתימר בעגולה. אבל במרוכעת אינו צריך
שיהא שם חלל ארבעה. ר' הלפתא בן שאול אמר
ה צריך שיהא שם שלשה מפתים עפר מלמעלה.
אמר ר' יוסי הדא דתימא בעגולה אבל במרוכעת
אינו צריך שיהא שם שלשה מפתים עפר מלמעלה.
ה משלשה ועד ארבעה היא מתני. פחות משלשה
כסתום. משלשה ועד ארבעה משלים ארבעה וזרוע
מיד ר' אבין בשם שמואל (מ) וכבתי כלאים הוחבאו
בית שמחבאים בו את הכלאים:

הלכה ד' מתני. ג. הנוטע ירק בכרם או
המקיים הרי זה מקדש
ארבעים וחמש גפנים. אימתי בזמן שהן נמועות
על ארבע ארבע או על חמש חמש. היו נמועות על
שש שש או על שבע שבע ג הרי זה מקדש שש

מקפוח אותה ככחץ: והרמב"ם ז"ל בפירושו למסניות לא
פירש כלום על בית שבכרם ובחבורו פ"ז הכ"ג הוציא המפרשים
מפסקו שהוא מפרש כאן דברי הירושלמי מג' ועד ד' היא מתני'
על הבית שבכרם. ובאמת כן משמע שאין לפנות מזה אבל
סיום דברי הירושלמי מג' ועד ארבעה משלים וזרוע מיד אין
להם שום מקום על הבית שבכרם וגם בהרמב"ם הלכה כ"ג
שם לא נזכר מזה אפי' רמז. ולפי פירוש הר"ש דקאי על גת
ונקע הדברים סבארים כדפירשתי. לכך אני אומר שהרמב"ם ז"ל
נראה לו דברי הירושלמי קאי על שניהם על גת ונקע וגם על
בית שבכרם אלא עמוק הדברים קאי על גת ונקע לבד. או שגם
הוא ז"ל הבין דברי הירושלמי על גת ונקע כהר"ש ז"ל ומה שלמר
בבית שבכרם דינו ביותר מג' על ג' ובפחות הרי הוא כסתום
הוא בכלל גת ונקע וחדא מכלל חבירתא איחמר. ובית שבכרם
הוא לחת לתוכו כלום הנחוצים לעבודת הכרם הלכך אפשר
לה להיות בית קמן מג' על ג' אפי' לענין לזרוע בתוכו הרי
הוא כסתום ואין כאן סחיצות. והוא מוקף מאויר הכרם הלכך אין
זורעין בתוכו ועל מה שכתב הרמב"ם ז"ל בגפן יחידית נמועת
בתוך הנקע ואם היה עמוק עשרה וחיה רחב על שפת החריץ
למעלה ד' אסור לזרוע בתוכו אע"פ שהחריץ ששה שאין מזה
זכר בירושלמי וכתבו המפרשים שם שנראה שהוא מטה ששינו
שם הגת שבכרם עמוקה י' ורחבה ד' דרבנן אסרי והלכה ככרם
אלא שרא להו כרי שאינו דומה כלל דהתם הנת מוקפת מגפני
הכרם בכרם והכא הלא כירי שאין כאן כרם אלא גפן
יחידית נמועת בנקע וצריך טעמא שכשיאין עמק י' ורחב ד'
מותר בהרחקת י' מפתים. וכשעמוקה י' ורחב ד' אסור אפי'
בהרחק ששה ונלע"ד שהוציא זה מהתוספתא שכתב הוא ז"ל
בהלכה כ"ה. וזה לשון התוספתא, העושה סחיצה לגפן עמוקה
עשרה ורחבה ד' ביטל ששה מפתים שבגפן. אינה רחב ד' לא
ביטל ששה שבגפן. ופשיטא פשוט כשיאנה רחב ד' לא הוי מקום
חשוב ומחיצותיה כלא נחשבים הלכך מרחיק ששה מפתים כגפן
יחידית וזרוע את השאר. אבל עמק י' ורחבה ד' הרי היא עושה
מקום חשוב ורשות לעצמה והמחיצות עושין חבוש בתוכן הגפן
עם הזרעים וחד הלכך אסור אפי' בהרחק י' מפתים. ומכאן כתב
גם דין זה בנקע דמאי שנא עומק בארץ סגובה מחיצות. ובה
אחי שפיר מה ששינה הרמב"ם את הסדר. דבמתני' חנא דין
דנקע קודם לכות שבכרם והוא ז"ל הקדים בית שבכרם ואח"כ
דין דנקע. וזה כדי להסביר דין דנקע לדין דגדר כהתוספתא
משום דגמירי מהר"י:

הלכה ד' מתני. ה. הנוטע ירק בכרם או מקיים. שרואח
צומח ומניחו: מקדש מ"ה גפנים. ואע"ג
דתנן לעיל הוזהר ד' אמות שבכרם אינו מקדש אלא ב' שורות
היכא דזרוע בין הגפנים מקדש מ"ה אמה לכל רוח; אימתי. הוי
מ"ה גפנים: על ד' או ה' ה'. ששורות הכרם סובלים שכן
שורה לשורה ד' או ה' אמות. שאם הוא ד' ד' נמצא בסך ליב
אמה יש מ' שורות על מ' במרוכעת וח' אורים ביניהם שהם ל"ב
אמה לבד עיקרי הגפנים שהם במ"ה פ"א גפנים, וכשנעשה במרוכעת
הזה עיגול ליב על ליב יפלו כל השורות החיצונות סביב שהם
ל"ב גפנים ועוד ד' מן הווית שבשורות השניות מן החיצונות סביב

(כז)

מסורת חשים:
ורמורה ז"ל

(ז) תוספתא פ"ב
(ח) ישעיה מ"ב

עין משפט:

כ ש ת מ' פ"ז
מכלאים ה' כד
מוש"ע יו"ד רצ"ג
ס' לב
ה מ' שם ה'
כג מוש"ע שם
ס' לג
ז מ' פ"ה
מכלאים ה"ח
מוש"ע יו"ד רצ"ג
ס' ד
ג מ' פ"ו שם
ח' א מוש"ע שם
ס' יט

מסורת חש"ס
(ט) תמורה לנ:

עין משפט
ד' מי פ"ו
כלאים ה' א
מוש"ע יו"ד רצו
ח' יו
ה' מי פ"ו שם
ה"ב
ז' מי פ"ה שם
ה' כ' מוש"ע
שם ס' ע"ז
ז' מי' שם ח' ח
מוש"ע שם ס' ד
ח' מי' שם ה' כ
מוש"ע שם ס' יו
ז' מי' שם ה' יו
מוש"ע שם ס' יג
י' מי' שם ופ"ה
ה' י' מוש"ע
שם ס' ו

עשרה אמה לכל רוח עגולות לא מרובעות:
נמ' ר' יוסי בן חנינה אמר והוא שזרע כנגד האמצעית, ר' אבין בשם שמואל ד' והוא שתהא האמצעי עגולה ירק. היאך עבדא שובע שורין מן שובע שורין צא מהן ארבע גפנים לארבע זוויות הכרם נשתתירו שם ארבעים וחמש גפנים הדא היא דתנינן הרי הוא מקדש ארבעים וחמש גפנים אימתי בזמן שהן נמועות ד' על ד' או חמש על חמש הדא מסייע לר"ז ס' דר"ז אמר שמונה חוץ ממקום כרתין, היו נמועות שש על שש או שבע על שבע הדא מסייע לר' לעזר דר' לעזר אמר מר' אמות ועד שמונה אסור ומקדש משמונה ועד שש עשרה אסור ואינו מקדש:
הלכה ה' מתני' והרואה ירק בכרם ואמר כשאניע לו אלקטנו מותר
כשאחזור אלקטנו אם חוסיף במאתים אסור:
נמ' ר' יוסי בר חנינה אמר בפועל שנו בעל הבית שהוא עסוק במלאכתו עשו אותו כפועל בעל הבית שקיים ירקות שדה בכרם אסורין בין לו בין לאחר, פועל שקיים ירקות שדה בכרם אסור לו ומותר לכל אדם. וקשיא אם אסור לו יהא אסור לכל אדם אם מותר לכל אדם יהא מותר לו אלא כר"ש דאמר אין אדם מקדיש דבר שאינו שלו, אף על גב דרשיא אין אדם מקדיש דבר שאינו שלו מודה הוא הכא שאסור לו (בעלה

(*) יל נלקטן לחר

קטן אחד). אבל אם לוקט הוא אסור בין לו בין לכל אדם; ואם חוסיף במאתים אסור. דבי ר' ינאי משערין בהדין ירבוזה, כיצד הוא בודק רב ביבי בשם ר' חנינה לוקט אחד ומניח אחד מה שזה פותח זה מוסיף:
הלכה ו' מתני' ס' היה עובר בכרם ונפלו ממנו זרעים או שיצאו עם הזבלים או עם חמץ, הזורע וסיערתו הרוח לאחריו מותר. סיערתו הרוח לפניו רעק"א אם עשבים יופך ואם אביב ינפץ, ואם הביאה דגן ידלק:
נמ' א"ר לעזר מתני' בעומד בשדה לבן וסיערתו הרוח לשדה כרם, ר' זעירא ר' זעירא בעי מה איתאמרת בעומד או אפילו עומד, אין תימר בעומד בלבן הא בשדה כרם לא אין תימר אפי' עומד היא הדא היא הדא, נישמענה מן הדא ר"ש בן יהודה אומר משום ר"ש הזורע וסיערתו הרוח לאחריו מותר מפני שהוא אונס, מה נן קיימין אם בעומד בשדה כרם עובר עבירה ואת אמרת מותר אלא כי אנו קיימין בעומד בשדה לבן וסיערתו הרוח לשדה כרם, ר' זעירא ר' שביל משום ר' הושעיא אם עשבים יופך הכל מותר אם אביב ינפץ חקשין מותרין וחדגן אסור, אם הביאה דגן תדלק. הכל אסור ר' יוחנן אמר הכל אסור מהו הדא דתנינן אם עשבים יופך אם אביב ינפץ ואם הביאה דגן תדלק. כההיא דתנינן תמן (ט) הערלה וכלאי הכרם את שורכו לשרף ושרף את שורכו

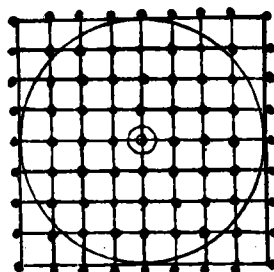
שעה יבש חלק ממאתים וכשם שיבש כך צומח וכחצי שעה מוסיף חלק ממאתים:

נמ' בפועל שנו שהוא עסוק אצל בעה"ב בעבורת הכרם. ורואה את הירק מרחוק ואמר כשאניע אלקטנו מותר, ואם היה אצלו ולא עקרו ואמר כשאחזור אסור משום שנתאש ממנו, וקמ"ל ר' יאוש הפועל נמי אסור: בעה"ב שעסוק במלאכתו מלאכה כל שהיא אף שלא בכרם: עשו אותו כפועל ומותר אם אמר כשאניע לו אלקטנו אבל אם אינו עסוק בשום מלאכה ורואה ולא עקר מיר הרי הוא מקיים כלאים ואסור כשהוסיף במאתים; בעה"ב שקיים, כו' אסורין גם לאחר. פועל שקיים כו' וק"א כו' מודה הכא, שבשיל שהוסיף את הירק ביאושו אסור לו אפי' שלקטן אחר, אבל אם לקט הוא כו': ואם חוסיף במאתים ספקא דמתני': ירבוזה. מין ירק: לוקט אחד ומניח אחר, ויראה בזה שלקט כמה הוא פותח ובתיבש כך מה שמניח בסחור מוסיף.

הלכה ו' מתני' עם הזבלים, כשזבל את הכרם: עם חמץ, כשהשקה את הכרם היו שם זרעים בכים וזרעו בלא כונה וקרא כתיב לא תזרע כרמך משמע בכונה: וסיערתו הרוח, את הזרע ותוליו אל הכרם: לאחריו מותר, שלא ראה ובלא כונה הוא: לפניו אסור כיון שראה; יופך, יחרוש ויהפוך השרשים שלא יצמחו: אביב, כבר גדל הזרע: ינפץ, הזרע מן השיבולת: דגן, תדלק, שאסור בהנאה;

נמ' בעומד בשדה לבן, וזרע; מה איתאמרת, היאך נאמרו דברי ר"א, בעומד דוקא בשדה לבן. וזרע והוליד הרוח את הזרעים לאחריו אל הכרם לפיכך מותר, הא עומד בשדה כרם ומשליך את הזרעים למרחוק זרוע בשדה הלבן שאצל הכרם וחושב הרוח את הזרעים לאחריו אל הכרם אסור דכיון שרואה עומד בכרם יש לו להעלות על דעתו שחרוה לא יניחם לילך ויפלו בכרם: או אפי' עומד. בכרם וזרע בשדה לבן כיון שבאו מאחוריו: היא הדא, כלומר דמותר ורקאפרי ר"א בעומד בשדה לבן הוא לאשמעינן דאפי' מלפניו אסור, ופשיט מרמזש הברייתא פעמא דלאחריו מותר מפני שהוא אונס משמע שלא היה לו לאסיק אדעתיה שישיבם הרוח אל הכרם ואם בעומד בכרם מדוע

ל"ו גפנים ופלו ונשאר בפנים העגול כ"ה גפנים וזה צורתה

זכשנוע"ה על ה' נמצא בשבע שורות על שבע יש ביניהם ששה אוריים ששטחם לי אמות ויש בהם מ"ט גפנים וכשחקקו במ עיגול ל"ב יוצא קו העיגול חוץ לריבוע אמה אחת מכל צד ומכנים לתוכו רק ל"ו גפנים. ראה בעיגול הפנים, ומתני' מוסרת מה כמו

בשורות של ד' על ד' כתב התו"ם ז"ל פסגא ספני הרואי שלא ואמרו בכל כרם סתם שהוא נמוע ד' על ד' שאינו אסור כי"א ל"ו גפנים, שהחבדל בין ד' לה' אינו ניכר לפיכך אסור כל מ"ה, אבל בשש על שש שניכר החבדל וכ"ש ז' על ז' שניכר יותר ולא ישעו אינו אסור אלא מ"ו אמה לכל רוח עגולות ולא מרובעות;

נמ' שזרע כנגד האמצעית. כלומר אצל האמצעית ופס' ר' אבין: שתהא הגפן: האמצעי עגולה. של: ירק סביבו: הדא מסייע לר"ז. מרלא אסר אלא מ"ה גפנים ש"ם שחר' אמות שבין שורה לשורה היא חוץ ממקום הכרתין דם הגפנים. דאם היו עם הגפנים אי"כ היו נכנסים לתוך העיגול גם משורה השמינית וההשעית וחיו נאסרים יותר מן מ"ה אלא ש"ם כר"ז שהחבדלים שאסרנו מר' ועד ד' הם חוץ מגזעי הגפנים ומרקאמר רק שש על שש או ז' על ז' ולא אמר גם ח' על ח' ש"ם כד"א דאם אסר אלא עד ח' ומח' ועד מ"ו אסור לכתחילה לזרוע אבל בדועבד אינו מקדש

הלכה ה' מתני' כשאניע לו. אע"פ שהוסיף מאתיים מרם שרגיע לו מותר כיון שאינו מתעצל. אבל אם אמר כשאחזור אלקטנו אסור משום דנתעצל ממנו ונתיאש וכיצד משערין אם חוסיף מאתיים. חותכים ירק או תבואה מן המחורר ורואין בכמה מן חוסין ייבש אם במאה שעות הרי בחצי

דיקבר יקבר, ר' יעקב בר אידי בשם ר' שמעון בן לקיש פ'עמים' שהקשין מותרין והדגן אסור. פ'עמים' שהקשין אסורין והדגן מותר. היאך עבדא זרע בהיתר וסיכך על גבן הקשין מותרין והדגן אסור? זרע באיסור והעביר את הסכך הקשין אסורין והדגן מותר. ר' זעירא בעי ניהא הקשין מותרין והדגן אסורין אסורין והדגן מותר. גדל מתוך איסור ואת אמרת הדגן מותר. ר"ז כדעתיה (ס) דאריז בשם ר' יונתן נ בצל של כלאי הכרם שעקרו ושתלו אפילו מוסיף כמה אסור שאין גדולי איסור מעלין את האיסור:

הלכה ז' מתני' (ע) המקיים קוצים בכרם ר' לעזר אומר קידשג וחכ"א לא קידש אלא דבר שכמוהו מקיימין, ד האירוס והקיסוס ושושנת המיך וכל מין זרעים כלאים בכרם, הקנכם ר' טרפון אומר אינו כלאים כ וחכ"א כלאים. והקינכם כלאים בכרם:

גמ' איר אבהו טעמא דריא שכן מקיימין אותן לגמלים בערביא, האירוס אירוסיה, הקיסוס קיסוסא, ושושנת המיך קרינטון. (ס) הקנים והאנין והגורד והאמרון מין אילן ואינו כלאים בכרם השיפה (והחיתין) והאימין והגמי ושאר כל הגדולים באפר מין דשאים ואינם כלאים בכרם, (ז) והתני ר' הושעיה אילו הן מיני דשאים הקינכם והחלמח והדמוע והאמר, ז חמן לברכה וכאן לכלאים, א"ר

לא יס קדעתיה אדרכה אפי' בלא הרוח יכול להיות שיפלו הזרעים מידו במקום שהוא עומד שם שים שילכו למקום אחר והוא עובר עבירה ברצונו ואת אמרת מותר בתמיה, אלא כי אנו קיימין בעומד בשדה לכן דוקא הוא דלאחריו מותר הא בעומד בשדה כרם אסור: ר"ז רש"ב, קיימו לפרש דרע"ק דמתני' דאמר אם עשבים יוסף שלא יצמחו יותר והכל מותר כלומר העשבים מותרין, ואם אביב יצא הזרע וזה אסור והקשין מותר ואם הביאה דגן נמור חלקל אסור כיוון שאהנו מעשיו; ר' יוחנן פליג ואמר שאפי' בעשבים הכל אסור, ומה דנקט בעשבים יוסף ובאביב יצא ודגן ידבק הוא כל דבר ברכו מה ששייך בו דבעשבים די הפיכה שלא יצמח יותר ובאביב צריך גם נסוף הזרע ודגן צריך חרקה ולא די כנשוק הדגן מן השבולת דאפשר שיצמחו מחדש במקום שיפלו וכן מצינו דתני את שררכו לשרף כו'; זרע בהיתר, שהיו הגפנים רחוקים מעור וא"כ סיכך ע"ג הגפנים ע"ג התבואה הקשין מותרין שגדלו בהיתר והדגן אסור שגדלו תחת סכך הגפנים; זרע באיסור, תחת סיכך הגפן ואח"כ העביר את הסכך הקשין אסורין והדגן מותר. ר"ז בעי הקשין אסורים והדגן מותר. בתמיה, הא גדלו מן האיסור כן הקשין האסורין, וסבר דגם הדגן אסור וכדעתיה כו' :

הלכה ז' מתני' רא"א קידש, כס' גמ', פ'עמא: שכוהו מקיימין. באותו מקום כגון קוצים בערביא אסור אבל מקום שאין מקיימין אותם מותר: האירוס, ירק שגליו רחבים ונותנים אותו בתבשיל: והקיסוס, עשב שנתפסם מאד ושרשיו כאילן ומתפסם ועולה על החומות; ושושנת המיך, רויזא: וכל מין זרעים כו', דכתיב כרסך כלאים זרעים הדומים לכרם ובקנכם ולוף תלחיים אשכולות כפון ענבים לכך הו' כלאים: קונטרס, הוא דרור:

גמ' שכן מקיימין אותן לגמלים בערביא, וסברא דכיון שנפצא מקום שמקיימין אותן הו' כלאים בכ"מ: האירוס אירוסיה, כך שמו, וכן כל הני; הקנין כו' מין אילן ומה שהוא מין אילן אינו כלאים: השיפה כו' מין דשאים והן כלאים בכרם. ופריך מברייתא דר' הושעיה דקחשיב האמר סמיני דשאים, ומשני: חמן לברכה, שסברין על שיהיו כ"ס האדמה אע"פ שהוא מין אילן; וכאן לכלאים, שחפץ בעצמו הוא מין אילן ואין בו משום כלאים: א"ר' היא אמרה אחרון כו' אע"פ שהוא עצמו

יוסי היא אמרה אחרון אע"פ שאתה אומר עליו בפ'ה' את אמר על התמורות שלו בורא מיני דשאים, (ק) הצלף בשיא כלאים בכרם ואינו כלאים בזרעים כו' בה"א אינו כלאים לא בכרם ולא בזרעים, הכל מודים כו' שהיא חייב בערלה, תני ר' חייננה בר פפא (ל) י את שהוא עולה מנעו מן אילן משרשיו מין ירק, התיבין הרי הכרוב הרי הוא עולה מנעו, כאן בודאי כאן בספק.

הדרן עלך כרם שחרב,

כ איזהו ערים הנוטע שורה של חמש גפנים בצד הגדר שהוא גבוה עשרה טפחים או בצד החריץ שהוא עמוק עשרה ורחב ד' נותנין לו עבודתו ארבע אמות בית שמאי אומרים מודדין ארבע אמות מעיקר גפנים ולשדה ובית הלל אומ' מן הגדר ולשדה, א"ר יוחנן בן נורי טועין כל האומרים כך, אלא אם יש ד' אמות מעיקר גפנים ולגדר נותנין לו עבודתו וזרע את המותר וכמה היא עבודת הגפן ל ששה טפחים לכל רוח ור"ע אומר שלשה:

גמ' וקשיא על דעתיה דביש בלא כך אינו אסור משום כרם רשכיל אמר (ס) בערים המעוקם שנו, אם בערים המעוקם שנו בלא גדר אינו אסור משום כרם, ר' יונה בעי מהו לזרע

אילן והאחרון שהוא הפרי ברכתו בורא פרי העץ כ"מ התמרות הגדולים עליו הם בכלל דשאים כמו בהאמר; הצלף כו', בית שמאי מספקא להו אם מין אילן הוא או לא ואולי לחוכמא וכו' חלל סקילין; חני ר"ח ב"פ את שהוא עולה מנעו, שהוא למעלה מן הקרקע, מין אילן; משרשיו, שהם למטה בקרקע, מין ירק: התיבין הרי הכרוב הרי הוא עולה מנעו ואפי' לכ"ע מין ירק הוא: כאן בודאי, כלל דר"ח הוא בדבר דואי כליו שלעולם הן כך דמין גזעו מין אילן ומשרשיו מין ירק אבל הכרוב אינו כן אלא מן השרשים הוא עולה, ואם יקרה לפעמים שעליו עולין מן הגזע בשביל זה אינו מן אילן, פ"א כאן בודאי כרוב הכל יודעין שהוא מין ירק ואע"פ שעולה מנעו ומה דתני ר"ח ב"פ הוא בספק כלו' בדבר שאינו ידוע אם הוא מין ירק או מין אילן או יש לנו לראות סתוכן הוא עולה אם גזעו מין אילן אם משרשו מין ירק:

הדרן עלך כרם שחרב

איזהו ערים. שנותנים לו עבודתו ד"א א"פ שאינו אלא שורה אחת, וערים הוא שמסרגים קנים כמו ערים ופולין עליה שריגי הגפנים: מן הגדר, ולישדה, אם היו הגפנים נפוצים למרחק גדר והתמורות עולות על הגדר והוא בא לזרע למערכת של גדר צריך להרחיק ד"א מן הגדר ולא מעקרי הגפנים לבד שהגדר עצמו נחשב מן הכרם משום ששריגי הגפנים נפוצין עליו למעלה: טועין כו'. דלא אמרו כ"ה דערים של שורה אחת צריך תרחקה ד"א ולא הוזכר דין ד"א בערים אלא לענין זה, אם יש ד"א כו' נותנין לו את עבודתו. ששה טפחים כגפן יחידית וזרע את הסותר עד הגדר:

גמ'. וקשיא ע"ר דב"ש, דאמרי לעיל שורה א' כרם: בלא כך, כלו' בלא גדר: אינו אסור משום כרם. בתמיה ולמה לי גדר; רשכיל אומר בערים המעוקם שנו מתני' דבמעוקם דחינו שעשוי כחצי עיגול אינו כרם אמ"כ שנעשה ערים בצד גדר כוח ובלישת העיגול הוא לצד הגדר שהגפנים בתוך חצי עיגול של הגדר. וקמחמס: אם כו' בלא גדר אינו אסור משום כרם. אמאי:

מסורת הש"ס

(ס) גדרים כו'
(ט) שכת קסד'
(ב"ב קנו)
(ס) תוספתא פ"ב
(ס) ירוש' ברכות
פ"א ה"א
(ק) ברכות לו
ירוש' מעשרות
ס"ד
(כ) שם וירושלמי
ב"ב פ"ה ה"ב
(ט) פ"א ה"א

עין משפט

ח כ"י פ"ה
מכלאים ה' יו
ופ"ה ה"א מוש"ע
י"ד רצו ס' יג
ו"א
כ מ"י שם ה' כד
פ"ד שם פ"ה
ג מ"י שם ה' סד
פ"ד שם פ"ד
ד מ"י שם ה"ה
פ"ד שם ס"ב
ה מ"י שם מוש"ע
שם ס"ב
ז מוש"ע א"ח רב
ס"ג
ח מ"י שם ה"כ
מוש"ע י"ד רצו
ס"ד
ט מ"י פ"ה
סמ"ע פ"ה
סמ"ג לאוין קלב
מוש"ע שסרצ
פ"ג
י מ"י פ"ה כלאים
ה"כ מוש"ע שם
רצוס"ו
כ מ"י פ"ב שם
ה"א מוש"ע שם
ס"ג
ל מ"י פ"ו שם
ה"ג ופ"ז ה"א
מוש"ע שם מ'
כא וס' לא

מסורת הש"ס
(מ) עדיות פ"ב
מ"ד
(ג) לקמן מ"ו

עין משפט

ג' מ"ו פ"ח
כלאים ה' ג
מושיע יו"ד רצו
ס' נז
ג' מ"ו שם ה"ו
ס' מ"ג לאוין
רפ' מושיע שם
ס' א
ס' מ"ו פ"ח
כלאים ה' ה'
מושיע יו"ד רצו
ס' ט"ב
ג' מ"ו פ"ז שם
ה' ו' מושיע שם
ב"ג

ואמה סלו. חוון בעיי מימר מיד מעיקר הגפנים מושחין נחא. מיד מעיקר הגדר מושחין אין אותן הכרחין ממעטין ארבע. תיפתר שהיו חבוקין לכותל. לא ארבע אינן כלום הלכות ערים בחמש. א"ר חנניה תיפתר שהיו שתי גפנים נתונים בקרן זוית אחת שאם יסתחם הן נראין כארבע בינין. ר' יוסי דתנינן ר' יוסי אומר אם אין שם ארבע אמות לא יביא זרע לשם. מאן דאמר מעיקר הגפנים מושחין נחא. מיד מעיקר הגדר מושחין אין אותו הכורת ממעט ארבע. תיפתר שהיה חבוק לכותל. והכין ריב"ג דהכא. מסתברא ר' יוסי ור' ישמעאל יודון לריב"ג. וריב"ג לא יודי לר' יוסי ור' ישמעאל. ר' יוסי יודי לר' ישמעאל ר' ישמעאל לא יודי לר' יוסי. רב יהודה בשם רב הלכה כרע"ק. ר' יעקב בר אידי בשם ריב"ל הלכה כדברי מי שחזא מיקל בחול. א"ר יעקב בר אחא ותניי חסן הלכה כדברי מי שחזא מיקל בחול.

הלכה ב' מתני' ס ערים שחזא יוצא מן המדרגה ר' לעזר בן יעקב אומר אם עומד בארץ ובוצר את כולו הרי זה אוסר ארבע אמות בשדה ואם לאו אינו אוסר אלא כנגדו ר' לעזר אומר פ אף הנוטע אחת בארץ ואחת במדרגה אם גבוה עשרה טפחים אינה מצטרפת עמה ואם לאו זו הרי מצטרפת עמה:

אמות שבתוכה הרי מסעטין מה"א מקום הכרתין ומשני שהיו חבוקין ומדובקין הכרתין לכותל ואינן מסעטין מאויר הגנה כלום: ופריך לא ארבע אינן כלום. דקס"ר שכלל רוח עומד נפן אחת ובר' רוחות ד' גפנים וקשיא ליה שאין דין ערים בד' גפנים. שהרי: הלכות ערים בחמש. ומשני שהיו ב' גפנים נתונים. זה אצל זה: בקרן זוית אחת. שאם יסתחם. ויבדילם זמ"ז: הן נראין כארבע. מרחקים: ביניים. וישנם חסמה: מיהו ס"ל לר' ישמעאל שצריך שיהיו שם ד"א ואז יביא זרע לשם ור' יוסי דתנינן. ערים שהוא יוצא מן הכותל סתך הקרן וכלה. כגון ה' גפנים נטועות בצד גדר שאין סחוקות כל. חגור אלא ג' בראש הקרן מזה ובי בראש הקרן השני כנגדו. ובאמצע הכותל אין כלום ר' יוסי אומר אם אין שם ד' אמות בין שתי הקרנות שהגפנים עומדים שם. לא יביא זרע לשם. ואם יש שם ד"א נותן לכל קרן כדי עבודתו דהיינו ששה טפחים וזרע את השאר באמצע: מ"ד מעיקר הגפנים מושחין. ה"ד אמות: נחא. דהא יש ד"א בין הגפנים במשך הכותל: מיד מעיקר הגדר. דהיינו מתחילת הקרן. מושחין קשיא: אין אותו הכורת ממעט. מ"ד. בחמיה. מיהו סבר ר' יוסי שצריך ד"א ביניהם; והכין ריב"ג. בסתניתין נמי סבר הכי הרי שלשתן אסור דבר אחר; בסתברא ר"י ור' ישמעאל יודון לריב"ג. כמתני' שכל חמש גפנים אצל הגדר כשורה אחת צריך ד"א בנתיים להביא זרע לשם; וריב"ג לא יודי לר' יוסי ור' ישמעאל. שבשניהם אינן נטועות כסדרן ואינן דומין לזרע כלל: ר' יוסי יודי לר' ישמעאל. בגגה שהיא מוקפת ערים שנראית יותר כזרע מדר' יוסי שהוא רק אצל הקרן זוית: ר' ישמעאל לא יודי לר' יוסי. כראמרינן: הלכה כרע"ק. ומתני' דעכורת הגפן שלשה טפחים; ר' יעקב בר אידי בשם ריב"ל הלכה כדברי מי שחזא מיקל. דהוא דע"ק. אבל זה בחוצה לארץ לבד ולא בארץ ישראל: דשם צריך ששה טפחים:

הלכה ב' מתני' סן המדרגה. שהגפנים נטועים. למעלה על התל וענפיהם עשויים כמן שכבה וערש ויוצאים הלאה חוץ מן התל ומסבכים על פני השדה: אם עומד בארץ. למטה אצל המדרגה; ובוצר את כולו. ואינו צריך לסולם; הרי זה אוסר ד"א בשדה משפט הערים ולחוק שרואין את כל הערים כאלו הוא מקום עיקר הגפנים; ואם לאו. שאינו יכול ללקט כולו עד שיעלה על התל; אינו אוסר אלא כנגדו. דהיינו תחת הערים בלבד. וחוצה לו מותר ואפי' בתוך ד"א של עיקרי הגפנים. הואיל והם עומדים למעלה על

בנתיים במכוונות הן ואת אסור לזרע בנתיים מהו לזרע בין הגפנים כמה דתימר גבי מוקשה אסור לזרע בין הגפנים אף הכא אסור לזרע בין הגפנים. ר' יוחנן אומר בערים המכוון שנו. אם בערים המכוון שנו בלא גדר אינו אסור משום כרם נימר בגין בית הלל חנניה. א"ר חנניה מסתברא מודה רש"ב לר' יוחנן בערים המכוון שנו בגין בית הלל. ומודה ר' יוחנן לרש"ב ב"ל בערים המעוקם שנו בגין ר' יוחנן בן גורי דר' יוחנן בן גורי אומר טועין כל האומרים כן. אין תימר בערים המכוון שנו מה אית בה טועין. בין כמיד מעיקר הגפנים מושחין ובין כמיד מעיקר הגדר מושחין מה ביניהן א"ר יונה תיפתר שהיו הכרתין נתונין מקצתן בתוך ארבע אמות ומקצתן חוץ לארבע אמות. מאן דאמר מעיקר הגפנים מושחין נחא. מיד מעיקר הגדר מושחין מקום שהחוט כלל אסור והשאר מותר. מ ה"ו שם שתי אמות מאן דאמר מעיקר הגפנים מושחין אינו אסור אלא שתי אמות. מיד מעיקר הגדר מושחין אסור עד שתי אמות אחר. א"ר יוחנן ר' יוסי ור' ישמעאל ור' יוחנן בן גורי שלשתן אסור דבר אחד ר' ישמעאל דתנינן: (ב) על גנה קטנה שהיא מוקפת ערים אם יש בה מלא בוצר וסלו מיכן ומלא בוצר וסלו מיכן תיזרע. אמה בוצר ואמה סלו. אמה בוצר

ר"י בעי. כיון דמעוקם בלא גדר אינו כרם; מהו לזרע בנתיים בכוונת של חצי העיגול בדרחקה ששה טפחים לבד; וקסתמה מאה תכני לך. האם; במכוונת הן ואת אסור כו' האם שאלת בשעומדות מכוונות שאחרי רוצה לומר אסור לזרע בנתיים. הלא בשעומדות אחת עומד ובלא גדר אינו כרם אפי' לב"ש ופשיטא דמותר; מהו לזרע בין הגפנים. העומדות בעיקום בלא גדר. ופשיטא ליה: כמה דתימר גבי מוקשה. לעיל בפ"ג גבי כקשאות ודלועין; ר' יוחנן אומר בערים המכוון שנו. מתני' מיירו שנטועות ביושר אצל הגדר; וקסתמה אם בערים המכוון כלא גדר אינו אסור משום כרם. בחמיה; נימר בגין בית הלל חנניה. לאשמעינן דבזה פורו בית הלל דהוי כרם בשורה אחת: א"ר מ"ד רש"ב לר' דל"ב. צריך להשמיענו בערים המכוון דהוי כרם בשורה אחת: ומודה ר' לרש"ב כו' דמשום ריב"ג צריך לאוקמי מתני' בערים המעוקם אליבא דב"ה דערים מעוקם אינו כרם לב"ה להצריך הרחקה ד"א ולפיכך אסור טועין כל הראמרים כן. ולא הוזכר ד' אמות בערים מעוקם אלא בין הגפנים לגדר; אין תימר בערים המכוון שנו. מתני': מה אית בה טועין. דבערים מכוון הוי כרם לב"ה וצריך הרחקה ד' אמות מן הגדר לשדה. וכשאר ריב"ג טועין הוא בערים המעוקם; בין כמ"ד כו' מה ביניהן. כלומר בין ב"ש לב"ה: שהיו הכרתין כו'. כלומר כשמודרין ד"א מן הגדר ולשדה. הגפנים של הגפנים העומדים בצד השני של הגדר הם נכפפים ונכנסין תחת הגדר עד שכולשין בצד השני בתוך ד"א המרודים מן הגדר ולשדה. שלב"ש שמודרין מעיקר הגפנים היוצאים מתחת הגדר כלים ד"א שלהן יותר רחוק מלב"ה שמודרין מן הגדר: הוי שם ב' אמות. כלל ועוד יש חלוק אם היו ב' אמות בין הגפנים לגדר. דלכ"ש אינו אסור אלא ב' אמות מן הגדר ולכ"ה נמשך מקום האסור ב' אמות יותר דהגדר עצמו נחשב מן הכרם הלכך מתחילין ה"א מן הגדר. ולב"ש מתחילין מעיקר הגפנים: על גגה קטנה. העיד רבי ישמעאל: שהיא מוקפת ערים. סביב הגדר מבפנים: אם יש בה. בכל צד: מלא בוצר וסלו מיכן. מצד מזרח וכן מצד מערב מרחיק ששה טפחים מן הערים וזרע הסותר היינו אם שפתה של הגינה מבפנים ד' אמות וזרע ג' אמות באמצע: הוין בעיי. כלי הישיבה: מימר. מיד מעיקר הגפנים. היינו ב"ש. שמודרין ה"א שבתוך הגנה מעיקרי הגפנים. נחא שמרחיק אמה מצד מזרח ואמה מצד מערב והמותר ב' אמות באמצע וזרע. אלא לב"ה שמודרין מעיקר הגדר ואכילת מקום הגפנים הוא מה'

גמ' ר' שמואל בר נחמן ר' יונתן בשם ר' ליעזר הגומס את כרמו פחות ממפח חייב בערלה משום מראית העין עד שיגום מעם הארץ. ר' שמואל בר נחמן בשם ר' יונתן בשם ר' ליעזר בן יעקב העושה כרי מן הלקט ומן השכחה ומן הפיאה חייב בתרומה גדולה מפני מראית העין. ר' שמואל בר נחמן בשם ר' יונתן ורבי ליעזר בן יעקב משום בית שמאי המת מטמא ארבע אמות ברשות הרבים מפני כבודו. ר' מנא אמר הדא אחרנייתא משום ב"ש. א"ר יונה אורא דתנינן מפני מראית העין. דלא כן מה בין העומד בארץ מה בין העומד במדרגה. גבוהה. מה גבוהה שורה גבוהה מדרגה. אין תימר גבוהה שורה שופע המדרגה מלמטן. אין תימר גבוהה המדרגה שופע השורה מלמעלן. והתני שתי שורות במדרגה. א"ר מנא כל אותן עשרה מפתים שבמדרגה עשו אותם מקום בפני עצמם. (ס) תמן תנינן ס' הזורק ד' אמות בכוח למעלה מעשרה מפתים כזורק באויר. למטה מעשרה מפתים כזורק בארץ. רב חסדא

אמר במודד לכסן. (ט) ואין סופה לירד. ר' חייא בשם ר' יוחנן תיפתר: שהיתה דבילה שמינה והיא ניטוחה. ר' חני בעי קומי ר' יוסי לית הדא אמרה שיפוע המדרגה כלמטן. אמר ליה תמן זרעין נהנין מן המדרגה ברם אכא דרך בני אדם להיות שפין בה והיא נופלת, אלו אמר כשהיה שם חור היא נהנה מן החור כשם שהזרעין נהנין מן המדרגה יאות. ק' שתי גינות זו על גב זו התחתונה עשויה כרם והעליונה אינה עשויה כרם זורע את העליונה עד שהוא מגיע לאויר עשרה. ר' בון בר חייא בעי קומי ר' זעירא לית הדא אמרה שיפוע המדרגה כלמטן. אמר ליה משום זרעים נוטין לאויר חכרם, כ' העליונה עשויה ככרם והתחתונה אינה עשויה ככרם זורע את התחתונה ואת המדרגה עד שהוא מגיע לעיקר הגפנים. אמר ר' יוסי. לית כאן לעיקר הגפנים אלא למטה משלשה. כהדא דתני: שרשי (ס) פאה נכנסין לתוך ארבע אמות שבכרם למטה משלשה מפתים הרי אלו מותרין: **הלכה נ' מתני'.** מ' המדלה את הגפן על מקצת אפיפירות לא יביא זרע אל תחת המותר. ואם הביא לא קידש ו אם

המדרגה אינה מכשלת הצירוף: אר"ם, מהכא לא תפרוך כיון ששתי השורות עומדות על המדרגה; כל אותן עשרה מפתים כיון. הם מקום כפ"ע שיהם מקום א' הלכך מצטרפין כמו במקום שיה וישר. אבל בסתמי ששורה א' למעלה במדרגה ושורה א' למטה בארץ בעיני היא מה הוא מבטל הצירוף אם השורה או המדרגה: תמן כו' הזורק ד"א, בריה: למעלה מ"ט כוורק באויר. וכרסוסק ששורה ככחל ולמעלה מ"י הוא מקום פסור הלכך פסור: למטה מ"ט, אם נח: כוורק בארץ, וחייב: רב חסדא אמר במודד לכסן, כלומר שמתחיל לזרוק סמוך לארץ כלמטה למעלה באלכסון, וקבעי: ואין סופה לירד, ואמאי חייב כיון שאין סופה לזרוק בסוף ד' אמות ומשני: בדבילה שמינה שפוח ככחל, הלכך למעלה מעשרה פסור למטה מעשרה חייב, ומייתי הכא לפיכך הא בעיא דלעיל דה מה שאמר ר' חני בעי כו' לית הדא אמרה שיפוע המדרגה כלמטן. דהא רב חסדא אמר כוורק כלמטה למעלה באלכסון ואמר שאם נחה למטה מ' ככחל הרי היא כמו שנה בארץ מוכה מכאן שיפוע כלמטה ואינו חולק רשות לעצמו אלא עולה נוקטתו י"ט אבל מה ששורה גבוהה י"ט אינו מבטל הצירוף: מ"ל אין ללמוד משם: תמן, בשורה אחת על המדרגה: זרעין נהנין מן המדרגה. שיונקין וצומחים סמנה: ברם הכא, אע"פ שהיא דבילה שמינה ופוחה ככחל: דרך בני אדם להיות שפין בה, מתחכקין ככחל והיא נופלת וכיון סופה ליפול ה"ה כמו שנה בארץ אבל שורה א' במדרגה אינה מצטרפת אם המדרגה זקופה וגבוהה י"ט: אילו אמר. שם בוריקה. ד"א ככחל: שהיה שם חור. ככחל: והיא נהנה מן החור. שנה שם בחור ואע"פ חייב: כשם שהזרעין נהנין מן המדרגה יאות. ופה אמרת להוכיח משם לכאן: שתי גינות זו זורע את העליונה עד שהוא מגיע לאויר עשרה. של התחתונה שהיא עשויה כרם: לית הדא אמרה שיפוע המדרגה כלמטן. מדאמר לזרוע שם בשיפוע וחפשו בעין: א"ל חתם: כשם זרעין נוטין לאויר הכרם. לפיכך אסור: העליונה כו' זורע את התחתונה. והמדרגה. עליות התל: עד שמגיע לעיקר הגפנים. ארי לית כאן כו'. דזה אסור: אלא למטה מ'. מפתים כעיקר הגפנים לא יותר: כהדא דתני כל:

הלכה נ' מתני'. אפיפירות. קנים ארוגים שתי וערב ומגביהין עליהם שריגי הגפנים כשהן ארוכות הרבה ומשכיבין אותן על האריגה ואם הדלה הגפן על מקצת האריג אסור לזרוע תחת הסותר אפי' בכקום שאין מגיעין למעלה הזמורות ואע"פ שרחוק מעיקר הגפנים אמות הרבה. ומשכע שהוא ג"כ כשם מראית העין ולפיכך אם הביא לא קידש: ואם הלך החדש. שנל הגפן והוציא שריגים ומלא כל האפיפירות

מסורת הש"ס
(ס) שבתך.
(ט) שם י: צ"ט
(ס) לעיל פ"א ה"ח

עין משפט
ס' ס' יא
ס' משבת ה' כ"ג
ח' מ"ג לאוין
ס' מוש"ע א' ה'
שמה ס' יב
ס' מ' שם ח'
ק' ס' פו כלאים
ה"ה מאש"ע י"ד
רצו ס' כג
ס' מ' פ"ח שם
ה' יא
תל ס' פ"ו שם
ה' יב מוש"ע שם
כ"ז

מסורת הש"ס

(6) כלים פ' כ"ו
פ"ד כנחות לו:
(ק) לעיל פ"ד הו

עין משפט

3 שם מוש"ע
שם
גד מ"י פ"ו
כלאים ה' יב
מוש"ע יו"ד רצו
ס' כב כו
ס מ"י ס' כד
ה' יא
ו מ"י פ"ח כלאים
ה' מוש"ע יו"ד
רצו ס' י
ז מ"י שם ה"ט
מוש"ע שם ס' ג
ח מ"י פ"י שם ה
ה מוש"ע שם ס' כ"ט

אסור. הורע שזרע תחת המזרח אם היסף מאתים אחר שהלך החדש עליהן; אילן סרק. מבטלו לגבי גפן והיו כמו אפיפירות; אילן מאכל. אינו מבטלו לגבי גפנו: יחזירנו. למקום שהיה מחזילה ויורע את המותר; סרן של שקמה. שכרתו רחילין ונשאר הגזע והוא אילן של תאנים מדבריו:

נמי מג' ועד ד' היא מתניתא. היא מקצת דנקם בכתני' הוא ששריני דגפן נטושים על האפיפירות מג' ועד ד' מפחים או לא יביא זרע לשם תחת המותר. ומפרש: פחות מג'. אם הוא מודלה ושוכב על פחות מג': הרי הוא כסתום. כלומר כמי שאינו שם ומותר להביא זרע תחתיו כשום שלא יקיימו שם השרינים ויחזרו למקומם: מג' ועד ד' אם שוכבים: משלים. כליו שיכלו להתקיים שם רק שצריך להשלים למלאות מקום ד' וכשמשלים מקום ד' נחת הוא לה יכולה הגפן לנטות שם בקיום ד' וכשמשלים נחבטל האם פירות להגפן ואסור לזרוע תחתה עד היכי, אסור לזרוע תחת המותר: אם היו שתי פיפרות מותר. והגפן מודלה על האחת מותר תחת השניה; אר"ה ותני. בבביתא ופליג. כלו שיש חלוק. אם היה דרכו לפסע שיכול לפסוע מהא' אל הב' אסור דכאחר הוא: תמן חנינן בלי חסות. נאדות של עור שנקבו ויצאו מ' די טומאתן: צרורות, שכאל מקום הקב צוצר בחבל. מ"ט שהורות כשום שיחזיר ויחזיר הקשר ואינו כבטל חבל: חוץ משל ערביים. שאינם מתירים אותם לעולם; רמ"א צרור השעה. כלומר שקשרו לזמן קצר: מהורות שאינם של קיימא: ר' יוסי אומר כל חסותות כו', קסבר שהקשר לא יתקייב; אית כו', נראה דה"ג ר' יעקב ב"א בשם ר"ה אסור, אית תנאי תני, במתני' מחליף דבני ר' מאיר ותני הכי צרור שעה פסאות צרור עולם מהורות איר יודן דלא כן. דלר מילחף: סימנא דכלים. האיד סדורין דבני ר' מאיר: כלאים ממשנה דכלאים דאילן סרק אדם מבטלו לגבי גפן ואילן מאכל אינו מבטל הכי נמי בכלים צרור שעה אינו מבטל החבל ועשוי להתיר הלכך מהורות. צרור עולם מבטל החבל לגבי הקשר ואינו עשוי להתיר הלכך פסאות; וקבעי הו' בין צרור עולם דמבטל בין צרור שעה ואינו מבטל: אמרי דבי ר' ינאי צרור עולם צריך חיתוך, לפי שעשוי קשר חזק ואיך לתתיו ער שיחזק החבל והוא חס עליו להפסיד החבל לפיכך כ"ו שלא חתכו. חסות מקבל טומאת צרור שעה אינו צריך חיתוך. וכל שעה עומד להתיר ובמותר דמי לפיכך שהור:

הלכה ד' מתני'. פיסקי ערים. ספ' ואיל: ועור. הוא שפח; שחבר מאמצעו. שנפע ו"א גפנים

בצר גדר וחרב גפן האמצעי ונעשו שתי עריסין שאין ערים פחות מחמש גפנים: ח' אמות ועור. לריב"ן דלא חשיב ערים כרם נותן ששה טפחים לזה וששה לזה ויורע את המותר. ולסאן דחשיב: לזה כרם נותן ד"א לזה וד"א לזה ואינו זורע אלא אותו ועור: ע"ס שיוצא מן הכותל. שמשחיל אצל הקרן ונוטע שם ג' גפנים בשתי אצל הכותל ומניח מקום פנוי באמצע ונוטע אצל הקרן השני שתי גפנים: נותנין לו עמידתה. ששה טפחים; וזורע את המותר. אצל שאר הכותל אצ"ט שאין שם ד"א: הקנים היוצאים ובולטים חוץ מסדר הערים; כנגדן. תחתיהם: מותר. לזרוע הפ"ה. מה שגדל מן הגפן היוצא. ובולט: מן הערים מושללת. משקולת היותרת מחוט לראות אם הגבין ישר. ומיירי שהוא יוצא חוץ מן עבודת הכרם דבתוך עבודתו אסור אפ"י אין פרח: בדלית. גפן יחידו דכודלה ע"ג כלובם שאינו ערים: המותרת ימורה. של גפן תחתיה אסור. מן הצדדים מותר: ספקה בחבל. שלא חיתה ארוכה לכדי וקשר חבל או גמי להאריך אותה:

גמ'. דר"ה, גבי הנוטע את כרמו על ח' אמות: חוץ ממקום כרתין. צריך להיות ח' אמות ובמהגני' תני כל מדות אין בהם ועור. כשם ח' אמות מצומצמות עם הכרתין: (א) ומשני (ב) יומר נ"ל דמקמי להבא דקמני ח' אמות ועור יביא ד"ס לס' מדקמני ועור משמע ש"ה דיוק ט"ס מקום הכרתין ולכ"ז הכרתיה לנד מקום הכרתין ושני פתח לה למתני' וכל שיהיה יומר מה' אמות ועור דכיונו מקום הכרתין יותר כר"ז ומקמי ולמה לא הניחה מפורש במתני' כמו דמני הועור ומשני הועור הוא שיפור קלוב שהוא פתח והסין דלמר מקום הכרתין ריבה לומר הוא ממש יותר משפת שאין להם שיפור קלוב הלכך לא הני

הולך החדש אסור. וכן נ' המדלה על מקצת אילן סרק המדלה את הגפן על מקצת אילן מאכל מותר להביא זרע אל תחת המותר ואם הולך החדש יחזירנו. מעשה שהלך ר' יהושע אצל ר' ישמעאל מכפר עזיו הראהו גפן שהיה מודלה על מקצת תאינה אמר ליה מה אני להביא זרע אל תחת המותר אצ"ט מותר. והעלהו משם לכית מגינייא והראהו גפן שהיה מודלה על מקצת הקורה וסדן של שקמה ובו קורות הרבה אמר ליה תחת הקורה הזו אסור והשאר מותר. אי זהו אילן סרק נ' כל שאינו עושה פירות. ר"ט אמר הכל אילן סרק חוץ מן הזית ומן התאניה. ר' יוסי אומר כל שאין כמותו נומעין שדות שלימות הרי זה אילן סרק:

גמ'. חזקיה אמר משלשה ועד ארבעה היא מתניתא. פחות משלשה כסתום משלשה ועד ארבעה משלים. ארבעה נחת הוא לה. עד היכן ר' יעקב בר אידי בשם רשב"ל עד ד' אמות. ר' אחא ר' חנינא בשם רשב"ל עד שש אמות: איר מנא אזלית דקיסרין ושמעית ר' הושעיה בר שמי בשם ר' יצחק בן לעזר אם היו שתי פיפרות מותר. אמר ר' חנינא ותני ופליג אם היה דרכו לפסע אסור. ותני כן ר' שמעון בן לעזר אומר אם היה דרכו לפסוע בין פיפור לפיפור כפיפור אחד הוא: מה בין אילן סרק מה בין אילן מאכל. ד אדם מבטל אילן סרק על גבי גפנו ואין אדם מבטל אילן מאכל על גבי גפנו. תמן (א) תנינן ס' כל חסותות צרורות מהורות חוץ משל ערביים. רמ"א צרור השעה מהורות. צרור עולם טמאות. ר' יוסי אומר כל חסותות צרורות מהורות. אית תני מחלף ר' יעקב בר אחא בשם ר' יסא במתניתין. א"ר יודן סימנא דכלים כלאים דלכן. (דל כן) מה בין צרור עולם מה בין צרור שעה. דכי ר' ינאי צרור עולם צריך חיתוך צרור שעה אינו צריך חיתוך:

הלכה ד' מתני'. פיסקי ערים שמונה אמות ועור. וכל מידות שאמרו

חכמים בכרם אין בהם ועור חוץ מפיסקי ערים. אלו הן פסקי ערים ו ערים שחבר מאמצעו ונשתתירו בו חמש גפנים מיכן וחמש גפנים מיכן אם יש שם שמונה אמות לא יביא זרע לשם שמונה אמות ועור נותנין לו עבודתו וזורע את המותר. ערים שהוא יוצא מן הכותל מתוך קרן וכלה נותנין לו עבודתו וזורע את המותר. ר' אסא אומר אם אין שם ארבע אמות לא יביא זרע לשם. מ הקנים היוצאים מן הערים חס עליהן לפסקן כנגדן מותר עשאו כדי שיהלך בהן החדש אסור. הפרח היוצא מן הערים רואין אותו כילו מטומלת תלויה בו כנגדו אסור. וכן בדלית. המותרת זמורה מאילן לאילן תחתיה אסור ספקה בחבל או בגמי תחת חסיפוק מותר עשאו כדי שיהלך עליו החדש אסור:

גמ'. לית הדא פליגא על ר"ז (דרי"ק) אמר שמונה חוץ ממקום כרתין. פתר לה שמונה אמות וכל שהוא. ולמה לא תניתה ולא תסבור כההיא דאמר ר' יוחנן כל מדות שאמרו חכמים ועור

מפח וההין ריבה ציבחר לפום כן לא תניתה, ר' יונה בעי למה לי נן אמרין כל מדות שאמרו חכמים אין בהן ועוד חוץ מפיסקי ערים, והתנינן (ו) עשרת קבים ירושלמיים שהן ששה עשרונין ועודיין. תמן למידות וכאן לאמות והתנינן (ז) ר' יוסי בן משולם אומר ועוד קב למאה סאה שתות למדמע. תמן למידות וכאן לאמות, והתנינן (ח) אמר ר' יהודה בן בבא הגינה והקרפף שהיא שבעים ושיריים על שבעים ושירים, שמואל אמר בשני שלישי אמה שנו, ולא שנייא בין שכנה גדר ואח"כ נמע אחת עשרה גפנים בין שנמע אחת עשרה גפנים ואח"כ בנה גדר ואח"כ נפסקה האמצעית יש כאן ערים ויש כאן פיסקי ערים. חרב הגדר אין כאן ערים ולא פיסקי ערים. ר' אבודימי אחיה דר' יוסי בעי חור כ ובניה את אמר חור ערים למקומו ודכוותה חור פיסקי ערים למקומן. ר' יוסי בשם ר' יוחנן מעשה ששרף ר' יוחנן בן נורי בנגניגר. מה שרף פיסקי ערים שרף. ר' חייא בשם ר' יוחנן מעשה ששרף ריבין בנגניגר. מה שרף בין ערים לגדר שרף. אר' יוסי קשייתא קומי ר' יעקב בר אחא נחא פיסקי ערים שרף דברי חכמים חלוקין עליו. בין ערים לגדר שרף דברי חכמים חלוקין עליו. ולא שמיע דאמר ר' יעקב בר אחא איתפלגון ר' יוחנן ורשב"ל ערים

פטר לת, גבי הנופץ כרס: וכל שזוא, כל ר' ח' אמות לבד הכרתין ומה דתני במתני' אין בהם ועוד כל' על הח' אמות שבוניהם אין בהם ועוד אבל הכרתין הם חוץ הח' אמות: ולמה לא תניתה. מ"ס לא תני התם מקום הכרתין כסה ומשני: ולא חסבור כו'. והאי ועוד דקתני הכא הוא פסח: וההין, כל' חתם: ריבה ציבחר. מרבה מעט אבל אינו יודע כמה שיש אילנות עבים ויש מתן דקם הלכך לא מצי ליחני כמה אלא י"ל כל שהוא לפי מה שהם אם עבים או דקם הח' אמות הם לבד הכרתין: ר"י בעי לפט לנו לומר, כלומר היכי אמרין כאן כללא: כל סרות כו' ותני. גבי קרבן נזיר: עשית קבין כו'. וערויין, שהן שני שלישי עשרון. הרי דתני שם וערויין, ובשני תמן לסדות הנמדדים במדה כמו עשרונות שהם עשר לאיפה; וכאן לאמות, וסריך מנינה וקריפף דקתני שבעים ושיריים. וזה באמות וקתני שירים כמו ועוד; ומשני שמואל אמר, שהשיריים הם שני שלישי אמה שהוא ר' ספחים אבל ועוד אינו אלא מפח הלכך לא דמי ולא שנייא. סתמא דגמ' קאמר שאין חלוק בין כו' יש כאן ערים להצריך הרחקה ד"א: ויש כאן פיסקי ערים. להצריך ח"א ועוד ביניהם; חרב הגדר אין כאן ערים. בחמש הגפנים שבכל צד, וא"צ הרחקה אלא כגפן יחידה; ולא פיסקי ערים ביניהם: חור ובניה. את הכותל, את אמר חור ערים כו' כמו אם נמע ואח"כ בנה ונפסקה האמצעית: ר"י בשם ר' יוסי מעשה ששרף ריבין בנגניגר, שם כקום: מה שרף, ר' יוסי עצמו שמואל יושב סדעתו שהוא שמע רק מעשה ששרף ולא ידע מה וסבר סדעתיה שעל פיסקי ערים שלא הירח שם השיעור ח' אמות ועוד ודע וגדלו הזרעים ושרף ר' יוחנן בן נורי דסבר קירש. הירח בשם ר' יוסי גיב שמע המעשה ששרף ריבין ושיער שדעתיה שהמצייה היה בין ערים לגדר; אמר יוסי קשירתה כי נחא. לדעתו שאני אומר פיסקי ערים שרף. משום; דחכמים חלוקין עליו. וסברי לא קירש וקשמע לן שעשה ריבין כדעתיה; אבל לר"ה דאמר בין ערים לגדר שרף, קשה: דבין חכמים חלוקין עליו כחמיה. הרי גם לדברי חכמים בין ערים לגדר קירש ומאי קשמע לן ר' יוחנן במעשה שעשה כיון דכ"ע סברי קירש. ואמר סתמא דהש"ס: ולא שאני, רבי יוסי; מה דאמר ריב"א, שאילו ששע לא חוי מקשה ליה: דהוא אמר שר' יוחנן עצמו אמר דאזר, לזרוע ואם ודע, קירש. ומסתמא לא חוי פליג ר' לקיש ואמר אינו מקדש אם לא דסבר דחכמים פריגי

עצמו מהו ר' יוחנן אמר אסור ומקדש רשכיל אמר אסור ואינו מקדש. והוא שיהא בקרן זווית ארבעה מפחים כדי מקום. תנינן הכא דר' יוסי ותניתה תמן. (ב) אילו תניתה הכא ולא תניתה תמן תנינן אמרין הכא על ידי שהיא הלכת ערים את אמר אסור תמן על ידי שאינו הלכת ערים את אמר מותר הוי צורכה מתני תמן, או אלו תניתה תמן ולא תניתה הכא תנינן אמרין תמן על ידי שהוא מנופף מדי דהותיו את אמר אסור הכא על ידי שאינו מנופף מארבע רוחותיו את אמר מותר. הוי צורכה מתניתא הכא וצורכא מתניא תמן. תמן אמר את רואה כילו שפוד של מתכת תחוב בן, שמעון בר בא בשם ר' יוחנן עד מקום שחאו נקמן. ר' המא בר עוקבא בשם ר' יוסי בן חנינא תחת האשכולות אסור ומקדש. תחת העלין לא, אר' יוסי אפילו תחת העלין אסור ומקדש:

הדרן עלך איזהו ערים

המכריך (א את ג) הגפן בארץ אם אין עפר על גבה שלשה מפחים לא יביא זרע עליה אפילו הכריכה בדלעת או בסילון. הכריכה בסלע אף על פי שאין עפר על גבה אלא שלש אצבעות מותר להביא זרע עליה. (ג) הארכובה

ארי"בן גבי בהא והלכך צריך ליה לר"י לאשמעין מעשה דר"בן שרף. והשתא קשה דמראצפריד ר' יוחנן לאשמעין מעשה שרי"בן שרף סתמא מ"ל כוותיה. וכן משמע גבי לישנא דסתמא דגמ' ר' יורגן אמר אסור ומקדש. א"כ היאך שבק דעת חכמים ואמר כיחידא. וי"ל שבר פלוגתיה דר"בן גבי יחידא הוא שכן מצינו בכמה מקומות שקבע שם יחיד בלשון חכמים וס"ל כוותיה: והוא שיהא בקרן זווית דמתני' בערים היוצא מן הכותל סתוך הקרן וכלה: ד' מפחים כדי מקום, חשוב; דאי לא מאי קמ"לן אחי לא ידענו שלגפן יחידות די כדי עבודתו ששה מפחים חורע את המותר. אלא הא קמ"לן אע"פ שיש ג' גפנים בקרן זווית של ד' מפחים ובקרן השני יש שני גפנים אע"פ שאין כיניהם ד' אמות מ"ס הרי הן כגפן יחיד ש"א"צ להחיק אלא ששה מפחים וזרוע המותר; תנינן כו'. תמן, גבי גפן שבגת ובנקע: הכא ע"י שהיא הלכת ערים. שביחד יש כאן ה' גפנים בשתי הקרנות הלכך: את אמר אסור. תמן, שאינו אלא גפן אחת: את אמר מותר, ע"י שהוא מנופף. סתום בנת או בנקע: מדי רוחותיו כו'. תמן, בפרת היוצא מן הערים דאכרינן בבתני' רואין באילו מסופלת כו' ומסופלת אינה עומדת במקום אחד אלא מתנועעת ונודדת מסקומה. הלכך משרש דאכרינן: את רואה כאלו שפוד של מתכת תחוב בג. במקום שהפרח כלה ואסור לזרוע תחתיו עד השפוד אצ"פ שהוא חוץ לעב; ותדושמעון בר בא כו' שהוא נקטן. לא ידעתי מהו. ואפשר שנתחלה בפ"ת למ"ס וצ"ל נקטן שמסמעו עד מקום שהפרח נקט והולך, וכא לומר ש"א"צ דוקא מסופלת או לתחוב שפוד אלא שמסער המקום עד כמה הוא מושר והולך עד שם אסור ומשם והילך מותר: תחת האשכולות. היוצא מן הפרח: אסור ומקדש. תחת העלין ואין שם אשכולות; לא; אסור ואינו מקדש:

הדרן עלך איזהו ערים

המכריך את הגפן כו'. וההכרה עוברת חוץ לששה מפחים דכתוך ששה הוי עבודת הגפן; לא יביא שנהפן רך ושרשי חורעים נכנסין בגפן והוי הרכבת ירק באילן; אפ"ל הכריכה בדלעת. יבישה שאין בה משום זרעים בדלעת: או כפלקן, של חרס דבשל עץ או מתכת אצ"ג' מפחים עפר אבל בשל חרס חורעים נוקבין אותו ומתפלשין ויורדין אל הגפן;

בסורת השי"ם

(ל) מנחת פ"ז

מ"ב

(ז) תרומות פ"ד

מ"ז

(ח) עירובין כג.

(א) דע"ל פ"ה

מ"ד

(ג) ב"ב יבג

(ג) שם פ"ג

עין משפט

י מ"י פ"ה שם

ה' ד מושיע

יו"ד רצו"ס, לט

כ כו"י פ"ה שם

ח.ו. מושיע שם

ס ה

ח מ"י פ"י

סכלאים ה' ז

מושיע יו"ד רצה

ס. ד

מסורת הש"ס

- (ד) שם ים
(ה) תוספתא פ"ד
(ו) ב"ב יח.
(ז) ב"ב פג.
(ח) לעיל פ"ד ה"א

עין משפט

- ז מ"י פ"ה שם
ח"י מוש"ע שם
רצו מ"י סר
ג מ"י פ"ו כלאים
ה"ז מוש"ע
י"ד רצה מ"י ד
ד מוש"ע שם
ס מ"י שם ה"ט
מוש"ע שם
ו מ"י שם ה"ט
מוש"ע שם רצו
ס"ב
ז מ"י פ"ה שם
ה"ז מוש"ע שם
ס"ב
ח מ"י שם ה"י ים
מוש"ע שם מ"י יד
ט מ"י פ"ו שם
ה"ז מוש"ע שם
שם ס"ב
י מ"י שם ה"י יב
מוש"ע שם ס"ב עג
כ מ"י פ"ח שם
ה"ז מוש"ע שם
ס"ב
ל מ"י פ"ו שם
ה"ז מוש"ע שם
ס"ב
מ מ"י פ"ה שם
ה"ז מוש"ע שם
ס"ב
נ מ"י פ"ו שם
ה"ה מוש"ע שם
ס"ב
ס מ"י פ"ו שם
ה"י מוש"ע שם
ס"ב
ע מ"י שם ה"י יא
מוש"ע שם ס"ב
פ מ"י פ"ח שם
ה"ז מוש"ע שם
ס"ס
ז מ"י פ"ו שם ה"ג
מוש"ע שם ס"ב
ק כ מ"י פ"ז
כלאים ה"י יג
מוש"ע י"ד רצו
ס"ב

שבגפן נאין (ז) מודדן אלא מעיקר השני:
נמ" לא יביא זרע עליה נא מן (ה) הצד מותר
מה נן קיימין אי משום זרעים באילן למה
לי גפן אפילו שאר כל האילן. אי משום עבודה
ניתני ששה. אלא כרע"ק דרע"ק אפר שלשה. אין
כרע"ק אפילו מן הצד ניתני שלשה. ר' ירמיה בשם
ר' חייא בר אבא משום זרעים על גבי הגפן. תמן
(ו) תנינן מרחיקין את הזרעים ואת המחרשה ואת
מי רגלים מן הכותל שלשה טפחים. ר' ירמיה אמר
ר' חמא בר עוקבא מקשי תמן את אמר אין השרשין
מהלכין מן הצד והכא את אמר השרשין מהלכין
מן הצד. אי"ר יוסי כאן וכאן אין השרשין מהלכין
מן הצד. אלא שהן עושין עפר תחתן והן מלקין
ארעיתו של כותל. תדע דך שהוא כן דתנינן תמן
מי רגלים ומי רגלים מהלכין מן הצד. התיב ר' יוסי
בי ר' בון והתנינן מחרישה אית דך מימר מחרישה
מהלכת מן הצד. אפילו הבריכה כדלעת או בסילון.
הדא נ דתימר בסילון של חרס אבל בסילון של
אבר אינו צריך עד שהיא שם שלשה טפחים עפר
מלמעלה. חכריכה בסלע. הדא דתימא בהדין צלמא
ברם ד בהדין רכיכה מתפתת היא והאי בשאין
הראשון נראית אבל אם היה הראשון נראה נותן
ששה טפחים לכאן וששה טפחים לכאן. תדע לך
שהוא כן דתנינן דבתרה המבריד שלשה גפנים
ועיקריהן נראין. ותני עלה במה דברים אמורים
לענין הכרם אבל לענין עבודה נותן ששה טפחים
לכאן וששה טפחים לכאן:

בסלע. שרוא קשה: הארכובה. גפן כפופה ע"ג קרקע נמשכת
חזרה ונוקפת: אין מודדים לה. הששה טפחים עבודה גפן יחידית:
אלא מן העיקר השני. במקום שחזרה ונוקפת:
נמ" הא מן הצד. בצדו הארכובה: מותר. דרע"ק לא משתרי
לצדדין: מה אמר קיימין. מהו האיסור שצריך ג"ש עפר
ע"ג: אי משום זרעים. באילן. דהו כלאי זרעים באילן כדתנן
בפ"ק אין מכיזין אילן בורק: ליל גפן כו' אי משום עבודה.
בגפן משום כלאי הכיס. אין כרע"ק אפי' מן הצד ואת אמרת
מן הצד מותר: משום זרעים על גבי הגפן. שהגפן רך ואם זרע
על גבה משתרי ונוקבין אל הגפן: ושאר כל אילן קשה ולא
ספליש וכן הצד גמי לא משתרי אלא מלמעלה הלכך צריך ג'
טפחים עפר: חסן. במבריד את הגפן: את אמר אין השרשים
מהלכים מן הצד והכא. אצל הכותל. את אמר. להרחיק ג'
טפחים: והן מלקין ארעיתו. מקלקלין קרקע שהכותל עומד עליה:
תדע כו' ומי רגלים מהלכין מן הצד. בחמיה הוא נכלעין במקום.
התיב ר' יוסי. ג"כ לסייע דשעבא משום הלשית הקרקע שתחת
הכותל. הדא דתימא. בדיא. צלמא. סלע קשה: ברם בהדין
רכיכה. בקרקע רך. מתפתחת. כצ"ל: והאי. דאמר במתני
מודדן מעיקר השני: בשאין הראשון נראית. שהוא מכוסה
באדמה: אבל כו' נותן ששה טפחים. לכל רוח ורוח:

הלכה ב' מתני'. המבריד שלש גפנים. שכופף כל אחד
כאמצע על הארץ ומכסהו בעפר וראשו
יוצא לחוץ מתחת הקרקע ונעשה מאחד שנים נמצא משלש
נעשה ששה: ועיקריהן. הראשונים: נראין. אם יש. בן גפן לגפן.
מדיא ועד שמנה. לא פחות מדי. ולא יותר על שמנה: הרי אלו
מצטרפות. להיות כרם ואע"פ ששתיים יונקס. משורש אחד
חושבים אותם לשתיים וצריכין הרחקה ד"א: גפן שיבשה אסורה.
לזרוע בתוך עבודתה משום מראית העין: ואינה מקדשת. אם
זרע: צמר גפן. שקורין קומון ואילן שלו דומה לגפן: אסור ואינו
מקדש. שאינו מין זרעים: ע"ג הגפן. אם אין עפר ע"ג ג' טפחים:
אלו אסורים. לזרוע במקום. מותר חרבן הכרם. הוא קרחת
הכרם שאין שם אלא פיו אמה והרחיק. ד"א סכל רוח וזרע
ז' אמות באמצע וכן מהל' הכרם אם לא היה אלא י"א אמה

הלכה ב' מתני'. (ז) המבריד שלש גפנים
ועיקריהן נראין ר' לעזר
ביר' צדוק אומר אם יש ביניהם מארבע אמות
ועד שמונה הרי אלו מצטרפות. ואם לאו אינן
מצטרפות. וגפן שיבשה אסורה ואינה מקדשת. רמ"א
אף מ צמר גפן אסור ואינו מקדש. ר"א בר צדוק
אומר משמו אף ע"ג הגפן אסור ואינו מקדש. אלו
אסורין ולא מקדשין מ מותר חורבן הכרם מותר
מחול הכרם מ מותר פיסקי ערים מותר אפיפירות
אבל תחת הגפן ועבודת הגפן וארבע אמות שבכרם
הרי אלו מקדשין:

נמ" אי' לעזר הלכה דר"ם היא. נחא בסיתוא
אבל מ בקיימא אית אתרין דמתרן מרפיהן
אפילו בקיימא. ר' שמואל בשם ר' זעירא על גבי
זמורה היא מתניתא. ר' בון בר חייא בשם ר' שמואל
בר רב יצחק לאויר עשרה היא מתניתא. אי"ר יוסי
הוינן סברין כרם יש לו אויר גפן יחידית אין לה
אויר. מן מה דאמר ר' בון בר חייא בשם ר' שמואל
בר רב יצחק לאויר עשרה היא מתניתא. הדא אמרה
נא אפילו גפן יחידית יש לה אויר: מ מותר מחול
הכרם ארבע אמות. מ מותר חורבן הכרם ארבע
אמות. מ מותר פיסקי ערים ששה טפחים. מ מותר
אפיפירות ששה טפחים. בנתיים מתני. ר' יוחנן אמר
אסור ומקדש רשכיל אמר אסור ואינו מקדש. מה
נפשך כרם גדול הוא למה לי חורבנו ג' פול
מטעתו ק (ח) כרם קטן הוא אין לו מחול.
אלא כי נן קיימין מ בכרם גדול שנמטעו על מטע

והרחיק ד"א זרע המותר ומותר פיסקי ערים שלא היה ביניהם
אלא ח' אמות והרחיק ששה טפחים מכל צד וזרע המותר ומותר
האפיפירות במקום שאין שם זמורה. בכולם לא קידש. אבל תחת
הגפן. זמורה שנמשכה חוץ לעבודת הגפן: ועבודה הגפן. ז'
טפחים:

נמ" אר"א הלכה דר"ם היא. במתני בגפן שיבשה דר"ם
אמרה. ולפ"ו יש לזרש במתני' גפן שיבשה אסורה משום
מראית העין לרבוי ר"ם דרביא אף צדד גפן אסור משום מראית
העין: וקפרי' נחא בסיתוא. כל שאר גפנים עליהם נושרות
וגריאם כיבישים אע"פ שהם לחים לפיכך גם זו שיבשה אסורה
משום מראית העין של אחרות שאין ניכר בין זו לזו: אבל
בקיימא. מה מראית עין יש: ומשני. אית אתרין. יש מקומות
דמתרין מרפיהם. שעליהם נושרות אפי' בקיץ וגריאם כיבישים
וחם לחים ויש בהם משום מראית העין: ע"ג זמורה היא מתניתא.
הא דאמר ע"ג הגפן אסור ואינו מקדש מיירי שזרע ע"ג הגפן
משם. שהבריכה בקרקע ואין עליה ג"ש עפר: לאויר עשרה היא
מתניתא. פליג ואמר דמיירי שזרע למעלה בעציץ נקוב ע"ג
יתדות בתוך עשרה טפחים לגפן ואסור ככו' על גבה ממש:
הוינן סברין. סליק אדעתין דרך כרם יש לו אויר כדתנן בסוף
פ"קין: מותר מחול הכרם. דתני במתני' הוא מ' שיש יותר על
ד"א של עבודת הכרם: מותר חורבן הכרם: הוא נמי ד"א מכל
צד: מותר פיסקי ערים. הוא כה שיש יותר על ששה טפחים
מכל צד: מותר אפיפירות. ג"כ אחר ששה טפחים. בנתיים מהו.
כלומר בין ערים לגדר אם זרע מקדש או אינו מקדש: ר"א
אסור ומקדש כו'. והוא הוא מה שאמר לעיל בפ"ו ה"ד בשם ר'
אחא בר יעקב. ולא כמאן דמפורש על מה שהלך החדש במותר
האפיפירות. הדא דאין זה נקרא בינתיים. ועוד שהיו מפורש
במתני' ואם הלך החדש אסור ואין פליג ריש לקיש. אלא בין
ערים לגדר: מה נפשך. ה"ר מתני' דקדשו כל הני מותרות.
אסורין ולא מקדשין: כרם גדול הוא. אין פיווי בכרם גדול: ליל
חורבנו דקחשיב מותר חרבן הכרם: אפי' כשעתו. לכתחילה
ל"ק דפ"ד ה"ו דאמר הנוטע את כדמו על שש עשרה אמה
מותר להביא זרע לשם ואם היה רק מ"ו והרחיק ד"א זרע לא

כרם קטן. ארזו הדא אמרה כרם גדול שנמטע שמנה על שמנה אין לו מחול, אין תימר ממע שש עשרה על שש עשרה תוכו אסור ומקדש חוצה לו לא כ"ש. אמר ר' יוסי ש אין לוקין אלא על עיקר הכרם :

הלכה ג' מתני' ס המסכך את גפנו על גבי תבואתו של חברו הרי זה קידש וחייב באהריותו. ר' יוסי ור"ש אומרים אומרים ס אין אדם מקדש דבר שאינו שלו. א"ר יוסי מעשה באחד שזרע את כרמו בשביעית ובא מעשה לפני ר' עקיבא ואמר אין מקדש דבר שאינו שלו :

גמ' כתיב (י) לא תזרע כרמך כללים אין לי אלא כרמך. כרם אחר מנין ת"ל כרם ולא כללים. א"ר לעזר (ס) דר"ם היא דר"ם אמר ס אין לגוי קנין בארץ ישראל לפוטרו מן המעשרות. א"ר יוחנן דברי הכל היא. תיפתר בגוי שזרע כרמו כללים ולקחו ממנו ישראל. ר' יונה ור' יוסה תרויהוון אמרי דר"ם היא : הנעבד (ל) אית תני תני בן בין שלו כרם של אחרים אסור. אית תני תני בן בין שלו כרם של אחרים אסור. ר' יוסי ור' יהודה

קידש ולר"ם ור"ש בשמנה אמות כך הרין : כרם קטן הוא. אי מיורי בכרם קטן, דהיינו בשתי שורות מר' ועד שפונה. קשה : אין לו מחול. שם כה"א ובמתני' חשיב כחול הכרם. והוא מצי למספק נמי דאין לו קרחה : אלא כו' בכרם גדול שנמטע על סמך כרם קטן. הלכך מחילה לא שסכחת לה כנוסע כרמו כדי על ר' או אפי' בספחת כח' על ח' שאם הביא זרע לשם קידש, אבל כמות חורבן שסכחת לה : אר"ז הדא אמרה כו' כדלא אוקי מתני' בכרם גדול שנמטע ח' על ח' שמוחר לזרוע דכתחילה לר"ם ור"ש ולכך לא מיתני ליה כנסתו אלא בחורבנו ש"ס דאין לו מחול ומתני' תני ג"כ כות"ר כחול הכרם : א"ה, דלכא לא חשיב כות"ר כרם גדול לח"ק דהתם. משום דסבר ממע שש עשרה על שש עשרה תוכו אסור ומקדש. כליו פחות מפי' אם היה נסוע ס"ל שתוכו אסור ומקדש לכך לא מצי למיתני בספעתו אלא בחורבנו. א"כ : חוצה לו לא כ"ש שהרי חוצה לו חמיר מכותו והא"כ כתיב בספעתו שהוא חוצה לו אלא ודאי דלדידה אינו מקדש אלא בספחת : כתי' והיה שפיר מצי למיתני כפשוטו על פי' בספעתו כדאקשינן לעיל וע"כ דתנא דמתני' איירי בגדול שנמטע בסמך קטן וכדאמרן : אין לוקין, משום לאו דלא תזרע כרמך כללים : אלא על עיקר הכרם. דהיינו בזרע חטה ושעורה וחרצן בספולת יד אבל כל הני שזרע אצל הנפלים אע"פ שקידש וצריך שריפה אין לוקין עליהם :

הלכה ג' מתני' המסכך כו' וחייב באהריותו. לשלם לו תבואתו. ואין זה גרם אלא מעשה בידים :

ר"י ור"ש, דרשי כרמך ולא כרם אחר ושעמא דח"ק ספ' בגמ' : **גמ'** כתיב. מעמא דח"ק נמפ' : אין לי אלא כרמך, שנאמר כרמסיום קרא פן תקדש וגו' ותבואת הכרם : כרם אחר מנין. שאומר : ת"ל. לכסוף : כרם. ותבואת הכרם ולא כתיב כרמך ש"ס כל שהוא כרם אפי' של אחר, ולא כללים. אסור לך לעשותו כללים. ואם עשה אסור והפסידו, לכך חייב לשלם. והשתא ק"ל מאי עביר ברישא דקרא דכתיב כרמך דמשמע מיעוסא. אר"ה דר"ה היא מחני' דאסור אין לגוי קנין כו' א"כ הארץ בקדושה והוא דאם זרע הגוי כללים על אדמתו אסורה לכך כתיב כרמך למעוטי ולא של עכו"ם : אר"ה. אצ"ל כן אלא אפי' ד"ה היא. מתני' אפי' למי' ש, קני' לגוי, תיפתר דכרמך כמקע : בגוי שזרע כרמו כללים ולקחו ממנו ישראל, כמקע שאינו אסור אלא שחוסף מאתים ביד ישראל : ר"י ור"י כו'. ס"ל כו' אלעזר דמתני' ר"ם : הנעבד. שהשתחוה לבהמה : אית תנאי תני שלו אסור. לגבות, דלהדיוט אינה נאסרת : של אחרים מותר. שאין אדם אוסר את שאינו שלו, הוון בעי' בני הישיבה : מגבר. מ"ד

מ"ד שלו אסור ושל אחרים מותר. ר' יוסה ור"ש ר' יוסה בשם ר' לא דברי הכל היא. כמה דתימר תמן דבר שיש בו רוח חיים אע"פ שאינו נאסר להדיוט נאסר לגבוה. ודכוותה דבר שאינו שלך אע"פ שאינו נאסר להדיוט נאסר לגבוה. רשב"ל אמר קנסיה דר"ם ועבד עובדא דכוותיה מן הדא המסכך את גפנו ע"ג תבואתו של חברו וכי מה עשה מעשה אלא כשהוסיף לפי דעתו הוא כוסיף מ חד בר נש חוי סלעיה לר' לעזר אמר ליה טבא היא ויפסלית אתא עובדא קומי רשב"ל וקנסיה מן הדא ד המראה (ס) דינר לשולחני ונמצא רע חייב לשלם מפני שהוא נושא שכר. ור' לעזר נושא שכר. ר' יעקב בר אחא בשם ר' אבונא המחזיק בו כנושא שכר ר' יוסי בי ר' בון לא אמר כן אלא ר' לעזר אמר קנסיה דרבנן, רשב"ל אמר קנסיה דר"ם. כך אמר עובדא שאל רשב"ל לר"ה הן קנסא דמאן אמר ליה דרבנן אי' פוק שלכ, א"ר יוחנן הכל מודים בענבים שהן אסורות. א"ר ר' לעזר האומר אינו נאסר שאינו אסור נאסר מה פליגין במסכך את גפנו על גבי תבואתו של חברו ס אבל המסכך את גפנו של חברו על גבי תבואתו כ" עמא מודיי שהאומר נאסר, המסכך

בין שלו בין של אחרים אסור. הם : ר"ם ור"י. דסברי כן לרבין כללים : מ"ד כו'. הם : ר"י ור"ש, דמתני' דפליגי א"מ כללים : ר"י בש"י. לא : אמר. דנעבד לא פליגי : אלא ד"ה היא דר"י ור"ש מודו דנעבד דשל אחרים נמי אסור : כמה דתימר כו' שיש חילוק בשל בין הדיוט לגבוה כך יש חילוק בשאנו של בין הדיוט לגבוה : רשב"ל אמר קנסיה דר"ם. דר"ם קניס אע"פ שלא עשה מעשה בידים אלא שגרם לו חיוק : ועבד, רשב"ל. עובדא דכוותיה, דס"ל הלכה כמותו. וכנ"ל לרשב"ל : מן הדא מתניתין : המסכך כו' וקניס דחייב באהריותו ואמאי : וכי מה עשה מעשה, בשעה שסיכך לא אסור וכשעה שנאסר לא עשה כלום ואמאי חייב אלא ע"כ משום קנס וסתם מתני' דר"ם. ודחי דמתנא לא חילף דמשום קנס הוא : אלא, שמעשו גרמו ליה : כשהוסיף לפי דעתו כו'. כשסיכך על דעת כן סיכך שיוסיף אח"כ ואהני לו מעשו וכמוזיק בידים הוי ולא גרם : חד בר נש. משום דאירחיה דמתני' אין ראיה מכאן הך עובדא שאיש אחד : חוי סלעיה לר"ה : הראה סלע לר"ה ; א"ל טבא היא, ולבסוף, אפסלית, ולא רצו לקחתה : אתא כו' וקנסיה. חייבית לשלמי מן הרא. ברייתא : המראה כו' מפני נושא שכר. השולחני משתכר מזה והלכך לוקח עליו אחריות. ופריך : ור"ה נושא שכר, בתמיה. שהוא לא היה שולחני, ומשני : הסחויק בו, כלומר שהוא סוכך עליו הוי : כנושא שכר, וס"ר דברייתא ר"ם היא דדאין דינא דגרמי ורשב"ל ס"ל כוותיה ולכך חייבית. ודחי דרוב"כ לא אמר כן דר"ם היא : אלא ר"ה אמר קנסיה דרבנן, דרבנן ס"ל דינא דגרמי וברייתא רבנן : רשב"ל, דאמר תחילה, קנסיה דר"ם, ולא רבנן : כך אתא עובדא, כשב"ע המעשה דלעיל בההוא סלע ; שאל לר"ה הן קנסא דמאן, ההוא ברייתא דהמראה דינר כמאן הוא ; א"ל דרבנן. אמרי כן : א"ל פוק שלם. דהלכה כרבנן והשתא ששמע סר"ה דרבנן הוא דריוני דינא דגרמי חזר בו ורשב"ל לגבי ר"ה. ולפי' הכבלי בב"ק ק' והירושלמי הכא הולכים בר כבר דמתני' שני מקומות אין ראיה דר"ם, הוא דדאין דינא דגרמי ואפשר לומר דהאי עובדא דסלע בבבלי ג"כ הכי ס"ל שהיה באיש אחר אלא דאתא לקמיה דרשב"ל לדינא כסו הכא. אלא דבבבלי תלא כיה ברשב"ל משום דאיהו דייניה ואין כאן שום פלוגתא : א"י הכל מודים בענבים. במסכך דמתני' : שהן אסורות. ולא פליגי ר"י ור"ש אלא בורעם : א"ל ר"ה. פליג א"י האומר דחייבו התבואה שהוא האוסר ככתיב מן תקדש חזרע וגוי : אינו נאסר, לר"י ור"ש : ושאינו אסור, דהיינו הענבים שאינם אסורים חזרע ; נאסר. בתמיה וס"ל דגם הענבים מותרים ; המסכך את גפנו של חברו על גבי תבואתו כ"ע מוד, אפי' (כח)

(ט) יבמות פג. ב"ק ק.
(י) דברים כב.
(כ) גיטין מז.
(ל) ירושל' ע"ז ה"ב.
ה"ה.
(מ) ב"ק ק.
(נ) שם צמ :

עין משפט
ט מ"י פה שם
ה"ז פושע שם
שם ס' ב
ת מ"י שם ה"ח
מושיע שם ס' ד
א כו' ס"א
מחרמות ה'
ז מ"י פ"ח
מעבד חב מושיע
שם ס' ד ס' ד
קמא ס' ח
ג מ"י פ"ג מאיסר
מוכח ה"ז
ד מ"י פ"י
מכירות ה"ה
ס' מ"ג עשין פס
מושיע ח"מ ס"י
שו ס' ו
ה מ"י פ"ה
מכללים ה"ח
מושיע יו"ד רצג
ס' ד

בסורת חשי

(ס) עולה פ"א
ה"ב וע"י ת"ס
ד"ה וקרקע סוכה
ל: כ"ב סד. ד"ה
ודוקא
(ט) דברים כב
(ס) דמאי פ"ה ח"ט
(ז) פסחים כה:
חולין קטו.
(ק) שבת צח.
(י) עוקצין פ"ב
כ"ו

עין משפט

ז' מ" פ"ה
מכלאים ה"ח
שוש"ע יו"ד רצו
ס"ד
ז' מ" שם ה"ב
שוש"ע שם ס"ח
ח מ" פ"ה
כלאים ה"א
שוש"ע יו"ד רצו
ס"ו
ל' שוש"ע שם
ס' כו וס' סה
מ מ" שם ה"ז
שוש"ע שם ס"ג
ז' ס מ" שם ב'
יג שוש"ע שם
ס"ט
ז' מ" שם
ס' מ" שם ה"ז
שוש"ע שם ס"ב
ז' מ" פ"ה כ"ג
ה"ב ופ"ה הכ"ג
שוש"ע יו"ד רצו
ס"א
ק מ" פ"ה משבת
ה"ג שוש"ע א"ח
שלו סו
ז' מ" פ"ב
בסומאות אוכלין
ה"ט

גפנו של חברו ע"ג תבואתו של חברו. נישמעינה
מן הדא א"ר יוסי מעשה באחד שזרע את כרמו
בשביעית ובא מעשה לפני ר' עקיבה ואמר אין
אדם מקדיש דבר שאינו שלו. ו הרי אין הגפן שלו
ואין התבואה שלו ואיתתכת:

הלכה ד' מתני' : האנס שזרע את הכרם
ויצא מלפניו קוצרו אפי'
במועד. עד כמה הוא נותן לפועלים עד שליש.
יותר מיכן קוצר כדרכו והולך אפי' לאחר המועד
מאימתי הוא נקרא אנס משישקע:

גמ' ר' בא בר יעקב בשם ר' יוחנן כיני מתניתא
יותר לקוצרו אפי' במועד. עד כמה הוא נותן
לפועלים עד שליש. רב הונא ורב ששת חד אמר
ח שליש לשכר וחרנא שליש לדמים; מאימתי נקרא
אנס משישקע א"ר אחא נשתקעו ס הבעלים ולא
נתיאשו הבעלים איסורו דבר תורה נתיאשו הבעלים
ולא נשתקעו הבעלים איסורן מדבריהן. יו"ש קרקע
נגזל. א"ר לא אע"פ שאין קרקע נגזל ישיאוש לקרקע.

הלכה ה' מתני' : הרוח שעלעלה את
הגפנים על גבי תבואה
יגדור מיד ואם אירעו אונס מותר ל תבואה שהיא

ריא מודי דלרי' ור"ש נמי ; שהאוסר נאסר דתבואתו נאסר ;
המסכך גפנו של חברו ע"ג תבואתו של חברו. מהו לתק'
דמתני' : נשמענה כו', סמך שהשיב ר"י לת"ק : הרי אין
הגפן שלו כו'. דבשביעית הכל הפקר ואע"כ : ואיתתכת.
השיב לו לת"ק חשובה זו והיה יכול לדרוח שכאן שניהם אינם
שלו ולפיקר החיר רע"ק ובמתני' הגפן שלו ובדעה שר' יוסי
ולא חש מכלל דת"ק ס"ל דגם בששניהם אינם שלו ג"כ אסור ;
הלכה ד' מתני' : האנס שזרע כרם ; ויצא מלפניו. שהחזירו
לבעליו כשהוא זרוע : קוצרו אפילו
במועד, מותר לקוצרו אפי' שאינו דבר האבד דלא אסור משום
שאינו שלו משום שזרעו אפי' שזרעו אפי' שזרעו אפי' שזרעו
כלאים בכרם התייר לקוצר במועד. א"ר שריא שמה יוסף מאתם
במועד ויאסרו. כ"פ הר"ב והר"ש. ולא אבין דאדריבה אם הוא
דבר האבד דהיינו שאסרו פשיטא דמותר לקוצרו במועד דהא
מחויב לעקרו מה"ת ולא כשעם דבר האבד דכיון שאסרו שוב
לא יחזור לחיתור. לכך נראה כמו שפ' השנוא דמירי שאסרו
וכדכ"פ מאימתי נקרא אנס לאסרו משישקע שם הבעלים ולכך
מחויב ליתן שליש יותר למטר לקוצרו אבל קודם שישקע ה"ה
כאשר אחר וא"צ למטר לתת יותר אלא קוצרו כדרכו : עד
שליש. מ"פ כגמ' : יתר מכאן. משליש : מאימתי נקרא. הכרם
על שם : האנס. להחשב כשלו לאסרו בזריעה : משישקע. שם
הבעלים ויקרא על שם האנס :

גמ' כיני מתניתא. דתני קוצרו במועד. כך תפרשו : מותר
לקצור אפי' שחוח"מ אסור במלאכה וכדפרישית במתני' ;
שליש לשכר. הפועלים. אם צריך ליתן שליש יותר מן הראוי :
שליש לדמים. מה ששון הפירות צריך ליתן ולקצור משום
מראית העין : נשתקעו הבעלים ולא נתיאשו. שלא אמר ווי לי
לחסרון כים ; איסורו ד"ה. דהואיל שנקרא על שם האנס לא
ישוב אליו עוד ונאסר מה"ת. ואם אח"כ החזירו לבעלים במועד
צריך להחיש ולתת שליש יותר לקצרו במועד ; נתיאשו הבעלים
כו' איסורן מדבריהן. כל' משום מראית העין וא"צ לתת שליש
יותר ; ויש קרקע נגזל, במתיה ומ"ס נאסר הא אין אדם אומר
דבר שאינו שלו : א"ר לא אע"פ כו' יש ייאוש לקרקע. לענין
כלאים משום חומרא דכלאים. ובשנשקע מחסמא מייאש הלכך
איסורו מ"ה :

הלכה ה' מתני' : הרוח שעלעלה כו' שסוערה ונעה את
הגפני ע"ג תבואה : יגדור מיד. ויתחך
את ענפי הגפנים שעל התבואה ומירי שנשכרו מעט ולא הכל
לכך לא מתני חורה אלא חיתוך. ולא תיאסר התבואה : אם
אירעו אונס. ולא חתך מיד : מותר. התבואה : תבואתו שהיתה

נוטה תחת הגפן מ וכן בירק מחזיר ואינו מקדש.
מאימתי י תבואה מתקדשת משתשליש וענבים
משיעשו כפול הלכך. ס תבואה שיבשה כל צרכה
וענבים שבישלו כל צרכן אינן מתקדשות :

גמ' וכבן עזאי יספר. אשכח תני רע"ק אמר יחזיר.
בן עזאי אמר יספר. מאימתי מתקדשת
משתשליש. אית תניי תני משתשריש. מאן דתני
משתשליש מסייעא לו' יוחנן מאן דאמר משתשריש
מסייעא לו' הושעיא. וענבים משיעשו כפול הלכך.
א"ר חנניה בריה דר' הלל ע' דכתיב ו ותבואת
הכרם. כיני מתני' אינן מתקדשות :

הלכה ו' מתני' (ס) עציץ נקוב מקדש
בכרם ושאינו נקוב אינו
מקדש. רשיא זה וזה אסורין ולא מקדשין. (ז) ;
המעביר עציץ נקוב בכרם אם הוסיף במאתים אסור:
גמ' חני אין בין עציץ נקוב לעציץ שאינו נקוב
אלא הכשר זרעים בלבד. כר"ש ברם כרבנן
אית חזרנין. עציץ נקוב מקדש בכרם ושאינו נקוב
אינו מקדש. (ק) ק התולש מעציץ נקוב חייב משאינו
נקוב פטור. (ל) ר עציץ נקוב אינו מכשיר את
הזרעים ושאינו נקוב מכשיר את הזרעים. ר' יוסי

נוטה תחת הגפן. ועיקר התבואה מחוץ לגפן : וכן בירק. הנוטה
תחת הגפן : מחזיר ואינו מקדש. משום דהעיקר מבחוץ אינו
מקדש אלא צריך להחזיר השבילים למקומן : משתשליש. משתבוא
שליש בישולה : וענבים כו'. וקודם לכן לא קדשו אם עקר
את השני. תבואה שיבשה כ"צ כו' אין מתקדשות. שאינם מוסיפין
לגדל עוד :

גמ' וכבן עזאי יספר. תבואה הנוטה תחת הגפן יחתוך במספרים
וכן : אשכח. ברייתא ; תני כו' ; מאימתי תבואה : מתקדשת'
משתשליש. שהשרשים מתפשטים ונקלטים תחת הקרקע : מאן
דחני משתשליש מסייעא לו' הושעיא. דאמר בפ"ה היו אם עשבים
יופק והכל כותל שאינו נאסר עד שחשליש. ומ"ד משתשריש
מסייעא לו' יוחנן. דאמר התם הכל אסור אפי' אם עשבים
משתשליש ; משיעשו כפול הלכך. כו' דכתיב ותבואת הכרם.
ולא נקרא תבואה עד כפול הלכך : כיני מתני'. דקדשי תבואה
שיבשה וענבים שבישלו כל צרכן אינן מתקדשות כלומר הם
עצמן אינן נאסרין כשהגזע לכן, אבל אחרים אסורים כגון אם
זרע תבואה בכרם שכבר בישלו כ"צ וחשירשה התבואה
לחר מ"ד או שהביא שליש לאידך. נאסרת התבואה
והענבים מותרים. או שנשע גפנים אצל תבואה שיבשה כ"צ והגזע
הענבים לפול הלכך. נאסרו הענבים והתבואה כוהרת

הלכה ו' מתני' עציץ נקוב. שנקבו כזי שורש קטן זרוע
בחוכו : מקדש בכרם. אם הניחו בכרם או
כד"א של עבודת הכרם. שהוא כאלו גזרע בא"ץ : אסורין
להביא זרע לתוכו לכתחלה ; ולא מקדשין. ולא היו כזרוע
בארץ : המעביר עציץ נקוב. שיש בו תבואה שהביאה שליש ;
בכרם. שיש בו ענבים כפול הלכך ; אם הוסיף. הזרעים בהעברה ;
במאתים אסור הזרע. ומשמע משום קנסא מדלא אמר קידש
דהוה משמע שגם הגפנים נקדשו אלא לא קידש שהגפנים לא
נאסרו אלא הזרעים ;

גמ' חני אין בין כו'. דכנקוב לא הוכשרו הזרעים שבו דהו
כמחזיר : כר"ש דלרדיתא משוי נקוב כשאינו נקוב לכל
מילי מלבד הכשר זרעים ; ברם כרבנן אית חזרנין. יש דברים
אחרים חלוקין בין נקוב לשאינו נקוב וקחשיבאזיל : עציץ נקוב
מקדש כו'. מסתניתן : התלוש. בשבת : מעציץ נקוב. הוי כמחזיר ;
חייב. ר' יוסי אמר דה סתם. ולא אמר בה שעם דנקוב אינו
מכשיר ; ר' חנינא כו'. מפיק לה מדכתיב זרע זרוע וזרע. כדרך
שאדם סוציא לזריעה דהיינו בתלוש מכשיר לאפיקי מחובר כ"ש
בעציץ נקוב מחזיר הוא ואינו מכשיר : מעשרותיו מהלכת. מדברי
סופרים : אינה מרמעת. אם נפלה לפחות ממאה חולין : חומש
אם אכלה זר בשוגג ; ר' יוסי. בעי בעציץ נקוב ; מהו לומר

אמר לה סתם, ר' חנינא מטי בה בשם ר' שמואל בר רב יצחק התורה ריבתה בטהרת זרעים מה טעם וכי יפול מנבלתם על כל זרע זרוע אשר יזרע טהור הוא, תני ג' עציץ שאינו נקוב מעשרותיו מהלכה ותרומתו אינה מדמעת ואין חייבין עליה תומש. רבי יוסי בעי מהו לומר על פתו המוציא לחם מן הארץ; ר' יונה בעי כן דלעת כתלוש הוא לסכך בה רבי יודה בר פזי בעי נטע חמש גפנים בחמשה עציצים שאינן נקובין ועשאן שמים נגד שמים ואחת יוצא זנב את אמר כרם הוא הפכוויש כרם מטלטל שמואל אמר במעביר תחת כל גפן וגפן איר יוחנן לאויר עשרה היא מתניתא העביר חמשה עציצים שאינן נקובים תחת גפן אי תפלונתא דר' לעזר (ט) ור' יוחנן האוסר אינו נאסר ושאינו אוסר נאסר אבל אם העביר עציץ אי תחת חמש גפנים כל עמא מודיי שהאוסר נאסר:

הדרן עלך המברך את הגפן

6 (6) כלאי הכרם אסורין מלזרוע ומלקיים ואסורין בהנאה. 3 כלאי זרעים אסורין מלזרוע ומלקיים: 1 ומותרין באכילה וכל שכן בהנאה. 7 כלאי בגדים מותרין בכל דבר ואינן אסורין אלא מלבוש. 8 כלאי בהמה מותרין לגדל ולקיים ואינן אסורין אלא מלחריב. כלאי בהמה אסורין זה עם זה:

על פתו הסלמה דעכ"פ לא יצא מן הארץ. דאי בשאינו נקוב פשיטא דלא מן הארץ הוא: ר' יונה בעי כן, אם הוא חשוב בתולש לסכך בו הסוכה. כל המפרשים הני הבעיות, ול"ג מסמיכות האבעיות ול"ז דקיימי כולוהו בעציץ שאינו נקוב סדסמך לה לחך ברייתא דריבוסה ומעשרות דתני בחריא עציץ שאינו נקוב, אבל בנקוב לא מיבעי להו לכשם שמקדש בכרם וחייב בשבת חשוכין כסחור גס לעגין ברכה ולסוכה, ובאינו נקוב מיבעי להו. ור' יודה ב"ר פזי חוזר להתקף הני שתי אבעות דמאי קסיבעי לחו, ואמר הגע עצמך, נטע ה' גפנים בחמשה עציצים שאינן נקובין שמים כנגד שמים וא' יוצא זנב את אמר כרם הוא, בחמיה והואיל ואינו מקדש פשיטא דאינו כרם ואיכא מאי קסיבעי לכו, אדרבה: 1 השנו ויש כרם מיטלטל, בחמיה ופשיטא שאין לומר המוציא בשאינו נקוב וחדלעת מותר לסכך בו; שמואל קאי אסעביר עציץ נקוב בכרם שצריך שיעביר העציץ תחת חמשה גפנים שזה הוא פחות שבת. ותחתם כסס ר' יוחנן אמר לאיר עשרה היא מתניתא: כיון שנכנס לאויר י"ט של הגפנים אסור בהוסף כאמיר: העביר ה' עציצים נקובים, כצ"ל זה לא דוקא ומשום הגפנים דבסמוך אמר כן; פלוגתא דר"א ור"י. דלעיל בהסכך גפנו ע"ג תבואתו דלר"י נאסר הגפן ולר"א כיון דעציץ האוסר אינו נאסר כ"ש שהגפן אינו נאסר: אבל אם העביר כ"י, כבמתניתין כ"ע מודו שהאוסר דחיינו העציץ נאסר:

הדרן עלך המברך את הגפן

כלאי הכרם כ"י ס"ג גנב, ומותרין באכילה. אם עבר זרוע: מלבוש, וה"ה העלאה דכתיב לא עלה; להרביץ. להכניס כמכחול בשפיטת; כלאי בזמא הנולדים מן חסור וטוסיא: אסורין זה עם זה. עם הנולדים מסים ותמורה ומתני' כס"ד אין חוששין לזרע האב דלמ"ד חוששין כל מיני פירות אחד. שיש בהם משניהם מסום וחסור ומותרים זכין: 1 כתיב לא תזרע כרמך כלאים כ"י ת"ל כרם לא כלאים פ"י שהיה לו לכתוב כרמך לא תזרע כלאים כמו שכתוב בקדושים שך לא תזרע כלאים מ"ט סמ"ד כלאים לכרמך לומר

ג' כלאי הכרם אסורין כ"י כתיב 3 לא תזרע כרמך כלאים, אין ר"י אלא חזרע. מקיים מנין ת"ל כרם 3 ולא כלאים מה כרבי עקיבה דר"ע אומר המקיים עובר בלא תעשה. א"ר יוסי דברי הכל היא הכל מודים באסור שהוא אסור בשלא קיים ע"י מעשה. אבל אם קיים ע"י מעשה לוקה, כהדא 7 דתני המחפה בכלאים לוקה מניין שהוא אסור בהנייה נאסר כאן פן תקדש, ונאסר להלן פן תוקדש בו, מה פן האסור להלן אסור בהנייה אף פן שנאסר כאן אסור בהנייה. ואית דבעי מימר נאסר כאן פן תקדש ונאסר להלן 8 ולא יהיה קדש מבני ישראל, מה קדש שנאסר להלן אסור בהנייה אף כאן אסור בהנייה, א"ר הונה ביאתו אסורה בהנייה אית דבעי נישמעניה מן הדא דאמר ר' חנינא פן תקדש פן תוקדש אש. 10 כתיב 10 לא תזרע כרמך כלאים, מלמד שאינו חייב עד שיזרע שני מינים בכרם דברי ר' יאשיה, ר' יוחנן אמר אפי' מין אחד על דעתיה דר' יונתן כתיב שך לא תזרע כלאים לאיזה דבר נאסר לא תזרע כרמך כלאים, חברייא אמרין לחתמיר עליו אפילו מין אחד, ע"ד דר' יאשיה שך לא תזרע כלאים לאיזה דבר נאסר לא תזרע כרמך כלאים, חברייא אמרין להתרייה שאם התרו בו משום שך לוקה משום כרמך לוקה. א"ר בון בר חייה ליתן שיעור אחרת מן ששה מפתים וכן ארבע אמות. מה נן קיימין אם בשעשה גדר מבפנים בטל הכרם אם בשעשה גדר מבחוץ זהו המחול אלא כי נן קיימין בשדה שהיה שם שדה תבואה והקריח לתוכה 8

עין מ"ב

ט מ"י פ"ה
מחומות המ"י
פ"י
ח מ"י פ"ה
כלאים ח"י מוש"ע
י"ד רצו ס"ד
3 מ"י פ"א שם
ה"ג מוש"ע שם
רצו ס"א ב
ג כ"י שם ה"ז
ד מ"י פ"י שם
ה"ב סמ"ג לאוין
רפג מוש"ע שם
ס"ד
ה מ"י פ"ה שם
ה"ב ג מוש"ע שם
רצו ה"ה
ו מ"י פ"א כלאים
ה"כ סמ"ג לאוין
רפג מוש"ע י"ד
רצו ס"א
ז מ"י פ"ה שם
ה"ב סמ"ג לאוין
רפ מוש"ע שם
סמ"ז
ח מ"י פ"ג שם
ה"ג מוש"ע שם
סמ"ז
ט מ"י פ"ה שם
ה"א מוש"ע שם
רצו ס"א

לך שתשתלל שלא יהיה כלאים בכרמך אפי' אם לא זרעה, וכן דרש גס חזק אצל שך מכתוב בהמתך לא תרביע כלאים שך לא כ"י, דרש סמיכות דכלאים לשך כלאים שך לא, מה כל"י פתני מני: כרע"ק כ"י, א"ר יוסי ד"ה היא דכ"ע סורו שיש איסור לקיים אם הוא בשב ואל תעשה, וע"י מעשה לוקה: כהדא דתניא המחפה בכלאים, שחורש וזנה מכסה את הכלאים לוקה: נאסר כאן פן תקדש ונאסר להלן (דברים 10) אצל ע"ז פן תוקש בו, כצ"ל וגמר גו"ש פן פן סעכום: מה להלן בעכום: אסור בהנאה: דכתיב ולא ירבק בידך מאומה מן החום: ואית דאמר, דגמ"ר, תקדש מולא יהיה קדש שאסור בהנאה ביאתה: אית דבעי ללמוד מזה הכתוב עצמו דכתיב תוקדש שהוא כמו תוקר אש שצריך שריפה ואיכא הוא אסור בהנאה: כתיב לא חזרע כרמך, משמע שבשע"ז זרעה הוא כלאים כגון שני מיני זרעים חפת ושעורה בכרם שהוא חרצן: ר' יונתן אמר כ"י ע"ד דר"י, מנין לו דאפי' מין אחד: כתיב שך כ"י לאיזה דבר כ"י, שהרי כרם בכלל שדה: חברייא אמרין, דמזה למד ר"י: להחמיר אפי' מין אחד, ע"ד דר' יאשיה כ"י לאיזה דבר כ"י כל"י מפני מה הצריכה התורה דוקא שני מינים, לבר החרצן שצ"ז אסורה לא תזרע כרמך כלאים: חברייא אמרין, ספרשין בני חשיבה: להתראה, שאם התרו משום שניהם לוקה שמים: א"ר חייא בר בון, לדברי ר' יאשיה לפיכך הקל הכתוב בכלאי הכרם שאינו חייב אא"כ בשני מיני זרעים ולהכדילו בכלאי זרעים כדי להחמיר עליו בסוף לאפוש' בלאוי דאם התרו בו משום שך לוקה ומשום כרמך לוקה ואם התרו בו משום שניהם לוקה שמים, למדנו מזה שגם בהרחקה החמירה התורה בן, ליתן לו שיעור אחרת, מבורעים, דהתם בפפת וחצי שהוא שיעור יניקה סני: משעה מפתים, בגפן ויחידות; וכן ד' אמות, בל' שורות של כרם: מה נן קיימין, אימתי היא הרחקה ד"א, ורוצה לפרש דבריו אפי' שכתב לסדר זה במשניות הקדומים; אם בשעשה גדר מבפנים, בין הזרעים והכרם: בטל הכרם, שאינו כלאים אם הוא זרוע מצד ב' של הגדר שאין כאן ערכוביא: אם בשעשה גדר מבחוץ, חזרע לפנים מן הגדר ה"ז מחול וצריך לכ"ה י"ב אמות: כי אן קיימין, שא"צ אלא ד"א: שהיה שם שדה תבואה

על החרישה בשביעית. ר' יוחנן אמר אין לוקין על החרישה בשביעית כ"ט דר' לעזר (ל) ושבחה הארץ שבת לר' כלל. שדך לא תזרע וכרמך לא תזמור פרט. הזרע והזמר בכלל היו ולמה יצאו להקיש אליהן ולומר לך מה זרע וזמר מיוחד שהן עבודה בארץ ובאילן אף כל דבר שהוא עבודה בארץ ובאילן. מה עבד דה ר' יוחנן שני דברים הן ושני דברים יצאו מן הכלל אינן חולקין. ולית ליה דר' אעזר חולקין אית ליה לחלוק אינן חולקין הא ללמד מלמדן. ולית ליה דר' יוחנן מלמדן. שנייא היא שהכלל בעשה ופרט בלא תעשה אין עשה מלמד על לא תעשה ואין לא תעשה מלמד על עשה על דעתיה דר' (*) (יוחנן) נוחא מותר לחפור בה בורות שיחין ומערות. על דעתיה דר' (**) (לעזר) מהו לחפור בה בורות שיחין ומערות כשם שאין מלמדן לענין איסור כך לענין היתר לא ילמדו. א"ר בא קריתגאניא מעם דר' יוחנן (ס) שש שנים תזרע שדך לא בשביעית ושש שנים תזמור כרמך לא בשביעית. (ז) כל לא תעשה שהוא בא מכח עשה עשה הוא; ועובר בעשה. ר' ירמיה אמר עובר בעשה. ור' יוסה אמר אפילו עשה אין בו. לירדא מילה כתיב (ס) ושבחה הארץ

(*) כל ר' לעזר (**) כל ר' יוחנן

בכלל, שבתה היו ולמה יצאו. לפורמן לכד : להקיש כו'. לחיוב על כל מלאכה שתועיל לצמיחה הארץ ור"ז הוא ממות שהתורה נדרשת. דבר שהיה בכלל ויצא מן הכלל ללמד על הכלל כולו יצא וכשם שלוקין על זריעה וזמירה כך לוקין על החרישה מה עבד ליה ר"י. הלא לא פליג על המדות. ומשני : שני דברים הן. שיצאו זריעה וזמירה : ושני כו' אינן חולקין. כלל אין מלמדן על הכלל לחלק חיוב לכל מלאכה ולמלאכה. ומעמא. דפרש א' שיצא מן הכלל אמרינן ללמד על הכלל כולו יצא. ודי בפרט א'. אבל שנים למה יצאו ע"כ בחיפך שיצאו ללמד על עצמן לכד ; ולית ליה לר"א חולקין בחסיה. ולא ס"ל דר"א ששני דברים שיצאו חולקין רק את עצמן ולא הכלל כולו. וזו היא איכות המדה : לחלוק אינן חולקין. לחיוב על כו"א : הא ללמד מלמדן. כלל לענין חלוק חיוב חמאות בעולם א' כגון גבי שבת אינן חולקין ולא מחיוב אלא חמאות א' שכולן חרא שגגה היא ששכח שהיו שבת. הא ללמד על חיוב מלקות מלמדן; ול"ל לר"י מלמדן. בחסיה. ומשני : שנייא היא שהכלל בעשה. ושבחה ; פרט בלא תעשה. לא תזרע לא תזמור : ואין ל"ת מלמד על עשה. הלכך אין מלמדן על החרישה שגם היא בכלל ושבחה הארץ ; ע"ד דר"א נוחא. הא ; דמותר לחפור בה. בשביעית : בורות שיחין ומערות. דילוף מזריעה וזמירה שאינו אסור אלא מלאכה עבודה שבשרה וכרם דהיינו לצמיחת הפירות, פרט לבושי"מ שהם אינם כשכול תשרה או הכרם ; ע"ד דר"י. דאמר אין ל"ת מלמד על עשה. קשה ; מהו. ההיתר : לחפור בה בשו"מ. הא : כשם שאין מלמדן לענין איסור. חרישה : כך לענין היתר. בשו"מ ; לא ילמדו. שלא יצאו ללמד רק על עצמן ולפי יד לנו לומר דמה דכתיב ושבחה הארץ כל המלאכות אפי' בשו"מ : א"ר בא כו' מעם דר"י. בהיתר בשו"מ מהכא : דכתיב שש שנים תזרע שדך. דיוקנין לא בשביעית : כו' כל ל"ת שבא מכלל עשה. עשה הוא ומעשה על עשה למדין הלכך אמרינן בזריעה וזמירה הוא דעובר בעשה אבל בשו"מ מותר ; ופריך ועובר בעשה. אם לא זרע בשש השנים בחסיה. ר' ירמיה אמר אין ח"י עובר בעשה. ר' יוסי אמר אפי' אם נאמר ; עשה אין בו, דמה דאמר שש שנים תזרע כו' הוא כמדורש הגדה ר' ישמעאל אומר כשישראל עושין רצונו של סקים עושין ששמה אחת בשבוע אחד וכשאין עושין רצונו של סקים עושין ד' שמיטין בשבוע אחד כיצד ניה שנה וזרעה שנה נרה שנה וזרעה שנה. שבעושין רצונו הם למעלה מן המבע. או לפי פשוטו שש שנים תזרע שדך ושש כו' ואספח את תבואתה שאם לא תזרע לא יהיה לך מה לאסוף

ארבע אמות ואתיא כדא"ר הנינה אין האוסר נעשה מחיצה להציל. סברין מימר אוסר נעשה מחיצה ליאסר. ע"ד דר' יוחנן כתיב שדך לא תזרע כלאים לאיזה דבר נאמר לא תזרע כרמך כלאים כי הא דאמר ר' הילא הן דאת אמר לא אמרת למה את אמר. או כהא (ח) דאמר ר"ז לא תזרע כרמך כלאים עיקר כרמך כלאים לא תזרע. ר' יודן קפודקיא בעא קומי ר' יוסי תמן את אמר אין זרעי אילן קרויין זרעים. והכא את אמר זרעי אילן קרויין זרעים. אמר ליה תמן מיעט הכתוב את שאין דרך בני אדם להיות קרוין זרעים. ברם הכא ריבה הכתוב (ס) על כל זרע וזרע אשר יזרע. א"ר יוחנן בשם ר' ינאי המחפה בכלאים לוקה. א"ל ר' יוחנן ולאו מתניתא היא כלאים בכרם איך אפשר כלאים ע"י חרישה לא במחפה. וחזו ר' ינאי מקלם ליה הזלים זהב מכיס וגו' (י) בני אל ילזו מעינדן הן לחכם ויחכם עוד ישמע חכם ויוסף לקח. א"ל רשב"ל בתר כל אילן קידוסיא יכול אנא 'פתר' לה כר' עקיבה דר' עקיבא אומר המקיים כלאים עובר בלא תעשה. כלום אמר רע"ק אלא לעבור שמאל לקות. והכא ללקות אנן קיימין. ועוד מן הדא דתנינן שביעית אית לך למימר שביעית דר' עקיבא פתר לה שביעית דר' לעזר דר' לעזר אמר (כ) לוקין

והרחיק (כצ"ל) מתוכה ד"א ונשע את כרמו. דמותר לעשות כן בתחילה. ואם לא הרחיק ד"א קידש כל התבואה. ולא אמרינן שהקמה הוי כמחיצה להפסיק בין הכרם ובין מה שיוזרע בצד השני של הקמה : ואתיא כדאמר ר"ח אין האוסר היא התבואה : נעשה מחיצה להציל. מה שבצידה השני כיון שהיא עצמה נאסרה : סברין מימר. סברוה מזהלומר : אוסר. התבואה שהיא אוסרת : נעשה מחיצה. כגון אם הרחיקה י"א אמה מן הכרם היה כמחול הכרם ואסור להביא זרע לשם אלא אם הרחיק י"ב אמה : ע"ד דר' יוחנן. חזר להקשות ע"מ דאמר חביריא לעיל דקרא אתא לרבנות אפי' מן א'. זה אינו דלמה לי קרא. הא כתיב שדך לא תזרע כלאים והם ב' מינים חטה ושעורה. וה"ה חמפה וחרצן או שעורה וחרצן וא"צ קרא דכרמך. ומחוק קושיתו. כי הא דאמר כו' הן דאת אמר לא אמרת כיון דמה שאמרת א' נו כלום. דמה שאמרת לרבנות אפי' מן א' אינו צריך שכבר ידענו כשדך א"כ הדרא קושיא לדוכתא למה את אמר. כלל יתורא דכרמך : ומשני הא אינו אלא : ואז כחא דאמר ר"ז לא כו' עיקר כרמך. דהיינו בכרם עצמו : כלאים לא תזרע. יש לאו ולוקה. אבל בדי' אמות של עבודתו פסור אבל אסור. או לאשמעין דעל כ"א הכרם חיוב על הזריעה, דלא כשאר אילנות שאינו חיוב על הזריעה אלא על הרכבה ; תמן גבי זרע אילן לא כשל כרם : את אמר אין זרעי כו'. ומותר לזרוע זרעים זרעי אילן באחת ; והכא גבי הכשר זרעים : את אמר זרעי אילן קרויין זרעים. תמן מיעט הכתוב כו' מדרכי גבי כרם מכלל דבשאר אילנות לא : המחפה כו'. ולאו מתניתא היא כלאים בכרם. דמשנה היא נמכות יש חורש וחייב משום שמונה לאוין וחשיב כלאים בכרם ואיך משכחת לה בחורש. לאו ע"י שמחפה ומכסה בעפר החרישה ומה חידוש מי לא ידע את המשנה : מקלם ליה משכחו וקרא עליו המקראית הללו : חזלים זהב מכיס, מצאת את הזהב בכיס מונח דהיינו המשנה : א"ל רשב"ל, דממשנתנו לא מוכח דמצינו לאוקמה כרע"ק ומעמא משום סקיים דשביק לח ולא עקר ; דרע"ק אמר כו'. דרריש כלאים שדך לא כדלעיל. אבל מאן דפטר במקיים פטר נמי במחפה ור' ינאי הוא שגילה לך דמחפה חסיר שלוקה ורחי : כלום כו' ועוד מן הדא, מוכח דלא תוקמא כרע"ק ; דתנן שביעית, בין השמונה לאוין ; אית לך מימר שביעית דר"ע בחסיה בשביעית יחייב משום סקיים כלאים. אלא דלא כר"ע : פתר לה שביעית דר"א, ומשום חורש בשביעית : ר' יוחנן כו'. פליג. ומוקי שפסא דחורש משום מחפה בכלאים כדאמרן : מ"ש דר"א כו' כלל לשבות מכל מלאכה ; שדך כו' פרט, חורש והזמר

מסורת הש"ס
ותורה אור
(ח) ירוש' פאה
פ"א ה"ד
(ט) ויקרא יא
(י) משלי ד
כ מועק ג.
ירוש' שבת פ"ו
ה"א
(ל) ויקרא כה
(מ) ויקרא
(נ) ירוש' פ"ב
בבב"ס ה"א
(ס) ויקרא כה

מסורת חש"ס
ורמורה אור

(ט) מוע"ק ג:
(ס) דברים יב
(ז) ע' וזכרים קו
סנהדרין לד:
(ק) ב"מ ח
(ח) ויקרא ד
(ט) תוספתא פ"ד
ת"ס חגיגה כ:
ד"ח פ"א
(ה) ש"ב יב
(ה) מלכים א א
(ז) ב"מ צ;
סנהדרין סה
קידושין כב:
(ז) שם כד
(ה) בראשית מא

עין משפט
ה' מירפ"ז שבת
ה"ב
ז ג מ"י שם

(ק) המנהג סופג את הארבעים וחושב בקרן סופג את הארבעים. ר"מ פומר. והשלישית שהיא קשורה לרצועותיהן אסורה:

נמ' בהמה עם בהמה כו'. יכול לא יהא מעמיד זכרים אצל נקבות ונקבות אצל הזכרים תלמוד לומר (ז) בהמתך לא תרביע אין את אסור אלא מהרביע אבל מעמיד את זכרים אצל נקבות ונקבות אצל זכרים, וכי מה עשה מעשה לא בשמהמל ולפי דעתו הוא מטייל. איסי בן עקיבא אמר (ט) אסור לרכב ע"ג פרידה מק"ו אם בבגדים שאת מותר לרכב זה על זה את אסור בתערובתן. בהמה שאת אסור להנהיג בה בזעם זו לא כ"ש את אסור לרכב עליה. והא כתיב (ס) וירכבו איש על פרדו וינוסו. אין למדין מן המלכות, והא (ה) והרכבתם את שלמה בני על הפרדה אשר לי. בריה מששת ימי בראשית היתה. ר' חמא בר עוקבא בשם ר' יוסי ב"ר חנינה אמר (ז) המנהיג בקול בכלאים דוקה, ותני כן (ג) הנהיגה המשיכה קרא לה ובאת אחריו נתחייב בה לשלם כשואל. והתני שמואל היתה עומדת חוץ לתחום וקרא לה ובאת אחריו הרי זה פטור. תמן לדעתה היא מהלכת, ברם הכא על כוונתה היא מהלכת. והתני (ז) מיפת כנגד עינו וסימיה כנגד אזנו וחרשה לא יצא לחירות, אריא ב"ר יוסי קומי ר' יוסי שנייא היא שהוא יכול לברוח, תדע דך שהוא כן דתני תפש בו הרי זה חייב, היושב בקרן רבנין אמרין משמל הוא רמ"א אינו משקל' בראשונה לא היו אלא שתיים דכתיב (ה) וירכב

שבת ד' לענין לא תעשה שבו. (ט) יכול יהו לוקין על התוספות שבו. ר' יוחנן פתר מתניתא יכול יהו לוקין על חרישה בשביעית. ר' לעזר פתר מתניתא יכול יהו לוקין על איסור שני פרקים הראשונים, אית תני תני שש שנים תזרע שדך ושש שנים תזמור כרמך. אית תני תני שדך לא תזרע וכרמך לא תזמור. מאן דאמר שש שנים תזרע שדך ושש שנים תזמור כרמך מסייעא לר' יוחנן. מאן דאמר שדך לא תזרע וכרמך לא תזמור מסייעא לר' לעזר. מתניתא פליגא על ר' לעזר השמר לא תעשה, וכתיב (ס) שם תעלה. שם תעשה, בגין דכתיב הא אילו לא כתיב עשה הוא שלא תאמר כמה דתימא גבי שבת חפר חרץ נעץ אינו חייב אלא אחת. ודכוותה שחט זרק והעלה לא יהא חייב אלא אחת לפום כן צריך מימר חייב (ז) על כל אחת ואחת, ר"ז ר' חייב בר אשי בשם כהנא נ הנוטע בשבת חייב משום זורע. ר"ז ארז חוזר כנוטע, נ נטע וזמר בשבת על דעתיה דכהנא חייב שתיים על דעתיה דר"ז אינו חייב אלא אחת כלום אר"ז אלא חוזר כנוטע שמה הנוטע כזמר, הכל היה בכלל זריעה יצאת זמירה להחמיר על עצמה את פוטרו משום זורע הוי לא שנייא בין ע"ד דכהנא בין ע"ד דר"ז חייב שתיים:

הלכה ב' מתני' בהמה עם בהמה וחיה עם חיה בהמה עם חיה ובהמה עם טמאה עם טמאה וטהורה עם טהורה וטהורה עם טמאה ס' אסורין לחרוש ולמשוך ולהנהיג

כנוטע, אבל : שם הנוטע כזמר, אלא הכל היה בכלל זריעה. בין נוטע בין זמר : יצאת זמירה להחמיר על עצמה, שאם זרע וזמר חייב על הזמירה לבד ועל הזריעה לבד ; מפני כו' את פוטרו. לנוטע : משום זורע, ולא יחייב משום זורע אלא בכלל זמר בתפלה, וראי דלא אלא חייב על כל אור"א, ואע"ג דפעם אחד להם ס"מ המלאכות שונות :

הלכה ב' מתני' בהמה עם בהמה כו' בגמ' משמע דמתני' נמשך למשנה ראשונה דמסיים בה ענין הרבעה וכו' לכ"ע אין חילוק בין טמאה עם טמאה בין טהורה עם טמאה אסורין מה"ל אבל בחורש ומנהיג כתוב לא לחרוש בשור וחמור ומחלוקת בין הפוסקים אם שניהם טהורין או ששניהם אסורין ומהיכן אסורין או מרובן : למשוך ולהנהיג, נמל דרכו במשיכה וחמור דרכו בהנהגה ומיהו בשניהם חייב בין מושך ובין מנהיג, והישוב בקרן, בגמ' מפ' מעמא : והשלישית, אם ב' סוסים קשורין בקרן וקשר עוד חמור אע"ג דב' סוסים מושכים בלא חמור אסור, ולא אמרין דחמור כמאן דליתא :

נמ' יכול כו' ת"ל ובהמתך לא תרביע, משמע מעשה הרבעה לא תעשה : אבל מעמיד כו' כלומר מה הוא המעשה : לא בשחשיל, כשהזכר מניח וזרע את זרעו בהנקבה זו היא המעשה : ולפי דעתו, כל' לפי תאוותו וחפצו : הוא הזכר : מניח, ולא בעל הבהמה עושה זאת בטה שבעמיד את הזכר אצל הנקבה, ובדרך הסבע לא תתעורר התאוה לשאינו סינו הלכך מותר : לרכוב ע"ג פרדה, שבאה מכלאים סוס וחמור : אין לסדרן מן המלכות, שבשכיל חפץ המסעלה עושין שלא כהוגן ; המנהיג בקול, כל' שאע"פ שאסורם אל העגלה אינו חייב עד שימשכו וסנהיגו את העגלה וכשנתן עליהם בקולו נוהגים לוקה : ומני כן דקולו מילתא הוא : נתחייב, כאונסין, חוץ לתחום, בשבת ; פטור, אלמא קלא ולא כדום : תמן, לענין שבת, לדעתה, וחפצה : היא מהלכת, הכא, בכלאים ובשואל ; בע"כ היא מהלכת, שהיא אינה רוצה למשוך את הקרון רק משום שצווק עליה ; סיפח, סיפח כף אל כף ; לא יצא העבד לחירות, אלמא קלא ולא כלום, דינו של עבד כנעני שיצא בראשי איברים : שהוא יכול לברוח, כן הקול ולא יהיה נבעת מפניו תשש בו, ולא

שהאדם נברא לחיות חיי השבע ע"פ דרכי תהורה ולא יאמר אשכ במל ודרך הכתוב לדבר אחר מנהג העולם הלכך אין ללמוד מכאן עשה, והא דקשיא מהיכן למד ר"י היתר על בשו"מ ליה אסור : ליה מילה כתיב כו', כל' הכתוב נמשך למה שאחריו הא דכתיב וטבת הארץ כו', סאלה המלאכות חשבות לא תזרע שדך ולא תזמור כרמך והשאר מותר כגון בשו"מ מותר ; יכול יהו לוקין על התוספות, ברייתא היא סתמא ופליגי ר' ור"א בפירוש ; ר"י פתר כו' בשביעית, ר"א פתר כו' על איסור שני פרקים, כל' תוספות שביעית מלפניה בשדה לבן עד הפסח ובשדה אילן עד עצרת : מ"ד שש שנים כו' מסייע לר"א, דהא הכתוב מתיר לזרוע שש שנים מלאים איכ אין איסור בתוספות שביעית : מ"ד שדך לא תזרע כו' מסייע לר"י שדך זריעה וזמירה אסור בשביעית ולא חרישה כדלעיל וזה מה דקרי תוספתא, והני תנאי קאי אברייתא דתני יכול יהו לוקין על התוספות, ופסיכטי ת"ל שש שנים, ולאיך ת"ל שדך כו' : מתניתא פליגא אר"א, זו היא מתניתא : השמר לא תעשה, וכן פן ואל ; וכתיב השמר לך פן תעלה עולותיך בכל מקום זהו לא תעשה, וכתיב שם תעלה ושם תעשה, במקום אשר יבחר ה' ודרשין שם תעשה זו שחיטה וזריקה, שם ולא במקום אחר ולא הכא מכלל עשה עשה, ובהעלאת יד לית דהשחר, ועשה דשם תעלה, והקישן הכתוב כמו בהעלאת יד עשה ול"ת כך בשחיטה וזריקה : בגין דכתיב, כל' מעמא דהקישן הכתוב : הא אלו לא כתיב עשה הוא, לבד ולא לית, ולר"א עשה כלסדר על לית ונימא כשם ששחיטה וזריקה הן בעשה, דפ"ם בהו הכתוב יש בהן ג"כ לית, (י) ומשני : זו שלא תאמר, דלעולם לא צריך ההיקש ע"ז אלא לחייבו על כאר"א : גבי שבת הפר חרץ נעץ אינו חייב אלא אחת, דכולן תולדה דחרישה נינהו ; ודכוותה כו' לפום כן צריך מימר, ההיקש שכמו העלאת חייב עליה לבדה כך שחיטה וזריקה חייב עכא"מ : ר"ז כו' הנוטע חייב משום זורע ור"א חוזר, שחותר הזמורות שיגדלו יותר : כנוטע, נטע וזמר בשבת ע"ד דכהנא, דנוטע הוא משום זורע וזמר אינו אלא קוצר ; חייב שתיים, א' משום זורע וא' משום קוצר : ע"ד דר"ז, דזמר כנוטע ושניהם הם נוטע, אינו חייב אלא אחת, ודחי לה : כלום אר"ז אלא זמר

מסורת הש"ס
תורה אור
(ז) שמות י"ד
(ח) חולין ע"ט
(ט) ירושל' שבת
פ"ה ה"א
(י) דניאל

עין משפט

י' מוש"ע י"ד
צ"ז ס' מ"ו
כ' מ"י
מכלאים ה"ו
סמ"ג לאוין רפ"ב
מוש"ע שם ס"ט
ל' מ"י
כלאים ה"ו סמ"ג
לאוין רפ"ב
מוש"ע י"ד צ"ז
ס"ט
מ' מ"י שם ה"ה
סמ"ג שם מ"ט
שם ס"ז

אותו במרכבת המשנה אשר לו. עמד פרעה ועשה
שלש דכתיב (ו) ושלישים על כולו. עמדה מלכות
הרשעה ועשה אותן ארבעה :

הלכה ג' מתני' אין קושרין את הסוס
לא בצדדי הקרון ולא לאחור
הקרון. ולא את הליבדקס לגמלים (ח) ר' יהודה אומר
כל הנולדים מן הסוס אע"פ שאביהן חמור מותרין
זה עם זה. וכן הנולדים מן החמור אע"פ שאביהן
סוס מותרין זה עם זה. אבל הנולדים מן הסוס עם
הנולדים מן החמור אסורין זה עם זה :

גמ' אין קושרין את הסוס לא לצדדי הקרון ולא
לאחור הקרון. תני ר"מ פומר. אם היה מסייעו
בין במעלה בין בירידה. חכל מודין שהוא אסור.
אמר יוחנן מפני שזה נושא עצלותו של זה וזה
נושא עצלותו של זה. רב אמר מפני שנושאים את
החבל שבנתיים. ר' ירמיה בעי קשרן בשערן. מה
נן קיימין אם בשקשרו בשערו כך אנו אומרים אסור
להרכיב בהמה על גבי חבירתה אם בשקשרו החבל
בשערו נאמר מפני שהן נושאים את החבל שבינתיים.
ר' יונה אמר איתפלגין רב ור' יוחנן. ר"א מפני
שזה נושא עצלותו של זה וזה נושא עצלותו של
זה רב אמר מפני שהן נושאים זה רחל שבינתיים.
מה נפק מן ביניהן קשרו בשערו בין על דעתיה
דרב בין על דעתיה דר' יוחנן פומר, ולא הליבדקס
אית תניי (ס) תני ניברקוס, מאן דאמר ליבדקס
שם ליבוי על שם (י) לובים וכושים במצעדיו. מ"ד

ניברקוס אבהטם. מהו אבהטם חמר סלק. ר' יונה
רב הושעיא בעי גרים הבאים מליבוי מהו להמתין
להם שלשה דורות. א"ר יונה בוצרייה מן דאנן
חמין חהן פולא מצריי כד רמיב אינון צווחין ליה
לובי. כד הוא נגיב אינון צווחין ליה פול מצריי.
הדא אמרה גר מלובי צריך להמתין ג' דורות.
הדה אמרה היא לוב היא מצריים ר' יצחק בר
נחמן בשם ר' הושעיא הלכה כדברי התלמיד.
דברי חכמים כל מין פרידות אחד, ואלו הן
הסימנים אשר יונה ל כל שאינו קשניט אמו סוסה
ואביו חמור. גדולות אמו חמורה ואביו סוס. ר' מנא
מפקד לאילן דר' יודא נשיאה אין בעתון מיוזבן
מולוון אתון זבנין לו אזניהון דקיקין שאמו סוסה
ואביו חמור, הלובן מן האיש שממנו מזה ועצמות
והנידים. והאודם מן האשה שממנו העור והבשר
והדם, והרוח והנפש והנשמה משל הקבה
ושלשתן שותפין בו ר' בא ר' יהודה בשם רב
מודים חכמים לר' יהודה כסוס בן סוס בן חמור עם
חמור בן חמור בן סוס. ר' חגי ר' זעירא בשם ר'
איסי בני עזים בני רחלים אסורים זה עם זה ולא
כן נן אסורין עז בן עז בן רחל עם רחל בן רחל
בן עז :

הלכה ד' מתני' מהפירותיות אסורות והרמך
מותר ואדני השדה היה
ר' יוסי אימר מטמאות באוהל כאדם. הקופד
וחולדת הסנאין היה חולדת הסנאין ר' יוסי אומר

אסור; קשרו בשערו כו'. נפלו שני האצנים דאנו דוחף משום
דכאיב ליה. וחבל אין כאן א"כ קשרו לחבל בשערו יש כאן
מעמא דרמי שנושאין החבל : ע"ש לובים, סקוס במצרים נקרא
לוב; חמר סלק. חמור רבא כסקוס שמו סלק; גרים הבאים
מליבוי מהו. מיבעי ליה אם בן הוא שהיא סארי מצרים וגר
מצרי אסור לבוא בקהל עד ג' דורות : בוצרייה. שם סקוס;
כן סה דאנן חמין. ממה שאנו רואין : ההן פולא מצריי. זה
פול המצרי : כד רמיב. כשהוא לח : אינון צווחין ליה לובי
קורין אותו לובי : כד איהו נגיב, כשהוא יבש קורין אותו פול
מצרי מזה שמענין שהיא מצרייה וצריך להמתין ג' דורות כדון
מצרי, דלכה כדברי התלמיד. הוא ר' יהודה דכתבתי. אבל ;
דברי חכמים כו'. וכוון סותרים זה בזה : ואלו הן הסמנים. לדברי
ר' יהודה אצטריך ; אמו סוסית. ור' יהודה אזיל בתר האם ;
מפקד. מצות ; אין כעיתון מובון מולוון. אם רציתם לקנות פירות;
דקיקין. קשנים : הלובן כו'. אידי דאיירי בספנים אייתי לזה
ג"כ ; ר' בא כו' מודים כו' בסוס בן סוס. שנס אביו סוס
אע"ג שאמו היתה : בן חמור הואיל שעברו שני דורות סוס הרי
הוא סוס גמור וכן חמור בן חמור בן סוס אע"ג שזקיט סוס
כיון שעברו שני דורות חמור הרי הוא חמור גמור והשלישיים
אסורים זב"ז אע"פ שהשניים היו מותרין לרבנן ; בני עזים בני
רחלים אסורים זע"ו. וקשה לו פשיטא מאי קבלין ; ומשני לא
כן אנן אמרין. אלא : כן עז בן עז בן רחל. אע"ג שתוקנה רחל
מכיון ששני הדורות פני עזים הרי זה עז גמור. וכן רחל בן רחל
בן עז אע"ג שהראשונה עז אבל כיון ששני האחרונים רחל הרי
היא רחל גמורה ואסורה עם העז :

הלכה ד' מתני' הפירותיות. מין פירות שאין ידוע איזה
אמו חמור ואיזה אמו סוס הלכך אסורין
זע"ו : הרמך. מבני הרמכים שנולדים כולם מן הסוסים : אדני
השדה. היה הגדלה בשדה ושמה ידוע מן ידעוני הכתוב בתורה
ומחובר בספרו בחבל היוצא מן הארץ שסכנו הוא גדל וצורתו
צורת אדם והוא הורג את כל הקרב אליו. אלא שמורים בחץ אד
החבל ונפסק ומת ; מפמא נאהל כאדם, דכתיב (כסדרב י"ט)
וכל אשר יגע ע"פ השדה. כאדם שגדל בשדה : הקופד, שרץ
מלא קוצים ששערותיו דוקרים ; חולדת הסנינים. הגדנה בסנה ;

הניחו לברוח חייב ; רבנן אסורין משקל הוא. היושב בקרון שוקל
ומנענע את הקרון על הכהמה כדי שתלך בראשונה לא היו אלא
שתיים. שתי בהמות מושכות בקרון : עמד פרעה ועשה שלש כו'.
וכיון שכן המנהג חייב על השלישית אע"ג שכלא הוא היו
חשתים מושכות. ואית דמפרשי דקאי על הקרונות שקשר שלשה
קרונות זו אחר זו והבהמות קשורות אל הראשונה ואפילו הוא יושב
ג' והמה פנהיגות את כולן אסור. וק"ל מה חידוש יש כאן
שצריכה לפנים עכ"פ הבהמות מושכות את כולן ומדכתיב
במרכבת המשנה אין ראה שהיו שתי מרכבות קשורות ול"ז אלא
א' שהמלך יושב בה והצניח להשני למלך שאין כבוד המלך
שאיש אחר ישתמש במרכבתו :

הלכה ג' מתני' אין קושרין כו' כשהבקר מושכת בקרון
אין קושרין סוס בצדו או אחריו שפעמים
שהסוס דורף את הקרון וסנהיגו ; לובדקים, ספי בגמי חמור של
לובא והוא גדול ועריץ ודוכה לגמל ; מותרין זע"ו. ולא אסורין
אתו צד סוס ומשתמש בצד חמור כיון דאימותיהן שוות אין
חוששין לזרע האב ; אסורין זע"ו. כיון דאימותיהן משני מינים ;
גמ' תני ר"מ, פומר, ואית דגרסי מתיר ; אם הית מסייעו בין
במעלה. שדוחפו לעלות : בין בירידה. שמושכו לאחור
ואינו מניחו ליורד על הבקר ; הכל מודין. אפי' ר"מ ; שהוא אסור.
כי פליגי בשאינו קשור לכייע אלא להרגילו בחילוך. ומ"ס דרבנן
דאמרי : אר"י שזה נושא עצלותו של זה. כשהבקר מתעצל הסוס
דוחף ונושא הקרון אע"פ שלא קשרו ע"ד זה : רב אמר מפני
שנושאים. יחריו ; את החבל שבנתיים. שחסוס נקשר בחבל אל
הקרון והבקר מושך את הקרון עם החבל מצד אחד וצד ב' קשור
אל הסוס ושניהם נושאים את החבל : קשרן בשערן. מהו. שלא
תחבל ; מה אנן קיימין. ת"ד האיביעיא : אם שקשרו בשערן. לכד
פשיטא דמותר : כך כו' אסור להרכיב בהמה ע"ג חבירתה.
בתמיה, אפי' אם נאמר שמסייעו לישא את שערו. אינו אסור
כמו שאינו אסור לישא כל הבהמה ; אם בשקשרו את החבל
בשערן. קשה : נאמר. רק מעמא דרב : מפני כו' ; ומעמא דר'
יוחנן לא שויק הכא משום דחיפת הגרון דכאיב ליה בשכיל
עקירת השער ; ר' יונה אמר בפשיטת לא בלשון בעיית ;
איחפלגון כו' מה נפק מביניהן. מכיון שני הפעמים בין כך וכך

בשיא מסמא בכזית במשא וכעדשה במגע, שור
חבר מין בהמה ר' יוסי אימר מן חיה, כלב מין
חיה, רבי מאיר אומר מין בהמה חוזיר מין בהמה
הערוד מין חיה, הפיל והקוף מין חיה וואדם
מותר עם כולן לחרוש ולטשוק:

גמ' הפרומיות אסורות והרמך מותר כו' ר' יוסי
בשם ר' לעזר רמכה דלא כלינס כמה דתימר
(כ) בני הרמכים אדני השדה חיה, יוסי ערקן בר
נש דטור הוא והוא חיי מן מיבורייה איפסק
מיבורייה לא חיי ר' חמא בר עוקבא בשם ר' יוסי
בן חנינה מעמא דר' יוסי (ז) וכל אשר יגע על פני
השדה בגדל על פני השדה, הירודות והנעמית הרי
הן כעוף לכל דבר, והנחש הרי הוא כחיה ר' חיה
בשם ר' יוחנן ששה ספקות הן (ח) הצלף באילן
כבית שמאי (ט) כלי חרס בכלי נתר כבית שמאי.
חולדת הסנאים בשרצים כבית שמאי. (ס) פול
מצרי בורעים (ע) ואנדרוניס באדם, כו' (פ) בחיה
דברי הכל ר' חמא בר עוקבא אמר ע' ואמה
טרקסין מהו ואמה טריקסין ר' יונה בוצרייה
אמר טריקסון מה מבפנים מבחוץ אמר ר'
יוסי מן מה דכתיב (ו) וארבעים באמה היה
הבית הוא ההיכל לפני. הדא אמרה מבפנים
א"ל ר' מנא והכתיב (ק) ויעש את בית קדש
הקדשים עשרים אמה אורך ועשרים רוחב הדא
אמרה מבחוץ; שור בר מין בהמה. רבנן אומרין
מיכא הוה וערק לתמן, ר' יוסי אמר עיקריה מן
תמן הוה, הא שור עם שור בר אינן כלאים דלא
כר' יוסי דר' יוסי אמר כלאים, ואילין דמתרגמין
ותורי בר וראמנין כר' יוסה, ר' בא בשם ר'
שמואל, אווז עם אווז מדבר כלאים זה בזה, פאווז
עם אווז חים תני ר' יודה בן פזי דבר דליה ולא
ידעין מאן תני קל וחומר מה אם בשעה ששניהן

כזית במשא, ספק אם הוא מין חיה ומסמא נבלתו בכזית ובמשא
למשא אדם ובנדרים. שור מין שרץ ומסמא כעדשה ולא במשא
אלא בסגע; שור בר הגדל במדבר: מין בהמה, וחלבו אסור
ואינו מעון כסוי הרס, ר"א מן חיה, ופוען כסוי הרס וחלבו
מותר: כלב מין חיה, גיס לכותב כל חיה שכרשותו לאחר, או
למקדש; ערוד, חמור חבר, אדם מותר עם כולם, ספ' בגמ':
רמכה דלא כלינס, שהוא רך בשנים ולא עלה עליו עול מתג
ורסן, יוסי ערקן, שם אמורא, הצלף באילן, ספק אילן ספק
ירק: כלי נתר לבית שמאי, ספק: מסמאין מאוירן ככלי
חרס ומאחוריהן ככלי ספק: חולדת הסנאים, מסורש כמתני':
פול מצרי, ספק מין זרעים או ירק; אנדרוניס, ספק זכר או
נקבה: כו', ספק בחמה ספק חיה: אמה טריקסין, כותל עביו אמה
שמסמא בין ההיכל לבין קודש הקדשים, ע"ש שסוגר על הארון
והלוחות שנתנו בסיני, טריק, סוגר, סין, סיני וספק הוא בקדושת
עובי האמה אם כלפים או כלחוף: אר"י מדכתיב וארבעים כו'
הוא ההיכל לפני, כלומר לפני הדביר, מזה משמע שהרכיב שהוא
הכותל של טריקסין שייך לקחיק, א"ל ר"ם כו', מכאן משמע
שרץ החלל של כ' על כ' נקרא קה"ק ולא עובי אמה כותל;
המסמא לכרס זה נשאר בספק ולכך בבית שני עשו שתי פרוכות
האמה חלל ביניהם: שור בר מין בהמה, פעמא רבנן דאמרין
מכאן תוה, מן היישוב: וערק לתמן, אל המדבר: ר' יוסי אמר
עיקריה, מולדתו: מן תמן הוה, מן המדבר ונדה אל היישוב
והוא חיה: שור עם שור בר אינן כלאים, כרבנן ולא כר"י;
דמתרגמין, אונקלס מתרגם על דישון ותמו, וריכא ותור בלא:
תני ריב"ז דבר דליה, אסורא מאורתו מקום ולא ידעין מאן הוא
שלא נודע לו שמו:

הדרן עלך כלאי הכרם

ביבשה את אסור אסור, בשעה שאחד ביבשה וא'
ביום לא כל שכן, ואדם מותר בכולן לחרוש ולטשוק
כתיב (י) לא תחרוש בשור ובחמור יחדו: בשור
ובחמור אין את חורש, אבל חורש את בשור עם
אדם בחמור עם אדם:

הדרן עלך כלאי הכרם

ק אינו אסור משום כלאים אלא צמר ופשתים
ר ואינו מסמא בננעים אלא
צמר ופשתים, אין הכהנים לובשין לשמש במקדש
אלא צמר ופשתים, ס צמר גמלים וצמר רחלים
שטרפן זה בזה אם רוב מן הגמלים מותר, אם
רוב מן הרחלים אסור, מחצה למחצה אסור, וכן
הקנבס והפשתן שטרפן זה בזה, ה השיריון והכלך
אין בהן משום כלאים אבל אסורין מפני מראית
העין, נ הכרים והכסתות אין בהן משום כלאים
ובלבד שלא יהא בשרו נוגע בהן, נ אין עראי לכלאים
(ט) לא ילבש כלאים על גבי עשרה ד אפילו לגנוב
את המכס:

גמ' אינו אסור משום כלאים כו', כתיב (ס) לא
תלבש שעטנז צמר ופשתים יחדיו, הייתי אומר
אינו אסור אלא מלבוש תלמוד לומר לא יעלה
עליך, אי לא יעלה עליך הייתי אומר לא יפשיץ
את הקופה לאחריו תלמוד לומר לא תלבש (ז) מה
מלבוש מיוחד ה דבר שהוא מהנה את הגוף אף
אין לו אלא דבר שהוא מהנה את הגוף לאי זה
דבר נאמר לא יעלה עליך, ר' נחמא בר סבה ר' יוחנן
בשם ר' ז' שאם היה נגד גדול קצתו יש בו כלאים
ומונח בארץ ומקצתו אין בו ו לא יכסה בו מצד
השני, הייתי אומר אפי' פישתן של ים אפי' קנבס
תלמוד לומר צמר ופשתים, מה צמר שאין לו שם

אינו אסור כו', צמר ופשתים, דכתיב לא תלבש שעטנז, כלל
צמר ופשתים פרט, אין בכלל אלא מה שבפרט
צוים אין מידו אחרינא לא; ואינו מסמא בננעים כו', דכתיב
בבגד צמר או בבגד פשתים; אין חכהנים כו', דכתיב שש, ובר
זה פשתן שעולה בד בכר קנה אחד מכל גרעין, ובאכנס כתיב
תכלת וארגמן ותולעת שני וכולם צמר צבוע בצבעים שונים;
שפרסן, שערבן; סוחר, לערב עמחן פשתן דצמר רחלים נחבשל
ברוב של גמלים; וכן פשתן קנבס, שנתערבו אם הריב מן
הקנבס מותר לערב עמחן צמר; השיריון והכלך, כינוי משי
שתאחד דומה לצמר והשני לפשתים ואסורים משום מראית העין;
הכרים והכסתות, עשוין לשכיבה וכתיב לא יעלה עליך, אבל
להציע תחתך מותר; אין עראי לכלאים, דלבישת עראי אסור; על
גבי עשרה, אפי' שאינו נחת מן הכלאים; אפילו לגנוב את
המכס, כגון במכס העומר מאיליו שאין בו משום דינא דמלכותא
אסור משום כלאים אפי' שאינו כותבין:

גמ' כתיב לא תלבש כו' הייתי אומר אינו אסור אלא ללבוש
אבל העלאה מותר; ת"ל לא יעלה, אי לא יעלה, ולא
בחב לא תלבש; לא יפשיץ את הקופה שכתובה בגד צמר
ופשתים; לאחריו ת"ל לא תלבש מה מלבוש כו' אף, מה שנאמר
לא יעלה; דבר שהוא מהנה את הגוף, דהיינו כסוי הגוף בשעטנז
לקנעו איכ לאיהו דבר נאמר לא יעלה, היה לו לכתוב לא
תכסה; שם היה נגד גדול קצתו יש בו כלאים ומונח בארץ
ומקצתו אין בו לא יכסה בו מצד השני, אפי' שבו הצד אין בו
כלאים מים אסור שםא יעלה עליו הצד שיש בו כלאים; הייתי
אומר אפי' פשתן של ים, הגדול בים מקום שהספנות עומדות גדל
שם כמראה ירוק ופיון מהן חומין או קנבס הגדל באילן, והריש
העתיק פשתן שלם ואפילו קנבס כל' מיני פשתן שיש להם
שם לווי שנקרא פשתן שלם ופשתן קנבס שאינם נורעין בשדה

מסורת הש"ס
ורורה אור

(א) אסור ח
(ב) במדבר ים
(ג) ברכות לו
(ד) תוספתא פ"ב
דכלאים
(ה) שביעית פ"ב
כ"ט
(ו) מלכים א'
(ז) ד"ה בג
(ח) דברים סב
(ט) מנחות מא
כ"ק קמג
(י) דברים כב
(יא) יבמות ד'

עין משפט

ס מ"י שם ה'
מושע שם ס' מז
(ט) מ"י פ"ד בית
הכחירה ה' ב
(ס) מ"י פ"ב כלאים
ה"ה סכ"ג לאוין
רפכ מושע יוד
רצו ס"ז
(ז) מ"י שם ה"י
מושע שם סטו
(ק) מ"י פ"י שם
ה"ה סכ"ג לאוין
רפכ מושע שם
רצח מא
(ח) מ"י פ"ג
מסומ"צ ה"א
סכ"ג עשין רלח
ז מ"י פ"ח סכל
המקדש ה' יב
ח מ"י פ"ו ת"ו
פבלאים
ח מ"י שם ה"א
פ"יג שם מושע
שם
ז מ"י שם ה"יג
מושע שם שא
ס' א
ז מ"י שם ה' יח
מושע שם ס' ה'
ד מ"י שם ה'
יח מושע שם
ס' ח
ה מ"י שם ה'
יב מס"ג שם
מושע שם ס' ו
ו מושע שם ס'
ג

מסורת הש"ס
ותורה אור
(ג) מלכים ב ג
(ג) וקרא יג
(ד) ויקרא לב
(ה) שם טו
(ו) יחזקאל מ"ד
(ז) שמות לט
(ח) יחזקאל
(ט) שבת כ
(ט) שם סד
(י) תוספתא פ"ה
(כ) ע"ז יב

עין משפט

ז מ"י פ"ג סמ"ט
צ ה"א
ח מ"י פ"י יב שם
ה"י
ט מוש"ע יו"ד
רצ"ט פ"א
י מ"י כלאים ה'
מוש"ע שם וס'
ש
כ מ"י פי כלאים
ה"י כה מוש"ע
יו"ד שא ס"ז
ל מ"י פ"י בב
שבת ה"כ סמ"ג
לאוין סה
מוש"ע א"ח שא
ס' מה
ח מ"י פ"ג ע"ז
ה"ז ס' מג' לאוין
ש מוש"ע יו"ד
ק"ז ס' ב
כ מוש"ע שם
ס' ג

לוויי אף כל דבר שאין לו שם לוויי מניין שאין לו שם לוויי אמר ריב"ז כתיב (ג) ומישע מלך מואב היה נוקד. מהו נוקד רועה. והשיב למלך ישראל מאה אלף כרים ומאה אלף אילים צמר. אין לך קרוי צמר אלא צמר אילים בלבד. אין מיטמא בנגעים אלא צמר ופשתים דכתיב (ג) בבגד צמר או בבגד פשתים. יכול יהו מטמאין בין צבועין בין שאינן צבועין תלמוד לומר בגד צמר או בגד פשתים. מה פשתים כבוייתא אף צמר כבוייתא. אוציא את הצבוע בידי אדם ולא אוציא את הצבוע בידי שמים תלמוד לומר (ד) לפשתים ולצמר. מה פשתים לבנה אף צמר לבן תנינן תרין כללין ולא דמיין דין לדין תנינן אין אסור משום כלאים אלא צמר ופשתן בין צבועין בין לבנים תנינן אין מטמאין בנגעים אלא צמר ופשתן. ובלבד לבנים רבי יונה בוצירי בעי קומי רבי מנא תמן את אמר בין צבועין בין לבנים והבא את אמר ובלבד לבנים אמר ליה שנייא היא ששנה עליו הכתוב צמר צמר שני פעמים מה פשתן כבוייתא אף צמר כבוייתא אמר. רבי זעירא כתיב (ס) כתונת בר קודש ילבש בד שהוא עולה יחידי וחרי צמר עולה יחידי פירש בקבלה (ו) ולא יעלה עליהם צמר בשרתם בשערי הפנימית וביתא הא מבחין מותר לעלות עליהם. מנין שאין מותרים בכלאים שנאמר (ז) ואת המצנפת שש ואת פארי המגבעות שש ואת מכנסי הבד שש משור ואת האבנט שש משור תכלת וארגמן ותולעת שני וכתוב (ח) פארי פשתים יהיו על ראשם ומכנסי פשתים יהיו על מתניהם ולא יחגרו גזע. את דרש שש משש שש מפארי פארי מפארי מה

כסחם פשתן. תלמוד לומר צמר ופשתים. הקיפן הכתוב. מה צמר כו' אף כ"ד. הוא פשתן שאין לו שם לוויי. מניין שאין לו לעמר. שם לוויי. אולי כלל הכתוב כל מיני צמר אפי' אותן שיש להם שם לוויי בשם צמר. אילים צמר מלא כתיב צמר אצל כרים אלא אצל אילים דיוק פייגה שאין קרוי צמר אלא של אילים. אין מטמא כו' ת"ל בגד צמר כו' שהוא מותר שכר כתיב בסוסק בא ללמד. מה פשתים כבוייתא. שאין דרך לצבוע פשתים. אף כו' אוציא כו' ולא את הצבוע בידי שמים. כגון רחליב שחורות כן התולדה שכל מראה שאינה לבן קרוי צבוע. ת"ל בסוסק השני לפשתים ולצמר כו' חנינן. בסתנין. כו' ובכלאים אסור בין צבועין בין לבנים ובנגעים לבנים בלבד. בתמיה. ושני ר' מנא דבנגעים יש יתירא דקרא צמר צמר שני פעמים. כתיב. ככ"ג. כד. הוא פשתן. שהוא עולה יחידי. קנה של פשתן אחד בגרגיר אחד ולמד על עבירת כ"ג לפני ולפנים בבגדי לבן של פשתן. ופריך. הרי צמרן ג"כ. עולה יחידי. כל גיטא בפני עצמה. פירש בקבלה. ביחזקאל לא יעלה כו' בשערי הפנימית וביתא. הוא לפיגם מן החיכל דהיינו ק"ק אסור בבגדי צמר שיש בהן זהב. הא מבחין. בעבודת חוץ שהוא בחיכל ומזבח החיצון מותר. מנין שהן בגדי כה"ג השמונה בגדים. מותרין בכלאים שנאמר כו'. וכתוב באבנט שש משור תכלת כו' ותכלת עמרא הוא צבוע תכלת במראה ילפינן האי שש דכתיב בו משש דכתיב בפארי המגבעות ושש דכתיב במגבעות מפארי שעטו מפארי. מפארי. ביחזקאל דכתיב פארי פשתים למדנו ששש הוא פשתן ונמצא שהאבנט דכתיב בו שש ותכלת הוא כלאים. מה שני תולעת ששכמו צבוע הצמר. הוא דבר שיש בו רוח חיים אף כל. ושהרי רצבעים שצבוע בגון תכלת וארגמן הוא מדבר שיש בו רוח חיים. צמר ופשתים שטרפן. ערבן קודם טויה. אסור. אע"פ שהאחד מרובה מחבירו אינו מכסל את המועט אלא שביא צמר גמלים ליטרא ועוד כלומר אם היה שם ליטרא צמר ופשתן מכאן צמר גמלים מלפני יותר ומכאן כלומר את שניהן התערובת של צו"ט ואינו

שני תולעת דבר שיש בו רוח חיים אף כל דבר שיש בו רוח חיים מה צמר שאין לו שם לוויי אף פשתים שאין לה שם לוויי רבי יונה עילא בר ישמעאל בשם רבי לעזר צמר ופשתן שטרפן אסורם כיצד הוא עושה מכאן ליטרא ועוד צמר גמלים ומבטלן. אבא בר רב חונא בשם רבי ירמיה צמר ופשתים שטרפן בטלן רב אמר אסור בתערובתן. מה פליג. מה דאמר רב כשעשאו בגד בפני עצמו מה דאמר רבי ירמיה בההוא י דבעי מערבתה עם חורן רבי הלל בי רבי זולס היה לו בגד בשלשים ריבוא דינר ויהביה לרבי ומצא בו כלאים ושרפי רבי מנא היה לו בגד בשלשים ריבוא דינר ויהביה לר' חייא בר אדא אמר ליה כ זבנית למת והוה עלוי עד דהוא מברך. א"ר חגי ר' שמואל בר יצחק מ"יתי מאנא מבי קצרא ומייתב עלוי עשרה חומין מפשפשין ליה. א"ר חגי רבי שמואל בר רב יצחק הוה מפקד גו בייתיה דלא מוקמה נבל דעמר מיקמי נבל דכיתין בגין פיפה. השיריין והכלך כו'. השיריין מטמאם והכלך אגבין קיסריין. ארשב"ג (ח) הזרתי על כל מפרשי חים ואמרו כלכה שמו. אבל אסורין מפני מראית העין. (ס) רב אמר ל כל שהוא אסור מפני מראית העין אפילו בחדרי חדרים אסור. מתניתא פליגא על רב. פשתן שצבעה בחרת לא יעשה ממנה אימרה מפורסמה. בכרים וכסתות מותר. מתניתא פליגא על רב (כ) נתפרו מעותיו לפני עבודה זרה מ לא יהא שוחח ומלקטו שלא יהא כמשתחוה לע"ז ואם היה מקום צנוע מותר. מתניתא פליגא על רב. (כ) פרצופות שהן ממליץ מים בכרכים לא יתן פיו על פיו שלא

מכסל אסור לכתחלה דהא דאמר אסור הוא לעשותו שעשנו שוע מוי ונוו לעשות סמנו בגד אבל כיו שהם כחולדותם אין בהם אסור ויכול לבטלם לכתחילה. אבא כו' צו"ט ששספן בשלן. כדמסיק שערבן עם מין שלושי כגון צמר גמלים. ורב אמר אסור כשעשאו בגד מצו"ט עצמן. ר' הלל כו' ומצא בו כלאים ושרפו. משמע שאבד בו כלאים דפינך ויהביה לרבי לשמוע ממנו דעתיה כזה ומצא בו כלאים ושרפו. שמעינן מינה דבגד שאבד בו כלאים אסור למכור. מולא יעצו למכרו. לעכו"ם. ומשמע שמא ימכור העכו"ם לישראל. ר' מנא היה לו בגד. שאבד בו כלאים ויהביה לרביא לשמוע ממנו מה לעשות בו. א"ל. רחב"א זבנית למית. קנית אותו לסת. כל' שזותר לתכריכי המת. והוה עלוי. שיהיה על הסת. עד דהוא סברך. האכל ברוך דין האמת דהיינו עד אחר ההסדר. אבל לקביו אסור. ור' יוחנן פליג בבלי (נדה ס"א): רשבי מ"יתי מאנא מבי קצרא. היה מכאן בגד שאבד בו כלאים מן הכוכים שנתן לו דנקות כדי שיוכלו להכיר החוט שאבד בו. ומייתי עלוי עשרה חומין ומניח עליו עשרה חומין כמינים שונים להרמות לחוט הכלאים שאבד. ומפשפשין ליה אולי ימצאו אותו. רשבי"ו הוה מפקד גו בייתיה. היה מצוה בני ביתו דלא מוקמה שלא יעמידו. נבל דעמר. הסנקה את הצמר מנבלות דהיינו מקוצים ושאר דברים המעורבין. נבל. לשון בולל. מיקמי נבל דכיתין. של פשתן. בגין פיפה. כמו עסיפיה שמא יעופו ויפרחו מזה לזה ויתערבו. ותי' זהיר מאד שלא יבוא לידי כלאים. השיריין מטמאם. מין משי. והכלך אגבין. שמו. הבא מן. קיסרי פשתן שצבעה בחרת. הוא מין צנע כמו חרתא דאושכפא. לא יעשה ממנה אימרה מפורסמת. כך הוא בתוספתא ופירושא הפשפשן שצבע בחרת גראה כצמר צנוע. וכשיעשנה אימרה דהיינו שפה לפיו של בגד הפשפשן המפורסם. שהכל רואין שהוא פשתן ואמרו שהוא לבוש בגד של צו"ט הרי שהבוייתא אוסרת משום מראית העין ואפ"ה בכרים וכסתות מותר משום שהוא בחדרי חדרים. פרצופות שממליץ מים בכרכים. גדולות. עושין

יהא כמנשק לעי. ואם היה מקום צנוע מותר, מתניתא פליגא על רב (ט) סאין שוחטין בגומא אבל עושה הוא גומא בתוך ביתו כשביל שיכנס הדם בתוכו ובשוק לא יעשה כן שלא יחקה את המינים, מתניתא פליגא על רב הגיע לחצר החיצונה שומטין בחמה אבל לא כנגד העם, מתניתא (ט) פליגא על רב ביב שהוא קמור ארבע אמות ברשות הרבים אין שופטין לתוכו מים כשבת. ותני עלה אם היה מוחלף מותר. עונת גשמים מותר. צינורות מקלחין אסורין. תני בר קפרא אם היה מקום צנוע מותר, אילין פליגין על רב ולית להון קיום: בכרים וכסתות מותר, ס' הדא דתימר בריקן אבל במלא אסור. בנתון עיג מסמוזה אבל בנתון עיג המטה אפילו ריקן אסור. (ט) הרי שהיה מהלך בשוק ונמצא לבוש כלאים. תרין אמוראין: חד אמר אסור וחרנא אמר מותר. מ"ד אסור דבר תורה מ"ד מותר כההיא דר"ז גדול כבוד הרבים שהוא דוחה את המצוה בלא תעשה שעה אחת תני אין מדקדקין במת ולא בכלאים. א בבית המדרש, ר' יוסי הוה יתיב מתני והוה חסן מיתא. מן דנפק ליה לא אמר כלום סאן דיתיב ליה לא אמר ליה כלום. ר' אימי הוה יתיב מתני אמר חד לחבריה את לבוש כלאים. אמר ליה ר' אימי שלח מאנך ויהב ליה. תני אין עראי בכלאים בבית המקדש. והא הני (ט) כהן

כן שהמים בא מחסעין דרך קנה חילול ולמעלה על הקנה יש פרצה שהמים נכנסין לתוך פיו ומשם יוצאין לתוך ובני אדם מגיעין פיהם לפי הפרצה ושותין מהן: אין שוחטין בגומא, שהוא חוק הצדקין לעבדכ: הגיע לחצר החיצונה, מי שנשדו כליו במים בשבת: לא כנגד העם משום מראית העין שיחשדוהו שכןסן: קמור, מכוסת: ביב, הוא חרוץ המקלח מים הנשפכין מחצר לר"ה אין שופטין לתוכו כשבת שהרואים ואמרו שהוא שופך בשפת החצר לר"ה: מוחלף, היא תחת הגג: עונת גשמים: יאמרו שמי גשמים הוא הלכך מותר: אילין, כוללה הני מתניתין. פליגין על רב ולית להון. לרברביהם: קיום נגד פסקא דרב ולפיכך הלכה כרב: הכרים וכסתות מותר, קאי בפסקא דמתניתין: הדא דתימר בריקן, שהכרים אין בהם טוכין, וגם: בנתון עיג מסמוזה, איצטבא של עץ או אבנים שהם קשים והכרים מונחים עליה בשוה: אבל במלא, שהכר מלא מוכין שהגוף נשקע בהן והכר נכרכת סביב גופו או שאפי' הכי ריק ונתונה עיג המטה שניב הגוף שוקע בה ונכרכת סביב הגוף אסור: היה מהלך בשוק ונמצא לבוש כלאים, שנמצא כנגד צמר ארוג חוט של פשתן שאסור מהית: היא אסור, וצריך לפושטו מיד אע"ג שבזיון הוא לו רישאר ערום בשוק אבל אין חכמה ואין תבונה נגד ה': וחרנה אמר מותר, ומפרש: מ"ד אסור, משום דבר תורה כדאמרן מ"ד מותר כו' גדול כבוד הרבים שדוחה לא תעשה שעה אחת, עד שירוק הכיתח ושמ יפשוט, ואין לפרש דמיד מותר איירי באיסור דרבנן, משום דחלשון נמצא לבוש כלאים תרין אמוראין משמע ברור כו' שהרשויות מיירי באופן אחר ופליגי ועוד שהיה הש"ס מפרש ולא פליגי אלא זה בכת וזה בכה, ובע"כ לומר שהירושלמי נגד הכבלי (ברכות יט): והרא"ש ז"ל פ"י דהכא מיירי שאיש אחר ראה את הכלאם כנגדו מ"ד מותר פ"י שא"צ לומר לו משום כבוד הבירות והוא עצמו שוגג שאינו יודע וניחא חלשון נמצא שהוא ל: מצא אלא איש אחר ובכבלי אמר שמאל המוצא כלאים בשוק, שהוא עצמו מצא פושטו אפי' בשוק משום אין חכמה כו', אין מדקדקין במת, יש ספרשים לענין הוצאת חכת שא"צ לבטל סכית הסדרש לולך להוצאת הסת ומיירי בשיש לו קובצין אבל למת מצוה פשיטא דצריך לבטל, ויש ספרשין שאם מת בבהמ"ד וכתן יושב שם ולומד תורה א"צ לצאת מפני שומאית מת לבטל מלמדו, וכן ולא בכלאים אם נזכר בתוך לפודו שיש כלאים כנגדו איצ' לבטל ולולך לפשוט, את הבגד ומכא דרך תרי עובדי דהא סן הסת: ר' יוסי הוה (כט)

שיצא לדבר עם חבירו אם הפליגו טעון טכילה אם לשעה טעון קידוש ידים ורגלים. כאן בבגדי זהב כאן בבגדי לבן. (ט) לא יעלה עליך מותר להציעו תחתיד: אבל אסור חכמים לא יעשה כן שלא תהא נימא אחת עולה על בשרו: הלכה ב' מתני' מטפחות הידים מטפחות הספרים ומטפחות האין בהם משום כלאים. ד ר' לעזר אסור, ומטפחות ה הספרים אסורות משום כלאים;

נמ' חסן תנינן (ט) ו שלש מטפחות הן. של ידים טמאה סדרס ושל ספרים טמאה טמא מת. של תכריך נבלו בני לוי טהורה מכלום. ר' לא בשם ר' יוחנן מפני שהוא נותנה על הכסת וישן עליה. רב אמר מפני שהוא נותנה תחת אצילי ידיו. רב אמר אסור, והלכה כדברי האסור, ולמה לא אמר כר' לעזר, אית תני תני מחלף, ר' יוחנן יהב ספה על מנוי, ואינו אסור משום כלאים דלא ינבלון מנוי איר זריקן ויהיבו לר' אבונא ביעתא במפה דאית ביה כלאים והוא לא מקבל עד שלא יתכונו בחמה מפני החמה ובגשמים מפני הגשמים, מטפחות ספרים. ר' שמואל בר נחמן בשם ר' יונתן מפני שהוא עושה אותה כמין תיק ונותן ספר תורתו עליה, ר' בא ר' חייא בר יוסף בשם רב ס מפני שהוא מחמם בה ידיו. איר בון בר חייא

יחיב מתני והוה חסן מיתא. לפי' הא' ח"פ חסן באותו העיר והיו סן התלמידים שיצאו להוצאת הסת ומהם שישבו ולא יצאו ולא אמר להם ר' יוסי כלום וסיעתא שאין מדקדקין, ולפי' ב' משום שומאית סת ח"פ חסן בבהמ"ד שלמדו שם, ומכא עובדא ב' לענין כלאים: ר' אימי הוה יתיב ומתני' אמר חד, מן התלמידים: לחבויה את לבוש כלאים, א"ל ר' אמי שלח מאנך, הפשט מלבישך; ויהב ליה, שלא היה לך לומר לו בשעה שהוא עוסק בלמודו וסיעתא שאין מדקדקין בכלאים בשעה שהוא לומד תורה: אין עראי בכלאים בבהמ"ד, שהכתן אסור לילך בכלאים של בגדי כהונה שלא בשעת עבודה אפי' הליכת עראי, ופרקי: כתן שיצא כו' והפליגן, שהלך למרחוק והסית דעתו: אם לשעה, מועפת: כו', קרני מיהת שיצא והא אסור לצאת אפי' עראי משום כלאים שיש כנגדו כהונה: ומשני כאן בבגדי זהב, אין עראי בכלאים: כאן, ברייתא: בבגדי לבן, שאין בהם כלאים: לא יעלה עליך, כתיב: אבל מותר להציעו תחתיד לכך מותר בכרים וכסתות: אבל אסור כו' אם כלאים מוכין כדפ';

הלכה ב' מתני' מטפחות הידים, שמנגנין מימי נפילתן; מטפחות הספרים, שכורכין בהן סית: מטפחות הספג שמנגב בהן גופו כשיצא מסרח; ר"א אסור, מעטא מ' בגמ'; מטפחות הספרים, כשמספרים השער פורסים עליו ספה שלא יפול השער על בגדיו: אסורות, כ"ע כדור בה משום שמתעטף בה כפלבוש;

נמ' חסן תנינן, משום מעטא דמטפחות הידים שייך הכא מביא המשנה כולה: של ידים טמאה סדרס כו' ר' לא, מפני מעטא דמטפחות ידים: מפני שנותנה על הכסת וישן עליה הלכך נעשית משכב הזכ, ומהאי מעטא נמי אסורה משום כלאים: רב אמר, מעטא שנותנה תחת אצילי ידיו, ונמסך עליה וזה כמו סדרס, וגם משום זה אסור בכלאים: רב אמר, על כל הני מטפחות: אסור לעשותן כלאים, וסמא דגמ' פוסק והלכה כדברי, ר"א: האסור, במתני: ולמה לא אמר, מפורש: כר"א, ומשני אית חנאי תני מחלף, דתני אסור בדברי ח"ק לכך לא פסיקא ליה לומר כר"א: ר"י יהב ספה, של כלאים: על מנוי, על בגדיו, ומסתמא ואינו אסור משום כלאים, ומשני דלא ינבלון מנוי שלא לבש דרך לבישה אלא מכסת שלא ישנפו בגדיו מן חסין ואכך ושלח בשעת לבישה: ויהיבו נתנה לריא ביעתא, ביצה חמה, והוא לא מקבל, מפעם שאמרו במוכרי כפות: עד שלא יתכונו בחמה כו' וחכא מציל ידו מחוס תביעה: מטפחות

מסורת חשיעי

(ט) חולין מא.
(ט) שבת סח.
(ט) ברכות יט;
(ט) חוספתא יומא;
(ט) זכאים כ;
(ט) ביצה יד;
(ט) כלים פ' כר;
(ט) יד

עין משפט

ס' ס' פ"ב
שחיטה ס' פ"ב
עשין ס' ג' מוש"ע
שם יב ס' א
ט' ס' פ' מ"ו
שבת ה' יח
מוש"ע מ"ח שנה
ס' ב
ז' מ"י פ"ו
כלאים ה' כס
מ"ג לאוין רפג
מוש"ע שם שם פ'
א
ח' מוש"ע יור
שא ס' ב
ז' ס' פ"ה ביאת
מקדש ח"ה
גמ' פ"ו כלאים
ה' יב ס' מג
לאוין רפג מוש"ע
שם
ד' מ"י שם ה' כא
ס' מ"ג שם
מוש"ע שם ס' פ'
המוש"ע שם סב
ו' מ"י ס' כו
כלים ה' יג
ז' מ"י פ"ו כלאים
ה' כב מוש"ע
שם ס' ס"פ כב
ח' מ"י שם ה"י
מוש"ע שם ס'
ס' מ"י שם הויכב
מוש"ע שם ס'

מסורת הש"ס

- (5) חוספתא פ"ה ירושל' מוע"ק פ"ג ה"ב
- (6) שבת כ"ט
- (7) שם ל'
- (8) כתובות ק"ג
- (9) חוספתא כתובות פ"א
- (10) אבל רבתי פ"ט
- (11) איוב ל"ח
- (12) שבת קיד, נדה כ.
- (13) כתובות קד.

עין משפט

- י מ"י שם סמג
- שם מוש"ע
- כ מ"י פ"י
- כללים הכיה סמג
- לאוין רפג מוש"ע
- ל"ד שא סצ"ח
- ל מ"י שם הס"ז
- סמ"ג שם מוש"ע
- שם ס"ו
- מ מ"י שם סמ"ג
- שם מוש"ע
- נ מ"י פ"י
- ח
- אישות סמג לאוין
- ה"א מוש"ע
- א"ה צד ס"א
- ס ע מור יו"ד
- שנב
- פ שם ושיע ס"ב

ל"ר בא בלא כך אינו אסור משום כללים א"ל לא רב הוא ורב אמר אסור והלכה כדברי האוסר, אמר ר' יונה ל"ר בא ולמה לא אמר ליה ולא מסלקתה. אלו אמר ליה בלא כך אינה אסורה בהנייה. מה היה מימור ליה, מטפחות הספג פעמים שהוא רואה את רבו ומתעטף בה. ר' אבהו בשם ר' יוחנן, (6) בלגרי נשים אסורין משום כללים, היא בלגרי נשים היא בלגרי אנשים, מהו בלגרי נשים רבנן דקיסרין אמרי אנטיטיה מטפחות (*) (הספג), הדא דתימר במתכוין לשם מלבוש. אבל אם אינו מתכוין, לשם מלבוש לא בדה :

הלכה ג' מתני' תכריכי המת ומרדעת של המור אין בהם משום כללים. לא יתן את המרדעת על כתיפו אפילו לחוציא עליה את הזבל. (7) מוכרי כסות מוכרין כדרכן ובלבד שלא יתכוונו בחמה מפני החמה ובגשמים מפני הגשמים, והצנועין כפשילין לאחוריהן במקל. מ תופרי כסות תופרין כדרכן ובלבד שלא יתכוונו בחמה מפני החמה ובגשמים מפני הגשמים, והצנועין תופרין בארץ :

נמ' תכריכי המת כו' (8) דכתיב במתים חפשי כיון שאדם מת נעשה חפשי מן המצות, (9) רבי צוה שלא ללבוש דברים בשעת פטירתו מן העולם אל תזוז אלמנתי מביתי. ואר תספדוני בעיירות. ומי שנמפל בי בחיי ימפל בי במותי אל תזוז אלמנתי מביתי ולא מתניתא היא אלמנה שאמרה אי אפשי לזוז מבית בעלי. אמר ר' דרוסא דלא יימרון לה ביתא דנשיותא הוא משועבד הוא

(*) י"ל הספדים.

לנשיותא. א"ל לעזר בר יוסה כהדא דתני (10) דרה בבתים כשם שהיתה דרה בהן ובעלה נתון במדינת הים, ומשתמשת בכלי כסף ובכלי זהב כשם שהיתה משתמשת ובעלה נתון במדינת הים. וניזונת כשם שהיתה ניזונת ובעלה נתון במדינת הים. ואל תספדוני בעיירות מפני המהלוקת. ומי שנמפל בי בחיי ימפל בי במותי. א"ל חנינא דציפורין כגון יוסי אפרתי ויוסף חפנים. ר' חזקיה מוסיף אל תרבו עלי תכריכין, ותהא ארוגי נקובה בארץ, מילתא אמרין בסדין אחד נקבר רבי. דרבי אמר לא כמה דבר אינש אזיל הוא אתי. (11) ורבנן כמה דבר אינש אזיל הוא אתי. תני (12) בשם ר' נתן ס כסות היורדת עס אדם לשאול היא באה עמו מ"ט (13) תתהפך כחומר חותם ויתיצבו כמו לבוש. אנטיטיוס שאל לרבי מהו תתהפך כחומר חותם א"ל מי שהוא מביא את הדור הוא מלבישו. ר' יוחנן ספקד (14) מלבושני בורדיקא לא תוורין ולא אוכמין אין קמית ביני צדיקיה לא נבהת אין קמית ביני רשיעיה לא נבהת. ר' יאשיה ספקד אלבושני חוורין חפיתין. אמרין ליה ומה את טב מן רבך. אמר לון ומה אנא בחית בעבדאי. ר' ירמיה ספקד אלבושני חוורין חפיתין ס אלבושני בנרסיי יחבין מסנא ברגליי וחומרא בידיי ויהבני על סיטרא אין אתא משיחא אנא מעתה צפריא אמרין (15) מאן דאמר לן רבי דמך אנן קטלינן ליה אדיק לון בר קפרא רישיה מכסי. מאני מבוועין. אמר לון מצוקים ואראלים תפוסין בלוחות הברית וגברה ידן של אראלים וחטפו את הלוחות אמרין ליה דמך רבי. אמר לון אתון אמריתון וקרעון. ואזל קלא דקרעון לגו פפתה מהך תלתא

אלא שהלך למרדכי שצריך ליתן הכל בין מדור בין כלים ומוזנות לפי כבודה כך צריכין היורשים ליתן לה אחרי מות הכעל : ואל תספדוני בעיירות. עיירות גדולות על הכפרים וכרכין גדולים מן העיירות : מפני המהלוקת, של הכרכים שיאמרו כבוד של רבינו גדול יותר לספדו בכרך : יוסי אפרתי. דמן אפרתי : יוסף חפנים. דמן היפה : אל תרבו על תכריכין. ונכמו נוקבין. וכמו שאומר לקמן לא כמה דבר אינש אזיל הוא אתי. לא כמו שהוא חולק הוא בא. כלומר שאל תתחיה לא יצטרך לתכריכין שיחיה לו גוף גוף חדש וגם בגדים חדשים : נקובה בארץ. שיעשונקבים בארון מתחתיו לארץ כדי שיוקב הגוף מהר : מילתא אמרין. אומרים שכן היה הדבר שבסדין אחד נקבר רבי : ורבנן כו'. כשם שהוא חולק כך יובא שאותו הגוף יתחדש וגם מלבושיו עמו : מי שהוא מביא את הדור. של תחתים : הוא מלבושו. וה"פ של הכתוב. אע"פ שתתהפך כחומר חותם של צורות הגוף מ"מ ויתיצבו לתחיה כמו לבוש במלבושיתן : ר"ל מפקד. מצות קודם פטירתו : מלבושני. תלבושני : בורדיקא. מראה בינוני בין שחור לבן : אין קמית ואימירדני : לא נבהת. לא אתכביש, חוורין חפיתין. לבנים. ואימירדני סביב החלוק : ומה אנא בחית בעבדאי. ומה אני בוש במעשי. בחסיה כל' איני מתבייש במעשי, שטובים הם הלכך אלבושני כראוי : בנרסיי. הוא חלוק העליון : מסנא, מנעלי : ויהבני על סיטרא. השכבני על צדי : אנא מעתה. הנני פוכן : צפריא, אנשי צפורי : רבי דמך. מי שיאמר לנו שמת רבי : אנ קטלינן ליה. נהרג אותך, וסרוב צער אצור כן אדיק לון נתיראה להם : מאני מבוועין, בנדרו קרעין : מצוקים ואראלים חפדיקים מצוקי ארץ והמלאכים : תפוסין בלוחות הברית, כל' חפדיקים בנרסיי הקדוש : אמרין ליה דמך רבי, שאלו אותו אם מת רבי א"ל אתון אמריתון. כמו שאדם אומרין. ולא רצה להוציא סניו הבשורת הרעה : ואזל קלא דקרעון. והלך קרעה הקריעה : לגו פפתה. שם מקום רחוק ג' מילין : ואשירונת

ספרים, מ"מ דאמר במתני' : שהוא עושה אותה כסין חיק, ונותנה בחיקו. ונותן ס"ת עליה וחס לו : שסמכס בה ידיו. כל שעה שלוקח את הס"ת כרוכה בה : בלא כך. כל' אם יכול לקבל את המספחת שלא תחמם ידיו : אינו אסור כו'. דאזל הטעם : ולא רב הוא. אין אני אוסר מדעתי אלא בשם רב : ורב אמר אסור. סתם וגם אמרו : הלכה כדברי האוסר. סתם ואין לחלק אם הוא מקפל המספחת : א"ל ר' לר"ב. והו תירוק בלא טעם : למה לא אמר לן, מר : מלא כסלקתה. שאינו יכול לסלק המספחת שאסור לאחוז ס"ת ערום ; אלו א"ל, כו' ; בלא כך. בלא מספחת : אינה אסורה בהנייה. בחסיה הא אסור ליגע בס"ת ערום, מה היה מימר ליה, למר. כל' שזה היה חירוק מספיק : מספחות הספג, מ"מ אסור : פעמים שהוא רואה במרחק : את רבו ומתכביש מסגנו ערום : ומתעטף בה : בלגרי נשים. כלי המרחק של נשים וה"ה של אנשים : מהו כו' אנטיטיה. מספחות של נשים : מספחות הספרים. כצ"ל. הדא דתימר. דאסור : אבל כו' לא ברא דבר שאינו מתכוין מותר :

הלכה ג' מתני' תכריכי המת. מעטא ספ' בגמ', מרדעת כו' היא קשה ביותר ואפי' בשרו נוגע לא חיישין שמא תכריכין ניסא על גבשו ; לא יתן המרדעת על כתיפו. דהעלאה מדאורי' ותא דשרינן בהצעה שהיא מדרבנן : מוכרי כסות כו'. לובשים כדרכן להראות לקונים : והצנועין, הסמחורין, כפשילין במקל. גותן המקל על כתיפו וחולה עליו הבגד בקצוה שמאחוריו ואינו נוגע בגופו, תופרין כדרכן, על הכרכים ועל השוקים :

נמ' ולא מתניתא היא (כתובות פ"ב), דלא ייכרון לה היורשים : ביתא דנשיותא. משועבד ושייך לנשיותא הנשיא ובין שדנשיא הלך לעלמו אין לה להשתמש בביתו אלא בפחות : א"ל כו' כהדא דתני, אותה נותן טעם לדברי השתניתא שאין היורשים יכולים לזוז מבית בעלה כמו ששינוי בנשיותא שצריכין לתת לה מדור לפי כבודה כמו בחיות.

מסורת חשיפה

- (א) בראשית כו
- (ב) ב"ס פ"ה.
- (ג) תלים קמח
- (ד) ס"ק כה.

שניא ותלתתיו יומיא עאל אליהו לגביה בדמות ר' חייא רובה אמר ליה מה מרי עביד, אמר ליה חד שיניי מעיקא לי, איל חמי לה די וחמי לה ליה ויהב אצבעתיה עליו ואינשמת, למחר עאל רבי חייא רובה לגביה א"ל מה עביד רבי האי שינך מה היא עבידת, א"ל מן החיא שעתא דיהבת אצבעתך עלה אינשמת באותה שעה אמר אי לכס חיות שבארץ ישראל אי לכס עובדות שבארץ ישראל אמר ליה אנה לא הוינא, מן החיא שעתא הוה נהיג ביה ביקר, כד הוה עליה לבית וועדא הוה אמר יכנס ר' חייא רובה לפניו ור' ישמעאל בי ר' יוסי לפניו ממני א"ל ח"ו אלא ר' חייא רובה לפניו ור' ישמעאל בי ר' יוסי לפניו לפניו, רבי הוה מתני שבחיה דר' חייא רובה קומי רבי ישמעאל בי ר' יוסי חד זמן חמי גו בני ולא איתכנע מן קומי א"ל אדני דאת מתני שבחיה א"ל מה ענד לך א"ל חמתי גו בני ולא איתכנע מן קומי, א"ל למה עבדת כן, א"ל ייעול עלי דאין סחית לא ידעית, כהחיא שעתא אשגית עיניי בכל ספר תלים אנדה, כן החיא שעתא מסר ליה שני תלמידין דיהלכון עמיה בנין סכנתא ר' יוסי צם חמני יומין למיחמי ר"ח רובה ולסופא חסא ורגון ידיה וכהו עיניו, ואין תיסר דהוה רבי יוסה בר נש זעיר חד גרדיי אתא לגביה דרבי יוחנן אמר ליה חסית בחלמי דרקיע נפל וחד מן תלמידך סמך ליה א"ל וחכים את ליה א"ל אין, אנא חמי ליה אנא חכים ליה, עבר כל תלמידיו קומי וחכים לר' יוסה, ריש בן לקיש צם תלת מאוון צומין למיחמי ר"ח רובה ולא חמתייה, ובסופא שרא מצטער, אמר מה הוה דעי באוריתא סגין מיני, א"ל ריבך תורה בישראל יותר מסך ולא עוד, אלא דהוה גלי, אמר לון ולא הוינא גלי אמרין ליה את הוית גלי סילף והוה הוה גלי מלפיה, (ס) כד דמך רב הנא ריש גלותא אסקוניה

מילין, ר' נחמן בשם ר' מנא מעשה ניסין נעשו באותו היום ערב שבת היתה ונתכנסו כל העיירות להספידו ואשירוניה תמני עשרה כנישן ואחתוניה לבית שריי ותלה לון יומא עד שהיה כל אחד ואחד מגיע לביתו וממלא לוחבית של מים ומדליק לו את הנר, כיון ששקעה חמה קרא הגבר, שרון מציקין אסרין דילמא דחללינן שבחא, יצתה בת קול ואמרה להן כל מי שלא נתעצל בהספידו של רבי יהא מבושר לחיי העולם הבא בר מן קצרה, כיון דשמע כן סליק ליה לאיגרא וסלק גרמיה ומית נפק בת קלא ואמרה ואפילו קצרה, רבי הוה יתיב ליה בצפורין שכע עשרה שנין וקא על גרמיה (ו) ויחי יעקב בארץ מצרים שבע עשרה שנה, ויחי יהודה בצפורין שבע עשרה שנה, וכן גובעין עכר תלת עשרה שנין (ז) חשש בשינך, א"ל יוסי בי ר' בון כל אותן שלש עשרה שנה לא מזה חיה בארץ ישראל, ולא הפילה עוברה בארץ ישראל ולמה חש שינוי חד זמן עכר חבא חד עיגל מנכס געה ואמר ליה רבי שיזבי א"ל לכך נצית, ובספיה איך אינשמת חמתון, קטלין חד קן דעכברין אמר ארפונין (ח) ורחמיו על כל מעשיו כתיב, רבי הוה ענון סנין והוה אמר כל מה דייסר לי בר נשא אנא עביד חוץ סמה שעשו זקני בתירה לזקני דשרון גרמין מנשיאותיה וכניניה, אין סליק רב הונא ריש גלותא להכא אנא מותיב ליה ליעל מיני דהוה מן יהודה ואנא סכניסין דהוה כן דכריא ואנא כן נוקבחה, חד זמן אע"ר חיה רובה לגביה אמר ליה הא רב הונא דבר נתכרמנו פניו של רבי, אמר ליה ארוננו בא, אמר ליה פוק וחמי מאן בעי לך לבר, ונפק ולא אשכח בר נש וידע דהוה כעיס עליו, עכר שלא עליה לגביה תלתין יומין, א"ל יוסי בר בון כל אינן תלתין יומין ליה רב מיניה כללא דאורייתא, לסוף תלת עשרתי

חסני עשרה כנישן, הלכו עם ארוננו לחיי כתיבנסות; ואחתוניה לבית שריי הוריות לבית שערים; וחלץ לון יוסה, ותפתין להם השמש; שרון מציקין, התחילו לראות; קצרה, כוכב; וסלק גרמיה, הפיל את עצמו; וכן נביתו, כצ"ל, מאותן השנים; עבר, עשה; י"ג שנה חשש בשינוי, סבל מכאב השינים; חיה יולדת; עוברה, שיסורי רבי היו מגינים עליהם; ולמה חש שינוי, סדוע נענש ביסורי השינים; חד, זמן עבר, פעם אחד הלך; חבא עיגל מנכס, ראה עגל מוליכין אותו לשחוט; געה ואמר ליה, צעק העגל וא"ל לרבי! רבי שויב, הצילני! א"ל רבי! לכן ניצרה, וסשום שלא חס על העגל נענש בשינוי; בסופא, איך אינשמת, כמז נתרפא לכסוף; חמתון, ראה אותם; ארפונין, הרפו ידכם מלהרגם; אינשמת איך שבא אליו הנשימה ששכח הצור סכבאוכס דומה שאין יכול לנשום; ענון, סגין עניו גדול; זקני בתירה לזקני, רבני בתירה היו הנשיאים ותלמידיהם; את עצמן מן הנשיאות וסגו את הלל שהיה זקינו, של רבי; אין סליק רב הונא, שהיה ריש גלותא, כבבל; לעיל מינאי למעלה ממני; דר"ה משבש יהודה מן הזכר, ורבי משבש יהודה מן הנקבה, וספד האב משבש כנישין; חד זמן, נכנס ר"ח רבה א"ל קב הונא עומד מבחוץ; נתכרמנו פניו, ונשתנה סראיתו של רבי רסבר שהוא חי וסבר לקיים מה שאמר להושיבו למעלה ממנו א"ל ר"ח ארוננו בא, כלי שמת רב הונא א"ל רבי לר"ח צא וראה מי צריך לך בחוץ יצא ולא מצא איש והבין שכעס עליו רבי וחפץ להוציאו מביתו, משום שסבר שר"ח רצה לבחון אותו אם יעמוד כדבריו וקבל ר"ח עליו נזיפה ולא נכנס אליו שלשים יום וכל השלושים יום לסר רב מר"ח כללי התורה לסוף הי"ג שנה ושלשים יום נכנס אליהו לרבי בדמות ר"ח רבה א"ל

אליהו מה רבי עושה כלומר מה שלומך, א"ל רבי אחד משינוי כאיב לי א"ל הרמני, והראה אותו נתן אליהו ז"ל אצבעו עליו ונתרפא למחר נכנס אליו ר"ח רבה א"ל ר"ח לרבי מה עביד רבי כלומר מה שלומך ומה שלומיהשן שלך א"ל רבי משעה שנתא אצבעך עלו נתרפא, דרבי לא ידע שהיו אליהו ז"ל בדמות ר"ח, אז אמר ר"ח אי לכס יולדות ומעובדות עכשיו מי יגן עליכם א"ל ר"ח לרבי אני לא הייתי אצלך, והבין רבי שהיה אליהו ז"ל סמו היה נהג רבי כבוד בריש, כשהיה ר"ח נכנס לביתו ד"ר היה אומר יכנס ר"ח רבה לפניו כו' רבי הוה מספר בשכחו של ר"ח רבה קמיה דריכריי פעם אחר ראה ר"ח את ריב"ר במרחק ולא קם ר"ח מפניו א"ל ריב"ר, לרבי על איש כות אתה מספר בשכחו, א"ל מה עשה לך א"ל ראיתי במרחק ולא נכנע משני א"ל רבי לר"ח למה עשית כן א"ל ר"ח יבוא עלי אם ידעתי אפילו מרחיצתי, שבאותה השעה שלחתי עיני ומחשכתי כאנדה של כל ספר תילים, מאותה שעה מסר ליה שני תלמידים שילכו עם ר"ח משום סכנת של מדרת מחשבתו; ר' יוסי התענה שמונים יום לראות את ר"ח אחר פטירתו ולסוף ראהו ורערו רייו וכהו עיניו וא"ת שהיה ר"ח קמן בפעלה, אול"א א"בא לר' יוחנן א"ל ראיתי בחלום שהרקיע נופל וא' מתלמידך סוסך אותו, א"ל התכיר אותו א"ל הן, העביר לפניו כל תלמידיו והכיר את ר' יוסי; רשב"ל צם שלש מאות תעניתים לראות את ר"ח רבה ולא ראה, לסוף התחיל להצטער אמר אולי היה יגע בתורה יותר מסמו אמרו ליה ריבך תורה בישראל יותר מסך, ולא עוד אלא שהיה גולה, א"ל ולא הייתי אני גולה, א"ל אתה היית גולה ללמוד לעצמך, והוה היה גולה ללמד לאחרים; כשנפטר רב הונא ריש גלותא, בבבל העלו אותו לא"י אמרו היכן נקבר אותו,

מסורת הש"ס

- (י) כתובות
- (כ) תילים קמו
- (ג) יוסא עא
- (מ) יוסא נד
- כ דניאל יא
- (ס) ירמיה כ
- (ט) מלכים א' כב
- (ס) תילים כד
- (פ) ב"ב עד

להכא אמרי אן אנן יהבין ליה. אמרין ניייתניה גבי ר"ה רובה דהוא מן דידהון. אמרין מאן בעי מיהב ליה. א"ר חגיגא אנא עליל יחייב ליה. אמרו ליה עילתך את בעי דאת גבר סב ואת בעי מיעול מיתב לך תמן. אמר לון יהבון משיחא ברגליי ואין עניית אתון גרשין. עאל ואשכח תלת דנין יהודה בני אחריך ואין עוד. חזקיה בני אחריך ואין עוד. אחריך יוסף בן ישראל ואין עוד. תלת עיניו מסתכלה אית אמר ליה אפיק אפיק שמע קליה דרית רובא. אמר לרב יהודה בריה נפיש לרב הונא יתיב ליה ולא קביל עליו מתיב ליה אמרין כמה דלא קביל עליו מתיב ליה כן זרעיתיה לא פסקה לעולם ויצא משם והיה בן שמונים שנה ונכפלו לו שניו. (כתוב י') ונשאחני מסצרים וקברתני בקבורתם. יעקב כל הן דהוא מה הוא מנכי. ר' לעזר אמר דברים בנב. ר' חנינא אמר דברים בנב. ריביל אמר דברים בנב. מהו דברים בנב רשב"ל אמר כ) אתהלך לפני ה' בארצות החיים. והלא אין ארצות החיים אלא צור וחברותיה וקיסרין וחברותיה תמן זולא (י) תמן שובעא רשב"ל משום בר קפרא ארץ שמיתיה חייך תחילה לימות המשיח זמא מעם נותן נשמה לעם עליה. אלא מעתה רבותינו שבגולה הפסידו. אמר ר' סימיי מחליד הקב"ה לפניך את הארץ והן מתגלגלין כנודות וכיון שהן מגיעין לא"י נפשו חוזרות עליהן. ומה מעם והנחתי אתכם על אדמת ישראל ונתתי רוחי בכם וחייתם. ר' ברכיה שאל לר' חלבו ר' חלבו שאל לר' אימי ר' אימי שאל לר' ר' לעזר שאל לר' חנינא. ואית דאמרין ר' חנינא שאל לריב"ל אפילו כגון ירבעם בן נבט וחביריו. א"ל גפרית ומלח שרפה כל ארצה. א"ר ברכיה מה הן שאל להן והן שאל להן לא שמעינן מינה כלום. מיי כרון כיון שנשרפה א"י נעשה בהן מידת הדין. תני בשם ר' יהודה. (ט)

שבע שנים עשת א"י נשרפת הדא הוא דכתיב (י) והגביר ברית לרבים שבווע אחד. כותים שבה מה היו עושים מטליות מטליות וחייה נשרפת. כתיב (ט) ואתה פשחור וכר יושבי ביתך תלכו בשבי ובבל חבוא ושם תמות ושם תקבר. ר' אבא בר זמינא א"ר חלבו ור' חמא בר חנינא הד אמר מה שם נקבר שם יש בידו שמים. מה שם נקבר כאן יש בידו אחת. וחרנה אמר קבורה שבכאן מכפרת על מיתת שלהן. ר' יונה בשם ר' חמא בר חנינא ריגליו דבר נשא ערבתי למיקמתיה כלחן דהוא מתבע. כתיב (ט) ויאמר מי יפתח את אחאב ויעל יופל ברמות גלעד. וימות בתוך ביתו ולא תמן. אליחורף ואחיה תרין איסקבירי דשלמה חמא מלאך מותא מסתכל בון וחריק בשינוי. אמר מלא ויהבון בחללא. אזל (ונסתון) [ונסבון] מן תמן אתא קאים ליה גחיד לקבליה. א"ל החיא שעתא הויתא איחורק בשינוי וכדין את גחיד לן. א"ל רחמנא אמר דינסב לאליחורף ואחיה מן חללא ואמרית מאן יהיב לי אידין להן דאישתלחית מיסבנין ויהב בליכך למיעבד כן בגין דנעביד שליחות. אזל ואיטפל בון מן תמן. תרין ברוי דר' ראובן בר איסורובילוס תלמידיו דר' חמא מלאכא דמותא מסתכל בון וחרק בשינוי ואמר נגלין לדרומה שמא הגלות מכפרת. אזל (ונסתון) [ונסבין] מן תמן. עולא נחותא הוה אידמך תמן שרי בכי. אמרין ליה מה לך בכי אנן מסקין לך דארעא דישאל אמר לון ומה הנייה לך אנא מובד מרגלית גו ארעא מסואבתא. לא דומה הפולטת בחיק אמו לפולטת בחיק נכריה. ר"מ הוה אידמך ליה באסיא אמר אימורין לבני ארעא דישאל הא משיחון דידכון. אפילו כן אמר לון יהבי ערסי על גיה ימא (ט) כי הוא על ימים יסדה ועל נהרות יכוננה. (פ) שבעה ימים סובבין את א"י ימא רבא. ימא

ואיך מצאו מחיה: מסליות. חתיכות. כלומר לא בפעם אחד נשרפת כל הארץ אלא חתיכות חתיכות והיו יכולים לזרוע במקומות מהם: כתיב כו' קשה ליה למה. אמר ושם תקבר ולא אמר ושם תמות ותקבר: ח"מ כו' יש בידו שמים. שהם שני עונשין אם יקבר שם. שאם נקבר כאן יש לו זכות. לכן הפסוק נכתב שם תקבר שנים זה עונש: וחרנה אמר קבורה כו' שגדול זכות הקבורה בא"י שמכפרת גם על מיתת ח"ל: סיגליו כו' רגלים של אדם הם ערבים להביאו ולהעמידו במקום שהוא נחבץ ומביא ראיות ע"ה. כתיב כו' וקבעי: וימות בתוך ביתו ולא תמן. אלא שנתבע לשם לקיים הנבואה: אליחורף ואחיה. שמות אנשים: איסקרמוכו. כך הוא בכתובות ופ"י סופרי דשלמה היו: חמא. ראה שלמה: אמר. שלמה: מלח. שם: ויהבון בחללא. באויר: אחא. מה"מ: גחיד. משחק נגר שלמה: א"ל. שלמה מה זה ששקודם חיות חורק בשינוי ועכשיו אחת שוחק. א"ל. מה"מ הי אמר לי שאקח אותם מן האויר ואמרתיו מי יתנם שם במקום ששלח אותי ללקחם מן האויר. ונתן בלבך לעשות כן כדו שאקיים שליחותי: אול. שלמה: ואיטפל בהן. בקבורתם: מן תמן. מסקין שמתו: תרין בנני דר' ראובן כו': עולא נחותא. עולא היוור. שהיה עולה לא"י ואח"כ יורד לבבל וחיה עושה כן תמיד לכך קרו ליה נחותא: הוה אידמך תמן. היה עומד למות שם בבבל: שרי. התחיל: מרגלית. נשמתו: ר"מ. הוה אידמך ליה. היה קודם פסירתו באסיא ואמר אמרו לבני א"י: הא משיחון דידכון כלומר הרי רבכם הוא מא"י ועלו אותו להקבר שם: ואפסיה לא פסק עליהם וצוה שיתנו את ארונם על חוף חים כלומר אל הפסגה שיהיה

אמרו אצל ר"ה רבה שנים הוא עלה מבבל. אמרו מי יכניס אותו ויניחו אצלו. א"ר חגיגא אני מכניסו אמרו לו את מבקש סיבה לשבב אצלו הרי איש זקן אתה ואולי תמות. אמר להם קשרו חבל ברגלי ואם אחמהמת מלכוא תגרשוני משם שתמשכו את החבל ותוציאו אותי: נכנס ומצא שלשה דינין. האומרים כו' שמצא שלשה פתקין או פתקא חזא כתוב עליה השלשת. והם יהודה בני אחריך ואין עוד. שלא יניחו שם יותר אחריה. הב' חזקיה בני אחריך כו' והג' יוסף בן ישראל. אם יביאחו ואין עוד. א"כ לא מצא מקום לרב הונא. תלה ונשא עיניו למעלה מסתכל אולי יש מי שיאמרו לו בהסך. הפך את עצמו לצד אחר שמע קולו של ר"ה רבה שאמר לרבי יהודה בריה. נפיש ונרבה לרווח מקום לרב הונא ולא קביל ר"ה לנוח שם. אמרו כשם שלא קביל כן זרעו לא יפסקו לעולם ויצא ר' חגי משם והיה אז בן ס' שנה ונכפלו שנותיו: יעקב. מבינו: כל הן דהוא. צדיק כמהו: מה הוא מנכי. מה ה' חסר אם היה נקבר בפצרים: ר"מ דברים בנב. יש מעם כוח: מהו דברים בנב רשב"ל אמר. כתיב: אתהלך זכו. אמאי קרי ארץ ישראל ארץ החיים. אם בשביל חיי העוה"ז: וחלא כו'. אלא אמר: רשב"ל משיח ב"ק כו' ומי. כלו' מנין שנאמר: נותן נשמה לעם עליה. שהם עליה שקבורין בה: הפסידו. בתמיה. תאמר שלא יעמדו בתחיה"ם: מחליד. דוקר ונוקב: ומי. מנין: והנחתי אתכם. תחילה: על כו'. ואח"כ ונתתי כו': כגון ירבעם כו'. שנקברו בארץ יעמדו לחיה. בתמיה הא היו רשעים גמורים: א"ל גפרית כו' מה הן שאל להן כו'. מה זה. זה שאל להן חל"ו ועוד לא שמענו כלום. מאי כרון. מה קסתמה: כיון שנשרפה א"י. נשרפו גם גופם ונעשה בהם מרת הדין ונחכר להם: (י) כותים כו'. שכל מה שזרעו היה נשרף

על אשר מצוה להם נרית. וליף משנעו אלה ששבע שנים כיה שרפת כלחן.

(*) דכתיב והגביר נרית לרבים שבווע אחד. ושם כמות

דמיבריא, ימא דסמכו, ימא דמלחא, ימא דחולתא, ימא דשיליתא. ימא דאפסאי, וְהָא אִיכָא ימא דחמין. דיקלטינוס הקוה נהרות ועשא. כתיב (ק) הנשקפה על פני הישימון. אמר ר' חייא (בריא) כ' כל מי שהוא עולה להר ישימון ומצא כמין כברה בים מיבריא זו היא בורה של מרים, א"ר יוחנן שערונה רבנין וְהָא הִיא מכוונה כל קביל תרעא מצינא דכנישתא עתיקתא דסרוגנין. ר' בר קריא ור' לעזר הון מטיילין באיסטרין ראו ארונות שהיו באין מחוצה לארץ לארץ. א"ר ברקריא לר' לעזר מה הועילו אלו אני קורא עליהם (ט) ונחלתי שמתם לתועבה בחיכם ותבואו ותטמאו את ארצי במיתתכם. א"ל כיון שהן מגיעין לא"י הן נוטלין גוש עפר ומניחין על ארונן דכתיב (ס) וכפר אדמתו עמו.

הלכה ד' מתני' ה' הברסים והברדסים והדלמטיקין ומנעלות הפיגון לא ילבשם עד שיבדוק. ר' יוסי אומר אף הבאים מחוץ הים ומסדינת הים אינן צריכין בדיקה מפני שחזקתן בקנבוס. נ' ומנעל של זרד אין בו שום כלאים:

נ' הבורסין בריה הברדסין דילמא הדלמטיקין קובלין ומעפורין ומנעלות הפיגון דרדסין. ר' יוסי אומר אף הבאים מחוץ הים ומסדינת הים. מהחוף הים ומסדינת הים. או מחוץ הים. שמסדינת הים, מן מה דתני כגון צור וחברותיה קיסרין וחברותיה דרא אמרה מחוץ הים שמסדינת הים; אינן צריכה בדיקה, דרא דתימר בראשונה שלא היתה הפשתן מצויה בכל מקום אבל עכשיו

בשום שיעלו אותו לא"י: דכתיב כו' הרי שיכולים להעלותו דרך הים: ימא רבא, ים הגדול: ימא דסמכו, שמימיו עבים: ימא דחולתא, שהתהום שלו חול: שיליתא ואפסאי, שמות מקומות הן: ימא דחמין, שם מקום: דיקלטינוס, שם האיש שהקוה את הנהרות ועשאן ים אחד הלכך לא חשבו אותו: אמר ר' חייא בר בא כצ"ל: כל מי כו' שערונה רבנן. שיערו רבנן. והא הוה מכוונא. מכוונא כגד שער האמצעי דבית הכנסת הישנה של עיר סרוגנין: **הלכה ד' מתני'**, הברסים והברדסין, מיני מצעות של צמר שמכניסין בהן הספות: דלמטיקין, בתי שוקים: מנעלות הפיגון, פססולת של צמר: עד שיבדוק, שמש יש בהן פשתן: שחזקתן מן הקנבוס, ששם אינו מצוי פשתן: ומנעל של זרד, בגמ' גרס זרד לשון חימום כנעל של עור ומחופה בתוכו בצמר לחם הרגל:

גמ' הבורסין בריה, כך שם וכן כולו: מה, היכי דמי: חוף הים, דהכא בא"י: ומסדינת הים, אם הם באים כאן בחוף הים תולין רבדואי באין מסדינת הים: או, דוקא: מחוץ הים שמסדינת הים, או ודאי באים מסדינת, אבל מחוץ של א"י צריך בדיקה: מן מה דתני, ברייתא כגון צור כו' דרא: אמרה כו', שבאים מחוץ הים של צור וחברותיה: מנעל של זרד, דורבין עמרא מן גו, שנותנים צמר מבגנים משום חסום: כהדא דר' זכאי לבר ראשון, שם הסנדלר: דלא יחום לי מסאניה, שלא יתפור מנעלי: בכיתן אלא ברצועה, של עור שאם יתפור בפשתן הווי כ"כ דבוק שלא יוכל להוציא הצמר מא"כ יחלוץ תחילה את המנעל והווי חבור צמר עם הפשתן והווי כלאים אצ"פ שאינו תפור הפשתן בהצמר: מודי ר' זכאי דאמר פיסקי, כמי שהגד אכנס של צמר על בגד של פשתן דמותר: דהוא שניץ גרמיה, שיכול להתיר ולהפשיט הבגד של פשתן סבלי שיתיר את דתגורה של צמר: דהיא נחתא לה, שנקל תרד למפה תחת התגורה והתגורה תשאר עליו לסיכך איגת חבור: מה מיוחד מסאניה בכיתן, לתפור המנעלים שבתוכן צמר בפשתן, שאינן תוחב תחת של פשתן בתוך הצמר אלא כהעור כהחיה דר' זכאי כגון כו' דר' זכאי אסור, מודה כו' בתן, כמי: דילכש

שהפשתן מצויה בכל מקום צריכין בדיקה. מנעל של זרד איתן אתרין דורבין (עימיה) [עימיה] מן ג' כהדא דר' זכאי מפקד לה אבא בר זכאי ויאמר לבר ראשון דלא יחום ליה מסאניה בכיתן אלא ברצועה, מודי ר' זכאי באהן דאמר פיסקי דעמר על דכיתן דהוא שרי דהוא שניץ גרמיה דהיא נחתא לה, בעין קומי רבי לא מהו מיוחד מסאניה (דכיתן) [ככיתן], אמר לון כגון דר' זכאי דר' זכאי אסור, מודה ר' אילא בהן דילכש נ' דרדסין דעמר ע"ג, דרדסין דכיתן דהוא אסור, דלא שלח עולייא לא שלח ארעייה, אבוי דרב ספרא שאל לר' מהו מיתן פריטין גו גולתא ומיקטרינן בחוט דכיתן מהו מיתן פריטין גו גולתא ומיקטרינן בחוט דעמר, א"ל חכם רבי לרב הונא דרב הונא אמר אסור, ר' אביןא אמר אסור, שמואל אמר מותר, ר' יעקב בר אחא בתם ר' ימא אמר מותר;

הלכה ה' מתני' ד' אין אסור משום כלאים אלא טווי ואריג שנאמר לא תלבש שעמנו דבר שהוא שוע טווי ונו, ר"ש בן אלעזר אומר נלוז ומלז את אביו שבשמים עליו, כ' הלכדין אסורין מפני שהן שועין ו פיה של צמר בשל פשתן אסור מפני שהן חוזרין באריג, ר' יוסי אמר, משיחות של אריג אסורות מפני שהוא מולל עד שלא קושר, מ' לא יקשור סרט של צמר בשל פשתן לחגור בו את מתניו אע"פ שהרצועה באמצע, ס אותות הגרדים ואותות הכובסין אסורות משום כלאים:

נ' נתני שעז ולא נתני מני, אילו נתנין שעז ולא

דרדסין דעמר, פוסמקאות של צמר: דלא שלח עלייא, דאם לא יחלוץ העליונות: לא שלח ארעייה, א"ל אפשר ליה להפשיט התחתונות הלכך הווי כמו חבור ואסור: מיתן פריטין גו גולתא, ליתן מסבעות בתוך כים של צמר: ומקטרינן בחוט דכיתן, ולקשור בחוט של פשתן, ועוד שאל מהו ליתן מסבעות בתוך סרין של פשתן ולקשור בחוט של צמר: א"ל חכם רבי לר' סכיר אתה את רב הונא דאמר אסור:

הלכה ה' מתני', אין אסור משום כלאים אלא טווי ואריג, וזו מנה דכתיב בק"א שהוא טווי, וזו הוא אריג ולא תני שוע משום שאין די לשונות אא"כ סורקין אותו תחילה בספרקות לעשותו חלק ואם יפוזר בלא שוע ויארג את הבגד כך לא יהיה שוע דהיינו חלק ומ"ס אסור ככא שם שוע ואריג לבדו או טווי ואריג לבדו: שנאמר כו' שצמנו דבר שהוא שהוא שוע טווי ונו, אח"כ דהיינו אריג והא דכתיב יחדיו דומר שצריך להיות שוע יחדיו או טווי יחדיו: רשב"א, נלוז כו', הוא ספ' נ"ז הוא שזור שצריך להיות שזורין ואח"כ ארגו יחדיו: לבדים אסורין, היינו שמערב צמר ופשתים יחדיו ושורף ומכה בתם וכובשם עד שנעשו בגד: סוף, הוא השפה ואימרא של הבגד שעורשין בסוף אסור: מפני שהם חוזרין באריג, שחוזרין ונכנסין בהאריג כלו' שם האימרא נכנס בהבגד אצל התפירה: משיחות של ארגמן, כך הוא במשניות, חכלי צמר צבוע ארגמן ונעשה לאזור ע"ג בגד של פשתן: מולל, כלומר מחבר עם הבגד שלא יוח מסבו: סרט, חגורה: של צמר בשל חגורה: של פשתן, אצ"פ שהרצועה, של עור: באמצע, מחבר שניהם אבל בסוף קושר הצמר עם הפשתן הלכך אסור: אותות הגרדין, שעורשין לסימן של מי הוא אם עשה סימן של פשתן בבגד צמר או חיפוך אסור:

נ' נתני שעז, דהיינו שוע ונו: ולא נתני מני, כלו' טווי: חויגין אמרין הא טווי, ואריג לבד בלא שוע מותר: מתניא לא אמרה כן כו' אלא טווי ואריג, מפורש במתני, דאסור ולא נטעי לומר דמותר והדרא קושיא לדוכתא למה לי כללא דתני אין אסור כו', ופסיד אתה דקא פשרי מלת שעפנו דבר

מסורת הש"ס

(ק) במדבר כא
(כ) שבת לה,
(ט) ירמיה ב
(ח) דברים ל

עין משפט

ה' מ' פ"י

כלאים ה"י

מוש"ע וי"ד שב

סיב

ז' מ' שפ ה"ו

מוש"ע שם שא

ס' יג

ג' הנחת רמ"א

ס' שס"ד

ד' מ' פ"י כלאים

ה"ב סמג לאוין

רפ"ג מוש"ע יו"ד

ס' ש ס"א

כו' ז' שם מוש"ע

שם

ה' מ' שם ה"ג

מוש"ע שם פ"ח

ט' מ' שם הכ"ג

מוש"ע שם שא

ס' סו

בסדרת חשים

- (א) ירש' שכת
- (ב) פ"ו הכ
- (ג) שכת עה
- (ד) שם קה

עין משפט

- י מ"י פ"י
- כלאים ה כ"ד
- פוש"ע י"ד ס'
- ש ס"ב
- כ מ"י שם ה"ג
- פוש"ע שם ס'
- ה"ז
- ל מ"י פ"ו שכת
- ה"פ"ס מ"ג לאוין
- פ"ח פוש"ע א"ח
- שם ס' ו
- מ מ"י פ"ו
- כלאים ה"י
- פוש"ע י"ד ס'
- י ש ס"א
- כ פוש"ע שם ס'

תנינן מני חוין אמרין הא מווי מותר, מתניתא לא אמרה כן אלא אין אסור משום כלאים אלא מווי ואריג ניתני שעט ולא ניתני נז, אילו תנינן שעט ולא תנינן נז חוין אמרין הא לנו מותר, מתניתא לא אמרה כן אלא פ"ק של צמר בשל פשתן אסור מפני שהן חוזרין לאריג, ניתני מנו ולא ניתני שע, אלו תנינן מנו ולא תנינן שע חוין אמרין הא שע מותר, מתניתא לא אמרה כן אלא הלכדין אסורין מפני שהן שועין, משיחות של ארגמן אסורות, אית תניי תני מותרות, מאן דאמר אסורות כגון אילין מרסייא דהוא מכפת ביה, מאן דאמר מותרות דהיא שני גרמיה והיא נחתא לה:

הלכה ו' מתני' כהתוכף תכיפה אחת אינה חיבור ואין בה משום כלאים והשומטת בשבת פטור, מעשה שני ראשיה בצד אחד חיבור ויש בה משום כלאים והשיטתה בשבת חיוב, ר' יהודה אימר עד שתשלש, והשק והקופה מצטרפין לכלאים:

גמ' (א) ר' חנינה אמר עד יחות כל סימרה, א"ר ינאי אמרו לו לר' חנינה צא וקרא, והתנינן עשה שני ראשיה לצד אחד, מעתה עד יחות ויסק, והתנינן רבי יהודה אומר עד שישלש מעתה עד יחות ויסק ויחות אלא הכין והכין, חוט שהשחילו למחט אפילו קשור מיכן ומיכן אינו חיבור לבגד, החוט הדרן עלך אינו אסור

שהוא שוע סווי וזנו: ניתני שקט, דהוא שוע וסווי: ולא נתני נז, דהוא אריג, וא"ל אילו כו' הא מתניתא לא אמרה כן, בפירוש, ולי"ל כללא וכן כולה קשה כיון דתני כאמריה בפרש מאי צריך כללא, וקשה לישני לאשמוזין פלוגתא דת"ק ורשב"א בגז ואידי דתני נז תני כולה, ואם נפרש דקשי אקרא ל"ל למכתב שעטנז נכתוב שעטנז או שעטנז או פנו ומשני דהוי אסינא דאירך מותר לכך כתב שעטנז דכ"א סתם אסור, ואין לומר דכ"א כולם לומר שאין אסור אלא כולם יחד הרי מתניתין לא אמרה כן ובדאי קבלה בידם, שכל אחד אסור ואתי שזיר מפי אלא חלשון נתני משמע דקאי אחנא, דמתני אכל זה אין פ"ק קושא כו' כן דרך הירושלמי שאין סדקת כ"כ כלשון: משיחות כו' אית תניי כו' אילין תרסייה, אורגים: דהו סכסכ, וקשר את עצמו כהדוק שלא יוכל להפשיט את דבגד בלא חליצת החגורה ראשון, הוי חבור ואסור: מאן דאמר מותרות דהוא שני גרמיה, שיכול להוציא ולהפשיט הבגד והחגור יפול מאיליו שאינו אדוק אינו חבור ומותר:

הלכה ו' מתני' תכיפה א' שחבב את החוט דרך בגדי הצו"מ לחברים יחד רק פעם א' אינה חבור לכלאים וגם לשאר דברים כגון לשוכחה ומהרה אם נשמא א' לא נשמא השני והשומטת בשבת ע"ס לחזור ולתפור פטור: עשה שני ראשיה לצד אחד, שחבב ראשונה והניח קצה החוט תלויה ותחב מצד ב' ובא הקצה השני לאותו צד שהא' תלוי ואח"כ קשר שתי הקצוות יחד שלא יחלצו: הבורי לכך, ר"א עד שישלש, עוד פעם שלישי לתחוב: השק והקופה מצטרפין כו', אם תחובה בגד צמר מחובר לשק ותחובה של פשתן מחובר לקופה ותחבר שתי החתיכות צו"מ בשל' תכניזות מצטרפין אע"פ שהם בשני כלים ואם הוא תולה הב' החתיכות המחוברים על כתיפו ושני הכלים תלוים א' בפניו וא' מאחוריו וכך הוא נושא גזם חיוב משום לא יעלה עליך:

גמ' עד יחות כל פשר, משמע עד שיוציא החוט מעבר אל עבר, ודי בזה שאם רוציא החוט פעם א' דרך ב' הבגדים

וקשר שני ראשי הרגלים מעל לשחמם היום משום כלאים ולכך פריך ואמר:

צא וקרא, דברך בחוק לא בביהמם והתנינן, במתני: עשה ראשיה לצד אחד, דהיינו שחבב ב' פעמים א' למטה וא' למעלה ממנו כזה:

מעתה, יש לנו לומר, על יחות פעם אחד: ויסק, כלומר שיעלה ותחוב למעלה מעט כן הראשון ואח"כ יקשור: ועוד התני בדברי

חיבור לבגד ואינו חיבור למחט, ר' יונה ור' יוסף תרויהון אמרין בקשור מיכן ומיכן, מיליהון דרבנן פליגי דא"ר בא ר' ירמיה בשם רב (נ) הממתיה צדדין בשבת חיוב משום תופר ויימר משום תופר ומשום קושר, א"ר סימון מעמא דר' (יוסי) [יהודה] ע"י שלישי מלאכתו מתקיימת, מה ר' יודה כר' אליעזר דתנינן תמן (ג) ראיא האורג שלשה חוטין בתחילה ואחת על האריג חיוב, אמר ר' עולא מעמא דר' ליעזר תמן ע"י שלישי מלאכתו מתקיימת, ברם חכא פחות מיכן מסתתר הוא, ר' סימון בשם ריב"ל, לא שנו אלא שק הא ס' לא, אשכח תני הסל והשק והקופה מצטרפין לכלאים, אוחלים אין בהן משום כלאים, ר' ירמיה בעי הוא ובנו כחו שיצטרפו בכלאים, האיד עבידא הוא לביש מאנין דעמר ובריה לבוש מאנין דכיתן נסב פיסקי (דאמר) [דעמר] ועג"ה על תרויהון, אמר ר' יוסי וההן נו נשיך, ר' חגי בעי הוא עצמו כחו שיצטרף לכלאים, האיד עבידא הוא לביש דרדסין דעמר כחדא ריגלייא ודרדסין דכיתן כחדא ריגלייא, א"ר יוסי וההן נו נשיך, לא צורכה (ולא) [דלא] היו בראשו פצעינות והב סיפלי (דמרטוט) [דסמרטוט] דעמר על חדא (דספלי דמרטוט) [וספלי דסמרטוט] דכיתן על חדא א"ר יוסי וההן נו נשיך אין לך אסור אלא נשך בלבד:

וסליקא לה מסכת כלאים

ר' יהודה עד שישלש, מעתה יש לנו לומר: עד יחות ויסק ויחות, שלש פעמים כיה:

אלא הכין והכין, כלו' אין הי"ב שכן צריך ליחות וליוסק דח"ק וליחות וליוסק וליחות ל"י: חוט שהשחילו למחט, שחבבו

ד"שכו דרך חור המחס ותחב המחס בבגד למטה ולמעלה והניחו כך תחוב בבגד; אפי' קשור מיכן, ומיכן שקשר החוט שבנקב המחס משני צדיה שלא תוכל המהם לצאת מן הבגד; אינו, חבורי מ"ס; החוט, צריך להיות; חבור לבגד, ואינו, צריך להיות; חבור למחט, וכאן החוט חבור למחט ולא לבגד; בקשור מיכן ומיכן, קאי אמתני, בעשה שנירא שיה לצד אחד צריך אח"כ לקשור שני הראשון שלא יחלצו מן הבגד; פליהון דרבנן פליגי, על ר' יונה ור' יוסי: הממתיה צדדין בשבת, שהניח חוט התפירה ארוך ותלוי ובשכיל זה נחפרדו שתי חתיכי הבגד מעט זה מזה ומשך את החוט כדי להכנס יחד, חיוב משום תופר, ואם בדאמרי ר"י ור' קשה: ויאמר משום תופר ומשום קושר, דלדבריהם אינו חבור עד שיקשו: מעמא דר' יהודה, דאמר עד שישלש, ע"י שלישי כו', שאם אינו מתקיים אינו חבור: מה ר"י כריא כו', שמצריך עד שישלש כדי שרתא מלאכתו קיימת ור"א לענין שבת נמי הכי קאמר וא"כ יסבור ר"י כר"א ולא כרבנן בחסיה; אמר ר' עובא, שאינו רומה; תמן ע"י כו', שצריך שתהא חשובה מלאכה דמלאכת מחשבת אסרה תורה ובשני חוטין בתחילה אינה מתקיימת ואינה חשובה מלאכה, ולרבנן חשובה מלאכה אע"ג דאינה מתקיימת דאול' בתר עשיה, ולא בתר קיום והלכך חתם מצי ר"י לסבור כרבנן דבשני חוטין כבר נקרא אריג אע"פ שאינו מתקיים; ברם, חכא פחות מיכן; מסתתר, מעצמו ואינו מחובר ובכלאים צריך חבור: לא שנו אלא שק, מדקתני דוקא שק; הא סל לא, אשכח, ברייתא; תני הסל כו' וא"כ ה"ה כל הכלים: אוחלים, שהכלאים מההילול על האדם אינו כלום: הוא ובנו כו' ועגלה על תרויהון, וכך איזור של צמר על שניהם, ואי מתב לבוש פשתן מהו שיאסרו ליה כך יחד; יחד, וההן נו נשיך, וזה אינו נשיך, ואנן צריכינן שיהא מחוברין היסב כמו שתי עיסות הנושכות זו את זו צריכינן לשוך חדא, במחירתה לענין חלה: דרדסין, דמזמקאות על רגלים: לא צורכה, האיבעיא אלא שהיו בראשו פצעים, ונתן תחבושת של צמר על אחת ותחבושת של פשתן על השניה וגם על זה אמר ר' יוסי שאינו נשיך ואינו אסור משום כלאים:

הדרן עלך אינו אסור וסליקא לה מסכת כלאים